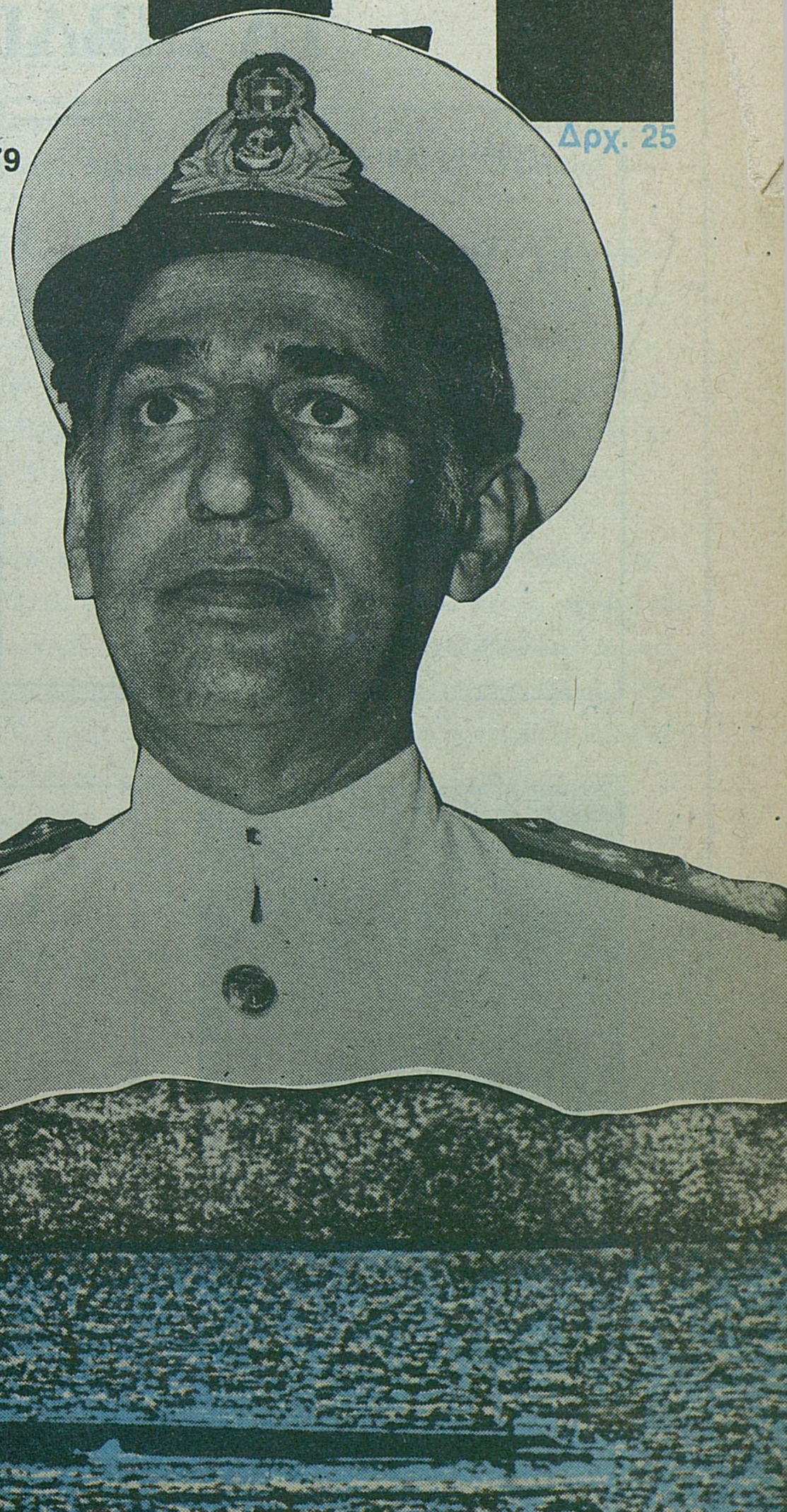
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Δρχ. 25

Περίοδος Β΄, τεῦχος 134· Παρασκευή, 14 Σεπτεμβρίου 1979

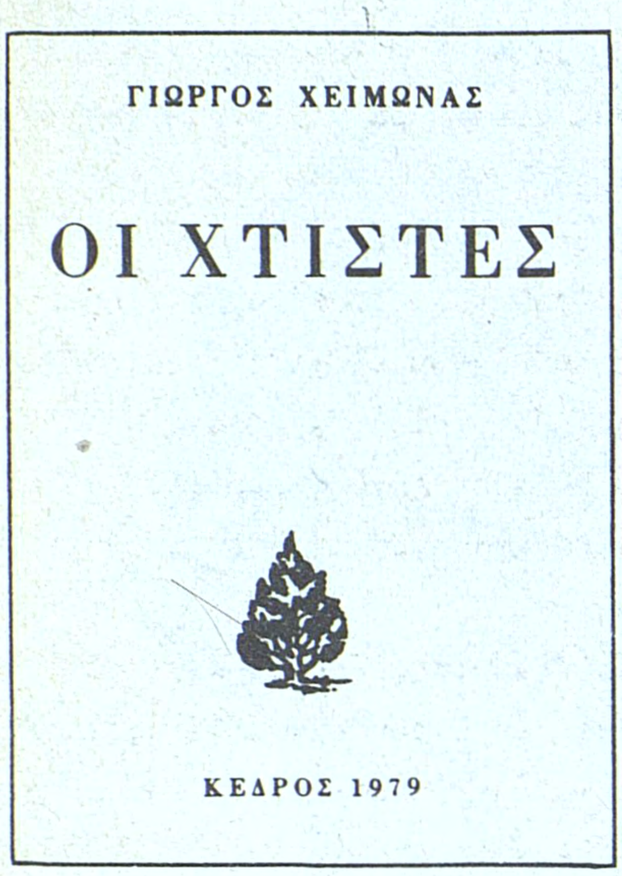
Ἕνας δραστήριος ἀρχηγός στό ΝΑΥΤΙΚΟ...

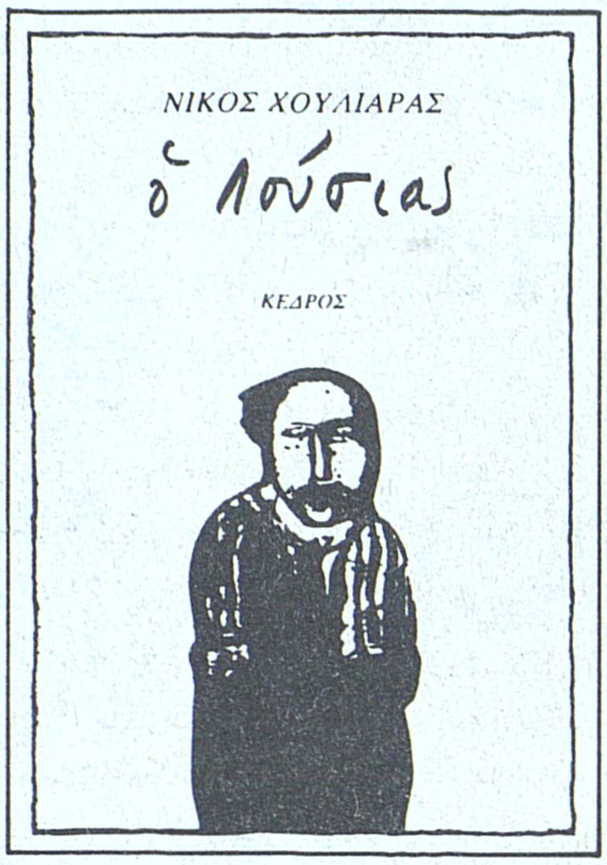

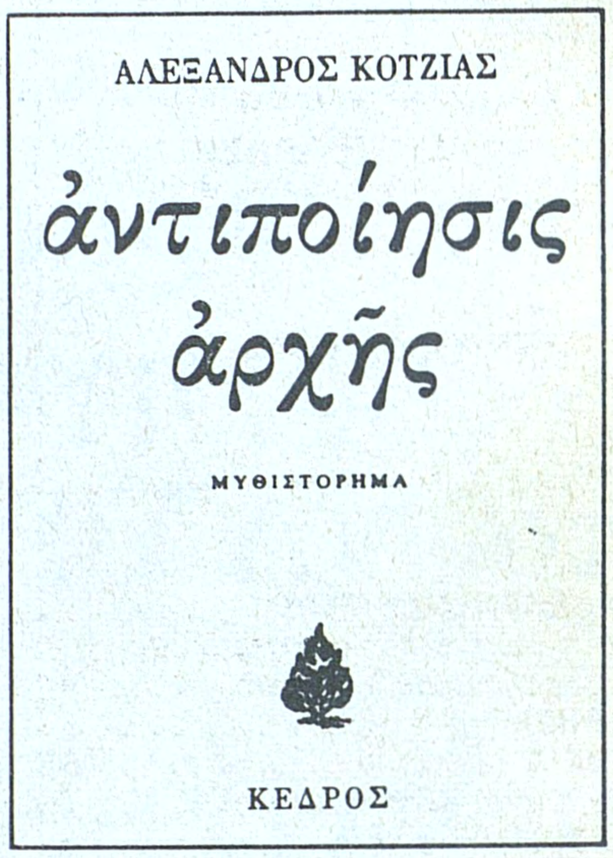
- **ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗ: Ἡ νῆσος Σκορπιός...**
- **Ἡ πτώση τῆς Α΄ ἑλληνικῆς Δημοκρατίας**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

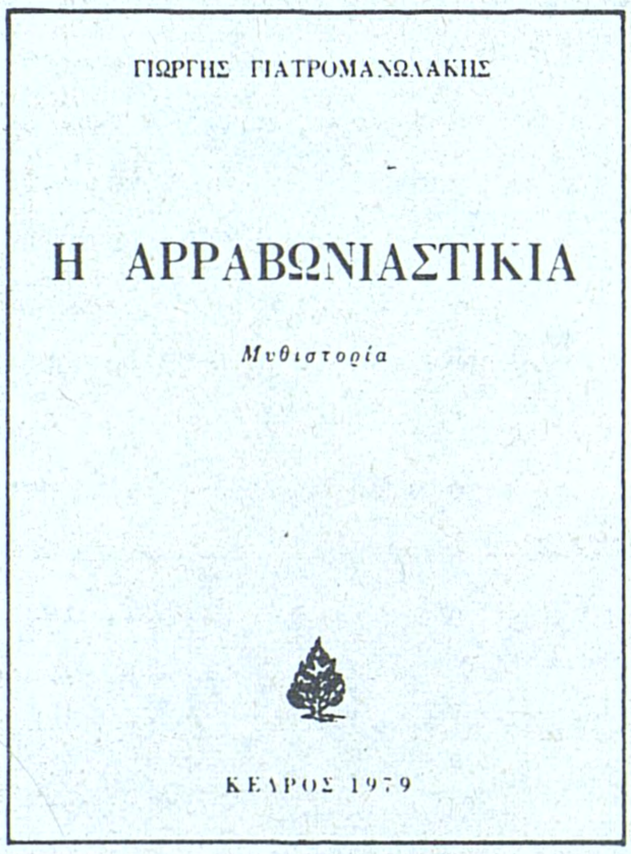
ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΜΗΝΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΕΙΜΩΝΑΣ
ΟΙ ΧΤΙΣΤΕΣ

ΝΙΚΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ
Ο ΛΟΥΣΙΑΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ
ΑΝΤΙΠΟΙΗΣΙΣ ΑΡΧΗΣ

ΜΕΝΗΣ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑΣ
ΤΟ ΚΟΥΡΕΙΟ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΙΑΤΡΟΜΑΝΩΛΑΚΗΣ
Η ΑΡΡΑΒΩΝΙΑΣΤΙΚΙΑ

ΚΕΔΡΟΣ

Πανεπιστημίου 44 - Τηλ. 3615.783

avti

Περιοδος Β΄
Χρονος 6ος
Τευχος 134

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60, Αθήνα 601
Τηλ. 732.713 - 732.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ
Τό ταξίδι στή Μόσχα καί οί κατασκευαστές τοῦ προεκλογικοῦ κλίματος 4
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ 5
ΑΝΤΙ – ΘΕΣΕΙΣ 6
ΧΡ.Γ.Π.: *Ἐνθύμιση Κ. Κολιγιάννη* 7
ΑΝΤΙ – ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ 8
CLAUDIO: *Κατανομές* 10
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ
Γαλλία – Ἰσημερινή Γουϊνέα 11
ΑΝΤΙ – ΘΕΜΑΤΑ
ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗ: *Ἀπό τή Λευκάδα στό νησί τοῦ Σκορπιοῦ* 12
ΡΕΠΟΡΤΕΡ: *Ναύαρχος ἤ ἔμπορος ὁ Α΄ΓΕΝ;* 14
ΣΠ. ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΥ: *Ἡ πολιτική μας ζωή καί κάποια ἐπικίνδυνα καί ἀνησυχητικά συμπτώματα* 16
– *Προβλήματα σπουδῶν στή Ρουμανία* 18
ΡΕΠΟΡΤΕΡ: *Τά τάνκς τοῦ Καραμανλῆ (Β΄)* 19
ΦΡΑΝΚΟ ΠΙΠΕΡΝΟ: *Οἱ «αὐτόνομοι» δέν εἶχαν καμιά σχέση μέ τή δολοφονία τοῦ Μόρο* 22
Η. RICHTER: *Ἡ Μ. Βρετανία καί ἡ πτώση τῆς Α΄Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας* . 25
Γ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ: *Νομική Παιδεία καί Ἰδεολογία* 30
Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ *(Διάλογος στ' Ἀνώγεια)* 33-39
ΕΡ. ΚΑΨΩΜΕΝΟΥ: *Βασικές ὄψεις τοῦ λαϊκοῦ πολιτιστικοῦ μοντέλου ὅπως ἐμφανίζεται στό δημοτικό τραγούδι* 33
ΕΛ. ΚΑΡΑΪΝΔΡΟΥ: *Ἡ Μουσική προφορικῆς παράδοσης καί ἡ δημιουργική της ἀντιμετώπιση* 35
ΑΓΓ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: *Δέν ἀγαποῦμε τήν Παράδοση* 39
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ 40
Θ.Π: *Γυρίζοντας ἀπό τήν Ἰθάκη* 41
ΑΝΝΥΣ ΚΟΛΤΣΙΔΟΠΟΥΛΟΥ: *Ποικίλων «κοίλων» συνέχεια* 43
ΛΟΥΚΙΑΣ ΡΙΚΑΚΗ: *Τό φεστιβάλ τοῦ Λοκάρνο* 44
Γ. ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ: *Φτωχός φεστιβαλικός Αὔγουστος* 46
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ *Ἀθ. Α. Φούρλας: Κατάλογοι παιδικοῦ βιβλίου* 48
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ 49
ΔΙΑΛΟΓΟΣ 50

ΑΝΩΤΑΤΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤ. ΕΠΙΣΤ. ΠΑΝΤΕΙΟΣ - ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΗ ΔΗΜΑΓΩΓΙΑ ΚΑΙ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑ

ΜΕ ΤΟΥΣ λόγους πού ἐκφώνησε αὐτές τίς μέρες στή Βόρειο Ἑλλάδα ὁ κ. Καραμανλῆς ἐγκαινίασε πρόωρα, ἄκαιρα καί παράταιρα τήν προεκλογική ἐκστρατεία.

ΠΡΟΩΡΑ, γιατί εἶναι δύσκολο νά ὑποθέσουμε ὅτι θά διακινδυνεύσει ἡ κυβερνητική παράταξη, πρίν ἀπό τήν ἐκλογή τοῦ νέου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας τόν Ἰούνιο , βουλευτικές ἐκλογές πού ἔχουν ἐλάχιστες πιθανότητες νά δημιουργήσουν μιά Βουλή "εὐνοϊκότερη" ἀπό τήν ὑπάρχουσα. Ἔτσι ὁ τόπος θά μείνει γιά ἕνα δεκάμηνο περίπου σέ προεκλογική περίοδο, μέ ὅλες τίς συνέπειες πού θά ἔχει μιά τέτοια κατάσταση γιά τήν ἤδη βαρύτατα κλονισμένη δημόσια ζωή μας.

ΑΚΑΙΡΑ, γιατί ὅλοι οἱ Ἕλληνες, χωρίς ἐξαίρεση, καί οἱ ἀντίπαλοι καί οἱ ὀπαδοί τοῦ κ. Καραμανλῆ κι ὅσοι ἀκόμα δέν ἔχουν πάρει θέση, περίμεναν ἀπ'αὐτόν μιάν ἐμφάνιση ἀρχηγοῦ κράτους κι ὄχι κομματάρχη. Περίμεναν μιάν ὑπεύθυνη τοποθέτηση πάνω στά καίρια προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ ἐθνική οἰκονομία κι ὄχι μιά συστηματική διαστρέβλωση τῶν οἰκονομικῶν δεδομένων, γιά νά δοθεῖ ἀπό τήν κοινή γνώμη ἕνα πρόσκαιρο συγχωροχάρτι στά πολλαπλά ὀλισθήματα τῆς κυβερνητικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς.

ΠΑΡΑΤΑΙΡΑ, γιατί γιά ἄλλη μιά φορά ὁ κομματικός μηχανισμός τῆς Νέας Δημοκρατίας ἀπόδειξε ὅτι εἶναι ἀνίκανος νά πλαισιώσει, κατά τρόπο στοιχειωδῶς εὔπρεπή, μιά πολιτική ἐκδήλωση. Οἱ ἐκδηλώσεις τῶν νεαρῶν ὀπαδῶν τοῦ κ. Καραμανλῆ, πού δέν εἶχαν οὔτε πολιτικό βάθος, οὔτε ὕφος οὔτε ἦθος, ἀπόδειξαν ὅτι τό κόμμα τῆς Δεξιᾶς εἶναι πάντα προσωποπαγές καί πολιτικά πρωτόγονο· ἕνα συνοθύλευμα πού ἀπέχει πολύ ἀκόμα ἀπό τά "δυτικοευρωπαϊκά πρότυπα" πού μωροφιλόδοξα ἔχει ἐπιλέξει.

ΑΛΛΑ δέν ἦταν μόνο τό περιεχόμενο τῶν ὁμιλιῶν πού προκάλεσε τή δυσφορία τῆς κοινῆς γνώμης. Πολλά, ἀκούσια θύματα, ὑποχρεωτικοί θεατές τῆς κρατικῆς τηλεόρασης ψιθύρισαν, ὅπως ὁ κ. Καραμανλῆς μπροστά στούς ἀποχαλινωμένους ὀπαδούς του: " Ἄει στήν ὀργή ! Τί βαρβαρότης .".

ΓΙΑΤΙ ἡ χρησιμοποίηση τῶν μέσων ἐπικοινωνίας μέ σκοπό νά γίνει πλύση ἐγκεφάλου στό κοινό δέν εἶναι μόνο ἀντισυνταγματική καί ἀντιδημοκρατική, εἶναι βάρβαρη.

ΚΑΙ ΤΟ σύνολο αὐτῶν τῶν ἐκδηλώσεων εἶναι φυσικό νά δημιουργεῖ στούς παρατηρητές, κρίσιμα καί ἀνησυχητικά ἐρωτήματα.

ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟ, ἀκόμα κι ἄν ἡ ἔκβαση τῶν ἑπόμενων ἐκλογῶν εἶναι ἀβέβαιη, ἕνας τόσο πεπειραμένος ὅσο ὁ κ. Καραμανλῆς πολιτικός ἡγέτης νά περιέρχεται σέ τέτοια κατάσταση πανικοῦ ὥστε νά συσσωρεύει σέ τόσο λίγες μέρες , τόσες πολλές καί τόσο σοβαρές ἀδεξιότητες;

ΟΤΑΝ μάλιστα σκεφτεῖ κανείς, ὅτι ὅλες οἱ πολιτικές δυνάμεις τοῦ τόπου ἔχουν προσυπογράψει κάθε μορφῆς ἐκλογικό καί ἐξωεκλογικό πραξικόπημα καί ἑπομένως καί τήν ὀξύτητα, πού συνήθως προετοιμάζει τό ἔδαφος, σάν ἔμμεσο ἤ ἄμεσο πολιτικό ἐπιχείρημα.

Τό ταξίδι στή Μόσχα καί οἱ κατασκευαστές «προεκλογικοῦ» κλίματος

ΟΛΑ ΕΙΝΑΙ ἕτοιμα ἤ σχεδόν ἕτοιμα, γιά τό ταξίδι τοῦ κ. Καραμανλῆ στή Μόσχα: Ἡ σειρά τῶν ἐπαφῶν μέ τά μέλη τῆς σοβιετικῆς ἡγεσίας, τά κείμενα τῶν συμφωνιῶν πού θά ὑπογραφοῦν, ἡ κοινή «διακήρυξη ἀρχῶν» καί, φυσικά, ὁ ἐρυθρός τάπητας πού θά στρωθεῖ, κατά τήν ἄφιξη τοῦ Ἕλληνα πρωθυπουργοῦ στό ἀεροδρόμιο τοῦ Βνούκοβο. Καί, μετά τή Μόσχα, ἡ Πράγα, ἡ Βουδαπέστη καί – μέσα στό Νοέμβριο – τό Πεκίνο!

Αὐτή ἡ πορεία πρός Ἀνατολάς, ἡ ἑλληνική «ὄστπολιτίκ», χαρακτηρίστηκε, ἀπό τόν ἴδιο τόν κ. Καραμανλῆ, στή Θεσσαλονίκη, σάν ἔκφραση τοῦ «πολυδιάστατου» τῆς ἑλληνικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς – μιᾶς πολιτικῆς πού ἐνῶ δέν ἀπομακρύνεται, ὅπως εἶπε, ἀπό τόν βασικό προσανατολισμό της («ἀνήκομεν εἰς τήν Δύσιν», κλπ), ἀπό τήν ἄλλη, διατηρεῖ τήν ἀνεξαρτησία της καί *«συμβάλλει στήν διεθνῆ ὕφεση καί στήν εἰρήνη τῆς περιοχῆς μας»*.

Ἀλλά τό «πολυδιάστατο» εἶναι ὁ ἀντίποδας τοῦ «μονοσήμαντου». Ἔτσι, τά ἑλληνικά «ἀνοίγματα» πρός ἀνατολάς, ἦταν φυσικό ν' ἀνησυχήσουν ὄχι μόνο τόν Σάββα Κωνσταντόπουλο καί τούς ἄλλους ἐραστές τῆς ἐκτροπῆς, ἀλλά καί τήν Οὐάσιγκτον, τούς σκληροπυρηνικούς τοῦ Πενταγώνου καί τοῦ ΝΑΤΟ, ἀκόμα καί μερικούς γερουσιαστές πού θέλουν νά συσχετίζουν τό «ΣΑΛΤ-2» μέ τή σοβιετική «διείσδυση» στήν Ἀφρική, στή Λατινική Ἀμερική, στή Μεσόγειο ἤ στόν Ἰνδικό Ὠκεανό. Ἡ ἱστορική ἀλήθεια, βέβαια, εἶναι ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶναι ὁ τελευταῖος Εὐρωπαῖος πρωθυπουργός πού ἐπισκέπτεται τή Σοβιετική Ἕνωση. Ἀλλά ἡ «λεπτομέρεια» αὐτή, δέν φαίνεται νά παίρνεται ὑπόψη ἀπό τούς ἀντιδραστικούς τῆς Οὐάσιγκτον καί τούς χουντικούς ἤ κρυπτοχουντικούς τῆς Ἀθήνας. Γι' αὐτούς, σημασία ἔχει ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς σπάζει μιά παράδοση δεκαετιῶν, ἐφόσον εἶναι ὁ πρῶτος Ἕλληνας πρωθυπουργός πού ἐπισκέπτεται – 62 χρόνια μετά τήν Ὀκτωβριανή ἐπανάσταση καί 34 χρόνια μετά τό τέλος τοῦ δεύτερου παγκοσμίου πολέμου... – τή σοβιετική πρωτεύουσα! Σημασία γι' αὐτούς ἀκόμα ἔχει ἡ συγκυρία (τό «τάιμινγκ»), τό ὅτι, δηλαδή, τό ταξίδι στή Μόσχα πραγματοποιεῖται στή χειρότερη ὥρα τῶν ἑλληνοαμερικανικῶν σχέσεων, μέ τόν Καραμανλῆ ἀρνούμενο νά κατανοήσει τίς «προτεραιότητες» τῆς ἀμερικανικῆς πολιτικῆς πού, στήν ἁπλοελληνική, σημαίνει ἐπάνοδο στό στρατιωτικό ΝΑΤΟ, ὑπό τούς ὅρους πού θέλει ἡ Ἄγκυρα.

Φιλικές σχέσεις μέ ὅλους

ΤΟ ΤΙ θ' ἀποδώσει ἡ ἐπίσκεψη τοῦ κ. Καραμανλῆ στή Μόσχα, εἶναι θέμα πρός διερεύνηση... Καί ὡς πρός τήν οἰκονομική ἑλληνοσοβιετική συνεργασία, ἡ «ἀτζέντα» εἶναι ἤδη ἀρκετά φορτωμένη: Δημιουργία ἐργοστασίου ἀλουμίνας στήν Ἑλλάδα καί, ἐνδεχόμενα, ἐργοστασίου ἀλουμινίου... Ἀγορά ἠλεκτρικῆς ἐνέργειας ἀπό τήν ΕΣΣΔ... Αὔξηση τῶν πωλήσεων ἀργοῦ πετρελαίου στήν Ἑλλάδα... Ἀγορά ἀερίου, κλπ. Ὡς πρός τό περιεχόμενο τῶν πολιτικῶν συνομιλιῶν, τό μόνο βέβαιο – πέραν ἀπό τά ἠχηρά περί «ἐγγυήσεως τῶν συνόρων τῆς Ἑλλάδος, ἐκ μέρους τῶν Ρώσων», κλπ· – εἶναι ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς θά δώσει στούς Σοβιετικούς συνομιλητές του τό περίγραμμα τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων, ὑπενθυμίζοντας τίς ἀρχές τοῦ Ἑλσίνκι, ὡς πρός τό Αἰγαῖο, καί τά ψηφίσματα τοῦ ΟΗΕ, ὡς πρός τήν Κύπρο... Ἀπό τήν ἄλλη, δέν χωρεῖ ἀμφιβολία πώς ὁ Ἕλληνας πρωθυπουργός θ' ἀναπτύξει τό περιεχόμενο τῆς πρωτοβουλίας του γιά τήν προώθηση τῆς διαβαλκανικῆς συνεργασίας, ἐξηγώντας στούς συνομιλητές του ὅτι ἡ συνεργασία αὐτή – σέ διμερή καί πολυμερή βάση – ὄχι μόνο δέν στρέφεται κατά τῆς ΕΣΣΔ, ἀλλά ἀποτελεῖ, ἀντίθετα, πρακτική συμβολή στήν ὑπόθεση τῆς βαλκανικῆς εἰρήνης. Παράλληλα, ὁ κ. Καραμανλῆς θά θελήσει νά διερευνήσει τόν ὁρίζοντα τῶν σχέσεων τῆς ΕΣΣΔ μέ τήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα καί, στίς παραμονές τῆς ἐπίσκεψής του στό Πεκίνο, θά ἐπιδιώξει νά ἐξοικειωθεῖ μέ τό βάθος τῆς σοβιετοκινεζικῆς διένεξης καί τίς ἄμεσες, τουλάχιστον, προοπτικές της.

Τό μέγα ἐρώτημα, φυσικά, εἶναι ποιά, τελικά, θά εἶναι ἡ σοβιετική ἀνταπόκριση στό ἑλληνικό «ἄνοιγμα» πρός Ἀνατολάς. καί, εἰδικότερα, πῶς θά τοποθετηθεῖ ἡ σοβιετική πλευρά ἀπέναντι στό πλέγμα τῶν ἑλληνοτουρκικῶν διαφορῶν. Δέν εἶναι λίγοι οἱ παρατηρητές ἐκεῖνοι πού θυμίζουν τή φράση Κοσύγκιν πρός Ράλλη, κατά τήν περσινή ἐπίσκεψη τοῦ Ἕλληνα ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν στή Μόσχα: *«Ἀργήσατε νά μᾶς ἔλθετε»* – εἶχε πεῖ ὁ Σοβιετικός πρωθυπουργός... Καί στή φράση αὐτή, ἀλλά καί στήν αἰσθητή βελτίωση τῶν ἑλληνοσοβιετικῶν σχέσεων πού ἀκολούθησε τήν ἐπίσκεψη Ράλλη στή σοβιετική πρωτεύουσα, οἱ ἴδιοι παρατηρητές διαβλέπουν ἔντονη τή σοβιετική διάθεση γιά ἕναν ἐποικοδομητικό ἑλληνοσοβιετικό διάλογο, μέ στόχο τήν ἀνάπτυξη τῶν πολιτικῶν, οἰκονομικῶν καί πολιτιστικῶν σχέσεων Ἑλλάδας – ΕΣΣΔ. Ὅπως καί ἄν ἔχει τό πράγμα, γεγονός παραμένει ὅτι, μέ τά ταξίδια Καραμανλῆ στή Μόσχα καί στό Πεκίνο, ἡ ἑλληνική ἐξωτερική πολιτική ἀποκτᾶ νέο εὖρος καί μεταφέρει, στό πρακτικό ἐπίπεδο, τήν πρωθυπουργική διακήρυξη, στή Θεσσαλονίκη, ὅτι ἡ Ἑλλάδα *«θέλει νά ἔχει σχέσεις φιλικές καί νά συνεργάζεται εἰρηνικά μέ ὅλους τούς λαούς τῆς Γῆς»*.

Προεκλογικό κλίμα;

ΑΛΛΑ ἡ ὁμιλία τοῦ πρωθυπουργοῦ στή Διεθνή Ἔκθεση τῆς Θεσσαλονίκης, δέν τροφοδότησε μόνο θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ἔφερε στό προσκήνιο καί τήν ὑπανάπτυξη στούς στρατηγικούς τομεῖς τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας, τή βαθιά κρίση τῶν δομῶν της, τήν ὅλη πολιτική τῆς Δεξιᾶς – πολιτική πού, ἐκ τῶν πραγμάτων, ὑποσκάπτει τή Δημοκρατία, μιά καί συντηρεῖ τή μονόπλευρη λιτότητα, καλλιεργεῖ τήν πολωτική ψυχολογία καί ἐπιμένει νά φορτώνει στούς ἐργαζόμενους τά βάρη τῆς κρίσης. Καί αὐτά ὅλα, παρά τήν ἀγχώδη προσπάθεια τοῦ κ. Καραμανλῆ ν' ἀποδείξει τήν «εὐημερία» τῶν ἀριθμῶν...

Ἡ πρωθυπουργική ὁμιλία τροφοδότησε ἀκόμα τή *«μονομαχία»* – ὅπως τή χαρακτήρισαν οἱ ἐφημερίδες τοῦ συγκροτήματος – μεταξύ τοῦ κ. Καραμανλῆ καί τοῦ προέδρου τοῦ ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου. Γιά τόν κ. πρωθυπουργό, τά ἐγκαίνια τῆς Δ.Ε.Θ. ἦταν μιά ἀκόμα εὐκαιρία, γιά νά ἀποκηρύξει τή «δημαγωγούσα» ἀντιπολίτευση πού, ἀντί νά δείξει *«σωφροσύνη καί ὑπευθυνότητα»*, θέτει σέ κίνδυνο – ἀκριβέστερα «μπορεῖ νά θέσει σέ κίνδυνο» – *«ὄχι μόνο τήν οἰκονομία καί τή γαλήνη τοῦ τόπου, ἀλλά καί τούς δημοκρατικούς μας θεσμούς ἀκόμα»*. Γιά τόν πρόεδρο τοῦ ΠΑΣΟΚ, ἡ «Γιορτή τῆς Νεολαίας», στό ἄλσος τῆς Ν. Φιλαδέλφειας, ἦταν ἐπίσης μιά εὐκαιρία, γιά νά διακηρύξει ὅτι στίς ἑπόμενες ἐκλογές, τό ΠΑΣΟΚ θά διεκδικήσει τήν ἐξουσία. *«Ὅποτε καί ἄν τίς κάνουν τίς ἐκλογές* – εἶπε – *τό ΠΑΣΟΚ θά τίς κερδίσει καί θ' ἀναλάβει τήν εὐθύνη τῆς διακυβέρνησης τῆς χώρας»*.

Ἡ «μονομαχία», μέ ὅλα τά ἐπακόλουθά της, ἔδωσε, πρός στιγμή, τήν ἐντύπωση ὅτι ἡ χώρα βαδίζει πρός ἐκλογές ἤ ὅτι, τουλάχιστον, κάποιοι ἔχουν λόγους νά καλλιεργοῦν κλίμα

προεκλογικό. Ὡστόσο, οἱ εἰδικοί τοῦ πολιτικοῦ παρασκηνίου βεβαιώνουν: Οὔτε ἡ κυβέρνηση, οὔτε τό ΠΑΣΟΚ, ἔχουν λόγους γιά μιά ἐσπευσμένη προσφυγή στίς κάλπες! Ἡ κυβέρνηση γιατί ξέρει πώς ἐκλογική ἀναμέτρηση – μέ νωπά ἀκόμα τά «ἀντιπληθωριστικά» μέτρα... – θά τήν τραυμάτιζε ἀνεπανόρθωτα. Καί γιατί δέν ἔπαυσε νά πιστεύει ὅτι, μέχρι τήν ἐκπνοή τῆς τετραετίας, θ' ἀναφανεῖ κάποια «εὐνοϊκή συγκυρία», γιά τή διενέργεια ἐκλογῶν. (Μιά τέτοια «συγκυρία» – λένε ὁρισμένοι ὑπουργοί – θά μποροῦσε νά ἦταν ἡ ἐπικύρωση τῆς συμφωνίας ἔνταξης ἀπό τά ἐννέα κοινοβούλια...). Ἡ ἡγεσία τοῦ ΠΑΣΟΚ πάλι, ἄν καί εἶναι βέβαιη γιά τήν ἄνοδο τῆς πολιτικῆς ἐπιρροῆς τοῦ κινήματος καί τήν καταλυτική φθορά τῆς «Νέας Δημοκρατίας», προτιμᾶ τήν μή ἐπίσπευση τοῦ χρόνου τῶν ἐκλογῶν. Ἔτσι – πιστεύει – θά ἔχει μεγαλύτερη ἄνεση «νά προετοιμάσει τό ἔδαφος γιά τή διαδοχή» καί, εἰδικότερα, γιά τήν ἀνάδειξη τῶν κατάλληλων (ὑπουργικῶν) στελεχῶν. (Ὁ ἴδιος ὁ πρόεδρος τοῦ ΠΑΣΟΚ πάντως, φέρεται ν' ἀποκλείει τή διενέργεια ἐκλογῶν πρίν ἀπό τό φθινόπωρο τοῦ 1980).

Φυσικά, δέν λείπουν οἱ παρατηρητές ἐκεῖνοι πού ἐπισημαίνουν τήν προσπάθεια ὁρισμένων κύκλων (μονοπωλιακῶν καί ἄλλων), νά «γεφυρώσουν τίς διαφορές μεταξύ τῶν δύο ἡγετῶν». Ὁρισμένοι δημοσιογραφικοί παράγοντες, μάλιστα, ἔφτασαν ὡς τήν κατανομή ρόλων, μεταξύ τοῦ Κ. Καραμανλῆ, στή θέση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, καί τοῦ Α. Παπανδρέου, στή θέση τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ἔτσι, λένε, θά ὑπάρξει ἕνας ἁρμονικός καταμερισμός πού θά συνδυάζει «τή σύνεση μέ τόν δυναμισμό»!

Οἱ θέσεις τῶν δύο ΚΚ

ΟΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ τῶν κύκλων αὐτῶν, μπορεῖ νά συνιστοῦν ἁπλό εὐχολόγιο. Θά ἦταν ἀδιανόητο, ἄλλωστε, νά πιστέψει κανείς ὅτι ὁ πρόεδρος τοῦ ΠΑΣΟΚ θά δεχόταν νά συμπήξει μέ τή «Νέα Δημοκρατία» συμμαχική κυβέρνηση ἤ ὅτι θά συνεργοῦσε σ' ἕνα σσνδυασμό «σύνεσης καί δυναμισμοῦ»!

Στό μεταξύ, ἕνα αἰσθαντικό στοιχεῖο τῆς τελευταίας ἑβδομάδας, εἶναι ἡ κριτική – ὁπωσδήποτε νηφάλια – πού ἄσκησαν τά δύο ΚΚ στίς θέσεις τοῦ ΠΑΣΟΚ καί, εἰδικότερα, στή διάχυτη ἀντίληψη πού φαίνεται νά κυριαρχεῖ στήν ἡγεσία τοῦ Κινήματος, ὅτι ἀρκεῖ μιά μετωπική σύγκρουση στίς ἐκλογές λ.χ., γιά νά σαρωθεῖ ἡ ἐξουσία τῆς Δεξιᾶς καί ν' ἀνοίξει ὁ δρόμος τῆς Ἀλλαγῆς. Ἔτσι ὅπως παρουσιάζεται τό ζήτημα αὐτό – ἔγραψε ὁ «Ριζοσπάστης» τῆς περασμένης Κυριακῆς – δίδεται στήν ἀλλαγή ἕνας *«ἀποκλειστικά ἐκλογικίστικος χαρακτήρας»*, πού περιορίζεται σέ θέματα κοινοβουλευτικῶν συσχετισμῶν, μακριά ἀπό τό κίνημα τῶν μαζῶν... Ὅμως οἱ πραγματικοί κοινωνικοπολιτικοί συσχετισμοί – συνεχίζει ὁ «Ρ» – ἐπιτάσσουν *«τήν ὕπαρξη ἑνός ἑνωτικοῦ καί δυναμικοῦ μαζικοῦ κινήματος καί τή συμπαράταξη τοῦ πλατύτερου δυνατοῦ φάσματος τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων»*. Ἡ λογική τῆς δημοκρατικῆς διεξόδου – ἔγραψε, ἀπό τήν πλευρά της, ἡ «Αὐγή» τῆς Κυριακῆς – βασίζεται *«στήν πιό πλατιά συμπόρευση διαφορετικῶν πολιτικῶν καί κοινωνικῶν δυνάμεων, μέ πυρήνα τή συνεργασία τῶν δυνάμεων τῆς Ἀριστερᾶς»*. Καί ἀμέσως παρακάτω: *Αὐτό σημαίνει πώς ἀπέναντι στό μοντέλο τοῦ μονοκομματικοῦ κράτους τῆς Δεξιᾶς, ἡ ἀπάντηση δέν βρίσκεται στή μονοκομματική κυβέρνηση ἑνός κόμματος τῆς ἀντιπολίτευσης – τοῦ ΠΑΣΟΚ σήμερα. Βρίσκεται στήν πιό πλατιά δημοκρατική συνεργασία, ὄχι μόνο γιά νά ἡττηθεῖ ἡ δεξιά γραμμή, ἀλλά καί γιά νά ἐξασφαλιστεῖ ἡ σταθερή, ὁμαλή, χωρίς καταστροφικά πισωγυρίσματα, δημοκρατική πορεία.*

Ἡ ὑπονόμευση τῆς δημοκρατικῆς πορείας, παραμένει, φυσικά, ὁ κατ' ἐξοχήν στόχος τῶν δυνάμεων τῆς ἐκτροπῆς. Πού, μέ ἀφορμή τά ταξίδια τοῦ κ. Καραμανλῆ στή Μόσχα καί τό Πεκίνο, ἀνασυντάσσονται καί συνθηματολογοῦν ἀναίσχυντα: Μᾶς ἀπειλοῦν οἱ Κόκκινοι! Μᾶς ἀπειλοῦν οἱ Κίτρινοι! Τό μόνο πού δέν λένε εἶναι ποιοί, πραγματικά μᾶς ἀπειλοῦν: Στό Αἰγαῖο καί στήν Κύπρο. Καί ποιοί τροφοδοτοῦν τήν ὕπουλη προπαγάνδα πώς μετά τόν Καραμανλῆ, ἔπεται τό χάος καί ἡ ἀναρχία!

ΑΝΤΗΝΩΡ

ημερομηνιες

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Τετάρτη 29

● Δέκα Ὁμοσπονδίες καί ὀκτώ ἐργατικές ἑνώσεις πού ἀντιπροσωπεύουν 500.000 ἐργαζόμενους, κατέληξαν σέ μιά πρώτη γενική συμφωνία γιά τό συντονισμό δράσης τῶν δημοκρατικῶν συνδικαλιστικῶν δυνάμεων.

● Οἱ Κοῦρδοι ἀπορρίπτουν τίς «προτάσεις Χομέινι» καί δηλώνουν ὅτι θά συνεχίσουν τόν πόλεμο «μέχρις ἐσχάτων».

Παρασκευή 31

● Ἡ ἑλληνική κυβέρνηση ἔκανε διάθημα στόν Ισραηλινό ἐπιτετραμένο ζητώντας τήν διακοπή τῶν ἐπιθέσεων τοῦ Ἰσραήλ στό Ν. Λίβανο.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ

Σάββατο 1

● Ὁ πρωθυπουργός τοῦ Ἰράν Μπαζαργκάν κάλεσε τόν θρησκευτικό ἡγέτη Χομέινι νά «ἀναλάβει τίς εὐθύνες του».

Δευτέρα 3

● Ἀρχίζει στήν Ἀβάνα ἡ 6η Διάσκεψη κορυφῆς τῶν Ἀδεσμεύτων, μέσα σ' ἕνα κλίμα πολιτικῆς ἔντασης, ἀφοῦ ἔχουν δημιουργηθεῖ δυό βασικές ἀντιλήψεις: αὐτή τῆς Γιουγκοσλαβίας πού ἀντιπροσωπεύει καί τήν «ἱστορική τάση» τοῦ κινήματος τῶν Ἀδεσμεύτων κι ἡ ἀντίληψη τῆς Κούβας πού προτείνει σύσφιξη τῶν σχέσεων μέ τήν ΕΣΣΔ.

Τετάρτη 5

● Ἡ ἀμερικανική Γερουσία (ἐπιτροπή ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων) διέκοψε τήν ἐξέταση τῆς συμφωνίας ΣΑΛΤ-2 με πρόσχημα τίς πληροφορίες τοῦ Στέητ Ντηπάρτμεντ γιά τήν παρουσία 3.000 σοβιετικῶν στρατιωτικῶν στήν Κούβα.

● Στή Διάσκεψη τῶν Ἀδεσμεύτων, τό κυπριακό ἀποτελεῖ πρωταρχικό θέμα. Διάφοροι ἡγέτες-σύνεδροι καταδίκασαν τήν κατοχή τοῦ Βορείου τμήματος τῆς Κύπρου.

● Ὁ Κώστας Κολιγιάννης, Α΄ γραμματέας τοῦ ΚΚΕ ἀπό τό 1961 μέχρι τό 1972 (17η Ὁλομέλεια) πέθανε ἀπό καρδιακή προσβολή σέ ἡλικία 70 χρονῶν στή Βουδαπέστη.

Πέμπτη 6

● Ἡ Διεθνής Ὁμοσπονδία Ἰδιωτικῶν Ὑπαλλήλων μέ τηλεγράφημα τοῦ γενικοῦ γραμματέα της, κατηγορεῖ τήν ἑλληνική κυβέρνηση γιά «παραβίαση» τῶν διεθνῶς ἀναγνωρισμένων ἀρχῶν τοῦ Διεθνοῦς Γραφείου Ἐργασίας.

● Ἡ ἀμερικανική κυβέρνηση προτείνει στήν Τουρκία νά τῆς παράσχει σαφεῖς διαβεβαιώσεις ὅτι θά ἀναλάβει «τό ταχύτερο» τόν ἐκσυγχρονισμό τῶν τουρκικῶν ἐνόπλων δυνάμεων.

Παρασκευή 7

● Τό ἐκτελεστικό Συμβούλιο τῆς ΟΤΟΕ ἀποφάσισε νά κατέλθει ὁ κλάδος σέ 48ωρη ἀπεργία στίς 20 καί 21 Σεπτέμβρη, λόγω τῆς ἀρνητικῆς στάσης πού τήρησε ἡ κυβέρνηση γιά τά αἰτήματα τῶν τραπεζιτικῶν.

● Μετά ἀπό τήν ἐξεύρεση μιᾶς φόρμουλας κοινῆς ἀποδοχῆς – πού θεωρεῖται ὅτι ἀποτελεῖ καί ἕνα εἶδος συμβιβασμοῦ τῶν διιστάμενων ἀπόψεων Τίτο-Κάστρο – λήγει ἡ Διάσκεψη τῶν Ἀδεσμεύτων ἔχοντας πετύχει καί τή διατήρηση τῆς ἑνότητας τοῦ κινήματος καί τήν προσήλωση στίς προγραμματικές του θέσεις.

Σάββατο 8

● Σέ ἐμπιστευτική ἔκθεση τοῦ Διεθνοῦς Νομισματικοῦ Ταμείου γιά τήν πορεία τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας ἀπό τό 1974 μέχρι σήμερα, ἀναφέρεται ὅτι ὁ πληθωρισμός στή χώρα μας, θά φθάσει μέχρι τό τέλος τοῦ ἔτους στό 25% καί αὐτό χάρις στήν ἀντιφατικότητα τῶν νομισματικοπιστωτικῶν μέτρων τῆς κυβέρνησης καί στήν «ἐπεκτατική νομισματική πολιτική πού δέν συνέβαλε στή μείωση τοῦ πληθωρισμοῦ».

● Τεχνητό κλίμα προεκλογικοῦ ἀγώνα δημιούργησε ἡ ἀντιπαράταξη τῶν κ.κ. Παπανδρέου – Καραμανλῆ, μέ τίς ὁμιλίες τους, στή γιορτή Ν. ΠΑΣΟΚ καί τά ἐγκαίνια τῆς ΔΕΘ καί τήν περιοδεία τοῦ κ. Καραμανλῆ στή Μακεδονία καί καί Θράκη.

Δευτέρα 10

● Κλιμάκιο «ἐμπειρογνωμώνων» τοῦ ΝΑΤΟ, φθάνει στήν Ἀθήνα γιά νά συζητήσει «τροπολογίες» τοῦ σχεδίου Χαίηγκ σχετικά μέ τήν ἐπανένταξη τῆς Ἑλλάδας στό ΝΑΤΟ.

● Πέθανε ἀπό καρδιακή προσβολή ὁ Ἀγιατολάχ Ταλεγκανί, πρόεδρος τοῦ μυστικοῦ ἐπαναστατικοῦ Συμβουλίου καί δεύτερος – μετά τον Χομέϊνι – ἰσχυρός ἄνδρας τοῦ Ἰράν.

αντι-θέσεις

ΠΑΣΟΚ: Ἡ πεντάχρονη πορεία

"Οταν στίς 3 Σεπτέμβρη 1974, ὁ κ. Ἀνδρέας Παπανδρέου διατύπωνε δημόσια τίς προγραμματικές ἀρχές τοῦ ΠΑΣΟΚ, ἐγκαινίαζε μιάν ἐπώδυνη, ἀλλά καί γεμάτη ἐπιτυχίες, πολιτική πορεία.

Σήμερα τό ΠΑΣΟΚ βρίσκεται στό σκαλοπάτι τῆς ἐξουσίας, ἀπειλεῖ οὐσιαστικά τή μονοπώλησή της ἀπό τή Δεξιά καί συγκεντρώνει τίς ἐλπίδες τῶν «μή προνομιούχων Ἑλλήνων» ὅτι θά ἀποτελέσει τόν κύριο μοχλό τῆς πολιτικῆς μεταβολῆς. Ἀλλά δέν εἶναι μόνον αὐτά: Αἰτήματα κοινωνικά καί αἰτήματα γιά ἀλλαγές στούς ὀπισθοδρομικούς καί παγιωμένους θεσμούς τοῦ τόπου ἔχουν τεθεῖ καί τή «στιγμή τῆς ἀλήθειας» θά πρέπει νά ἀπαντηθοῦν.

Ἀλλά, πέρα ἀπό τό περιεχόμενο τοῦ προγράμματος – κάτι πού ἀσφαλῶς δέν ἔχει οὔτε ἐπεξεργαστεῖ, οὔτε καί ἀποσαφηνιστεῖ ἐπαρκῶς – πέρα ἀπό τήν ἀντιπαράθεση μέ τή Δεξιά, ὑπάρχει γιά τό ΠΑΣΟΚ τό πρόβλημα τῆς συνεργασίας μέ τίς ἄλλες δημοκρατικές δυνάμεις τῆς Ἀντιπολίτευσης. Τώρα πιά ἡ πολιτική πρωτοβουλία περνᾶ μέ τό μέρος τῶν δυνάμεων τῆς Ἀλλαγῆς καί τό ΠΑΣΟΚ θά διαδραματίσει τόν ἀποφασιστικό ρόλο. Ἀλλά ἡ συνεργασία καί ὁ συντονισμός μέ τίς ἄλλες δημοκρατικές καί προοδευτικές δυνάμεις εἶναι οὐσιαστικό στοιχεῖο γιά τήν Ἀλλαγή· δέν εἶναι ἁπλός τακτικός ἐλιγμός γιά νά ἐνδυναμωθεῖ ἡ παράταξη τῆς Δημοκρατίας. Ὁ συντονισμός καί ἡ συνεργασία μέ ὅλες τίς δημοκρατικές δυνάμεις ἐμπλουτίζει ἰδεολογικά τούς ἄμεσους πολιτικούς ἀγῶνες, στερεώνει τήν πίστη στόν ἑλληνικό λαό γιά τήν σημασία τῆς Ἀλλαγῆς καί τῆς δίνει ἕνα στοιχεῖο μονιμότητας, καί σταθερῆς προοπτικῆς.

Τό ΠΑΣΟΚ ἔχει χρεωθεῖ νά δείξει ἔμπρακτα τή θέληση καί τή θετική του συμβολή σέ σχέση μέ τή συμπόρευση τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων.

«ΤΡΕΞΤΕ, ΚΑΨΤΕ, ΡΗΜΑΞΤΕ»

Ἔτσι συνόψισε τή λόγική πού διέπει τό νομοσχέδιο περί δασῶν ὁ τέως ὑφυπουργός Γεωργίας κ. Γιαννούσης. Ἐπικυρώνει ἄραγε ἡ κυβέρνηση καί νομιμοποεῖ τούς ἐμπρησμούς τῶν δασῶν; Μᾶλλον ὄχι. Ἤ ἴσως, ἡ νομιμοποίηση γίνεται ἀναδρομικά ἀφοῦ γιά τό μέλλον ἡ οἰκοπεδοποίηση τῶν δασῶν δέν θά ἀπαιτεῖ ἀπό τόν ἐπίδοξο «οἰκοπεδοποιό» νά διατρέξει τόσους κινδύνους βάζοντας φωτιά. Ἡ κυβέρνηση, ἔρχεται νά βοηθήσει τήν κερδοσκοπία πού γίνεται στήν ἀγορά γῆς, ὑπηρετώντας ταυτόχρονα τίς ἀνάγκες τῶν βιομηχανιῶν χαρτοπολτοῦ καί τῶν μεγαλέμπορων ξυλείας.

Βεβαίως, ὅλ' αὐτά θά μποροῦσαν νά βροῦν μιά γενικότερη ἐξήγηση στό γεγονός ὅτι τό κυρίαρχο καπιταλιστικό σύστημα ἐπεκτείνεται διαρκῶς καί στό χῶρο, οἰκειοποιούμενο τό φυσικό περιβάλλον καί καθυποτάσσοντάς το στή λογική τῆς κερδοσκοπικῆς ἐκμετάλλευσης καί τοῦ κέρδους τοῦ ἰδιώτη – ἀστοῦ. Αὐτό ὅμως δέν εἶναι παρά ἕνα θεωρητικό ἐνδεχόμενο καί τό πολύ-πολύ ἑρμηνεύει τίς κοινωνικές αἰτίες ἑνός τέτοιου νομοσχεδίου. Στό ἐπίπεδο τῆς πολιτικῆς κριτικῆς θά μπορούσαμε νά ποῦμε ὅτι ἡ «προστασία» τῶν δασῶν» πού τή βλέπουμε παντοῦ ἐν εἴδει ἐπιγραφῶν τῆς δασικῆς ὑπηρεσίας, στήν πράξη καταργεῖται ἀπ' τούς ἴδιους τούς ἐμπνευστές της. Εἶναι ἄραγε αὐτό μιά ἀντίθεση λόγω καί ἔργω ἤ μιά ἀντίφαση πού εἶναι σύμφυτη μέ τόν τρόπο καπιταλιστικῆς διαχείρισης τῆς κοινωνίας καί τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντός της.

Γιά ἄλλη μιά φορά ἡ οἰκολογία καλεῖται νά ριζώσει καί ν' ἀναπτυχθεῖ καί στήν Ἑλλάδα. Σάν ἰδέα καί σάν πράξη πού, μέ σαφῶς ὁριοθετημένα τά πλαίσια δράσης της ἀπέναντι στά κυρίαρχα συμφέροντα, θά μποροῦσε νά κινητοποιήσει ἕνα εὐρύ φάσμα κοινωνικῶν δυνάμεων ἐνάντια στήν κατάπάτηση τοῦ δικαιώματος κάθε ἀνθρώπου νά ἔχει ἕνα φυσικό περιβάλλον στά μέτρα τῶν ἀναγκῶν του. Ὁπωσδήποτε τό θέμα δέν ἐξαντλεῖται στήν κριτική τῆς κυβέρνησης τῆς Ν.Δ.

Η ΤΡΙΧΡΩΜΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ: ΕΝΑ ΠΟΛΥΧΡΩΜΟ ΣΚΑΝΔΑΛΟ

Ἡ ἐναρκτήρια εἰκόνα τῆς ἔγχρωμης τηλεόρασης πού θά μᾶς ἐπιβάλλει ἡ κυβέρνηση ἀπό τό 1981 θά πρέπει νά εἶναι ἕνας στροβιλιζόμενος ὄγκος γαλλικά χαρτονομίσματα. Τρία δισεκατομμύρια δραχμές σέ συνάλλαγμα ὑπολογίζεται, κατά τή γνώμη μας μετριοπαθῶς, ὅτι θά εἶναι τό συνολικό κόστος εἰσαγωγῆς τοῦ νέου συστήματος. Τόσα θά χρειαστοῦν γιά τήν ἀγορά τῆς νέας τεχνολογίας παραγωγῆς καί τῶν ἐγκαταστάσεων πού ἐπιβάλλει, γιά τήν ἀμοιβή τῶν ποικιλώνυμων συμβούλων καί διοργανωτῶν καί γιά τήν ἀντικατάσταση ἑνός τμήματος ἀπό τούς σημερινούς ἀσπρόμαυρους δέκτες τοῦ κοινοῦ.

Ἡ ἀπόφαση αὐτή ἔχει τρεῖς πτυχές πού μᾶς ἐπιτρέπουν νά τή χαρακτηρίσουμε σκάνδαλο.

Εἶναι κατ' ἀρχήν ἀπαράδεκτη μέ ὁποιαδήποτε κριτήρια οἰκονομικοῦ ὀρθολογισμοῦ. Σέ συνθῆκες «λιτότητας», ὕφεσης καί ἐξωτερικῆς ὑπερχρέωσης, ἡ κυβέρνηση ἐπιβάλλει μιά ἀκόμα πολυτελή καταναλωτική συνήθεια, δίνει δουλειά στούς... Γάλλους ἐργαζόμενους καί προσθέτει ἕνα ἀξιόλογο ποσοστό στό ἤδη κρίσιμο ἄνοιγμα τοῦ ἐμπορικοῦ μας ἰσοζυγίου. Μέ τό ποσό πού θά κατασπαταληθεῖ θά μποροῦσε νά ἀποπερατωθεῖ τό κεντρικό τμῆμα τοῦ ὑπόγειου σιδηρόδρομου ἤ νά δημιουργηθοῦν πέντε μεγάλες νοσοκομειακές μονάδες, πού θά τριπλασίαζαν τίς σημερινές δυνατότητες τῆς χώρας, ἤ νά ἀπορροφηθοῦν ἀπό νέα πανεπιστήμια ὅλοι οἱ "Ελληνες φοιτητές, πού σπουδάζουν σήμερα στό ἐξωτερικό.

Ἡ κύρια λογική λοιπόν τῆς ἀπόφασης εἶναι ἐξωοικονομική. Ἰδιαίτερα ὅταν ὅλη ἡ εἰδικευμένη διεθνής φιλολογία συμφωνεῖ ὅτι τό ἀμερικανογερμανικό σύστημα ΠΑΛ πλεονεκτεῖ.

Πρόκειται γιά τό ἀντάλλαγμα πού ἀξίωσαν οἱ Γάλλοι «ὑποϊμπεριαλιστές» γιά νά ὑποστηρίξουν μερικές, ἄν ὄχι ὅλες, ἀπό τίς ἑλληνικές θέσεις στίς διαπραγματεύσεις γιά τήν εἰσδοχή μας στήν ΕΟΚ. "Ολα τά σαθρά καί ὀφθαλμοφανῶς ψευδέστατα ἐπιχειρήματα τῶν οἰκονομικῶν ὑπουργῶν δέν πείθουν κανένα, ὅπως τό ἔδειξε ἡ εἰδησεογραφία καί τά σχόλια ἀκόμα καί κυβερνητικῶν ἐφημερίδων. "Αν ὑπάρχει κάπου οἰκονομικό ἐνδιαφέρον, αὐτό κρύβετε κάπου στούς σκοτεινούς προθαλάμους, ὅπου μεσάζοντες καί παράσιτα κάθε εἴδους, πραγματοποιοῦν τά ἀνομολόγητα κέρδη πού ὅλοι ὑποψιάζονται, ἀλλά λίγοι μποροῦν νά ἀποδείξουν.

Τέλος, πιστεύουμε ὅτι, πέρα ἀπό τίς λεπτομέρειες, ἡ εἰσαγωγή τοῦ ἔγχρωμου συστήματος, ὅταν μάλιστα ἐκκρεμοῦν τόσο σημαντικά θέματα ποιότητας, ἔχει σάν σκοπό νά ἐντείνει τήν ἀμεσότητα τοῦ αἰσθαντικοῦ μηνύματος σέ βάρος τῆς λειτουργίας τῆς τηλεόρασης σάν μέσου μετάδοσης ἰδεῶν. Κι ὅτι αὐτό ἐντάσσεται σέ μιά ἀπελπισμένη προσπάθεια ἐπιτάχυνσης τῆς ἀποβλάκωσης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐνῶ συμπληρωματικά ἀστυνομεύονται ὅλες οἱ δυνατότητες ἀνεπίσημης ἀνταλλαγῆς ἀπόψεων. Αὐτό τό νόημα ἔχουν π.χ. οἱ περιορισμοί στή λειτουργία τῶν καφενείων, πού δέν εἶναι νυχτερινά κέντρα, ἤ ἡ τραγελαφική σέ τελευταία ἀνάλυση ἀπαγόρευση... τῶν συζητήσεων στήν Ὁμόνοια.

"Αν οἱ κυβερνῶντες ἀνάπτυσσαν ἐφευρετικότητα καί δραστηριότητα γιά νά κερδίσουν τήν ἐμπιστοσύνη τοῦ λαοῦ, τόση ὅση ἐκείνη πού σπαταλοῦν γιά νά ἐμποδίσουν τή δυσπιστία του νά ἐκφραστεῖ...

ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ: Οἱ προϋποθέσεις τοῦ συντονισμοῦ δράσης

Ἡ πρωτοβουλία πού ἀναλήφθηκε πρόσφατα ἀπό μιά σειρά πρωτοβάθμιες καί δευτεροβάθμιες ἐργατικές ἑνώσεις γιά τό συντονισμό δράσης στό συνδικαλιστικό κίνημα δέν μπορεῖ παρά νά ἀντιμετωπιστεῖ θετικά, τουλάχιστον κατ'

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΛΙΓΙΑΝΝΗΣ

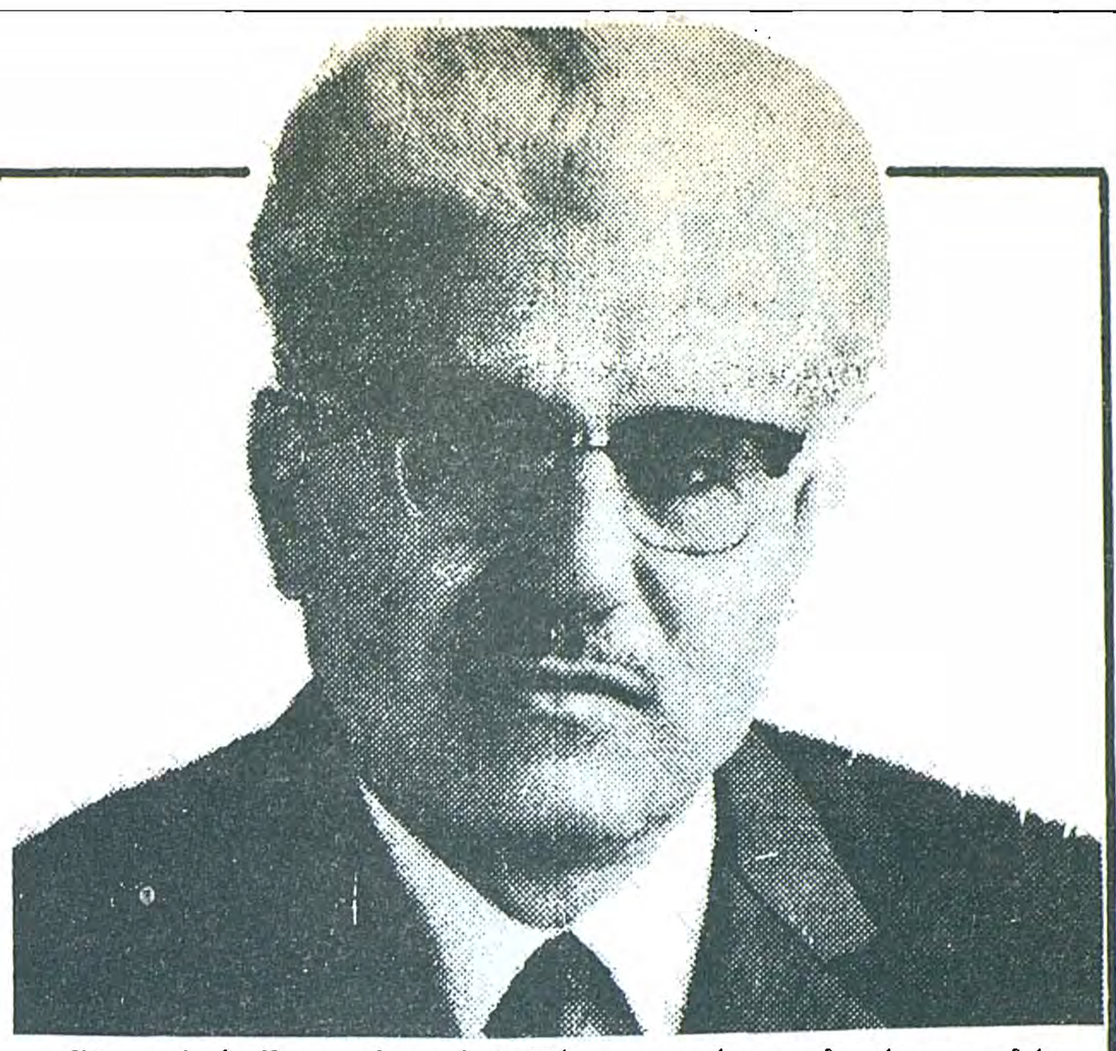
Τήν Τετάρτη 5 τοῦ Σεπτέμβρη πέθανε στή Βουδαπέστη ἀπό συγκοπή τῆς καρδιᾶς, ἕνας ἀκόμα Ἕλληνας πολιτικός πρόσφυγας: ὁ ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΛΙΓΙΑΝΝΗΣ, Α΄ Γραμματέας τῆς Κ.Ε. τοῦ Κ.Κ.Ε. ἀπό τό 1956 (6η Ὁλομέλεια) ὡς τό Δεκέμβρη τό 1972 (17η Ὁλομέλεια).

Δέν εἶναι βέβαια οὔτε ὁ πρῶτος Ἕλληνας πολιτικός πρόσφυγας, οὔτε καί ὁ μόνος γραμματέας τοῦ Κ.Κ.Ε. πού πέθανε σέ ἀναγκαστική ὑπερορία. Ὁ Κ. Κολιγιάννης ὅμως, ἦταν μιά προσωπικότητα πού διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στήν ἐσωτερική πορεία τοῦ Κ.Κ.Ε. καί ἡ θητεία του σάν Α΄ Γραμματέα ἦταν ἡ διαρκέστερη στήν ἡγεσία τοῦ κόμματος.

Περαστικός ἀπό τή Βουδαπέστη, πρίν ἀπό λίγους μῆνες, εἶχα τήν τύχη νά συναντήσω τόν Κώστα Κολιγιάννη καί νά μείνω μαζί του σέ μιά πολύωρη συζήτηση. Γιά ὅλα ὅσα εἰπώθηκαν τότε, τοῦ ὑπόβαλα τήν παράκληση νά μοῦ παραχωρήσει μιά συνέντευξη ἤ νά δώσει γιά δημοσίευση στό ΑΝΤΙ κάποιο ἀπ' τά πολιτικά του κείμενα καί τίς ἀναμνήσεις του ἀπό τούς ἀγῶνες καί τή ζωή του. Γιά τή συζήτηση πού εἴχαμε, δεσμεύτηκα νά μήν κάνω λόγο. Ὑποσχέθηκε ὅμως, σέ «εὐθετότερο χρόνο» νά μοῦ στείλει κάποιο ἀπό τά κείμενα πού εἶχε ἑτοιμάσει τά ὁποῖα δέν πρέπει νά χαθοῦν

Ἡ ἐντύπωση πού εἶχα ἀπό τή συνάντηση μέ αὐτόν τόν θελληματικό καί συγκρατημένο ἄνδρα ἦταν ἔντονη: Πιό πολύ ἀπό ὅσο ἀφηγοῦνταν, ἤθελε νά ἀκούσει καί νά μάθει γιά ὅσα συνέβαιναν ἐκεῖ κάτω στήν πατρίδα· γιά τήν πολιτική ζωή καί τήν περιπέτεια τοῦ κινήματος. Τόν στεναχωροῦσε ἰδιαίτερα ἡ ἔλλειψη μιᾶς πληρέστερης ἐνημέρωσης καί τό αἴσθημα πώς ζοῦσε ἀπομονωμένος σέ μιά ξένη χώρα, ἐμιγκρές χωρίς πολύ συνάφεια μέ τήν ἑλληνική ἐμιγκράτσια. Ἤθελε νά ξέρει πόσο καί ἄν ἀκόμα τόν θυμοῦνται στήν πατρίδα καί στό κόμμα. Μιλώντας γιά τό ἑλληνικό κίνημα ἦταν νηφάλιος καί δέν μοῦ ἄφησε τήν ἐντύπωση ἑνός ἀνθρώπου μέ ἐμπάθεια στή μνήμη προσώπων καί καταστάσεων, ἐνῶ συγχρόνως πίστευε στίς ἐπιλογές του καί στό δίκιο του.

Μιά μόνο στιγμή ἀφέθηκε σ' ἕνα ὀξύτερο τόνο καί στήν παρατήρησή μου πώς οἱ ἀποφάσεις τῆς 17ης Ὁλομέλειας ἀναφέρουν γιά ἔγγραφη παραίτησή του, ἀπάντησε μέ πίκρα:

«Ἄς τό δείξουν λοιπόν! Τέτοιο γράμμα δικό μου δέν ὑπῆρξε ποτέ».

Εἶχε ἔντονη τήν ἐπιθυμία νά ἐπιστρέψει στήν πατρίδα: ἦταν ἡ ἀναζήτηση τῆς Ἑλλάδας, ἡ ἀνάγκη νά ἐπανασυνδεθεῖ μέ τούς νέους – γιά τούς ὁποίους ρωτοῦσε μέ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον – καί νά ξαναζυμωθεῖ μέ τήν κομματική ζωή σέ μιά ὑπόθεση πού, ὅπως φαίνονταν, τήν θεωροῦσε σέ κάποιο βαθμό καί σάν προσωπική δικαίωση· τήν ἐπαναφορά του στήν πολιτική καί κομματική νομιμότητα.

Ὅταν ἀποχαιρετιστήκαμε εἶχα τήν ἴδια πικρή γεύση, ὅπως καί μέ ὅλους τούς πολιτικούς πρόσφυγες. Ἐγώ εἶχα τό προνόμιο νά ταξιδεύω ἐλεύθερα γιά τήν Ἑλλάδα. Αὐτοί ἔμεναν ἐκεῖ. Οἱ πολλοί μένουν ἀκόμα ἐκεῖ. Πολλοί – ἐπώνυμοι καί ἀνώνυμοι – δέν θά προλάβουν νά ξαναγυρίσουν ζωντανοί στόν τόπο πού γεννήθηκαν καί γιά τόν ὁποῖο πάλεψαν σέ ἀγῶνες κοινωνικούς καί ἐθνικούς.

Τώρα, γράφοντας αὐτές τίς ἀράδες, σκέφτομαι πώς ἴσως ὁ Κώστας Κολιγιάννης ἔτυχε, μέ κάποιο τρόπο, ἑνός «προνομίου»: τοῦ ἐπέτρεψαν νά ταφεῖ στό χωριό του, τήν Ἐλλοπία Θηβῶν. Γιατί πολλοί ἀπ' τούς πολιτικούς πρόσφυγες δέν εἶχαν οὔτε αὐτή τήν «τύχη»· σήμερα, 30 χρόνια μετά τή λήξη τοῦ ἐμφύλιου πολέμου.

ΧΡ. Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ

ἀρχήν. Γιατί, κατ' ἀρχήν, ἡ ἐργατική τάξη σάν μόνο ἀποτελεσματικό ὅπλο γιά τήν ὑπεράσπιση καί προώθηση τῶν συμφερόντων της, ἔχει νά ἀντιπαρατάξει ἀπέναντι στήν ἐργοδοσία τήν ἑνότητα τῶν γραμμῶν της. Αὐτή ἡ ἀξιωματική ἐπιταγή ὅμως συναντᾶ μιά σειρά ἐμπόδια στήν πολιτική καί ὀργανωτική της ἐφαρμογή. Ὁ ἀποκλεισμός τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος ἀπό τούς ἐπίσημους θεσμούς συνδικαλιστικῆς ἐκπροσώπησης, ἡ ἔντονη παραταξιοποίηση τῶν ἐργατικῶν ἑνώσεων στίς ὁποῖες πλειοψηφοῦν οἱ προοδευτικές δυνάμεις τοῦ κινήματος, ἡ συντεχνιακή, πολλές φορές, ἀντίληψη, ὅλα αὐτά ἀποτελοῦν χαρακτηριστικά σημεῖα τῆς λειτουργίας τοῦ ἑλληνικοῦ συνδιαλιστικοῦ κινήματος καί μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι ἀπ' αὐτά ἀκριβῶς τά σημεῖα κρίνεται καί τό κατά πόσο θά ὑπάρξει πολιτική ἀποτελεσματικότητα στούς ἐργατικούς ἀγῶνες.

Σέ μιά συγκυρία πού χαρακτηρίζεται ἀπό τή σκλήρυνση τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς ἀπέναντι στούς ἐργαζόμενους κι ἀπ' τήν κρίση στόν τρόπο διαχείρισης τῆς οἰκονομίας καί τῆς πολιτικῆς ζωῆς, ὁ συντονισμός τῶν ἀγώνων τῶν ἐργαζομένων, ἀπαιτεῖται νά τοποθετηθεῖ σέ μιά βάση τέτοια πού δέν θ' ἀντιμετωπίσει ἁπλῶς τίς ἀρνητικές συνέπειες τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς. Ἄν ὁ συντονισμός περιοριστεῖ σέ κάτι τέτοιο, αὐτό θά σήμαινε ὅτι ἔγινε ἁπλῶς μιά κάπως ἀποτελεσματικότερη «πρόσθεση» τῶν κινητοποιήσεων πού πραγματοποιοῦνταν χωριστά ὡς τώρα ἀπ' τίς δημοκρατικές συνδικαλιστικές παρατάξεις. Ἀντίθετα, αὐτός ὁ συντονισμός θά πρέπει νά ἀποκτήσει μιά π ο λ ι τ ι κ ή διάσταση, ἐννοοῦμε ἁπλά καί μόνο τήν, σέ οἰκονομική κυρίως βάση, ἀντιπαράθεση πρός τήν κ υ β ε ρ ν η τ ι κ ή π ο λ ι τ ι κ ή ἤ τήν παρατακτική ἀπαρίθμηση τῶν ἀπεργιῶν, ὡρῶν ἀπεργίας, ἀπεργῶν κλπ.

Μιά πρώτη προϋπόθεση γιά τή σταθμισμένη καί οὐσιαστικά ταξική πολιτικοποίηση τῶν ἐργατικῶν ἀγώνων εἶναι νά ἀνακτήσουν οἱ συνδικαλιστικές ὀργανώσεις τήν ἀπαιτούμενη αὐτονομία τους καί γά ἀποκαταστήσουν ἀποτελεσματικούς δεσμούς ἐκπροσώπησης μέ τούς κλάδους πού καλύπτουν. Ἡ ἀπομαζικοποίηση τῶν συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων θά συνεχιστεῖ στό βαθμό πού οἱ ἐργαζόμενοι δέν ἔχουν βιώσει τούς ταξικούς δεσμούς τους μέ τά ὄργανα πού τούς ἐκπροσωποῦν. Τά συνδικάτα - παρατάξεις πού ἀποφάσισαν νά συντονιστοῦν καλύπτουν μισό ἐκατομμύριο ἐργαζόμενους, καί πολλοί ἀπ' αὐτούς ἐργάζονται σέ δυναμικούς τομεῖς τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας. Ἡ κρισιμότητα τῆς κατάστασης καί ἡ διαφαινόμενη διάθεση γιά κοινωνική ἀλλαγή δέν ἐπιτρέπουν νά ἀναπαραχθοῦν, σέ ἐπίπεδο συντονισμοῦ αὐτή τή φορά, τά διάφορα ἀρνητικά φαινόμενα πού στέρησαν ὡς τώρα τήν πλατιά ἐνεργοποίηση καί τήν κοινωνική ἀποτελεσματικότητα στή δράση τῆς ἐργατικῆς τάξης. Τό μερίδιο τῆς εὐθύνης ἀνήκει σ' ὅλο τό φάσμα τῶν δυνάμεων πού ἐπαγγέλονται ἕνα ἄλλο μέλλον γιά τούς ἐργαζόμενους.

ΑΝΤΙ-ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

ἐπιμέλεια Διονύση Σκάλου

Μιά μικρή λεπτομέρεια, ἀποσιωπᾶται σκόπιμα: Τά ἔξοδα τῆς γιορτῆς τά πληρώνει ὁ ἀγοραστής.

1 7 7. 5 0 0 δρχ.

Τό 518 στοιχίζει 951.500 δρχ. καί τό 518 DE LUXE 1.129.000 δρχ.

Φυμέ τζάμια ἔχει καί τό ἁπλό 518 διαφημίζει ἀλλοῦ ἡ ἀντιπροσωπεία. Δέν εἶναι ἄρα κάτι πρόσθετο τοῦ 518 DE LUXE. Οἱ 177.500 ὅμως εἶναι.

Μαξιλάρια μπροστά ἔχει καί τό ἁπλό 518.

Ρολόϊ ἔχει καί τό ἁπλό 518. Ὄχι λοιπόν ὄργανα. Ὄργανο.

"Ἡ δυστυχία τοῦ νά εἶσαι Ἕλληνας". Ἡ διαφημιστική ἑταιρεία "ΔΕΛΤΑ - ΔΕΛΤΑ ΔΗΜΟΥ Α.Ε." - σ'αὐτήν ἀνήκει ἡ τιμή γιά τό θέαμα αὐτῆς τῆς δυσφήμισης - φροντίζει, σάν ἡ πιό ἁρμόδια ἴσως, γιά τή διατήρησή της.

Δέν ἀναλογεῖ σέ τεκμήριο 380.000 δρχ. ἀλλά 420.000 δρχ. (ΑΝΤΙ τεῦχος 133).

γιά νά γιορτάσουν τήν ἐπέτειο τῶν πενῆντα ἐτῶν ἀπό τήν παραγωγή τοῦ πρώτου αὐτοκινήτου BMW, τό ἐργοστάσιο καί ἡ Intercar A.E. δημιούργησαν ἕνα εἰδικό μοντέλλο «ἰωβηλαίου». Πρόκειται γιά μία πολυτελῆ ἔκδοση μέ τόν τίτλο:

BMW 518 DE LUXE

Ὅλα τά νέα 518 DE LUXE ἔχουν ὑπερπολυτελῆ ἐξοπλισμό καθώς καί μερικά ἔξτρα πού δέν εἶναι δυνατόν νά τοποθετηθοῦν –οὔτε κατόπιν παραγγελίας– σέ ἕνα νορμάλ 518.

Τά BMW 518 DE LUXE προσφέρονται σέ ἄμεση παράδοση καί διαθέτουν:

1. Ρυθμιζόμενο τιμόνι
2. Ρυθμιζόμενο καί στό ὕψος, (ἐκτός ἀπό κλίση καί ἀπόσταση), κάθισμα
3. Ταπετσαρίες θελοῦδο (ὅπως τό 528i)
4. Χώρισμα - ἀκουμπιστῆρι στό πίσω κάθισμα
5. Μεταλλικό χρῶμα
6. Φυμέ τζάμια
7. Ἠλεκτροκίνητο ἐξωτερικό καθρέπτη
8. Ζάντες ἀλουμινίου (διαστάσεως 6Jx14)
9. Προβολεῖς ὁμίχλης ἰωδίου
10. Μαξιλάρια στά καθίσματα μπροστά καί πίσω
11. Πλουσιώτερα ὄργανα - στροφόμετρο καί ρολόϊ quartz
12. Βελούδινα παχύτερα χαλιά
13. Ραδιοκασετόφωνο stereo Blaupunkt Bonn Cr
14. Σῆμα DE LUXE στό πίσω καπώ

Ὑπενθυμίζουμε πώς τό 518 ἔχει 12 φορολογήσιμους ἵππους, ἀναλογεῖ σέ τεκμήριο 380.000 δρχ. καί καταναλώνει ἁπλή βενζίνη. Εἶναι ἡ «τελευταία λιμουζίνα» πού μπορεῖτε ἀκόμα νά ἀγοράσετε. Ἡ τελευταία ἀπό τίς μεγάλες μάρκες πού εἶναι ἀκόμα προσιτή. Καί στήν σειρά DE LUXE θά εἶναι ἀκόμα πιό περιζήτητη.

Ἄν σᾶς ἐνδιαφέρει νά προλάβετε ἕνα ἀπό τά πρῶτα αὐτοκίνητα τῆς σειρᾶς θά πρέπει νά θιαστεῖτε.

Σᾶς περιμένουμε.

BAYERISCHE MOTOREN WERKE A.G.

INTERCAR A.E.

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΙ ΕΙΣΑΓΩΓΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
Λ. ΣΥΓΓΡΟΥ 236 ΤΗΛ. 9580411-13

Servi A.E.
ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΑΘΗΝΩΝ
Λ. ΚΗΦΙΣΙΑΣ 140 ΤΗΛ. 6922357-59

Σύμφωνα μέ τίς προδιαγραφές τοῦ ἐργοστασίου τῆς BMW, τό 518 καταναλώνει βενζίνη 91 ὀκτανίων. Ἡ ἁπλή βενζίνη στήν Ἑλλάδα εἶναι - στήν καλύτερη περίπτωση - 90 ὀκτανίων.

Γιατί νά ἐνδιαφέρει (Ὅποιον ἐνδιαφέρει) νά προλάβει ἕνα ἀπ'τά πρῶτα αὐτοκίνητα τῆς σειρᾶς;Στή συνέχεια θά σκαρτέψουν; Μ'ἄλλα λόγια: Βιαστεῖτε γιατί βιαζόμαστε.

Μεγάλη εὐκαιρία γιά ἐπένδυση!
Οἱ ἄνθρωποι τῆς "INTERCAR AE" καί τῆς "ΔΕΛΤΑ-ΔΕΛΤΑ ΔΗΜΟΥ ΑΕ" δέν ἔτυχε ν'ἀκούσουν τίποτα γιά τό ἐνεργειακό πρόβλημα, τό ἔλλειμμα στό ἰσοζύγιο πληρωμῶν, τή σχέση πληθωρισμοῦ ὑπερκατανάλωσης, τό κυκλοφοριακό, τή ρύπανση τοῦ περιβάλλοντος;
Καί μέ ποιά γενικώτερη ἐπιχειρηματολογία - πέρα ἀπ'αὐτή τῆς καθολικῆς ἀσυνειδησίας - προτρέπουν τόν κόσμο νά ἐπενδύσει τά λεφτά του σέ ... αὐτοκίνητα;

480.000 φθηνότερα!
Καί πρέπει νά ἔχεις πέρα ἀπό τήν ὑπομονή νά φτάσεις στήν τελευταία γραμμή τοῦ κείμενου τῆς διαφήμισης καί τή φαντασία ν'ἀφαιρέσεις τή σημερινή τιμή τοῦ αὐτοκίνητου ἀπ'τή μελλοντική, γιά νά διαπιστώσεις ὅτι: Ἡ ἀντιπροσωπεία δέν πουλᾶ τό 518 DE LUXE 480.000 φθηνότερα ἀπό τή σημερινή τιμή του ἀλλά ἀπό τή ... μελλοντική. Διαφημιστικό μήνυμα ὄχι μόνο παραπλανητικό ἀλλά καί ἀθέμιτο, γιατί ὑποβαθμίζει - ἐξομοιώνοντας - τό ἐπιχείρημα ἐκείνου πού πράγματι πουλᾶ φθηνότερα.
Καί μιά ὁ λόγος γιά τιμές: Ἡ διαφορά τιμῆς τοῦ ἁπλοῦ 518 ἀπ'τό 518 DE LUXE ἦταν 126.500 δρχ. Μετά τήν αὔξηση τῆς εἰσφορᾶς - πού ὅμως εἶναι ἡ ἴδια γιά τά δυό αὐτοκίνητα - ἡ διαφορά προβιβάστηκε στίς 177.500 δρχ. Καί εἰς ἀνώτερα.

BMW

Οἱ τελευταῖες Λιμουζίνες...

*Ὑπάρχουν στό τελωνεῖο μερικά ἑτοιμοπαράδοτα BMW γιά τά ὁποῖα ἰσχύει μόνον ὁ διπλασιασμός τῆς εἰσφορᾶς. Μεγάλη εὐκαιρία γιά ἐπένδυση - καί τελευταία δυνατότητα γιά αὐτοκινητική ἀπόλαυση.

BMW 518 DE LUXE
480.000 δρχ. φθηνότερα

Μεταλλικό χρῶμα (ἐπιλογή ἀπό τρία: πράσινο ἀνοιχτό, σκοῦρο λαδί καί ταμπά), ρυθμιζόμενο τιμόνι, ρυθμιζόμενο καί στό ὕψος (ἐκτός ἀπό κλίση καί ἀπόσταση) κάθισμα, ταπετσαρία βελοῦδο (ὅπως τό 5281), χώρισμα - ἀκουμπιστῆρι στό πίσω κάθισμα, φυμέ τζάμια, ἠλεκτροκίνητος ἐξωτερικός καθρέπτης, ζάντες ἀλουμινίου, προβολεῖς ὁμίχλης ἰωδίου, μαξιλάρια στά καθίσματα μπροστά καί πίσω, στροφόμετρο, βελούδινα παχύτερα χαλιά, ραδιοκασετόφωνο stereo Blaupunkt Bonn Cr, σῆμα DE LUXE στό πίσω καπώ. 1800 κ. ἑκ., 12 φορ. ἵπποι, τεκμήριο 380.000, ἁπλή βενζίνη. (Τιμή σήμερα: 1.129.000 - μελλοντική: 1.609.000).

INTERCAR A.E.
ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΙ ΕΙΣΑΓΩΓΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
Λ. ΣΥΓΓΡΟΥ 236 ΤΗΛ. 9580411-13

servin a.e.
ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ
Λ. ΚΗΦΙΣΙΑΣ 140 ΤΗΛ. 6922367-69

Auto Hellas a.e. ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΒΑΣ. ΟΛΓΑΣ 188 - ΤΗΛ 414211/12/13

ΑΝΤΙ-ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΟ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ

● *Ἀπό τόν διαφημιστή κ. ΝΙΚΟ ΔΗΜΟΥ πήραμε καί δημοσιεύουμε τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή:*

Ἀγαπητό Ἀντί,

Εὐχαριστοῦμε γιά τήν κριτική στήν διαφήμησή μας τῆς ΡΕΝΩ. Λαμβάνοντας ὑπ' ὄψη τίς παρατηρήσεις σας, στήν ἐπανάληψη θά διαμορφώσουμε τόν τίτλο ὡς ἑξῆς:
«εἶσαστε δημόσιος ὑπάλληλος καί δέν εἶστε παράλληλα ἐφοπλιστής δέν ἔχετε κτηματική περιουσία δέν ἔχετε κληρονομήσει πολυκατοικία... (κλπ. κλπ. – ἀκολουθεῖ πλήρης σειρά τοῦ τί δέν πρέπει νά ἔχετε...) ... καί θέλετε ἕνα αὐτοκίνητο πού νά μήν εἶναι τεκμήριο;»

Ἀλλά ἄς σοβαρευτοῦμε. Ἀπό πότε μία διαφήμιση – ἤ ἕνα ὁποιοδήποτε μήνυμα – εἶναι ὑποχρεωμένη νά ἀναφέρει. ὄχι τό τί πρέπει νά εἶναι ὁ ἐνδιαφερόμενος, ἀλλά τό τί δ έ ν πρέπει νά εἶναι; Ὁ νόμος ὁρίζει, πώς ἄν εἶσαι ὑπάλληλος (δημόσιος ἤ μή), μπορεῖς νά ἔχεις αὐτοκίνητο μέχρι δέκα ἵππων χωρίς αὐτό νά ἀποτελεῖ τεκμήριο. Φυσικά, ἄν μαζί μέ τό εἰσόδημα «ἐκ μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν» ἔχεις καί εἰσοδήματα ἀπό καράβια... προφανῶς δέν εἶσαι πιά ὑπάλληλος. Αὐτό δέν ἔχουμε ὑποχρέωση νά τό ποῦμε. Ἄρα ἡ κρίση σας πού βασίζεται στό ὅτι «δέν ἀρκεῖ νά εἶστε δημόσιος ὑπάλληλος... πρέπει νά μ ή ν ἔχετε εἰσόδημα ἀπό ἄλλη πηγή», ἀνήκει στόν χῶρο τῆς παραπλανητικῆς δημοσιογραφίας (ὑπάρχει κι αὐτός, ὅπως ὑπάρχει – ἀναμφίβολα – καί παραπλανητική διαφήμιση).

Ὅσο γιά τόν ὑπολογισμό τοῦ τεκμηρίου, τό ἴδιο τό παράδειγμα (Toyota Corona) στό τέλος τοῦ ἄρθρου, ἀποδεικνύει πώς ἔχετε ἄδικο. Ἔστω καί κατά προσέγγιση δραχμῆς...

Περιμένω πολλά χρόνια νά γίνει οὐσιαστική κριτική τῆς «κατευθυνόμενης ἐπικοινωνίας» στόν τόπο μας. Ἡ δημιουργία αὐτῆς τῆς στήλης μοῦ ἔδωσε ἐλπίδες. Ἀλλά τώρα βλέπω ὅτι κυνηγᾶτε τίς δραχμές καί ἀφήνετε τά ἑκατομμύρια! Ὑπάρχουν κραυγαλέες περιπτώσεις διαφήμισης πού καί παραπλανεῖ καί β λ ά π τ ε ι – κι ἐσεῖς διϋλίζετε ἀνύπαρκτους κώνωπες;

Φιλικά,
Νίκος Δήμου

● *Ὁ συνεργάτης μας ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΣΚΑΛΟΣ ἀπαντᾶ στήν ἐπιστολή τοῦ κ. Νίκου Δήμου:.*

Ἀγαπητέ κύριε Δήμου,

Εὐχαριστοῦμε γιά τήν κριτική στήν ἀντί-διαφήμισή μας τῆς ΡΕΝΩ, BMW καί ΤΟΥΟΤΑ, σχετικά μέ τά τεκμήρια.

Τό γεγονός ὅτι διαψεύδουμε τίς ἐλπίδες σας θά μποροῦσε καί νά ἀποτελεῖ τιμή γιά μᾶς. Ἄλλωστε σκοπός μας ἦταν νά διαψεύσουμε ὅσους ἐλπίζουν ὅτι μποροῦν νά «ἐπικοινωνοῦν» μαζί μας μέ τρόπους σάν κι αὐτόν πού διαλέξατε ΚΑΙ γιά τή διαφήμιση τῆς BMW· νά. διαψεύσουμε ὅσους ἐλπίζουν ὅτι μποροῦν μέ τό ἕνα χέρι νά αὐτο-κολλοῦν – καί νά καπηλεύονται – τό σῆμα «περιμένω πολλά χρόνια νά γίνει οὐσιαστική κριτική τῆς κατευθυνόμενης ἐπικοινωνίας στόν τόπο μας» καί μέ τό ἄλλο... τό σῆμα DE LUXE στό πίσω καπώ.

Μέ χιοῦμορ – ἀναμφίβολα – ἀλλά καί κακόπιστα, ἐπιμένετε ὅτι: «*ὁ νόμος ὁρίζει πώς ἄν εἶσαι ὑπάλληλος (δημόσιος ἤ μή) μπορεῖς νά ἔχεις αὐτοκίνητο μέχρι δέκα ἵππων χωρίς αὐτό νά ἀποτελεῖ τεκμήριο*».

Νά ὅμως σέ πεῖσμα τῆς ἐπιμονῆς σας τί ὁρίζει ἐπί λέξει αὐτός ὁ νόμος: «*Δέν ἐφαρμόζονται οἱ διατάξεις τῆς περιπτ. Α τῆς παρ. 1 καί τῆς παρ. 2 τοῦ ἄρθρου 12 (σ.σ. τό τεκμήριο δηλαδή) γιά τούς φορολογούμενους πού ἀποκτοῦν εἰσόδημα ἀπό μισθωτές ὑπηρεσίες γενικά (μισθωτούς καί συνταξιούχους). Τοῦτο μέ τήν προϋπόθεση ὅτι ὁ φορολογούμενος καί ἡ σύζυγός του ἔχουν εἰσοδήματα μόνο ἀπό τήν πηγή αὐτή (μισθωτές ὑπηρεσίες) καί διαθέτουν ἐπιβατικό αὐτοκίνητο ἰδιωτικῆς χρήσεως ὡς δέκα (10) φορολογήσιμους ἵππους...*»

Τή μιά πλευρά τῆς προϋπόθεσης (ὡς 10 φορολογίσημοι ἵπποι) τήν ἀνακαλύψατε καί τή φέρατε στήν ἐπιφάνεια. Τήν ἄλλη (νά μήν ἔχουν δηλ. εἰσόδημα ἀπό ἄλλη πηγή) τή φουντάρατε στά θολά νερά.

Ἀλλά, ἄς σοβαρευτοῦμε. Εἶναι παραπλανητική δημοσιογρφία ἡ ΠΙΣΤΗ ἀπόδοση τοῦ νόμου ἤ μήπως παραπλανητική διαφήμιση ἡ ΕΠΙΛΕΚΤΙΚΗ – κατά πῶς σᾶς ἐξυπηρετεῖ – χρησιμοποίησή του; Εἰδικά μάλιστα ὅταν ὅλη ἡ ἐπιχειρηματολογία τῆς διαφήμισης στηρίζεται ἀκριβῶς σ' αὐτόν τό νόμο. Καί εἰδικά ὅταν οἱ Ἕλληνες μισθωτοί πρίν ἐνταχθοῦν στή συμπαθή τάξη τῶν... ἐφοπλιστῶν, ἀγοράζουν τρεῖς ἔστω μετοχές τῆς Ἐθνικῆς, ἤ μιά γκαρσονιέρα στήν Ἀχαρνῶν ἤ ἕνα λυόμενο στήν Περαχώρα... (κλπ. κλπ. ἀκολουθεῖ πλήρης σειρά τοῦ τί μπορεῖ νά ἔχει ἕνας μισθωτός ἤ ἡ γυναίκα του, πρίν ἀποκτήσουν στόλο).

Ὅσο γιά τό καθ' αὐτό θέμα τῆς ἀντιδιαφήμισης σχετικά μέ τά τεκμήρια: Τό BMW 518 ΔΕΝ ἀποτελεῖ τεκμήριο 380.000 δρχ. ὅπως ΑΝΑΚΡΙΒΩΣ διαφημίζετε, ἀλλά 420.000 δρχ. Κι ἄν κάποιος ἀγοράζοντας ἕνα BMW 518 ὑπολογίζει – ὅπως παραπλανητικά τοῦ ὑπόσχεστε – ὅτι ἀρκεῖ νά δηλώσει εἰσόδημα 380.000 δρχ., θά διαπιστώσει ὅτι ἡ ἐφορία θά τόν φορολογήσει γιά εἰσόδημα 420.000 δρχ.

ΝΑΙ ἤ ΟΧΙ;

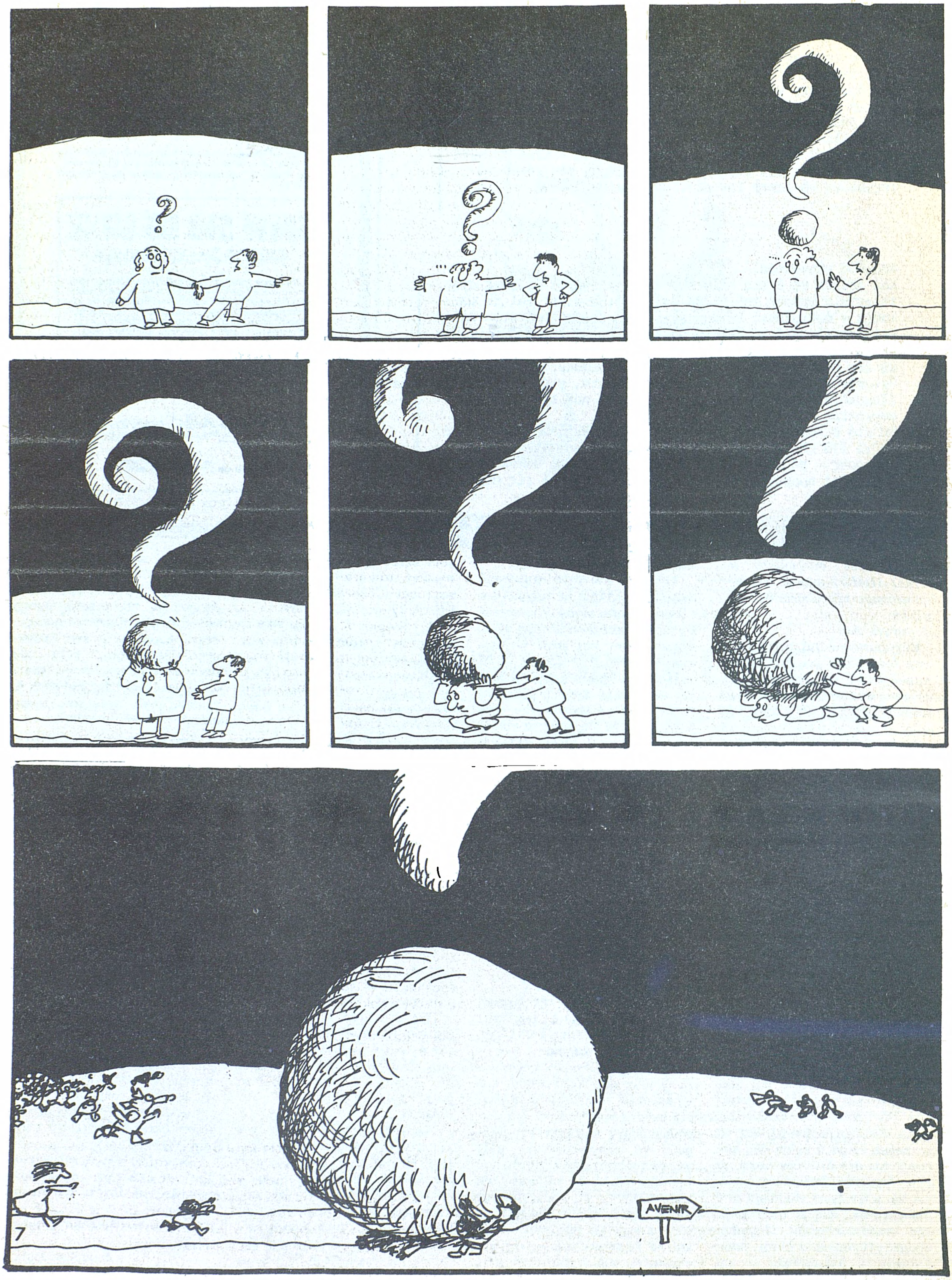
Τώρα, ἄν ὁ ἐπιπλέον φόρος εἶναι «δραχμές» καί ὄχι «ἑκατομμύρια», τί νά ποῦμε; Τά χουβαρνταλίκια μέ ξένα χρήματα, συνιστοῦν πάντως ἀδίκημα.

Ὅσο τέλος γιά τό ὅτι «*ὑπάρχουν κραυγαλέες περιπτώσεις διαφήμισης πού καί παραπλανεῖ καί βλάπτει*», συμφωνοῦμε ἀπόλυτα. Μέ μιά ἀπ' αὐτές ἀσχολούμαστε, ὅπως βλέπετε, στό τεῦχος αὐτό.

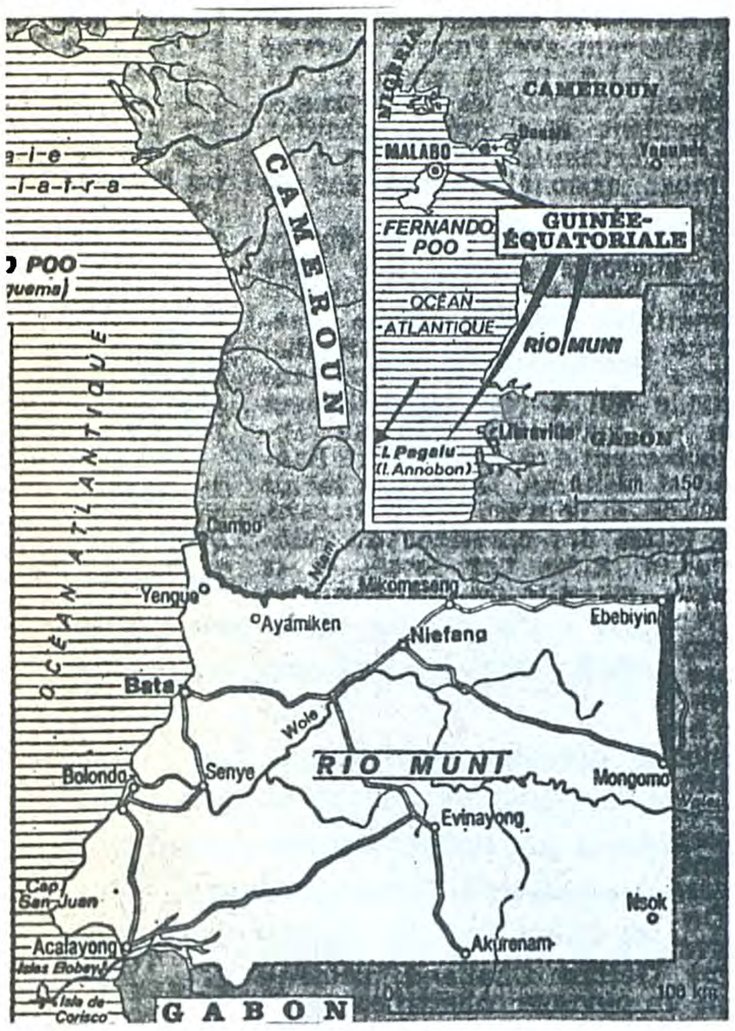
Ἀλλά ἡ πρόκληση γιά συμβολή στήν ἀποκάλυψη κραυγαλέων περιπτώσεων ἰσχύει ἀκόμα καί γιά σᾶς.

Μέ Ἀντι-συναδελφικούς χαιρετισμούς

Διονύσης Σκάλος

AVENIR

ΙΣΗΜΕΡΙΝΗ ΓΟΥΙΝΕΑ:

‘Ο θεῖος ἀνατράπηκε. Ζήτω ὁ ἀνεψιός!

’Ακόμα ἕνας αἱμοσταγής δικτάτορας ἔχασε τήν ἐξουσία στήν ’Αφρική. ‘Ο Μασίας Νγκουέμα, «ἰσόβιος Πρόεδρος», «πατέρας τοῦ λαοῦ», «ἰδιοκτήτης τῆς γῆς καί τῶν ὑδάτων», ὁ ἄνθρωπος πού κατάργησε τό Θεό μέ διάταγμα γιατί τοῦ ἦταν πιά ἄχρηστος ἀφοῦ εἶχε πραγματοποιήσει (ὁ θεός) τήν θέλησή του (τοῦ Μασίας)... νά φτιάξει τή Γουϊνέα, σαπίζει τώρα πιά σέ κάποια φυλακή. Τά μαγικά ξόρκια δέν σταμάτησαν τούς ἐξαγριωμένους στρατιῶτες πού ἐκτελώντας διαταγές τοῦ ἀνεψιοῦ του λοχαγοῦ Τεόντορο Νγκουέμα τόν κυνηγοῦσαν στά βάθη τοῦ τροπικοῦ δάσους.

‘Ο Μασίας ἦταν ἡ ἐκλογή τοῦ Φράνκο γιά μιά «ὁμαλή» ἀποαποικιοποίηση, πού θά διαιώνιζε τά οἰκονομικά συμφέροντα τῆς παλιᾶς μητρόπολης. ’Αφοῦ ὅμως ἐγκαταστάθηκε καλά στήν ἐξουσία, ὁ μεγαλομανής πρώην ταχυδρομικός, ἔδιωξε τούς ’Ισπανούς, ἔκλεισε τίς ἐκκλησίες κι ἄρχισε νά καταληστεύει τό νησί Φερντάντο Πό (πού μετονομάστηκε Νγκουέμα) καί τήν ἀπέναντι ἀκτή, Ρίο Μιούνι.

Ὅπως καί ὁ ’Ιντίν ’Αμίν Νταντά, ὁ Νγκουέμα συνόδευε τήν ἐκμετάλλευση καί τή σφαγή τοῦ λαοῦ μέ ἕνα παιδαριῶδες μαρξιστικό λενινιστικό παραλήρημα. Καί οἱ δύο ἐκμεταλλεύτηκαν τόν ἀνταγωνισμό τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν. Στή Γουϊνέα Κουβάνοι, ’Ανατολικογερμανοί, Ρουμάνοι, Κινέζοι καί Βορειοκορεάτες πλαισίωναν, ὀργάνωναν καί ἐκπαίδευαν, τόν κρατικό μηχανισμό καί ἰδιαίτερα τό στρατό, τήν πραιτωριανή ἐθνοφρουρά καί τούς ἐκτελεστές τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας.

‘Ο δικτάτωρ τῆς ἱσπανικῆς Γουινέας ἐπέτυχε νά εἶναι πραγματικά ὁ πρωταθλητής τῆς σφαγῆς στήν ’Αφρική. Ἔχει ξεπεράσει μέ τίς ἐπιδόσεις του ἀκόμα καί διάσημους ἐξολοθρευτές, ὅπως ὁ ’Ιντί ’Αμίν Νταντά ἤ ὁ Μποκασά. Οἱ ἐκτελέσεις γίνονταν συνήθως δημόσια μέ χτυπήματα σφυριοῦ στό κεφάλι ἐνῶ τά μεγάφωνα μεταδίδαν εἰρωνικά σχόλια καί χορευτική μουσική.

Σέ 40.000 ὑπολογίζονται τά θύματα τοῦ καθεστῶτος του καί 150.000 ἀναγκάστηκαν νά ἐξοριστοῦν στίς γειτονικές χῶρες. Γιά τή μικρή αὐτή χώρα οἱ ἀριθμοί σημαίνουν ὅτι ἕνας κάτοικος στούς δέκα σφάχτηκε καί ἕνας στούς τρεῖς ἔφυγε πανικόβλητος.

Ἐκτός ἀπό τήν τρομοκρατία ὁ Νγκουέμα εἶχε διαδόσει ὅτι εἶχε διάφορες μαγικές ἰδιότητες καί ὁ ἴδιος καί οἱ διάφορες εἰκόνες καί ὁμοιώματά του πού εἶχαν κατακλύσει τή χώρα. Πρίν δυό χρόνια εἶχε μεταφέρει τό θησαυροφυλάκιο στό χωριό του, στά βάθη τοῦ δάσους, κοντά στά σύνορα μέ τό Γκαμπόν, κι ἀπό μιά πολυτελέστατη ἔπαυλη πού τοῦ εἶχαν χτίσει οἱ Ρουμάνοι καί οἱ Κινέζοι τεχνικοί ἰσχυριζόταν ὅτι κυβερνοῦσε τούς συμπατριῶτες του καί ἐπηρέαζε τήν πορεία τοῦ κόσμου μέ τήν μεσολάβηση τῶν πνευμάτων τῶν προγόνων του.

‘Η ’Εθνική Ἕνωση γιά τή Δημοκρατική ’Ανασυγκρότηση, πού ἔχει γενικό γραμματέα τόν καθηγητή Ἔγια Ντσαμά εἶναι πολύ ἐπιφυλακτική πάνω στή φύση τοῦ νέου καθεστῶτος. Κανείς ἀπό τούς ὅρους πού θέτει ἡ ΕΕΔΑ (ἀπελευθέρωση ὅλων τῶν πολιτικῶν κρατούμενων, ἐπιστροφή ὅλων τῶν ἐξόριστων καί τῶν προσφύγων, ἐγγύηση τῆς ἐδαφικῆς ἐνότητας, καθορισμός τῆς διάρκειας τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος, σύγκληση συνταγματικῆς συνέλευσης, κατάργηση τῆς κρατικῆς αὐθαιρεσίας, διάλυση τῶν καταπιεστικῶν καί τρομοκρατικῶν μηχανισμῶν καί τιμωρία τῶν ἐγκλημάτων τοῦ προηγούμενου καθεστῶτος) δέν ἔχει ἀκόμα ἐκπληθωθεῖ.

Καί θά ἦταν δύσκολο νά γίνει κάτι τέτοιο.. ‘Ο νέος ἡγέτης συνταγματάρχης Τεοντόρ Νγκουέμα Μπαζογκό, ἔχει ὁ ἴδιος προσωπικά ἐξοντώσει ἑφτά ἀπό τούς δέκα ἀξιωματικούς πού εἶχαν βγάλει μαζί του τή στρατιωτική ἀκαδημία τῆς Σαραγόσας. Εἶναι ἀνηψιός τοῦ πρώην δικτάτορα καί θεωρεῖται ὅτι ἡ συμμετοχή του στήν καταλήστευση τοῦ λαοῦ τῆς Γουινέας τόν ἔχει κάνει, ἕνα ἀπό τούς πλουσιότερους κατοίκους της.

Τό μόνο πού φαίνεται ὅτι θ’ ἀλλάξει ἄμεσα εἶναι ὁ ἐπικυρίαρχος. Τό πραξικόπημα ὀργανώθηκε ἀπό τίς μυστικές ἱσπανικές ὑπηρεσίες καί ἡ νεοαποικιακή διασύνδεση μέ τή παλιά μητρόπολη ἀποκαθίσταται ταχύτατα.

Στήν ’Ισημερινή Γουινέα οἱ σοσιαλιστικές χῶρες, ἔχασαν ἕνα κομμάτι ἀπό τήν τιμή τους, χωρίς κάν νά εἰσπράξουν τό ἀντίτιμο.

ΓΑΛΛΙΑ: Τά καταστροφικά πεντάχρονα τοῦ κ. Μπάρ

Τόν περασμένο μήνα ὁ Γάλλος Πρωθυπουργός κ. Ρεϋμόν Μπάρ γιόρτασε πέντε χρόνια ἐξουσίας. ’Ατάραχος, πάντα προσπάθησε νά ξεπεράσει τήν κρίσιμη ἐπέτειο μέ ἕνα ἔμπλαστρο ἀπό γενικολογίες. Ὅμως ὁ τύπος, τά ἰνστιτοῦτα σφυγμομέτησης καί ἡ ἀντιπολίτευση συμφώνησαν γιά πρώτη φορά ὅτι ὁ ἀπολογισμός του μόνο καταστροφικός θά μποροῦσε νά χαρακτηριστεῖ.

‘Ο «πρῶτος οἰκονομολόγος» τῆς Γαλλίας πέτυχε νά σταθεροποιήσει τήν ἄνοδο τοῦ τιμάριθμου, δημιουργώντας μιά πρόσθετη ἐφεδρική στρατιά ἀνέργων κάθε χρόνο. ‘Η ἴδια ἡ κυβέρνηση ὁμολογεῖ ὅτι οἱ ἄνεργοι ξεπέρασαν τό 1,5 ἑκ. παρά τή συστηματική ἐκτόπιση μαύρων καί ἀράβων ἐργατῶν πού δέν χρειάζονται πιά στή γαλλική βιομηχανία.

‘Η μονόπλευρη προσήλωσή της στήν ὑποστήριξη διεφθαρμένων καί ἀντιδραστικῶν καθεστώτων ἔχει ὑποσκάψει τό κύρος τῆς γαλλικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Κάθε φορά πού ἀνατρέπεται ἕνα τυραννικό καθεστώς, ἡ γαλλική ἐξαγωγική βιομηχανία χάνει παραγγελίες βιομηχανικῶν ἐγκαταστεασεων καί ἐξοπλισμῶν ἀξίας δισεκατομμυρίων φράγκων. ‘Ο Σάχης, ὁ Μομπούτου, ὁ Μποκάσα καί ὁ Σομόζα εἶναι ἤ ἦταν στενοί συνεργάτες τοῦ βαρύγδουπου κ. Μπάρ καί τοῦ χαριτόβρυτου κ. Ζισκάρ ντ’ ’Εσταίν.

‘Η οἰκονομική κρίση καί ἡ κοινωνική ἀποσύνθεση ὁδηγοῦν σέ βαθύτατη ἀπογοήτευση καί δυσπιστία τήν κοινή γνώμη. 65% τῶν ἐρωτηθέντων δέν θεωροῦν τόν Ρ. Μπάρ ἱκανό νά ἀντιμετωπίσει κανένα ἀπό τά φλέγοντα προβλήματα τῆς χώρας. Ἕνα ἄλλο 55% θεωροῦν ὅτι ὁ κ. ντ’ ’Εσταίν καί ἡ παράταξή του ἔχουν ὁριστικά χρεωκοπήσει.

Μπροστά σ’ αὐτή τήν κατάσταση ἡ ’Αριστερά βρίσκεται διασπασμένη καί ἀνίκανη νά ἐπεξεργαστεῖ κοινές ἀπαντήσεις γιά μιάν ἔξοδο ἀπό τήν κρίση.

Στό πλευρό τοῦ Μομπούτου

‘Ορισμένοι σοσιαλιστικοί κύκλοι ὑποστηρίζουν ὅτι μιά κοινή ἀποδοχή τῆς ὑποψηφιότητας τοῦ κ. Μιττεράν ἀπό τώρα γιά τίς προεδρικές ἐκλογές τοῦ 1981, θά ἦταν δυνατό νά δημιουργήσει μιάν ἑνωτική δυναμική πού θά διευκόλυνε τήν ἀναζήτηση κοινῶν προγραμματικῶν κατευθύνσεων.

τοῦ Δημήτρη Χατζῆ

’Από τή Λευκάδα στό νησί τοῦ Σκορπιοῦ

1. Λευκάδα – νησί τῆς Ἑλλάδας. Ποίημα ἑλληνικῆς γνησιότητας θά τό ’λεγα ἐγώ τό νησί της, μέ τά τραχιά του βουνά, τούς ἀπέραντους ἐλαιῶνες – πού, ὅπως θυμοῦνται ἀκόμα, ἀγαποῦσε ὁ Σικελιανός νά τούς περπατάει – καί μέ τούς ἥμερους γιαλούς του, ὅπου ἐλιές, κυπαρίσσια καί πεῦκα κατεβαίνουν ν’ «ἁρμυριστοῦν» ὡς τή θάλασσα: Ἕνα νησί δηλαδή μέ ὅλη τοῦ ἑλληνικοῦ τοπίου τήν χαρακτηριστική ποικιλία σέ μιάν ἀτέλειωτη ἐναλλαγή, ὡς τίς δυτικές του ἀκτές, πού ἁπλώνονται ἄγριες, ἀπότομες κι ἀκατοίκητες, ἀντικρυστές στήν ἀπέραντη θάλασσα, ὡς κάτω στ’ ἀκρωτήριο τοῦ Λευκάτα – τῆς Σαπφῶς.

Πέρα ἀπ’ αὐτό τό φυσικό του τοπίο θά ’θρισκα ὡστόσο τήν ἑλληνική γνησιότητα τοῦ νησιοῦ στήν διπλή, τήν διττή του παράδοση – μιά τραχιά βουνίσια κι ἀντρίκια ρουμελιώτικη παράδοση ἀπό τή μιά μεριά καί μιά κουλτούρα ἑφτανησιώτικη ἀπό τήν ἄλλη: Τουρκοκρατούμενο γιά πολλά χρόνια – ὅπως δέν ἦταν τ’ ἄλλα νησιά τοῦ ’Ιονίου – καί βενετοκρατούμενο ἐπίσης – ὅπως δέν ἦταν ἡ ἀντικρυνή του στεριά τῆς ’Ακαρνανίας – εἶναι καί Κέρκυρα κι εἶναι καί Ρούμελη, Λευκάδα θαλασσινή καί βουνίσια, μεσογειακή καί βαλκανική μαζί – ἡ Ἑλλάδα. Αὐτό δέν εἶναι τάχα νεοελληνισμός; Καί αὐτό δέν εἶναι «νεοελληνική παράδοση» πού πιπιλίζουμε ὅλοι καί συζητᾶμε τελευταῖα καί στ’ ’Ανώγεια;

Τήν ἑλληνική του ὡστόσο γνησιότητα θά τήν ἔβρισκα καθαρότατη στή σημερινή του ζωή: Ὄχι μιά μικρογραφία, μά πιστότατη σμίκρυνση τῆς συνολικῆς ἑλληνικῆς οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς κατάστασης, μέ ὅλα τά γνωρίσματα τῆς ἀλλαγῆς, τῆς ἀναδιάταξης, τῆς μετάβασης πού συντελεῖται γύρω μας καί τῆς ἀσάφειας, τῆς ἀβεβαιότητας καί τῆς σύγχυσης πού συνεπιφέρουν παντοῦ.

Περίπου ἔτσι:

Ὁ τουρισμός κατακτάει – πλουτίζονας καί ρημάζοντας μαζί – τήν Νικιάνα, τό Περιγιάλι, τό Νυδρί, τόν Πόρο, τά Σύβοτα, τήν Βασιλική, τόν Ἅγιο Νικήτα, τά παραθαλάσσια. Ἕνας ἀδιακήρυχτος μά οὐσιωδέστατος ἀναδασμός τῆς γῆς, πού γίνεται σ’ ὅλη τήν Ἑλλάδα, ἀναστατώνει καί κεῖ τήν παλιά διάταξη τῆς ἔγγειας ἰδιοκτησίας. Χωράφια κι ἀμπέλια γίνονται βίλλες, σέ λόγγους πού ’τανε χτές χτίζονται τώρα ξενοδοχεῖα, ἐρημικές ἀγκαλιές ἀποκτοῦνε τώρα τά «ρεστωράν», τίς «πιτσερίες» τους καί τίς «ντισκοτέκ» δίπλα στά ὀργανωμένα καί τ’ ἀνοργάνωτα κάμπιγκ. Ἡ παραθαλάσσια γῆ ξεπουλιέται – καί ξεπουλιέται καί κεῖ καί στούς ξένους, ὅπως παντοῦ. Μιά γερμανική ἐπιχείρηση σχεδιάζει τώρα νά χτίσει σέ μιά ἔκταση μεγάλη, στόν εἰδυλλιακό Βλυχό, ἀντίκρυ στό νησάκι τοῦ Βαλαωρίτη, σαράντα μόνιμες κατοικίες. Μαζί μ’ αὐτά ἀλλάζει βέβαια – καί συχνά παραμορφώνεται – καί ἡ ψυχή τῶν ἀνθρώπων σ’ αὐτά τά παραθαλάσσια, ὅπως παντοῦ.

Λίγο παραμέσα, λίγο πιό πάνω, ἀπό τούς Καρυῶτες ὡς τούς Τσουκαλάδες κι ἀπό τήν Καρυά κι ὡς ἀπάνω στήν, ἀπό γεννησιμιοῦ της, θά ’λεγε κανένας, ἀριστερή μας Ἐγκλωβή («ἐψήφισαν ἑκατό – Κ.Κ.Ε. ἑκατό!...») οἱ ἄνθρωποι συνεχίζουν τόν ἀγροτικό τους μόχθο σέ κεῖνα τά πατώματα πού αἰῶνες ὁλόκληροι σκαλίσαν πάνω στήν πέτρα τ’ ἀμπέλια, τά χωραφάκια τους. Τ’ ἄλογο, τό γαϊδουράκι, μόλο πού γίνανε δρόμοι σχεδόν παντοῦ, χρειάζονται ἀκόμα – καί θρίσκονται ἀκόμα δίπλα στίς ὄχι λίγες ἀγροτικές μηχανές πού μπῆκαν καί κεῖ. Οἱ γυναῖκες φοροῦν ἀκόμα τή λευκαδίτικη φορεσιά τους – μαῦρο καί σκοῦρο – κουβαλώντας πάντοτε στο κεφάλι τό φόρτωμά τους, στητές σάν κυπαρίσσια – εἰκόνα δική μας, ἑλληνική πού δέν ἐσβήστηκε ὁλότελα ἀκόμα. Ὑφαίνουν ἀκόμα τά φημισμένα κιλίμια κι « ἁπλάδια» τους, τίς πελερίνες καί τά προσόψια τους, ὄχι γιά δική τους πιά χρήση – μά γιά νά πᾶνε στά πολλά τουριστικά μαγαζιά τῆς «λαϊκῆς τέχνης» καί στό μαγαζί τῆς ’Αθήνας.

Μά ἡ παραγωγή τους τοῦ κρασιοῦ ἔχει πέσει. Στό λιμάνι δέν ἀραδιάζονται πιά τέτοιον καιρό ἐκεῖνα τά τεράστια βαρέλια μέ μοῦστο, πού τά πλοῖα μεταφέρανε κάθε χρόνο στή Γαλλία. Τέλος ἀπ’ αὐτό. Τό λιμάνι τό πιάνουν τώρα τ’ ἀπειράριθμα δικά μας, ἰταλικά κι ἄλλα κότερα. Καί τό λάδι τους ἔπεσε πιά. Οἱ ἐλιές, μοῦ λένε, γεράσαν καί πολύ λίγες καινούριες φυτεύονται. Χτήματα, ἀμπέλια, χωράφια ἀφήνονται ἀκαλλιέργητα, ἐγκαταλείπονται, ἄλλα γίνονται οἰκόπεδα – ὅπως σ’ ὅλη τήν Ἑλλάδα. Οἱ νέοι φεύγουνε κι ἀπό κεῖ, ὅπως κι ἀπ’ τ’ ἄλλα νησιά. Οἱ περισσότεροι γίνονται ναυτικοί, ἄλλοι πᾶνε στή Γερμανία, τήν Αὐστραλία, τόν Καναδᾶ. Ἔρχονται τό καλοκαίρι μέ τά Ι.Χ. τους, τά μαζεμένα λεφτά τους καί τ’ ἀκαθόριστα σχέδιά τους τί νά κάνουνε γυρίζοντας. Τώρα ἑτοιμάζονται πάλι νά φύγουν – ἡ ὥρα τους ἡ καλή κι ἡ Παναγιά μαζί τους – ὁ πληθυσμός τοῦ νησιοῦ λιγοστεύει τό χειμώνα, λιγοστεύει ἀπό χρόνο σέ χρόνο. Ὅπως παντοῦ.

Ἡ μικρή πόλη, πού ’ναι πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ, μένει μετέωρη ἀνάμεσα στήν παλιά της ἐπαρχιώτικη ζωή καί τήν καταναλωτική φουσκονεριά πού τήν πλημμυρίζει. Κέντρο τῆς ἀγροτικῆς δραστηριότητας τοῦ νησιοῦ, εἰσαγωγικό καί ἐξαγωγικό, πλούσια μαζί καί ὑποανάπτυκτη, λευκαδίτικη ἀκόμα κι ἰσοπεδωμένη ταυτόχρονα, ζεῖ τόν παλμό τῆς ἑλληνικῆς σημερινῆς ζωῆς, χωρίς νά μένει στό πίσω καί χωρίς ν’ ἀτενίζει τ’ ἀβέβαιο μέλλον. Οἱ ἄνθρωποι τρέχουν καί κεῖ πίσω ἀπ’ τό χρῆμα, τετραπέρατοι λευκαδίτες – «ἄντρες ἀρρενωποί καί σφηκώδεις» – προσπαθοῦνε καί κεῖ νά ξεπεράσουν τόν πληθωρισμό μέ δραστηριότητα κάθε λογῆς καί μέσα ἀπ’ αὐτά ἡ εἰκόνα ἡ ἑλληνική τῆς σημερινῆς ἀσάφειας, τῆς ἀλλαγῆς καί τῆς μετάβασης παρουσιάζεται ζωντανή στή μικρή πολιτεία. Διανοούμενη κι ἐπαρχιώτικη, ἑλληνική καί κοσμοπολίτισσα, ἡ μικρή πόλη τῆς Λευκάδας εἶναι σήμερα αὐτό πού εἶναι ὁλόκληρη ἡ Ἑλλάδα: Ἡ παλιά ζωή χάνεται, μιά καινούρια δέν δείχνει ἀκόμα τό ὁριστικό της πρόσωπο. Γίνεται καί κεῖ...

Πολιτικά; Τό ἴδιο ἀξιοθαύμαστο χάος ἀντιφατικότητας. Ἡ πλειοψηφία τῶν κατοίκων ἔχει φρονήματα δημοκρατικά, μά ὁ βουλευτής τοῦ νομοῦ προέρχεται ἀπό τήν παλιά δεξιοβασιλική δυναστεία τῶν Καλκάνηδων. Καί ὁ δήμαρχος τῆς πόλης δέν ἀνήκει κι αὐτός στή δημοκρατική παράταξη.

Ἡ Λευκάδα, λοιπόν, εἶναι μιά μικρή, ἀλλά ὁλόκληρη σημαδιακή σημερινή Ἑλλάδα.

2. Σκορπιός – τό νησί τῆς ἐρημίας. ’Απέναντι ἀπό τήν Λευκάδα, μέσα στό μικρό ἀρχιπέλαγος τῶν νησιῶν πού ἁπλώνονται στόν κόλπο της, βρίσκεται τό νῆσί τοῦ Σκορπιοῦ, μνημεῖο μέγα τῆς ’Ωνάσειας αὐτοκρατορίας. Οἱ τουρίστες, δικοί μας καί ξένοι, δέν παραλείπουν νά βροῦνε κανένα

πλεούμενο νά τό πλησιάσουν – νά τό πλησιάσουν μονάχα, γιατί νά βγοῦν δέν ἐπιτρέπεται.

Βουβό, χωρίς κανένα σημάδι ζωῆς ἀπάνω του, στέκεται ἐκεῖ, σάν μιά καταπράσινη μαρμαρωμένη ἀντίφαση σ' αὐτή τή θαθιά ἀναταραχή πού γίνεται ἀπέναντι. Δέν μετέχει σ' αὐτήν, δέν τήν ξέρει, δέν τήν ἀκούει – εἶναι τυφλό καί κουφό.

Τόν ἔκαμα κι ἐγώ δυό φορές τόν περίπλου τοῦ νησιοῦ: Λιμάνια καί λιμανάκια, δρόμοι σκαλισμένοι πάνω του, δέντρα, κῆποι καί περβόλια, σπίτια τοῦ προσωπικοῦ καί τό μεγάλο παλάτι, τόσα μόνο μπορεῖ νά δεῖ κανείς περιπλέοντάς το. Τό νερό ἔρχεται ἀπό τό Νυδρί τῆς Λευκάδας μέ ὑποθρύχιους ἀγωγούς. Ὅλο κόστισε, μοῦ λένε, πάνω ἀπό ἕνα δισεκατομμύριο σημερινές δραχμές.

Κοιτάζοντάς το συλλογίζομαι τρία πράματα: 1) Ἐγώ δέν θά μποροῦσα ποτέ νά τό ἔχω. 2) Ἄν μποροῦσα νά τό ἔχω, θά ντρεπόμουνα νά τό 'χω. 3) Ἄν μποροῦσα νά τό 'χω κι ἄν δέν ντρεπόμουν νά τό 'χω, δέν θά ἤξερα τί νά τό κάνω. Καί νά περίπου γιατί:

Ἕνα δισεκατομμύριο σημαίνει χίλια ἑκατομμύρια. Μέ δέκα ἑκατομμύρια ὑπερκέρδη κάθε χρόνο, χρειάζονται ἑκατό χρόνια γιά νά γίνει. Κανένας ἄνθρωπος, λοιπόν, ὄχι βέβαια ἐργαζόμενος, ἀλλά καί ἐπιχειρηματίας, μέσα σέ ἀνθρώπινες διαστάσεις δέν μπορεῖ νά ἔχει ἕνα τέτοιο νησί.

Ἀκριβῶς γι' αὐτές τίς πέρα ἀπό τ' ἀνθρώπινο διαστάσεις του, θά ντρεπόμουνα νά τό ἔχω – εἴτε σάν λεία ἤ λάφυρο εἴτε σάν προνόμιο ἤ δῶρο τῆς θείας πρόνοιας.

Μά ἀκριβῶς γι' αὐτές τίς πέρα ἀπό τ' ἀνθρώπινα μέτρα διαστάσεις του, δέν θά 'ξερα καί τί νά τό κάνω. Ληστές, πειρατές, τυχοδιῶκτες στούς περασμένους αἰῶνες μπορεῖ νά 'χανε τέτοιες καί πολύ μεγαλύτερες ἀκόμα χερσαῖες ἤ θαλάσσιες ἰδιοκτησίες. Μά τίς εἶχανε βέβαια γιά σκοπούς πολεμικούς, γιά σκοπούς παραγωγικούς, γιά σκοπούς ἐκμετάλλευσης – γιά κάποιους σκοπούς.

Στό τέλος-τέλος καί ὁ Ὠνάσης που τό 'φκιασε εἶχε καί τούς πρακτικούς σκοπούς του – νά δέχεται ἐκεῖ βασιλιάδες, ἐμίρηδες, ὑπουργούς, προέδρους καί μεγιστάνες τοῦ πλούτου. Τώρα πιά, χωρίς κανένα τέτοιο σκοπό, σέ τί μπορεῖ νά χρειάζεται αὐτό τό νησί καί σέ ποιόν; Τί νά τό κάνει ἕνας ἄνθρωπος μόνος του αὐτό τό νησί;

Ἡ ἀνθρώπινη σκέψη ἀπ' ὅπου κι ἄν πῆγε ζητώντας τό μυστικό τῆς ἀνθρώπινης εὐτυχίας, ἕνα κατάληξε πάντοτε νά μᾶς πεῖ – νά τήν καθορίσει σάν ποιότητα μιᾶς ἐναρμόνισης τοῦ ἀνθρώπου μέσα στή ζωή, τήν κοινωνία δηλαδή καί τή φύση.

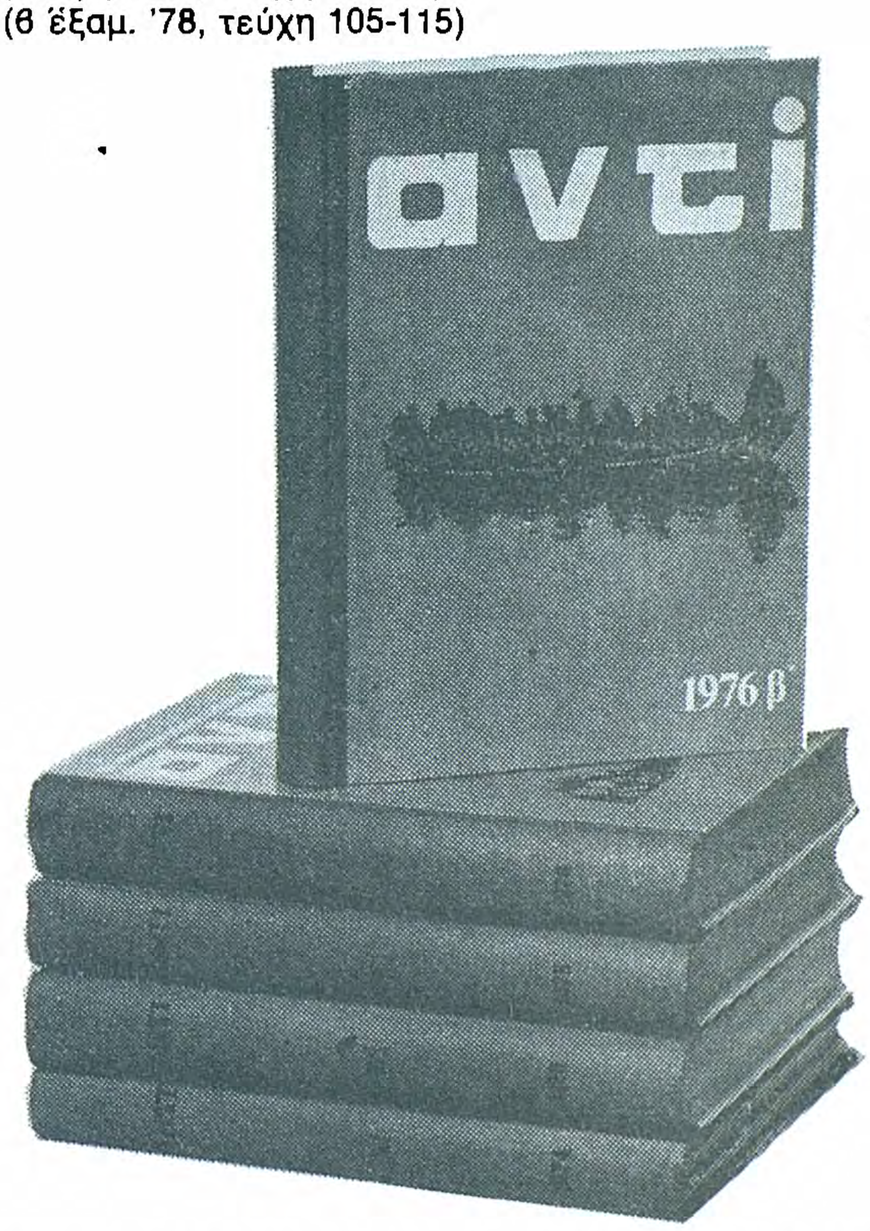
Περάσαμε σήμερα σέ μιάν ἀντίστροφη μέτρηση: ἀπό τήν ἀνθρώπινη δυτυχία νά καθορίσουμε τήν ποιότητα τῆς εὐτυχίας. Καί ἀπ' ὅπου κι ἄν πῆγε ἡ σκέψη μας, ἕνα καταλήξαμε νά βροῦμε γιά μέτρο τῆς δυστυχίας: τή μοναξιά. Ἕνας ὑπερτροφικός γραφειοκρατικός μηχανισμός τοῦ ὑπερκράτους καί ἕνας ἀκαταμάχητος καπιταλιστικός μηχανισμός τῆς κατανάλωσης ἀπομονώνουν τά ἄτομα μές τίς τεράστια ὑπεranθρώπινες διαστάσεις τους. Καί τά συντρίβουν. Ἡ λύση μας, εἶπαν ὅλοι, εἶναι νά βροῦμε τούς ἄλλους, νά δημιουργησουμε σύνολα, κοινότητες, κοινοπραξίες: Οἱ ἔγκλειστοι τοῦ Σκορπιοῦ μποροῦν νά εἶναι ἕνα τέτοιο μέτρο – τῆς ἀπόλυτης καί ὁλοκληρωτικῆς δυστυχίας, μέ τόν ἀπανθρωπισμό τοῦ ἀνθρώπου μέσα στή μοναξιά του.

Πιστεύω πώς οἱ τουρίστες πού κάνουνε τό γύρο τοῦ βουθοῦ νησιοῦ, δέν θαυμάζουν τίποτα, δέν φθονοῦν καί δέν ζηλεύουν αὐτούς τούς ἔγκλειστους. Πρέπει νά ἔχουν τά αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων πού περιφέρονται σέ ζωολογικό κῆπο καί σταματοῦν μπροστά στά κλουβιά παράξενων ζώων: Τά ἴδια αἰσθήματα εἶχα κι ἐγώ τελειώνοντας τόν δεύτερο περίπλου τοῦ νησιοῦ.

Τό ζήτημα δέν εἶναι μόνο
νά διαβάζετε «ΑΝΤΙ»
ἀλλά νά μπορεῖτε
ν' ἀνατρέχετε σ' αὐτό σταθερά.

'Αποκτεῖστε
τήν πλήρη σειρά τῶν 9 τόμων

Οἱ τόμοι τοῦ ΑΝΤΙ:
Α΄(6 ἑξαμ. '74, τεύχη 1-9)
Β΄(α ἑξαμ. '75, τεύχη 10-22)
Γ΄(6 ἑξαμ. '75, τεύχη 23-35)
Δ΄(α ἑξαμ. '76, τεύχη 36-48)
Ε΄(6 ἑξαμ. '76, τεύχη 49-61)
ΣΤ΄(α ἑξαμ. '77, τεύχη 62-74)
Ζ΄(6 ἑξαμ. '77, τεύχη 75-89)
Η΄(α ἑξαμ. '78, τεύχη 90-102)
Θ΄(6 ἑξαμ. '78, τεύχη 105-115)

Στούς τόμους τοῦ ΑΝΤΙ – πανόδετους, μέ ἐξώφυλλα καί ἀναλυτικά περιεχόμενα θεμάτων καί συνεργατῶν – θά βρεῖτε μιά πλούσια καί πολύπλευρη καταγραφή:
- *τῆς πολιτικῆς καί πολιτιστικῆς ζωῆς μας*
- *τῆς κατάστασης στήν Ἀριστερά*
- *τῆς ἐξωτερικῆς ἐπικαιρότητας*
- *τῶν ἰδεολογικῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς μας καί*
- *πλῆθος στοιχεῖα πού ἐνδιαφέρουν ὅσους συμμετέχουν στά προβλήματα τοῦ τόπου μας.*

Ζητεῖστε τούς τόμους τοῦ ΑΝΤΙ ἀπό τά γραφεῖα μας:
Δημοχάρους 60 (Τ.Τ. 601) τηλ. 732.713 καί 732.819.

Ὅσοι μένουν στήν ἐπαρχία μποροῦν νά ζητήσουν τήν ἀποστολή τῶν τόμων μέ ἀντικαταβολή. Μπορεῖτε ἀκόμα νά ἀνταλλάξετε τά τεύχη μέ δεμένους τόμους πληρώνοντας τήν βιβλιοδεσία (160 δρχ. στόν τόμο).

ΕΝΑΣ ΗΓΕΤΗΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ, ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ

Ὁ ἀρχηγός τοῦ Ναυτικοῦ

Ἐπώνυμον: Κονοφάος
Ὄνομα: Σπυρίδων
Πατρώνυμον: Κωνσταντῖνος
Ὅπλον – βαθμός: Ἀντιναύαρχος
Ἔτος γεννήσεως: 1923
Τόπος γεννήσεως: Ἀθῆναι
Ἔγγαμος – Ἄγαμος – Τέκνα: Ἔγγαμος, δύο θυγατέρες.
Ἡμερομηνίαι προαγωγῶν
1.7.1943 Σημαιοφόρος
23.7.1945 Ἀνθυποπλοίαρχος
19.8.1949 Ὑποπλοίαρχος
10.8.1954 Πλωτάρχης
8.12.1959 Ἀντιπλοίαρχος
14.6.1967 Πλοίαρχος
Μετά τήν ἀπομάκρυνσή του, τό Δεκέμβριο τοῦ '67, ἰδιώτευσε, ἀσχολήθηκε μέ τό ἐμπόριο καί ὅταν ἐπανῆλθε μετά τή μεταπολίτευση, πῆρε τούς βαθμούς του ἀνά διετία, ἐπανερχόμενος στήν ἐνεργό ὑπηρεσία μέ τό βαθμό τοῦ ἀντιναυάρχου.
14.6.1967 Ἀρχιπλοίαρχος
Ξέναι γλῶσσαι: Ἀγγλικά – Γαλλικά
Στρατιωτικαί Σχολαί:
Σχολή Ὑποβρυχίων Πτυχίον ΥΑ
Σχολή Ὑποβρυχίων Πτυχίον ΥΥ
Σχολή Ὑποβρυχίων Πτυχίον ΥΚ
Βρετανική Σχολή Τ-Α/Υ
Ναυτική Σχολή Πολέμου – Σχολεῖον Ἀνωτέρων
Σχολή Ὑποβρυχίων Ἀμερικῆς P.C.O. COURSE.
Σχολή Ὑποβρυχίων Ἀμερικῆς BASIC OFFICERS COURSE
Σχολή Ἀμύνης ΝΑΤΟ – Παρίσιοι
Σχολή Κυβερνητῶν
Ὑπηρεσία εἰς μονάδας καί ἐπιτελεῖα
Ὕπαρχος Υ/Β ΝΗΡΕΥΣ
Ὕπαρχος Υ/Β ΞΙΦΙΑΣ
Ὕπαρχος Υ/Β ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ
Ὕπαρχος Υ/Β ΑΜΦΙΤΡΙΤΗ
Κυβερνήτης Υ/Β ΠΙΠΙΝΟΣ
Ἀξ/κός Ἐπιτελείου Δ/σεως Ὑποβρυχίων
Κυβερνήτης Υ/Β ΔΕΛΦΙΝ
Κυβερνήτης Υ/Β ΤΡΙΑΙΝΑ
Κυβερνήτης Α/Τ ΑΙΓΑΙΟΝ
Κυβερνήτης Υ/Β ΠΟΣΕΙΔΩΝ
Διοικητής Σχολῆς Ὑποβρυχίων
Διευθυντής Κινήσεως ΥΠ/ΠΧ Λιμένων
Διευθυντής Διοικητικοῦ ΓΕΝ
Κυβερνήτης Α/Τ ΘΥΕΛΛΑ
Ἐπιστολεύς ΔΕΣ/2
Ἐπιτελής Ἀρχηγείου Κλιμακίου Ζώνης Ἀνατ. Μεσογείου (Μάλτα)
Διευθυντής 3ου Ε.Γ./ΓΕΝ
Ἀρχηγός Στόλου
Ἀρχηγός Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ.
Στρατιωτικά παράσημα – μετάλλια:
α) Παράσημα
Σταυρός Ταξιαρχῶν τοῦ Τάγματος τῆς Τιμῆς
Σταυρός Ταξιαρχῶν τοῦ Β. Τάγματος τοῦ Φοίνικος.
Χρυσοῦς Σταυρός τοῦ Β. Τάγματος τοῦ Φοίνικος
Ἀργυροῦς Σταυρός τοῦ Β. Τάγματος τοῦ Φοίνικος
β) Μετάλλια
Ἐξαιρέτων Πράξεων (διπλή ἀπονομή)
Σταυρός Ἀγῶνος Β. Ναυτικοῦ
Στρατιωτικῆς Ἀξίας (γ΄καί δ΄τάξεως)
Ἀναμνηστικόν Ἑλληνο – Ἰταλικοῦ Πολέμου (1940-41)
Ἀναμνηστικόν Ἑλληνο – Ἰταλικοῦ Πολέμου (1941-45)
Συμμετοχή εἰς πολεμικάς ἐπιχειρήσεις

Α. 1943 – 45 Α/Τ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ, Κ/Β ΤΟΜΠΑΖΗΣ, Υ/Β ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΗΣ, Υ/Β ΞΙΦΙΑΣ
Β. 1946 – 49 Υ/Β ΞΙΦΙΑΣ, Υ/Β ΝΗΡΕΥΣ, Υ/Β ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ, Υ/Β ΑΜΦΙΤΡΙΤΗ

Ναύαρχος

ΘΑ ΣΑΣ ποῦμε μιά ἱστορία μέ ναυάρχους καί ἐμπόρους...

Η ΙΣΤΟΡΙΑ μας βέβαια δέν εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστη: τόσο ἡ κυβέρνηση, ὅσο καί μέρος τοῦ τύπου γνωρίζουν μερικά ἀπό τά γεγονότα πού στοιχειοθετοῦν τήν ὑπόθεση. Ἀλλά οἱ γνωστές «σκοπιμότητες» ἐπιδιώκουν νά κρατοῦν καί στήν περίπτωση αὐτή ἀπληροφόρητη τήν κοινή γνώμη. Τά στεγανά τῶν «κρατικῶν ἀπορρήτων» καλύπτουν πολλά καί ποικίλα, ἀκόμα καί τίς ἰδιωτικές ἐμπορικές δραστηριότητες.

ΗΤΑΝ μιά φορά κι ἕναν καιρό δύο ἔμποροι, οἱ κ.κ. Β. Βασιλειάδης καί Α. Κωνσταντινίδης. Στίς 30 Δεκεμβρίου 1966 ἱδρύουν μία Ἑταιρεία Περιορισμένης Εὐθύνης, τήν «ΒΑΣΙΛΚΩ ΕΠΕ» (ἀγγλιστί VASSILCO LTD). Ἡ ἑταιρεία, ἀνάμεσα σέ ἄλλες δραστηριότητες, ἀναλαμβάνει τήν ἀντιπροσώπευση στήν Ἑλλάδα τῶν γερμανικῶν Ναυπηγείων Πολεμικῶν Πλοίων τοῦ Κιέλου. Τήν ἴδια ἐποχή ὑπῆρχε κι ἕνας Ἀντιπλίαρχος τοῦ, τότε Βασιλικοῦ μας, Ναυτικοῦ, ὁ κ. Σπ.. Κ. Κονοφάος. Ἐπεξεργάζεται μέ μεγάλες προσπάθειες τήν προμήθεια τεσσάρων ὑποβρυχίων καί εἰσηγεῖται θερμά τήν ἀγορά τους ἀπό τόν παραπάνω γερμανικό οἶκο.

ΣΑΝ πλοίαρχος, ἐπί χούντας, τό 1967, ἔχει ἄμεση σχέση μέ τήν ἐκτέλεση τῆς παραγγελίας του.

ΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ ὑποβρύχια ἔρχονται τό 1971-1972 καί ἐντάσσονται στίς δυνάμεις τοῦ ναυτικοῦ μας.

ΤΟ 1967, τό Δεκέμβρη, ὁ κ. Κονοφάος ἀποστρατεύεται «ἐνδόξως» γιατί θεωρήθηκε ὅτι συμμετεῖχε στό ὀπερετικό πραξικόπημα τοῦ τότε βασιλιᾶ. Διορίζεται γιά ἕνα διάστημα προσωπάρχης τοῦ ἐργοστασίου τσιμέντων «ΤΙΤΑΝ» στήν

ἤ «ἔμπορος» ὁ ἀντιναύαρχος ἀρχηγός ΓΕΝ κ. Σπ. Κ. Κονοφάος;

Ἐλευσίνα, ὅπου διακρίνεται γιά τά ἀντεργατικά μέτρα πού παίρνει.

ΕΠΑΝΕΡΧΕΤΑΙ τό 1974 καί μέ τίς ἀντιστασιακές του δάφνες προάγεται σέ Ἀντιναύαρχο καί διορίζεται ἀπό τόν κ. Καραμανλῆ, Ἀρχηγός Στόλου.

Ο κ. ΚΟΝΟΦΑΟΣ εἰσηγεῖται τότε τήν ἀγορά ἄλλων τεσσάρων παρόμοιων ὑποβρυχίων ἀπό τόν ἴδιο οἶκο. Διεξάγει αὐτοπροσώπως τίς διαπραγματεύσεις, πηγαίνοντας στή Γερμανία στίς ἀρχές τοῦ 1976 καί ὅταν ἐπιστρέφει εἰσηγεῖται τήν ὑπογραφή τῆς παραγγελίας.

ΤΟΝ ΑΠΡΙΛΗ τοῦ 1979 ὁ Ἀντιναύαρχος Σπ. Κονοφάος, Ἀρχηγός πιά τοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ στό πλευρό τοῦ κ. Ἀβέρωφ, παρακολουθεῖ στά ναυπηγεῖα τοῦ Κιέλου τήν τελετή τῆς ἀνύψωσης τῆς ἑλληνικῆς σημαίας στό πρῶτο ἀπό τή δεύτερη αὐτή τετράδα ὑποβρυχίων. Οἱ κόποι του ἔχουν ἀνταμοιφθεῖ. Ἡ ἀντίληψή του γιά τή ναυτική ἄμυνα τῆς χώρας καί γιά τό εἶδος τῶν προμηθειῶν ἔχει πέρα γιά πέρα ἐπιβραβευθεῖ. Χωρίς ἀνάσα, οἱ Γερμανοί προτείνουν τή ναυπήγηση ἄλλων τεσσάρων ὑποβρυχίων, μέ ὅρους πού ὁ Α΄ ΓΕΝ Ἀντιναύαρχος κ. Κονοφάος σπεύδει νά βρεῖ «ἄκρως συμφέροντας».

ΜΕΧΡΙΣ ἐδῶ βέβαια δέν ὑπάρχει ζήτημα. Ὅμως μερικοί ἀξιωματικοί παρατήρησαν ὅτι ἡ ἐπιλογή τόσων ὑποβρυχίων τοῦ ἴδιου τύπου δέν ἦταν ἡ καλύτερη δυνατή γιά νά μεγιστοποιηθεῖ ἡ θαλάσσια ἄμυνα στό Αἰγαῖο. Ἄλλοι κυβερνητικοί κύκλοι ψιθύρισαν ὅτι οἱ τιμές τῶν Γερμανῶν ἦταν δυσανάλογα ὑψηλές καί ὅτι ἕνας διεθνής διαγωνισμός θά ἔδινε συμφερότερους ὅρους ἀγορᾶς γιά τό ἑλληνικό δημόσιο. Ὁρισμένοι περίεργοι δημοσιογράφοι βρῆκαν ὅτι τό ἐνδιαφέρον καί ὁ ζῆλος τοῦ κ. Κονοφάου γύρω ἀπό τήν ὑπόθεση ἦταν κάπως ὑπερβολικός. Ἀλλά, ὅπως ἤδη σημειώσαμε, παρενεβλήθησαν οἱ «σκοπιμότητες».

ΟΛΑ αὐτά θά εἶχαν ἴσως ξεχαστεῖ. Ἄν στό μεταξύ τό «ΑΝΤΙ», ξεκινώντας ἀπό μιάν ἐντελῶς ἄλλη ἔρευνα γύρω ἀπό τούς ἐξοπλισμούς, τήν ἀποτελεσματικότητα καί τό κόστος τους, δέν ἔπεφτε ἐπάνω σέ μιά περίεργη λεπτομέρεια.

ΣΤΙΣ 12 Ἰουνίου 1969 οἱ δύο ἐμπορικοί ἀντιπρόσωποι πού ἀναφέραμε κάπως ἀσύνδετα στήν ἀρχή τῆς ἱστορίας μας, ἐμφανίστηκαν στό συμβολαιογράφο κ. Τσιχριτζῆ καί ἐτροποποίησαν τό καταστατικό τῆς ἑταιρείας τους ἀρ. 7.535 γιά νά περιλάβουν ἕνα τρίτο «ἔμπορο»:

ΤΟΝ κ. Σπυρίδωνα Κωνσταντίνου Κονοφάο.

ΣΤΙΣ 19 Αὐγούστου 1968 εἶχε ἤδη ληφθεῖ πρόνοια νά αὐξηθεῖ τό κεφάλαιο τῆς ΕΠΕ ἀπό 200.000 δρχ. (πού ὡς γνωστό δέν διαιροῦνται στά τρία) σέ 300.000.

ΕΤΣΙ, ὅταν ἦλθε τό πλήρωμα τοῦ χρόνου, οἱ δύο πρῶτοι συμβαλλόμενοι *«πωλοῦν, παραχωροῦν, μεταβιβάζουν καί παραδίδουν δέκα ἑταιρικά μερίδια ἕκαστος, πρός τόν τρίτον τῶν ὧδε συμβαλλομένων Σπυρίδωνα Κωνσταντίνου Κονοφάον»*.

ΚΑΙ παρακάτω συνεχίζει ὁ συμβολαιογράφος γιά τό ὑποτιθέμενο τίμημα τῶν μετοχῶν αὐτῶν, ὅτι *«κατεβλήθη... τοῖς μετρητοῖς καί ἐξ ὁλοκλήρου προηγουμένως καί* **ἐκτός** *τοῦ γραφείου μου, ὡς οἱ ὧδε συμβαλλόμενοι ἐδήλωσαν ἐνώπιον ἐμοῦ καί τῶν μαρτύρων»*.

ΕΤΣΙ ἐγκαθίσταται στήν «ΒΑΣΙΛΚΩ ΕΠΕ» (ὁδός Βασ. Σοφίας ἀρ. 123) ὁ κ. Σπ. Κ. Κονοφάος ὄχι σάν ἁπλός μέτοχος, ἀλλά σάν **συνδιαχειριστής** μιᾶς ἑταιρείας πού συναλλάσεται μέ τήν ὑπηρεσία ὅπου πρίν λίγο ὑπηρετοῦσε καί ὅπου ἐπρόκειτο καί πάλι νά ἐπανέλθει.

ΑΛΛΑ ἔτσι δίνεται τό δικαίωμα σέ κάθε πολίτη, ὅσο καλοπροαίρετος κι ἄν εἶναι, νά ἀναρωτηθεῖ:

- ΕΙΝΑΙ φυσιολογικό νά περνοῦν ἀνώτατοι δημόσιοι λειτουργεῖ καί ἰδιαίτερα ἡγέτες τοῦ στρατεύματος, ἀπό τή Διοίκηση σέ ἐπιχερδεῖς ἐπιχειρήσεις καί τανάπαλιν;
- ΚΙ ΑΝ ἀκόμη, ὑποτίθεται ὅτι ἔχουμε υἱοθετήσει σέ τέτοιο βαθμό τό γνωστό γιά τήν ἀποσύνθεση πού δημιούργησε, ἀμερικάνικο σύστημα τῶν συγκοινωνούντων δοχείων ἀνάμεσα στά ἐπιτελεῖα καί τά μονοπώλια πολεμικῆς βιομηχανίας, ποιά μέτρα ἔχουν ληφθεῖ γιά νά διαφυλαχθεῖ τό συμφέρον τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου στήν περίπτωση πού ἀναφέρουμε καί ἄλλες συναφεῖς, πού ἐνδεχόμενα ὑπάρχουν;

ΟΠΟΙΕΣ κι ἄν εἶναι οἱ ἀπαντήσεις πού θ' ἀποπειραθεῖ νά δώσει ἡ κυβέρνηση στό τεράστιας ἠθικῆς καί πολιτικῆς σημασίας ζήτημα πού δημιουργοῦν οἱ ἀποκαλύψεις μας, νομίζουμε ὅτι ἡ θέση τοῦ κ. Κονοφάου στήν ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων εἶναι βαρύτατα ὑποθηκευμένη. Ὅσο γρηγορότερα βγάλουν τά ἀπαραίτητα συμπεράσματα οἱ προστάτες του στήν ἡγεσία τῆς Δεξιᾶς, τόσο μικρότερες θά εἶναι οἱ ζημιές γιά τό κύρος τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων.

ΚΑΙ ΓΙ ΑΥΤΟ ἐνδιαφέρονται ὅλοι οἱ Ἕλληνες, γιατί ὅποιες κι ἄν εἶναι οἱ πολιτικές τους πεποιθήσεις, ὅλοι, χωρίς ἐξαίρεση, συμμερίζονται τό προσωπικό καί οἰκονομικό κόστος γιά τήν ὕπαρξη καί τήν ἐνίσχυσή τους.

ΡΕΠΟΡΤΕΡ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΑΣ ΖΩΗ
καί κάποια ἐπικίνδυνα
καί ἀνησυχητικά συμπτώματα

ΥΠΑΡΧΟΥΝ ἀσφαλῶς στήν πολιτική καί γενικότερα στή δημόσια ζωή μας ὁρισμένα ἀνησυχητικά συμπτώματα καί μηνύματα κινδύνων γιά τό ὄχι πολύ μακρινό μέλλον. Δέν ἀναφέρομαι μόνο στήν οἰκονομική κατάσταση, στόν πληθωρισμό καί τίς συνέπειές του, γιά τίς ὁποῖες, πέρα ἀπό τή διεθνή συγκυρία, εὐθύνεται, ὅπως κάθε μέρα καί πιό καθαρά ἀποκαλύπτεται, ἡ ἀπρογραμμάτιστη κυβερνητική οἰκονομική πολιτική. Ἀναφέρομαι κυρίως στήν προσπάθεια πού ἀποβλέπει ἤ στήν ἀποσταθεροποίηση ἤ στή μετακίνηση δεξιότερα τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς χώρας. Εἶναι φανερό, ὅτι ἡ ἄκρα δεξιά, ἀκόμα καί ἡ ἀνοιχτά φιλοχουντική της πτέρυγα, ἐνισχυόμενη καί ἀπό ἐξωτερικούς παράγοντες, ἐπιχειρεῖ νά ἐκμεταλλευτεῖ τίς οἰκονομικές δυσκολίες καί τά λάθη τῆς Κυβέρνησης γιά νά κλονίσει τήν ἐμπιστοσύνη τοῦ λαοῦ στό δημοκρατικό πολίτευμα. Δέν εἶναι τυχαῖο, ὅτι ἡ ἐφημερίδα πού προετοίμασε προπαγανδιστικά καί «θεωρητικά» τήν ἀπριλιανή δικτατορία καί ὑπῆρξε ὁ κυριότερος ἐκφραστής καί ὑποστηρικτής της, ἄρχισε τώρα νά «κόπτεται» ὑπέρ τοῦ ἀναφαίρετου δικαιώματος τῶν ἐργαζομένων νά ἀπεργοῦν...

Τοῦ Σπ. Λιναρδάτου

ΑΥΤΑ ὅλα δέ σημαίνουν, ὅτι, στό ὄνομα κάποιων κινδύνων, θά πρέπει τό συνδικαλιστικό κίνημα νά ἀναστείλει τή δραστηριότητά του. Ἀντίθετα, ἰσχυρό καί μαζικό συνδικαλιστικό κίνημα, ὅπως δείχνει καί ἡ ἐμπειρία τῆς Δ. Εὐρώπης, ἀποτελεῖ τή βασικότερη ἐγγύηση γιά τή δημοκρατία. Σημαίνουν ὅμως, ὅτι χρειάζεται μεγαλύτερη ὑπευθυνότητα καί σοβαρότερη χρησιμοποίηση τοῦ ὅπλου τῆς ἀπεργίας. Ἐπιβάλλεται ἀσφαλῶς νά δοθεῖ μεγαλύτερη προσοχή στή συνδικαλιστική ὀργάνωση τῶν ἐργαζομένων στίς μεγάλες ἰδιωτικές ἐπιχειρήσεις. Αὐτοί ὑποφέρουν καί ἀπό τά χαμηλά ἡμερομίσθια καί ἀπό τήν ἐργοδοτική τρομοκρατία πού ἐμποδίζει τή συνδικαλιστική τους ὀργάνωση καί δραστηριότητα. Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, ἡ Ἀντιπολίτευση δέν ἐπιτρέπεται νά ὑποθάλπει τήν ἀσυδοσία, ἀκόμα καί τήν ἀπροκάλυπτη φοροδιαφυγή ὁρισμένων κατηγοριῶν ἐλευθέρων ἐπαγγελματιῶν, πού ὄχι μόνο ἐκμεταλλεύονται τό καταναλωτικό κοινό, ἀλλά παίζουν σέ μερικές περιπτώσεις καί μέ τήν ὑγεία καί τή σωματική ἀκεραιότητα καί τή ζωή τῶν πελατῶν τους, καί συμβάλλουν, μέ διάφορους τρόπους, στόν πληθωρισμό. Οἱ βολικές θεωρίες καί τά συνθήματα, ὅτι γιά τόν πληθωρισμό φταῖνε μόνο τά ὑπερκέδη τῶν μεγάλων μονοπωλίων, ἤ ἡ κατάταξη ὅλων (ἐπαγγελματιῶν μικρῶν, μεσαίων καί μεγάλων, μεγαλογιατρῶν, εὔπορων ἰδιοκτητῶν γῆς κ.ἄ) στήν κατηγορία τῶν «μή προνομιούχων Ἑλλήνων» γιά ψηφοθηρικούς λόγους, δέν μποροῦν νά κρύψουν τήν πραγματικότητα. Ἴσως θά πρέπει ἡ Ἀντιπολίτευση νά σκεφτεῖ περισσότερο γιά τήν ἀνάγκη νά στρέψει πιό πολύ τήν προσοχή της σέ τομεῖς πού παίζουν βασικό ρόλο στήν ποιότητα τῆς ζωῆς μας, ὅπως οἱ παρεχόμενες ὑπηρεσίες στήν Ἐκπαίδευση, τήν Ὑγεία, τίς συγκοινωνίες, κ.ἄ., καθώς καί στήν ἀνάγκη νά ἐξαλειφτεῖ ἡ γραφειοκρατία καί ἡ ἐχθρική ἤ περιφρονητική στάση τοῦ κάθε λογῆς ὑπαλλήλου πρός τόν πολίτη.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ, συνεχίζοντας τήν τακτική νά μήν ἐνημερώνει τόν πολιτικό κόσμο καί τό λαό, προσπαθεῖ νά κρύψει τίς ἰσχυρές ἀντιδράσεις πού προκαλοῦν ἀπό τούς ὑπερατλαντικούς μας συμμάχους τά ἀξιόλογα, ἄν καί καθυστερημένα «ἀνοίγματα» τῆς ἐξωτερικῆς της πολιτικῆς. Ὁ κ. Καραμανλῆς ἔκανε, γιά πρώτη φορά στήν πρόσφατη περιοδεία του, λόγο γιά «*πολυδιάστατη ἐξωτερική πολιτική*» τῆς χώρας μας. (Ὁ ὅρος, ἄν δέν μέ ξεγελᾶ ἡ μνήμη μου, ἔχει χρησιμοποιηθεῖ γιά πρώτη φορά ὡς αἴτημα στήν Προγραμματική Διακήρυξη τῆς ΕΔΑ τοῦ Δεκέμβρη 1975). Καί εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι, μέ τίς πρωτοβουλίες του γιά τή βαλκανική συνεργασία, τά ἀνοίγματά του πρός τή Σοβιετική Ἕνωση, τίς ἄλλες ἀνατολικές καί τίς ἀραβικές χῶρες, ὁ κ. Καραμανλῆς τείνει νά διαμορφώσει μιά τέτοια πολιτική σάν συμπλήρωμα καί ὁλοκλήρωση τῶν εὐρωπαϊκῶν του προσανατολισμῶν καί τῆς ἔνταξης τῆς Ἑλλάδας στήν ΕΟΚ. Μιά τέτοια πολιτική δέν ἀρέσει σέ ὅσους συνήθισαν νά βλέπουν τήν Ἑλλάδα σάν προτεκτοράτο τους, δηλαδή, στούς Ἀμερικανούς, πού, ἀκριβῶς γιά νά συνεχιστεῖ ἡ ὑποτέλεια στήν Οὐάσιγκτον καί ν' ἀποκλειστεῖ ἔστω καί ὁ ἐξευρωπαϊσμός τῆς ἐσωτερικῆς καί ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς, ὑποστήριξαν καί στήριξαν τήν ἀπριλιανή δικτατορία.

ΤΗ ΣΤΙΓΜΗ αὐτή, τούς Ἀμερικανούς ἐνοχλεῖ τό γεγονός ὅτι ἡ ἑλληνική κυβέρνηση δέν ἀποδέχεται, χωρίς συζήτηση, τό σχέδιο Χαίηγκ γιά τήν παράδοση τοῦ ἐπιχειρησιακοῦ ἐλέγχου τοῦ Αἰγαίου στούς Τούρκους καί δέν ἐπιστρέφει ἡ Ἑλλάδα στό στρατιωτικό σκέλος τοῦ ΝΑΤΟ, μέ τούς ὅρους αὐτούς. (Ὅπως πρίν ἀπό δεκαπέντε χρόνια, τούς ἐνόχλησε τό γεγονός, ὅτι ὁ Γ. Παπανδρέου, παρά κάποιες ταλαντεύσεις του, δέν δέχτηκε τελικά τό Σχέδιο Ἄτσεσον γιά τή διχοτόμηση τῆς Κύπρου). Δέν εἶναι τυχαῖο, λοιπόν, ὅτι πληθαίνουν οἱ πληροφορίες στήν Οὐάσιγκτον καί στήν Ἀθήνα, ὅτι «οἱ Ἀμερικανοί ἔχουν κομμένο τόν Καραμανλῆ», ὅτι ἀναζητοῦν «ἐναλλακτική λύση» τοῦ χεριοῦ τους, χωρίς ὅμως καί νά τή βρίσκουν ἀκόμα καί ὅτι, γι' αὐτό τό σκοπό, ἔχουν στείλει στήν Ἑλλάδα δυό φορές μέσα στό 1979, ὁμάδες εἰδικῶν νά μελετήσουν τήν κατάσταση.

ΟΛΑ αὐτά δέν σημαίνουν βέβαια, ὅτι, στό ὄνομα τῶν κινδύνων γιά ἀποσταθεροποίηση τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς, ἀπό ἐξωτερικούς καί ἐσωτερικούς παράγοντες, θά πρέπει νά σταματήσει ὁ ἀγώνας γιά τήν Ἀλλαγή καί νά ὑποταχτοῦμε στό συντηρητισμό, τήν ἀποτυχημένη ὀλιγαρχική καί πατερναλιστική γραμμή τῆς «Νέας Δημοκρατίας». Σημαίνουν ὅμως, ὅτι ὁ ἀγώνας αὐτός θά πρέπει νά γίνεται μέ τή σύνεση, τή σοβαρότητα καί συναίσθηση τῶν κινδύνων, πού ἐπιβάλλουν οἱ περιστάσεις, ὥστε νά μή δημιουργηθοῦν ρήγματα στήν ἐθνική ἑνότητα, ἀπό τά ὁποῖα νά περάσουν οἱ Ἐφιάλτες τῆς ἀνωμαλίας καί τῆς ξενοδουλείας. Νά μήν ὁδηγηθοῦμε σέ ἄκαιρες μετωπικές ἀναμετρήσεις πού θά ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα νά ὀπισθοχωρήσει, ἀντί νά προωθηθεῖ, ἡ πολιτική μας ζωή πρός πιό προοδευτικές καί δημοκρατικές θέσεις.

ΕΙΝΑΙ φανερό σήμερα πώς ὁ λαός ἔχει

κουραστεῖ ἀπό τήν ἀλλοπρόσαλλη καί ἀσυνάρτητη κυβερνητική ἐσωτερική πολιτική καί τήν ἀχαλίνωτη ρουσφετολογία ὁρισμένων ὑπουργῶν τῆς «Νέας Δημοκρατίας». Καί ἀναζητᾶ τήν ἀνανέωση, τήν Ἀλλαγή. Τό θέμα ὅμως εἶναι ἡ ὁποιαδήποτε ἐναλλακτική λύση πού θά προκύψει ἀπό τίς ἐρχόμενες ἐκλογές νά ἀποτελεῖ σταθερό βῆμα γιά τήν στερέωση καί διεύρυνση τῆς Δημοκρατίας καί νά μή δημιουργεῖ κινδύνους γιά ἐπικίνδυνα πισωγυρίσματα, ἰδιαίτερα αὐτή τήν περίοδο πού καί ἡ δραστηριότητα τῆς ἀμερικανικῆς πολιτικῆς στήν περιοχή μας βρίσκεται σέ ἔξαρση καί ἡ ἀντεπίθεση τῆς Δεξιᾶς ἀναπτύσσεται στή Δ. Εὐρώπη. Ἐγγύηση γιά μία σταθερή πορεία τῆς Δημοκρατίας θά ἦταν, ἐκτός ἀπό ἕνα μαζικό, δημοκρατικά διαρθρωμένο καί αὐτόνομο συνδικαλιστικό καί συνεταιριστικό κίνημα, καί κόμματα δημοκρατικά ὀργανωμένα... Ἐδῶ ὅμως σημειώνεται ἕνα ἀκόμα ἀπό τά ἐπικίνδυνα συμπτώματα τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς.

ΤΟ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ κόμμα τῆς Ἀντιπολίτευσης, τό ΠΑΣΟΚ, πέντε χρόνια ἀπό τήν ἵδρυσή του, βρίσκεται ἀκόμα σέ μεταβατική κατάσταση ἀνάμεσα σέ ἕνα σοσιαλιστικό κόμμα καί ἕνα «λαϊκιστικό» ἀρχηγικό «κίνημα», πού δέν ἔχει πραγματοποιήσει οὔτε τό πρῶτο συνέδριό του. Ἐμπόδια στήν ὁλοκλήρωση τῆς φυσιογνωμίας καί τῆς δημοκρατικῆς ὀργάνωσης τοῦ ΠΑΣΟΚ ἀποτελοῦν, ὅπως ἔχει ἀποδειχτεῖ, τόσο ἕνα τμῆμα τῆς «δεξιᾶς» του πτέρυγας, πού, διατηρώντας παλαιοκομματικές ἀντιλήψεις, παραμένει οὐσιαστικά προσκολλημένο στή νοοτροπία τῆς ἐκλογικῆς πελατείας, ὅσο καί ἕνα τμῆμα τῆς «ἀριστερᾶς» του, πού ἀκολουθεῖ πρότυπα ἀφρικανικῶν ἤ λατινοαμερικανικῶν «κινημάτων». Χαρακτηριστικές γιά τή δεύτερη τάση εἶναι οἱ ἀντιλήψεις πού ἀνέπτυξε μέλος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου τοῦ ΠΑΣΟΚ ἀπό τίς στῆλες ἀπογευματινῆς ἐφημερίδας («Ἐλευθεροτυπία», 5 Σεπτεμβρίου 1979): Κατακεραυνώνοντας ὡς ἀνιστόρητους ὅσους ἔχουν τολμήσει νά χαρακτηρίσουν τό ΠΑΣΟΚ ἀρχηγικό ἤ λαϊκιστικό κίνημα, τό συμπαθέστατο, κατά τά ἄλλα, αὐτό μέλος τοῦ ἀνωτάτου καθοδηγητικοῦ ὀργάνου τοῦ «Κινήματος», ἀνέλαβε νά μᾶς «διδάξει», μέ τόν ἔνθεο ζῆλο τοῦ νεοφώτιστου ὑπερεπαναστάτη, ὅτι ὁ Ἀνδρέας Παπανδρέου εἶναι:

ΜΙΑ ἡγετική προσωπικότητα, πού ἐντάσσει τό λαό καί τή δράση της σέ καθορισμένο πολιτικό καί κοινωνικό χῶρο».

Καί ὅτι:

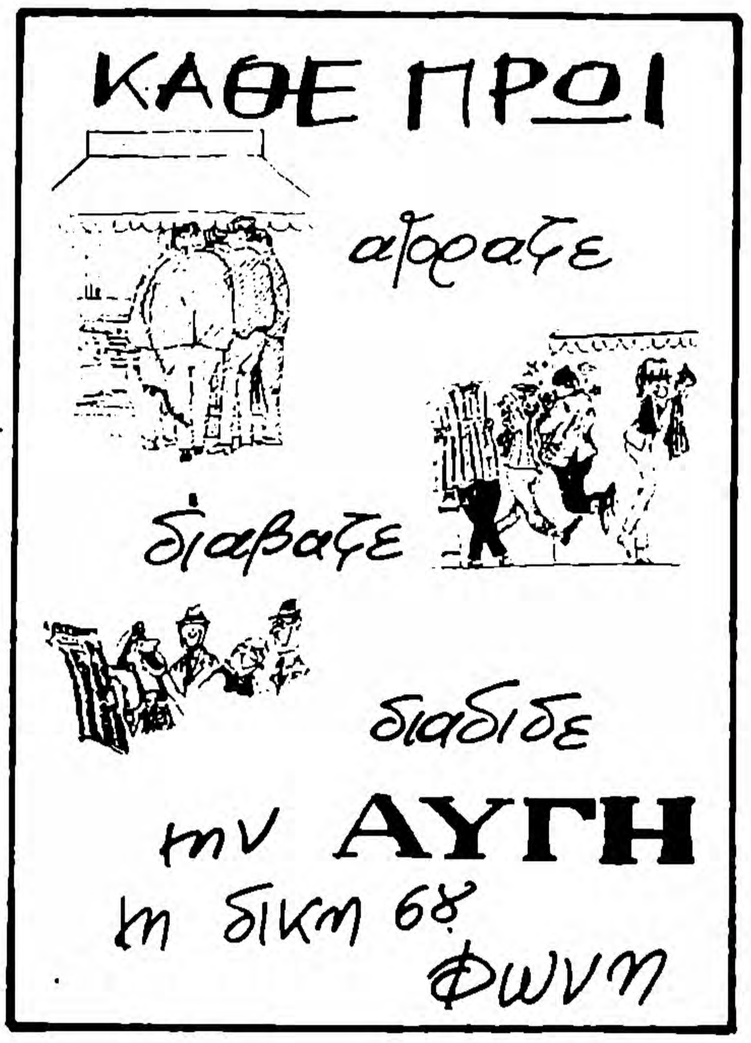
«Ὁ Α. Παπανδρέου δέν εἶναι μόνο ὁ ἐμπνευστής καί ἱδρυτής τοῦ ΠΑΣΟΚ, ἀλλά ἀναμφισβήτητα καί ἐκείνη ἡ ἡγετική φυσιογνωμία, πού ἀσκεῖ πολιτική καί ἰδεολογική ἡγεμονία ὄχι μόνο στήν κομματική καί ἐκλογική βάση τοῦ ΠΑΣΟΚ, ἀλλά καί εὐρύτερα στόν ἀντιδεξιό δημοκρατικό χῶρο».

ΑΛΛΑ, ἄν αὐτές οἱ θεωρίες δέν εἶναι ἀρχηγισμός καί λαϊκισμός, τότε εἶναι κάτι χειρότερο, κάτι πού μᾶς ξαναγυρίζει στό μεσοπόλεμο καί πού προτιμῶ νά μήν τό ὀνομάσω. Πάντως στή θεωρία τοῦ σοσιαλισμοῦ, ὁποιασδήποτε ἀπόχρωσης, – κομμουνιστικῆς, σοσιαλδημοκρατικῆς, ἀριστεροσοσιαλιστικῆς – ὅσο καί νά ἀναγνωρίζεται ὁ ρόλος τῶν ἡγετικῶν προσωπικοτήτων, πουθενά δέν γίνονται δεκτές τέτοιες ἀντιλήψεις γιά «ἡγεμονία» κ.τ.τ. Ὑπάρχει βέβαια ἡ πρακτική τοῦ σταλινισμοῦ ἤ τῆς τελευταίας περιόδου τοῦ μαοϊσμοῦ. Σ' αὐτή τήν πρακτική ἀναφέρεται ὁ κ. Τσοχατζόπουλος; Τό πιό ἀνησυχητικό στήν περίπτωση αὐτή εἶναι ὅτι ὁ κ. Α. Παπανδρέου δέν αἰσθάνθηκε τήν ἀνάγκη νά ἀνακαλέσει στήν τάξη τό μέλος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου πού ἀνέπτυξε τίς ἐπικίνδυνες αὐτές θεωρίες, ἐνῶ μόλις ἀπό μερικούς μῆνες εἶχε ἐξαναγκάσει σέ παραίτηση τόν κ. Κ. Σημίτη γιά πολύ ἀνώδυνα «λάθη».

ΕΝΑ ἀκόμα ἐπικίνδυνο σύμπτωμα τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς εἶναι ὁ πολιτικός ἀμοραλισμός πού βρίσκεται σέ ἔξαρση. Δέν συμφωνῶ μέ ὅσους χαρακτηρίζουν κάθε ἰδεολογική καί πολιτική μετακίνηση «ἀποστασία». Θεωρῶ μάλιστα τή νοοτροπία αὐτή ἀντιδημοκρατική, γιατί τί νόημα ἔχει ὁ δημοκρατικός διάλογος καί ἡ ἐλεύθερη ἐπικοινωνία τῶν ἰδεῶν ἄν δέ ἐπιτρέπεται καμία ἀλλαγή στίς θέσεις καί ἀπόψεις τοῦ πολίτη καί τοῦ πολιτικοῦ; Ἀρκεῖ βέβαια νά εἶναι αὐτή ἡ μετακίνηση ἀποτέλεσμα ἀληθινοῦ καί πνευματικά ἔντιμου προβληματισμοῦ καί ὄχι συναλλαγῆς γιά ὁποιουδήποτε εἴδους ἀντάλλαγμα. Τί νά πεῖ ὅμως κανείς γιά κορυφαῖο «διευρυνσία» πού πρίν ἀπό δύο χρόνια ἀσκοῦσε ἔντονη πολεμική στήν κυβέρνηση καί διαφήμιζε τόν ἑαυτό του σάν «τό μόνο διέξοδο στό ἀδιέξοδο», ἐνῶ τώρα πού ἐξασφάλισε τή θέση τοῦ «πρώτου τῆ τάξει» ὑπουργοῦ δέν ἀρκεῖται σέ ὕμνους πρός τόν πρωθυπουργό, ἀλλά καί διακηρύσσει ἀπό τήν τηλεόραση, ὅτι ἡ «Νέα Δημοκρατία» ἦταν ἀπό τήν ἵδρυσή της τό ὑπόδειγμα τῆς ἀποτελεσματικότητας, τῆς δημοκρατικότητας καί τῆς συνοχῆς; Τί νά πεῖ κανείς γιά πολιτευόμενους τοῦ Κέντρου πού δέν ἤθελαν νά ἀκούσουν τή λέξη «σοσιαλισμός» ὅταν γίνονταν οἱ συζητήσεις γιά τόν «μετασχηματισμό» τῆς ΕΔΗΚ καί τώρα ὑπερθεματίζουν σέ σοσιαλιστικό ριζοσπαστισμό προκειμένου νά ἐξασφαλίσουν μία θέση στίς ἐκλογικές λίστες τοῦ ΠΑΣΟΚ;

ΤΙ ΝΑ ΠΕΙ κανείς γιά παγκόσμια γνωστό καλλιτέχνη πού φιλοδοξεῖ νά εἶναι καί μεγάλος πολιτικός πού πρίν ἀπό δύο χρόνιά καλοῦσε τό λαό νά καταπολεμήσει τή «συγκεντρωτική Ἀριστερά» (δηλαδή τό ΠΑΣΟΚ καί τό ΚΚΕ) καί, μέσα σέ μερικές μέρες μετά τά ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν τοῦ '77, γινόταν ὁ διαπρύσιος κήρυκας τῆς συσπείρωσης ὅλων τῶν «ἐαμογενῶν δυνάμεων» γύρω ἀπό τό «κόμμα τῆς ἐργατικῆς τάξης»; Καί γιά ἄλλο κορυφαῖο διανοούμενο τῆς Ἀριστερᾶς πού ἔφτασε νά «καταριέται» ποιητικά, ὄχι μία συγκεκριμένη πράξη ἤ πολιτική, ἀλλά ὁλόκληρη τήν Κίνα γιά νά φανεῖ ἀρεστός στούς Σοβιετικούς; Ἤ γιά τό φαινόμενο ὄψιμων ὑπερεπαναστατῶν πού, ἀφοῦ σέ κρίσιμες στιγμές, ὅταν ἀκόμα καί παιδιά ἔδιναν τή ζωή τους, αὐτοί ἐφρόντιζαν μέ κάθε μέσο, νά χορτάσουν τήν «ἔντιμον πενίαν» τους καί τώρα ἐμφανίζονται τιμητές ὅλων τῶν μή «σωστῶν», σάν καί αὐτούς (!) «μαρξιστῶν-λενινιστῶν» καί «ὀπορτουνιστῶν», πού οἱ περισσότεροι ἀπό σύμπτωση ἔχουν ἐπιζήσει ἀπό τά κάτεργα καί τά στρατόπεδα συγκεντρώσεως τοῦ φασισμοῦ καί τῆς ἀμερικανοκρατίας; Καί τί νά πεῖ κανείς γιά τό γεγονός, ὅτι τέτοιες καί ἄλλες ἀθλιότητες φιλοξενοῦνται στίς στῆλες τοῦ δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου ἐκείνου τοῦ κόμματος, πού στό ὄνομά του, θυσιάστηκαν χιλιάδες μέ τήν πίστη (ἤ τήν αὐταπάτη), ὅτι δίνουν τή ζωή τους ὄχι μόνο γιά τήν ἐθνική κοινωνική καί πολιτική ἀπελευθέρωση τοῦ λαοῦ, ἀλλά καί γιά τήν ἠθική ἐξυγίανση ἀπό τήν «ἀστική σαπίλα»;

ΔΕΝ ἐξαντλοῦνται ἐδῶ τά ἐπικίνδυνα συμπτώματα – πολιτικά, ὀργανωτικά ἤ ἠθικά – τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς. Ἀλλά ὅλα αὐτά δέ τά ἀναφέρω γιά νά δημιουργήσω ἀπαισιοδοξία ἤ ἀπογοήτευση γιά τό μέλλον. Τά παραθέτω γιατί πιστεύω, ὅτι πολλά ἀπό τά φοβερά δεινά τῆς χώρας μας στό παρελθόν δέν ὀφείλονταν μόνο στίς ξένες ἐμπεμβάσεις, ἀλλά καί στά ἀσυγχώρητα λάθη καί τούς τυφλούς φανατισμούς ὅλων τῶν παρατάξεων τοῦ πολιτικοῦ κόσμου. Καί νά ἐπισημάνω, ὅτι χρειάζεται περισσότερη σοβαρότητα, εὐθύνη καί προπαντός ἑλληνικότητα στήν πολιτική μας ζωή.

Προβλήματα σπουδαστῶν στή Ρουμανία

Ἀπό φίλο πού σπουδάζει στή Ρουμανία πήραμε ἕνα γράμμα πού περιγράφει τά προβλήματα τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν καί μεταφέρει τήν ἀγωνία τους. Ἀπό τό γράμμα αὐτό, δημοσιεύουμε τά κυριότερα σημεῖα του:

ΤΟΝ τελευταῖο καιρό ἤρθε πάλι στήν ἐπικαιρότητα τό θέμα τῶν σπουδῶν στή Ρουμανία, μέ ἀφορμή τήν προσπάθεια τῆς κυβέρνησης νά περιορίσει τόν ἀριθμό ὅσων ἤθελαν νά σπουδάσουν στή χώρα αὐτή. Τελικά, ἡ κυβέρνηση ἀναγκάστηκε νά ὑποχωρήσει μπροστά στίς καθημερινές κινητοποιήσεις τῶν ὑποψηφίων φοιτητῶν γιά τά ρουμάνικα πανεπιστήμια.

Η ΜΑΖΙΚΗ ἔξοδος τῶν Ἑλλήνων νέων πρός τή Ρουμανία ἄρχισε τό '76. Ἀπό τήν πρώτη στιγμή πού πάτησαν τό πόδι τους στή χώρα αὐτή, οἱ Ἕλληνες ἔπρεπε νά ἀντιμετωπίσουν, ἐκτός ἀπό τά προβλήματα προσαρμογῆς στίς ἰδιαίτερες συνθῆκες μιᾶς ξένης χώρας καί τά ἐμπόδια πού βάζει τό ἑλληνικό κράτος καί πού ἀφοροῦν τό συνάλλαγμα καί τήν ἀναβολή τῆς στρατιωτικῆς θητείας. Τά προβλήματα αὐτά, πού σέ ὁρισμένες πόλεις(εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ Κλούζ) ἐμφανίστηκαν μέ ἰδιαίτερη ὀξύτητα, μέχρι τώρα ἀντιμετωπίζονται ἀπό τίς ὀργανωμένες δυνάμεις στή Ρουμανία (πολιτικές νεολαῖες – σύλλογοι) μέ ἕνα πνεῦμα κατανόησης ἤ καί ἀνοχῆς πρός τό ρουμάνικο κράτος πού ἀντιμετωπίζει ἀρκετά οἰκονομικά, ἀλλά καί κοινωνικά προβλήματα. Τόν τελευταῖο καιρό, ὅμως, ἡ κατάσταση ἀρχίζει νά ξεφεύγει ἀπό τά ὅρια: κάθε μέρα γίνεται ὅλο καί πιό φανερό ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι ἁπλῶς «πελάτες» τῶν ρουμάνικων πανεπιστημίων, τά ὁποῖα τούς παρέχουν μέ τό ζόρι γνώσεις, κατοικία, φαγητό, μέ ἀντάλλαγμα τά δολάρια πού φτάνουν κάθε μήνα ἀπό τήν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδας... Ἔτσι, ἡ κατάσταση πού πολλοί δέν ἤθελαν νά δοῦν καθαρά, ἔχοντας τό ὅραμα τῆς σοσιαλιστικῆς οἰκοδόμησης μπροστά στά μάτια τους ἀποσαφηνίστηκε μέ τά νέα μέτρα πού αὐτές τίς μέρες θέλει νά ἐπιβάλλει ἡ ρουμάνικη κυβέρνηση:

- Αὔξηση ὡς 50% τῶν διδάκτρων.
- Βίζα μονάχα γιά τρία ταξίδια τόν χρόνο.
- Ἀκόμα μεγαλύτερος περιορισμός τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος καί τοῦ νεροῦ, ζεστοῦ καί κρύου.

Νά μερικές λεπτομέρειες γιά τή ζωή καί τίς σπουδές στή Ρουμανία:

ΠΡΩΤΑ – πρῶτα πρέπει νά ξεκαθαριστεῖ ὅτι τό ἐπίπεδο τῶν γνώσεων πού παρέχουν τά ρουμάνικα πανεπιστήμια εἶναι ἀρκετά ἱκανοποιητικό. Τά προβλήματα βρίσκονται ἀλλοῦ:

α. Τά πανεπιστημιακά βιβλία εἶναι δισεύρετα, γιατί παρ' ὅλο πού τό κάθε πανεπιστημιακό κέντρο ἔχει ἐκτυπωτικά μηχανήματα, δέν εἶναι δυνατό νά παραβιαστεῖ τό πλάνο, πού δέν φαίνεται νά ὑπολογίζει σωστά τίς πραγματικές ἀνάγκες τῶν φοιτητῶν.

β. Ἡ εἰδοποίηση γιά τό συνάλλαγμα στέλνεται ἀπό τήν Ἑλλάδα μέσα σέ λίγες μέρες. Συχνά ὅμως πρέπει νά περάσουν μέχρι καί τρεῖς μῆνες γιά νά πάρουν οἱ Ἕλληνες φοιτητές τά χρήματά τους ἀπό τήν ρουμάνικη τράπεζα, μέ ἀποτέλεσμα νά χάνουν πολλές φορές τίς ἐξετάσεις ἀφοῦ «καθένας θεωρεῖται φοιτητής ὡς τήν ἡμέρα καί τήν ὥρα πού πλήρωσε, χωρίς ἐξαίρεση...», ἄσχετα ἀπό τό ποιός φταίει πού δέν ἔφτασαν στήν ὥρα τους τά χρήματα.

γ. Τόν τελευταῖο καιρό σκληρύνθηκε ἰδιαίτερα ἡ στάση τοῦ ρουμάνικου ὑπουργείου Παιδείας γύρω ἀπό τό πρόβλημα τῆς πρακτικῆς τοῦ φοιτητῆ. Εἴτε λοιπόν ἡ πρακτική ἐξάσκηση γίνεται στή Ρουμανία εἴτε στήν Ἑλλάδα, ὁ φοιτητής πρέπει νά πληρώσει τά δίδακτρα ἑνός μήνα, ἀφοῦ τό ἐπίσημο πλάνο ὁρίζει ὅτι ὁ ξένος πληρώνει 10 μῆνες συνάλλαγμα. Τώρα γιατί νά πληρώνει κανείς σπίτι, φαγητό καί καθηγητές ἀφοῦ δέν βρίσκεται κάν στή χώρα, αὐτό εἶναι ἄλλη ὑπόθεση.

ΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ μένουν σέ φοιτητικές ἑστίες, ἀπό 2 ὡς καί 5 ἄτομα στό δωμάτιο, (δύο – δύο μένουν ὅσοι εἶναι παντρεμένοι ἤ παντρεύονται στή Ρουμανία μέ πολιτικό γάμο καί οἱ γάμοι γιά εὐνόητους λόγους διαρκῶς πληθαίνουν...). Πέρα ἀπό τά σοβαρά προβλήματα καθαριότητας καί ὑγιεινῆς, δημιουργοῦνται, ὅπως εἶναι φυσικό, τεράστια προσωπικά προβλήματα. Πῶς μπορεῖ κανείς νά διαβάσει, νά ἠρεμήσει, νά διασκεδάσει, νά ἔχει μία προσωπική ζωή, μέσα σ' ἕνα τόσο μικρό χῶρο μέ τόσα πολλά ἄτομα; Κι ὅμως, οἱ πρῶτοι φοιτητές πού ἀνέβηκαν στή Ρουμανία τό 76-77 ὑπόγραψαν ὅτι θά μένουν 2 σέ κάθε δωμάτιο, πράγμα πού ξεχάστηκε ἀμέσως ἀπό τίς ἀρχές. Ἐκτός ἀπό τό πρόβλημα τοῦ δωματίου, ὑπάρχουν καί ἄλλα προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει καθημερινά ὁ ξένος φοιτητής στή φοιτητική του κατοικία. Ἀκόμα λόγω τῆς ἐνεργειακῆς κρίσης, ἀλλά καί γιατί δίνεται ἰδιαίτερη σημασία καί προτεραιότητα στή βιομηχανική ἀνάπτυξη τό κρύο νερό κόβεται συχνά γιά ὁλόκληρες μέρες καί τό ζεστό ὑπάρχει (ὅταν φυσικά τρέχει καί τό κρύο) γιά λίγες ὧρες κάθε μέρα, καί συνήθως μονάχα στά χαμηλότερα πατώματα τῶν φοιτητικῶν ἑστιῶν. Φανταστεῖτε λοιπόν 400 ἄτομα νά κάνουν ντούς σέ 10 χωρίσματα, μέσα σέ τρεῖς ὧρες (ἀντιστοιχοῦν 4 λεπτά στόν καθένα...). Ἐπίσης, τό ἠλεκτρικό κόβεται τή μισή μέρα, καί ἀπαγορεύεται αὐστηρά νά ἔχει ὁ φοιτητής στό δωμάτιό του ἠλεκτρικά σκεύη (ἀπό πορτατίφ μέχρι ἠλεκτρικό μάτι γιά ἕναν καφέ) γιατί καταναλώνουν ρεῦμα.

ΤΟ ΦΑΓΗΤΟ στίς «καντίνες» εἶναι φτηνό, καί ὅποιος ἔχει μεγάλη ἀνάγκη τρώει ἐκεῖ. Τά ἐστιατόρια ὅμως τῆς πόλης εἶναι πάντα γεμάτα Ἕλληνες πού ξοδεύουν συνήθως ἐκεῖ ὅλα τά χρήματά τους.

ΣΕ ΟΛΑ αὐτά πρέπει νά προστεθεῖ καί ἡ ἀπαγόρευση ἐλεύθερης διακίνησης ἤ ἔστω ἐπίσκεψης τῶν ἀγοριῶν στίς ἑστίες τῶν κοριτσιῶν ἤ ἀντίστροφα.

ΟΛΕΣ αὐτές οἱ δυσκολίες ὑπῆρχαν στή Ρουμανία ἀπό τό 76-77 πού πρωτοανέβηκαν μαζικά Ἕλληνες γιά νά σπουδάσουν. Καί δέν καταγράφονται ἐδῶ σάν διαμαρτυρία ἤ μέ μιά ἐκδικητική ἀντίληψη. Ὁ γράφων, βλέποντας τήν κατάσταση ἀπό τή σκοπιά τῆς ἀνανεωτικῆς ἀριστερᾶς ὅπου βρίσκεται ἰδεολογικά, δέν σκοπεύει σέ μιά βιαστική καί στείρα καταδίκη. Ἀλλά ἐπειδή ἀκριβῶς αὐτά τά προβλήματα εἶναι ὑπαρκτά (ὅπως εἶναι ὑπαρκτά κάποια ἄλλα προβλήματα πού ἀφοροῦν τόν «ὑπαρκτό σοσιαλισμό» γενικότερα) εἶναι ἀνάγκη ν' ἀρχίσει ἕνας διάλογος μέ ὅλους τούς ἐνδιαφερόμενους (καί τούς ὑπεύθυνους...) ὥστε νά γίνει δυνατό νά βρεθεῖ κάποια λύση. Οἱ Ἕλληνες φοιτητές δέν δέχονται νά τούς κοροϊδεύουν. Εἶναι δύσκολο γιά τόν φοιτητή πού θά πάει νά πληρώσει τήν ἐγγραφή του γιά τήν πρώτη τριμηνία τῆς καινούριας χρονιᾶς καί θά τοῦ ποῦν «πλήρωσε ἄλλα 200$» ἐντελῶς ἀπροειδοποίητα (ποῦ θά τά βρεῖ τά χρήματα ἀφοῦ ἔστειλε τό συνάλλαγμα μέ τίς παλιές τιμές;) νά συγκρατήσει τήν ὀργή του. Ποιός καί μέ τί πρόσχημα θά συγκρατήσει τούς συλλόγους τῶν ξένων ἀπό τό νά διαμαρτυρηθοῦν ἀνοικτά γιά τά προβλήματα αὐτά, ἀκόμα καί μέ κίνδυνο νά θεωρηθοῦν ὅτι παραβαίνουν τή «σοσιαλιστική νομιμότητα» τοῦ ρουμάνικου κράτους;

Τῆς χούντας τό πουλί φορεῖ καί τά φουσάτα ἐπιθεωρεῖ

Δεύτερο καί τελευταῖο μέρος

Τά τάνκς τοῦ Καραμανλῆ

«Αὐτός πού πληρώνει φόρους δικαιοῦται νά μάθει πού πᾶνε τά λεφτά του...».

Στρατηγός ἐ.ἀ. Μ. Οἰκονομάκος

τοῦ ΡΕΠΟΡΤΕΡ

ΣΤΟ προηγούμενο τεῦχος μας, παρουσιάσαμε τίς συγγραφικές ἐπιδόσεις τοῦ στρατηγοῦ ἐ.ἀ. Μιχ. Οἰκονομάκου.

ΣΗΜΕΡΑ δίνουμε μερικά ἀκόμα χαρακτηριστικά ἀποσπάσματα τοῦ βιβλίου του «Ἀπό τήν Ἀφρική στόν Ἕβρο» πού ἐκδόθηκε φέτος ἀπό τό νεοφασιστικό ἐκδοτικό οἶκο «Ἐλεύθερη Σκέψις».

ΤΟ δεύτερο αὐτό μέρος τῆς ἔρευνάς μας ἔχει ἰδιαίτερη σημασία γιατί φωτίζει μέ ἀποκαλυπτικό τρόπο τήν κοινωνική ἰδεολογία καί τόν τρόπο σκέψης τῶν στρατιωτικῶν πρωταγωνιστῶν τῆς Δικτατορίας ἀλλά – φεῦ καί τῆς μεταπολίτευσης.

Ἀπό τόν Παπάγο στόν Καραμανλῆ: ἡ κλιμάκωση τοῦ ἀντικομμουνισμοῦ

Ἐκτός ὅμως ἀπό τήν τακτοποίηση τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων τῶν ἀξιωματικῶν, ἡ πολιτειακή ἐκτροπή ἔχει σάν στόχο καί τήν μαχητική συσπείρωση τῶν ἀντικομμουνιστῶν. Ἡ ἰδεολογική προετοιμασία τοῦ παρακράτους εἶχε ἀρχίσει τήν ἐποχή τοῦ Στρατάρχη Παπάγου.

«Ὁ Στρατάρχης Παπάγος, παράλληλα μέ τήν καθαρῶς στρατιωτική προετοιμασία τοῦ Στρατεύματος θέλησε νά τό προετοιμάση καί ἰδεολογικά. Ἵδρυσε λοιπόν ἕνα Σχολεῖο διαφωτιστῶν γιά ἐκπαίδευση τῶν πρώτων πυρήνων τοῦ ὅλου συστήματος πού ἐπρόκειτο νά ἐπακολουθήσει καί νά ἐπανδρώση. Τό Σχολεῖο αὐτό ἐλειτούργησε στή Στρατιωτική Λέσχη. Διήρκεσε περί τούς 4 1/2 μῆνες. Ἦταν κάτι πού γιά πρώτη φορά ἐδιδασκόμεθα. Τόν ἰδεολογικό ἀντικομμουνιστικό ἀγώνα. Καθηγηταί ἦσαν διάφοροι διανοούμενοι, καθηγηταί Πανεπιστημίου, Πρεσβευταί, παλαιοί Κομμουνισταί καί γενικά ἄνθρωποι θαυμάσια κατηρτισμένοι».

Ἐξ ἄλλου σύντομα γίνεται καί ἡ γενική δοκιμή τῆς καραμανλικῆς «βίας καί νοθείας» τοῦ 1961. Ὁ Στρατηγός ὁμολογεῖ ἀνενδοίαστα τό γεγονός.

«Ἡ προσωπική μου γνώμη εἶναι ὅτι ποτέ ἐκλογές, ὅσες ἐγνώρισα, δέν ἦσαν ἀπολύτως τίμιες. Ὅτι ἔγινε νοθεία αὐτό εἶναι γεγονός μή ἐνδεχόμενο ἀμφισβήτηση. Ἐπειδή εἶχε προηγηθῆ τό κομμουνιστικό ὄργιο τῆς κατοχῆς καί ὁ ἀνταρτοπόλεμος, ὁ ὁποῖος τόσον πολύ ἐταλαιπώρησε τήν Πατρίδα μας ὁ Στρατός καί τά Σώματα Ἀσφαλείας ἦσαν πάντοτε συγκρατημένα ὅταν ἄκουγαν τίς λέξεις "προοδευτικαί Δυνάμεις", "Δημοκρατία" καί λοιπά συναφῆ. Ἐφοβοῦντο καί μέ τό δίκηο τους, τήν "συνοδοιπορία"».

Κι ἔτσι σιγά-σιγά ἀπό τήν ἀντικομμουνιστική ὑστερία ὁ Στρατηγός μας καί οἱ παρέες του γλιστροῦν στή συνωμοσία. Χωρίς νά ξεχνοῦν βέβαια καί τό ἀπαραίτητο κούμ-καν...

«Ἄρχισα ἐν τῷ μεταξύ νά ζῶ καί μιά ἄλλη κατάσταση. Πότε-πότε συγκεντρωνόμαστε οἱ συμμαθηταί σέ ἕνα ἀπό τά σπίτια μας, ἀνταλλάσσαμε ἀπόψεις, πληροφορίες γιά τό τί γινόταν στήν Ἑλλάδα καί στόν Τουρκικό παράγοντα καί γενικά ἐλάμβανε χώραν μιά ἐνημέρωση. Αὐτή ὅμως δέν γινόταν στίς συνήθεις συγκεντρώσεις τοῦ Συντάγματος, ὅπως θά ἦτο φυσικόν, ἀλλά ὅπως προανέφερα σέ σπίτια. Ὕστερα ἔβλεπα τά βράδυα πού καί πού στίς γωνίες τίς νύχτες μέσα σέ ἰδιωτικά αὐτοκίνητα ἀξιωματικῶν νά λαμβάνουν χώραν περίεργες ἐπαφές καί συζητήσεις. Ἐπικρατοῦσε δηλαδή ἕνα πνεῦμα μυστικοπαθείας καί συνωμοτισμοῦ. Ἔβλεπα δέ πάντοτε ὅτι ἕνας ἦταν, ὁ ἴδιος, ὁ ὁμιλητής, ὁ "Ἀρχηγός" ἄς τόν ὀνομάσωμε. Ἐξ ἄλλου εἶχε ἀρχίσει λίγο καί τό "χαρτάκι" καί κάτι ἄλλα παρατράγουδα, τά ὁποῖα, ἐπειδή εἶχα φοιτήσει στό Μεγάλο Σχολεῖο τῆς "Μέσης Ἀνατολῆς", ἀντελαμβανόμουν, ἀλλά ἤμουν ἀνίσχυρος νά ἐπέμβω. Τίς μυστικές συζητήσεις ἐξέλαβα στήν ἀρχή ὅτι ἀφοροῦσαν τήν ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος μέ τούς Τούρκους. Ἀλλά πάλι...

Ἐν πάση περιπτώσει κάτι γινότανε, κάποια προετοιμασία ἐλάμβανε χώραν, ἀλλά τί ἀκριβῶς δέν εἶχε ἀκόμη φανερωθῆ».

Ἡ 21η Ἀπριλίου καί τά Ι.Χ.

«Ἐπιστρέφοντας ἤξερα μέ ποιά νοοτροπία θά μέ ἀντιμετώπιζαν οἱ διάφοροι "ἀνταγωνισταί". Ἤμουν ἕνας ἀπό ἐκείνους πού ἐπέστρεφαν ἀπό τό ἐξωτερικό, μέ αὐτοκίνητο καί ὑποτίθεται μέ τά οἰκονομικά του βελτιωμένα. Τί εἶχα μάθει, πῶς θά τά χρησιμοποιοῦσα ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ὑπηρεσίας, δέν ἐνδιέφερε καί πολύ».

Αὐτά σκέφτεται ὁ Στρατηγός μας ἐπιστρέφοντας ἀπό τή Δυτική Γερμανία ὅπου εἶχε σταλεῖ γιά μετεκπαίδευση.

Στό μεταξύ ὅμως ἔχει ἐπέλθει ἡ 21 Ἀπριλίου Κι ἔτσι...

«Ἡ πρώτη μου ἐντύπωσις ἐπιστρέφοντας στήν Ἑλλάδα τέλη τοῦ 1968, ἦταν ἡ βελτίωσις τῆς ζωῆς τοῦ Σώματος τῶν Ἀξιωματικῶν. Ἡ πλατεία τῆς Σχολῆς Πολέμου ἦταν γεμάτη ἀπό τά ἰδιωτικά τους αὐτοκίνητα».

Καί ὁ Ἕλληνας... Πάττον ἀφοῦ παρκάρει τ' αὐτοκίνητό του μπαίνει ὁριστικά στήν ὑπηρεσία τῆς Δικτατορίας.

«Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐπαναστάσεως»

ΠΟΛΥ σύντομα ὅμως ὁ Στρατηγός μας μπαίνει στό περιθώριο. Ἄλλοι πιό σκληροί χουντικοί κρατοῦν τά ἡνία:

«Σέ λίγο ἐτοποθετήθηκα Διοικητής τῆς 2ας Διοικήσεως μάχης, προϊστάμενος δηλαδή τῆς Ἐπιλαρχίας πού μέχρι τώρα διοικοῦσα ἐπί πλέον δέ καί ἄλλων Μονάδων. Ἐδῶ τά πράγματα ἄρχισαν λίγο

Ὁ στρατηγός ἐπιθεωρεῖ

νά μπερδεύωνται, γιατί ἐνῶ ὅλα ἐπήγαιναν καλά εἶχα ὑφιστάμενο κάποιον, ὁ ὁποῖος ἐθωρεῖτο ὅτι ἦτο ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐπαναστάσεως στή Θεσσαλονίκη. Στή πραγματικότητα δέν ἦταν τίποτα. Εἶχε πείσει ὅμως τούς προϊσταμένους μας καί κυρίως τό Διοικητή τῆς Μεραρχίας ὅτι ἦτο παράγων. Ὅλη ἡ Θεσσαλονίκη μιλοῦσε γι' αὐτόν. Μέσα στό Στρατόπεδο ἐδέχετο ἀθρόες ἐπισκέψεις πολιτῶν γιά νά τούς «τακτοποιήσῃ», γιά «ρουσφέτια» κατά τό κοινῶς λεγόμενο καί γενικά εἶχε δικό του «μπαϊράκι» σηκώσει. Ἐπειδή ἡ ὅλη του στάσις ἐξέθετε τό Στράτευμα, προσεπάθησα μέ τρόπο νά τόν ἐπαναφέρω στή τάξη. Εἶχε ὅμως ἀποκτήσει τέτοιο θράσος καί ἦτο τόσον ἐγωϊστής ὥστε δέν ἀντελαμβάνετο πού ἐβάδιζε. Ἀγώνα ἔκανα ἀκόμη γιά νά τόν συμμαζέψω νά ἔρχεται στά προσκλητήρια, στίς συγκεντρώσεις τῶν ἀξιωματικῶν καί γενικά νά τόν κάνω στρατιώτη. Αὐτός προτιμοῦσε νά εἶναι πολιτικάντης. Ἐν πάσῃ περιπτώσει κατέφυγα στό Μέραρχο, καί τόν παρεκάλεσα καί νά μέ βοηθήσῃ νά τόν συμμαζέψουμε. Ὁ Μέραρχος εἶχε τήν φήμη ὅτι ἦτο ἄτεγκτος ἀξιωματικός, εἰς δέ τά θέματα πειθαρχίας καί ἀξιοπρεπείας ὅτι ἦτο σκληρός. Ἔπεσα ἀπό τά σύννεφα μέ τήν ἀπάντηση πού μοῦ ἔδωσε:

—«Ἄκουσε» μοῦ εἶπε ὁ Στρατηγός μου «θά προτιμήσω νά θυσιάσω ἐσένα, ἀντί γι' αὐτόνε»! (σελ. 173).

Οἱ ἀναρχικές ἐνέργειες τοῦ Πολυτεχνείου

«Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ» ὅμως προχωρεῖ μέ ἅλματα, μέχρι πού φτάνουμε στό Νοέμβρη τοῦ 1973.

ΝΑ ΠΩΣ ἔξησε ὁ Στρατηγός Οἰκονομάκος τό Πολυτεχνεῖο:

«Φθάνοντας στό σπίτι ἄνοιξα τήν τηλεόραση. Εἶχαν ἀρχίσει σχετικές ταραχές. Ἡ χαρακτηριστική ἐπίκληση «Ἰδώ Πολυτεχνείου» καί ἕνα σωρό ἄλλες μικρολεπτομέρειες ἔδιναν τήν ἐντύπωση ἀναρχικῶν ἐνεργειῶν. Νόμιζα πώς ἄκουγα... Ρουμάνα ἐκφωνήτρια νά μιλάῃ Ἑλληνικά. Ἐτηλεφώνησα στό ΚΕΤ νά μοῦ στείλουν ἕνα jeep γιά ν' ἀνέβω στή Μονάδα μου».

ΤΟ ΤΖΙΠ ὅμως δέν ἔρχεται γιατί στό μεταξύ ἐπικρατοῦν οἱ Ἰωαννιδικοί πού συλλαμβάνουν τό ἑπόμενο βράδυ τόν ὄχι καί τόσο εὐέλικτο φίλο μας.

Κάθε Κυριακή

Ἐξόρμηση

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

Ὅλοι χουντικοί!

ΕΤΣΙ ΟΜΩΣ ὅταν ἔρχεται ἡ μεταπολίτευση ὁ κ. Οἰκονομάκος προάγεται καί ὁρίζεται Διοικητής τοῦ Ὅπλου τῶν Τεθωρακισμένων καί κατόπιν τῆς ΧΧ Τεθωρακισμένης Μεραρχίας στόν Ἔβρο, τῆς ἰσχυρότερης μονάδας τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ὅπερ σημαίνει ὅτι ἡ ἀσφάλεια τῆς Ἀθήνας καί τῶν συνόρων ἀργότερα κρεμόταν ἀπό τίς ἀποφάσεις ἑνός ἀκραιφνῶς βασιλοχουντικοῦ ἀξιωματικοῦ: Νά ποιές συνεχίζουν νά εἶναι οἱ ἀπόψεις του. (σελ. 197, 198).

«Ἔτσι λοιπόν ὁ καινούργιος Ὑποδιευθυντής μᾶς εἰσηγήθηκε ὅτι ἔπρεπε νά ἀποστρατευθῇ ὁ ἀξιωματικός αὐτός γιατί ἦταν «χούντα». Ἄλλωστε, ὅπως μᾶς εἶπε ἦταν καί κατεύθυνσις τῆς Κυβερνήσεως. Ἐζήτησα τό λόγο καί ὑπεστήριξα ὅτι ἐδῶ ἀποφασίζομε κατά συνείδησιν καί δέν ἐπιτρέπεται νά ὑφίστανται ὀδηγίαι. Ὅσο γιά τό μειονέκτημα ὅτι εἶναι «χούντα», εἶπα ὅτι ὅλοι μας, (στό συμβούλιο συμμετεῖχαν ἄλλοι 2 - 3 Στρατηγοί σάν καί μένα συμμαθηταί μου) ὑπηρετούσαμε ἐπί χούντας καί τήν ἐστηρίξαμε ἐκόντες, ἄκοντες. Συνεπῶς ἐάν ἔχῃ κανένα ἄλλο μειονέκτημα τότε νά τόν ἀποστρατεύσωμε. Ἀλλά νά στηρίζεται ἡ ἀποστράτευσίς του.

— «Νά μιλᾶτε μόνο γιά τόν ἑαυτόν σας» ἄκουσα δίπλα μου νά μοῦ λέῃ ἕνας ἀπό τούς Στρατηγούς συναδέλφους μου καί συμμαθητής μου.

Δέν θέλησα νά τόν προσβάλω ἐνώπιον τῶν ἀστυνομικῶν γι' αὐτό πού μοῦ εἶπε. Γιατί οἱ θρασεῖς χρειάζονται τίς προσβολές. Ἔπρεπε λοιπόν νά τοῦ πῶ τότε ὅτι αὐτός ἐπί χούντας ὑπηρετοῦσε γιά δεύτερη φορά στό ΝΑΤΟ – ΣΜΥΡΝΗΣ τσεπώνοντας ἀρκετά δολλάρια, χωρίς νά ἔχῃ ἀνάγκη. Ἀσφαλῶς κάποιον ἀπό τούς κρατούντας τῆς ἐποχῆς εἶχε παρακαλέσει. Δέν τόν ἔστειλαν γιά τά προσόντα του! (σελ. 197, 198).

Στόν Ἔβρο τό '74 μέ τούς ἄντρες τῆς ΧΧ τεθωρακισμένης μεραρχίας

Ὁ μαρμαρωμένος Βασιλιάς

ΑΛΛΑ δέν ἀδιαφορεῖ μόνο γιά τίς δημοκρατικές ἐλευθερίες ὁ ἔξοχος αὐτός ἡγέτης τοῦ στρατοῦ μας – καί... ἐπικεφαλῆς τῶν Τεθωρακισμένων μετά τήν μεταπολίτευση. Ἀδιαφορεῖ καί γιά τό πολίτευμα καί κάνει ἔκκληση γιά τήν ἀνατροπή του.

«Ἀκόμη καί ὅταν ὕστερα ἀπό λίγες ἡμέρες, ἐνῶ ἤμουν ἀκόμη στή Σχολή, ὁ Παπαδόπουλος κατήργησε τόν θεσμό τῆς Βασιλευομένης Δημοκρατίας, γιατί τόν ἔπεισε ὁ Ἰωαννίδης ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ἐνήχετο στό κίνημα τοῦ Ναυτικοῦ, ἔσφιξα τήν καρδιά μου – ὅπως καί τό σύνολο τῶν ἀξιωματικῶν καί ἐσιωπήσαμε. Ἔθλεπα τότε καί σήμερα τό θλέπω τελείως ξεκάθαρα ὅτι ὁ Στρατός ἔχασε τόν ΠΡΟΣΤΑΤΗ του. Δέν γνωρίζω τί γράφουν, τί λένε ἤ τή διαδίδουν γιά τό θεσμό. Δέν μέ ἐνδιαφέρει τί λάσπη ρίχνουν γιά τόν Κωνσταντῖνο ἤ τήν Φρειδερίκη. Ἐκεῖνο πού εἶμαι βέβαιος ὅμως εἶναι ὅτι ὅταν ὑπῆρχε Βασιλεύς δέν ἐτολμοῦσε κανείς νά γελοιοποιῇ τό Στράτευμα, νά τό προπηλακίζῃ καί νά τοῦ ρίχνῃ λάσπη πότε γιά τόν ἕνα καί πότε γιά τόν ἄλλο λόγο. Ὑπῆρχε σύμπνοια, ὁμόνοια, ἀγάπη καί ἑνωτικός κρίκος ἦταν τό Στέμμα. Ἀπό τήν ἐποχή πού ὁ Βασιλεύς ἐξηναγκάσθη σέ ἐξορία, τό κάθε «δημοσιογραφάκι» ἀναζητώντας τή συνταρακτική καμπάνια μπορεῖ νά γράψῃ ὅ,τι θέλει γιά

Ὁ στρατηγός Οἰκονομάκος (δεξιά), μέ στολή ἐκστρατείας σέ ἀσκήσεις ἐπί χάρτου

τό Στρατό. Γιατί ξέρει ὅτι τήν ἐπομένη θά ἐπακολουθήση μία χλιαρή διάψευση πού ποιό πολύ μοιάζει μέ ἐπιβεβαίωση ὅπως συντάσσεται καί δημοσιεύεται. Ὁ Ἑλληνικός Στρατός χρειάζεται τόν ΒΑΣΙΛΕΑ του γιά νά ἠρεμήση. Δέν ὁμιλῶ μέ προκαταλήψεις. Αὐτή τή στιγμή πού τά γράφω εἶμαι ἐκτός Στρατεύματος. Ὁ Ὑπουργός Ἐθνικῆς ἀμύνης μπορεῖ νά ΝΟΜΙΖΗ ὅτι ἐλέγχει τό Στράτευμα. Ἴσως. Δέν τό ἐνώνει ὅμως. Διά τοῦ ἐλέγχου τό διαχωρίζει, τό διχάζει.Οἱ ἀξιωματικοί φοβοῦνται διστάζουν νά μιλήσουν μεταξύ τους ἀκόμη καί γιά ἀντικείμενα ἁπλᾶ. Διστάζουν καί φοβοῦνται νά δοῦν τούς πρώην διοικητάς τους. Οἱ καταδόται καραδοκοῦν παντοῦ γιά νά τούς «κόψουν τό ψωμί». Ποιός θά τούς ὑποστηρίξη. Ὁ πρωθυπουργός πού τούς ἀγνοεῖ ἐπισταμένως, πού στίς 25 Μαρτίου ἀπέχει ἀπό τίς ἐκδηλώσεις τῆς Ἐθνικῆς παλιγγενεσίας «λόγω ἐλαφροῦ κρυολογήματος» πού τό Πάσχα του διέρχεται στή Ρόδο, (πρώτη γραμμή εἶναι κι ἐκεῖ θά ἰσχυρισθῆ), χωρίς νά τσουγκρίζη τό αὐγό του μέ τούς φρουρούς τοῦ Ἔβρου ἤ τουλάχιστον μέ ἐκείνους πού φρουροῦν τήν ἰδιαιτέραν του Πατρίδα λίγο πιό πάνω ἀπό τό χωριό του, ἤ ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας πού παρακολουθεῖ τήν παρέλαση χωμένος μέσα στό παλτό του καί πού ἀνεβασμένος στήν ἐξέδρα μόλις φθάνει τόν ὑπασπιστή του πού εἶναι ἀπό τούς πιό κοντούς ἀξιωματικούς τοποθετημένος εἰδικός στά μέτρα του. Καλή εἶναι, δέν ἀντιλέγω, ἡ μόρφωσις (μήπως τήν ἐκμεταλλεύεται στή θέση πού εἶναι;) ἀλλά καί οἱ παραδόσεις ἀκόμη καλλίτερες. Ὁ Στρατός ἄθελά του κάνει τή σύγκριση καί μέ νοσταλγία θυμᾶται τόν λεβέντη Βασιλιά ἐπάνω στό ἄλογο σέ ἀντίθεση μέ τόν κουκουλωμένο ἄρχοντα, τόν σοφό ἄν θέλετε, ἀλλά ἀκατάλληλο στό θεατρικό του ρόλο. Ὁ λαός ζεῖ μέ ἱστορία καί παραδόσεις καί περιμένει τό «μαρμαρωμένο Βασιλιά». Ὁ Στρατός εἶναι ἀκέφαλος κι' ἔτσι ὅπως τόν ἔκαναν νομίζουν ὅτι τόν διοικοῦν, γιατί ἐπαναλαμβάνω εἶναι ΟΡΦΑΝΟΣ». (σελ. 177, 179).

Οἱ σεμνοί συνάδελφοι καί ἡ ἐμπόλεμος ΕΣΑ

ΑΣ ΤΕΛΕΙΩΣΟΥΜΕ μέ μερικά ἀπίστευτα, ἀλλά ἀληθινά μαργαριτάρια τῆς ἔξοχης αὐτῆς διάνοιας.

ΓΙΑ μερικούς «σεμνούς» πραξικοπηματίες:

«Ὕστερα ἀπό λίγο καιρό ἐτοποθετήθηκα Διοικητής τῆς 22ας Ἐπιλαρχίας Μέσων Ἁρμάτων, μέσα στή Θεσσαλονίκη. Ἡ Μονάς αὐτή εἶχε δράσει τόσο κατά τήν 21η Ἀπριλίου κυρίως ὅμως κατά τήν 13ην Δεκεμβρίου. Εἶναι αὐτή πού ἕνα τμῆμα της κατέλαβε τήν Κομοτηνή, πού τότε ἦταν ἕδρα τοῦ Γ΄ Σώματος Στρατοῦ, καί συνέλαβε τό Σωματάρχη. Ἔξω ἀπό τήν πύλη, τήν σημερινή της, ὑπῆρχε τό μνημεῖο ἑνός μονίμου ὑπαξιωματικοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε φονευθεῖ σέ συμπλοκή, κατά τήν ἀνωτέρω ἐπιχείρηση. Οἱ ἀξιωματικοί ἦσαν ὅλοι πάρα πολύ καλοί. Εἶχαν διαδραματίσει ἀξιόλογο ρόλο κατά τήν Ἐπανάσταση, ἀλλά ἦσαν ἰδιαίτερα σεμνοί δέν ἐπαραγοντίζοντο. (σελ. 172).

ΜΙΑ νομική θεωρία, ὅταν ὁ κ. Οἰκονομάκος ἦταν ἐπίτροπος.... στή δίκη τοῦ Ἰωαννίδη.

«Στήν ἀγόρευσή μου ὑπεστήριξα μέ λίγα λόγια (λιτή καί στρατιωτική τήν ἐχαρακτήρισαν οἱ ἐφημερίδες) ὅτι στό Στρατό μόνο σέ δύο περιπτώσεις καταστρέφομε ἀρχεῖα. Ὅταν γεμίσουν οἱ φάκελοι καί θέλομε νά ξεκαθαρίσωμε τό Ἀρχεῖο. Τότε συντάσσεται σχετικό πρωτόκολλο. Ἡ ἄλλη περίπτωσις εἶναι ὅταν θέλωμε ν' ἀποφύγωμε ἔγγραφα σημαντικά νά πέσουν στά χέρια τοῦ ἐχθροῦ. Ἐμεῖς, ὅπως εἶπα, εἴμεθα ἐνώπιον τῆς δευτέρας περιπτώσεως. «Ἡ ΕΣΑ ἦταν σέ ἐμπόλεμο κατάσταση μέ τόν τότε πολιτικό κόσμο». Ἔσκισε τά ἀρχεῖα γιά νά μήν πέσουν στά χέρια τους δηλαδή στά χέρια τοῦ ἐχθροῦ». (σελ. 204).

Παιδικά δάκρια καί παιχνίδια

ΕΝΑ δάκρυ γιά τούς κρατούμενους τοῦ Κορυδαλλοῦ:

«Ἐκείνη τή στιγμή θυμήθηκα πού παιδάκι ἀκόμη εἶδα στίς φωτογραφίες τῶν ἐφημερίδων νά ξηλώνουν τά γαλόνια τῶν ἀξιωματικῶν καί νά τούς φτύνουν, νά τούς προπηλακίζουν, γιατί... τί ἐνδιαφέρει γιατί. Ἐκεῖνο πού ξέρω εἶναι ὅτι ἦσαν συνάδελφοι. Κι ἀναλογίζομαι σήμερα κάτι ἄλλους πού σαπίζουν στίς φυλακές γιατί... δέν μέ νοιάζει γιατί. Εἶναι κι αὐτοί συνάδελφοι. Ἀξίζει στ' ἀλήθεια ἄνθρωποι μέ τόσο πλοῦτο μέσα τους μέ λατρεία πρός τήν Πατρίδα μέ πολεμική δράση, μέ παράσημα νά τυγχάνουν τέτοιας μεταχειρήσεως;» (σελ. 44).

ΚΑΙ γιά νά ξέρετε τί νά χαρίσετε στόν κ. Οἰκονομάκο ἄν τόν συμπαθήσατε διαβάζοντας τό ἀφήγημα:

«Ἔψαξα ἀμέσως τ' ἀγόρασα ἀπό ἕνα μαγαζί τῆς Χίου καί τό κοτσάρησα στό πουκάμισο. Τό τί χαρά ἔννιωσα γιαυτά τά πολεμικά παράσημα! Σάν τά μικρά παιδιά πού τούς χαρίζουν τό καλλίτερο παιγνίδι».

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ τοῦ Στρατηγοῦ ἐ.ἀ. κ. Μιχαήλ Β. Οἰκονομάκου ἐκδόθηκε ἀπό τίς ἐκδόσεις τῆς φασιστικῆς φιλολογίας «Ἐλεύθερη Σκέψις». Στήν ἴδια σειρά ἔχουν ἐκδοθεῖ τά βιβλία: «Ἡ 21η Ἀπριλίου καί πῶς... ἀπέτυχε» τοῦ Α. Δενδρινοῦ. «Τί ἐστί μπολσεβικισμός» τοῦ Ἀριστείδου Ἀνδρόνικου. «Ὁ Κομμουνισμός» τοῦ Γεωργίου Γεωργαλᾶ. «Πίστις» τοῦ Δ. Βεζανῆ. «Μπολσεβικισμός, θεωρία καί πράξις» τοῦ Ι. Γκαῖμπελς. Καί ὁρισμένα προφανῶς παρεξηγημένα τοῦ Ι. Δραγούμη καί τοῦ Π. Γιαννόπουλου.

.... Στρατηγέ μου, τί γύρευες στή Λάρισα ἐσύ ἕνας Ὑδραῖος;

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑΣ

Τοῦ ΝΙΚΟΥ ΨΥΡΟΥΚΗ: Τόμοι 6, Ἄδετοι

	Δρχ.
1. Η ΑΥΓΗ ΤΟΜΟΣ Α΄	200
ΤΟΜΟΣ Β΄	200

* Ἡ ἐποχή ὅπου τό μαζικό ἔγκλημα καί ἡ καταστροφή ὁλόκληρων πολιτισμῶν ἐρχόταν νά δημιουργήσει τά θεμέλια τῆς ἀποικιοκρατίας. Ἦταν ἡ ἐποχή τῆς δημιουργίας τῶν σκλάβων τῆς ἀποικιοκρατίας, τῶν σκλάβων τοῦ παγκόσμιου κεφαλαίου.

2. ΤΟ ΜΕΣΟΥΡΑΝΗΜΑ ΤΟΜΟΣ Γ΄	250
ΤΟΜΟΣ Δ΄	250

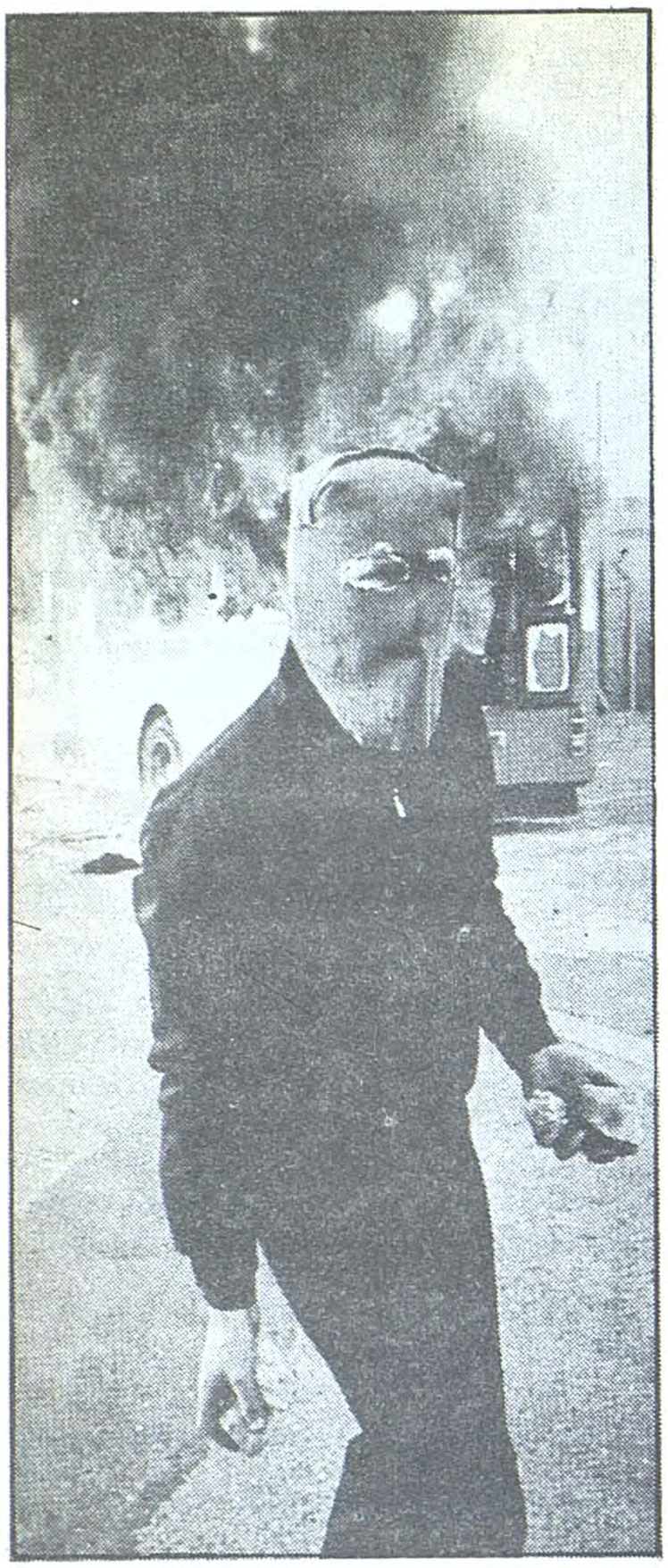
* Ἡ ἐποχή τῆς ὁλοκλήρωσης τῶν ἀποικιακῶν κατακτήσεων. Ἡ ἐποχή πού ὁλοκληρώνεται τό ἔργο τῆς αὐγῆς τῆς ἀποικιοκρατίας.

3. Η ΔΥΣΗ ΤΟΜΟΣ Ε΄	300
ΤΟΜΟΣ ΣΤ΄	300

* Ἡ ἐποχή πού μέστωσαν οἱ συνθῆκες γιά ν' ἀρχίσει νά γίνεται κατανοητή ἡ ἀποικιοκρατία ἀπό τούς πολλούς καί βασικά ἀπό τούς σκλάβους. Ἡ ἐποχή πού οἱ σκλάβοι ἄρχισαν νά γυρεύουν ἕνα καλύτερο κόσμο ἀπ' αὐτόν πού εἶχε οἰκοδομήσει τό παγκόσμιο ἀποικιοκρατικό καπιταλιστικό σύστημα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 1 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ. 3636083 – 3607382.

Ἡ ἀτομική βία εἶναι ἐπαναστατικό ὅπλο;

ΣΤΑ ΠΡΟΘΥΡΑ ΜΙΑΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΛΕΚΤΑΝΗΣ

ΦΡΑΝΚΟ ΠΙΠΕΡΝΟ: Οἱ «αὐτόνομοι» δέν εἶχαν καμιά σχέση μέ τή δολοφονία τοῦ Μόρο

ΠΡΙΝ ἀπό ἕνα μήνα, στίς 18 Αὐγούστου, συνελήφθη στό Παρίσι ὁ **Φράνκο Πιπέρνο,** πού ἡ ἰταλική ἀστυνομία καταζητοῦσε ἀπό τόν περασμένο Ἀπρίλιο, μέ τήν κατηγορία τῆς συμμετοχῆς στίς Ἐρυθρές Ταξιαρχίες καί εἰδικότερα τῆς ἀνάμιξης στήν δολοφονία τοῦ Μόρο. Γιά τήν ἴδια ὑπόθεση ἔχουν ἤδη συλληφθεῖ στήν Ἰταλία πολλά ἄτομα, μεταξύ τῶν ὁποίων, ὁ Τόνυ Νέγκρι καί ὁ Ὀρέστε Σκαλτσόνε, πού θεωροῦνται ὡς ἰδεολογικοί ἐκφραστές τῆς «ἐργατικῆς αὐτονομίας».

Ο ΠΙΠΕΡΝΟ, τριανταεπτά χρονῶν, δίδασκε φυσική στό πανεπιστήμιο τῆς Κοσέντζα. Ἡ πολιτική του πορεία, πού ἄρχισε τό 1958 ἀπό τήν Ὁμοσπονδία Κομμουνιστικῶν Νεολαιῶν, σημαδεύεται κυρίως ἀπό τό φοιτητικό καί ἐργατικό κίνημα τοῦ 1968. Ὑπῆρξε ἡγετικό στέλεχος μαζί μέ τόν Νέγκρι καί τό Σκαλτσόνε τοῦ «Potere Operaio» (Ἐργατική Ἐξουσία), μιά ὀργάνωση πού διαλύθηκε τό 1974 καί ἀπό τήν ὁποία ἀντλεῖ τίς ρίζες της ἡ «ἐργατική αὐτονομία». Ὅμως, εἶναι πολύ ἀμφίβολο ἄν πρέπει νά θεωρηθεῖ καί σάν ἡγετικό στέλεχος τῆς «ἐργατικῆς αὐτονομίας», ἀπό τήν ὁποία, ὅπως φαίνεται καί στή συνέντευξη πού ἀκολουθεῖ, διαφοροποιεῖ σέ ἀρκετά σημεῖα τή θέση του.

Η ΥΠΟΘΕΣΗ Πιπέρνο θυμίζει ἀπό πολλές ἀπόψεις τήν ὑπόθεση Πόλε. Ὁ Πιπέρνο, ὕστερα ἀπό τή σύλληψή του, ζήτησε πολιτικό ἄσυλο στή Γαλλία, ἐνῶ ἡ ἰταλική κυβέρνηση ἐπιδιώκει τήν ἔκδοσή του. Στήν πρώτη δίκη πού ἔγινε στίς 31 Αὐγούστου, τό γαλλικό δικαστήριο ἀπέρριψε τήν αἴτηση ἐκδόσεως, πού ἦταν φανερά καί ὁλοκληρωτικά ἀβάσιμη. Ὅμως, μιά μέρα πρίν βγεῖ ἡ ἀπόφαση, ἡ ἰταλική κυβέρνηση ζήτησε ξανά τήν ἔκδοσή του, ἀναφέροντας πενήντα περίπου καινούριες κατηγορίες, μεταξύ τῶν ὁποίων καί τήν πιθανή συμμετοχή του στήν δολοφονία τοῦ Μόρο. Ἡ νέα δίκη ἔχει προσδιοριστεῖ γιά τίς 19 Σεπτεμβρίου.

ΛΙΓΕΣ μέρες πρίν ἀπό τή σύλληψή του, ὁ Πιπέρνο ἔδωσε στόν J.-M. Bouguereau μιά συνέντευξη γιά τή γαλλική ἐφημερίδα Libération, ὅπου ἀναφέρεται στό κοινωνικό κίνημα στήν Ἰταλία, στήν ὑπόθεση Μόρο, στήν πρότασή του γιά χορήγηση ἀμνηστίας στούς πολιτικούς κρατούμενους.

ΑΠΟ ΤΗ συνέντευξη, πού ἀποτελεῖ ἕνα διαφωτιστικό ντοκουμέντο, τό «ΑΝΤΙ» δημοσιεύει στή συνέχεια ἐκτεταμένα ἀποσπάσματα:

ΕΡ: *Ἀπό τίς 7 Ἀπριλίου καταζητεῖσαι στήν Ἰταλία καί διαφεύγεις, παρόλο πού ἐσύ ὁ ἴδιος δέν θεωρεῖς τόν ἑαυτό σου «παράνομο». Γιατί σέ καταζητοῦν;*

ΑΠ: «Ἔνοπλη ἐξέγερση ἐναντίον τοῦ κράτους».

ΕΡ: *Τό ξερες πώς στήν Ἰταλία ἔχει γίνει ἔνοπλη ἐξέγερση ἐναντίον τοῦ κράτους;*

ΑΠ: Εἶναι βασικό νά δεῖ κανείς πώς φτάσαμε στήν ὑπόθεση τῆς 7 τοῦ Ἀπρίλη. Τή μέρα αὐτή ἐκδόθηκαν 22 ἐντάλματα συλλήψεως καί ἔγιναν πάνω ἀπό 100 ἔρευνες. Αὐτοί πού συνελήφθησαν καί ἐρευνήθηκαν δέν εἶχαν καμιά ὀργανωτική θέση σ' αὐτό πού ὀνομάζεται «αὐτονομία», ἐκτός ἀπό δύο ἤ τό πολύ τρία ἄτομα. Ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι εἶχαν μιά λειτουργία ἰδεολογικό-πολιτιστικοῦ τύπου, ἤ κατεῖχαν μιά σημαντική θέση, σέ μιά ὁμάδα, τό Potere Operaio (Ἐργατική Ἐξουσία), πού ἔχει πάψει ἐδῶ καί χρόνια νά ὑπάρχει.

Κατά τή γνώμη μου (οἱ συλλήψεις καί οἱ ἔρευνες αὐτές) εἶχαν γιά στόχο μιάν ἀναπαράσταση, ὅπως στό θέατρο. Καί γιά τήν ἀναπαράσταση αὐτή διάλεξαν τά πρόσωπα πού ταίριαζαν καλύτερα. Ὁ Τόνυ Νέγκρι π.χ. προσφέρεται περισσότερο ἀπό τόν ἀρχηγό τῶν τραυματιοφορέων τῆς Πολυκλινικῆς τῆς Ρώμης, ὅπου ὑπάρχει μιά ἰσχυρή αὐτόνομη ὁμάδα. Ἄν εἶχαν συλλάβει αὐτόν καί εἶχαν ἰσχυριστεῖ πώς εἶναι ὁ «ἐγκέφαλος», ἐδῶ καί δέκα χρόνια, τῆς «ἰταλικῆς συνωμοσίας», κανείς δέν θά τούς πίστευε. Ἀντίθετα, τό πράγμα εἶναι πολύ πιό εὔκολο μέ τό Νέγκρι καί τούς ἄλλους παλιούς συντρόφους τοῦ Potere Operaio, πού δίνουν, δίκαια ἤ ἄδικα, τήν εἰκόνα ἀνθρώπων πού σκέφτονται καί ἀποτελοῦν μιά ἀρκετά ὁμοιογενή ὁμάδα.

Μήν ἔχοντας ποτέ κατορθώσει νά συλλάβουν τούς «ταξιαρχίτες» καί νά ἀποδιοργανώσουν ἔτσι τίς Ἐρυθρές Ταξιαρχίες, ἔπρεπε νά βροῦν ἀνθρώπους στούς ὁποίους νά ρίξουν τήν εὐθύνη γιά ὅτι δέν πάει καλά στήν Ἰταλία. Καί ὑπάρχουν πολλά πράγματα πού δέν δουλεύουν στήν Ἰταλία, ὅπως π.χ. τά τηλέφωνα. Καί ἐπιπλέον ὑπάρχει ἡ βία. Βρίσκοντας ἀποδιοπομπαίους τράγους γιά ὅλα αὐτά, ὁ μηχανισμός τοῦ λιντσαρίσματος εἶναι φυσιολογικός, αὐθόρμητος...

Τά λέω ὅλα αὐτά γιά νά δείξω ὡς πιό σημεῖο τό θέμα τῶν ἀποδείξεων εἶχε πολύ μικρή σημασία γιά τούς δικαστές. Ἐξ ἄλλου κι οἱ ἴδιοι τό ἀναγνώρισαν. Ὁ δικαστής Καλόγκερο, (πού ἐνεργεῖ τίς ἀνακρίσεις στήν Πάντοβα) σέ μιά συνέντευξη στήν Corriere della Sera δήλωσε ἀνοιχτά ὅτι σέ μιά δίκη ὅπως αὐτή οἱ ἀποδείξεις δέν ἔχουν ἰδιαίτερη σημασία. Γιατί αὐτό πού ἔχει σημασία εἶναι ὁ κίνδυνος πού ἀπειλεῖ τήν κοινωνία, ἡ ἐξέγερση ἐναντίον τοῦ κράτους.

ΕΡ: *Ἔχω τήν ἐντύπωση ὅτι στήν Ἰταλία ἡ ἀντίδραση στίς συλλήψεις τῆς 7 Ἀπριλίου δέν ἦταν στό ὕψος τῶν περιστάσεων. Τό γεγονός ὅτι οἱ συλληφθέντες κατηγορήθηκαν γιά συμμετοχή στήν ὑπόθεση Μόρο, πιστεύω ὅτι εἶναι μιά ἀπό τίς αἰτίες. Ὅμως, καί οἱ σχέσεις τῶν Ἐρυθρῶν Ταξιαρχιῶν μέ τήν Αὐτονομία δέν ἦταν καθαρές. Στή διάρκεια τῆς ὑπόθεσης Μόρο ὑπῆρχαν τά πολιτικά κόμματα, πού θυσίασαν τό Μόρο, καθώς καί οἱ Ἐρυθρές Ταξιαρχίες πού ἔκαναν τό ἴδιο. Στή μέση ὑπῆρξε αὐτό πού ὀνομάστηκε «παράταξη τῆς συνδιαλλαγῆς», γύρω ἀπό τούς σοσιαλιστές, ὁρισμένους καθολικούς καί τούς ἀριστεριστές τῆς Lotta Continua. Οἱ αὐτόνομοι τί θέση εἶχαν;*

ΑΠ: Κατά τή γνώμη μου ὅλες οἱ συνιστῶσες τῆς αὐτονομίας εἶχαν μιάν ἀρνητική ἀντίδραση στήν ἀπαγωγή τοῦ Μόρο. Ὅλοι, χωρίς ἐξαίρεση, καταδίκασαν καθαρά τήν ἐκτέλεσή του. Γεγονός πού κάνει ἀκόμα πιό παράλογες τίς κατηγορίες πού διατυπώθηκαν στίς 7 Ἀπριλίου.

ΕΡ: *Καί τήν ἀπαγωγή τήν ἴδια;*

ΑΠ: Δέν ὑπῆρξε κανείς πού νά πεῖ: «Ἄ! τί ὡραία ἀπαγωγή»!

Ὑπῆρξαν ἄνθρωποι πού εἶπαν: «Εἶναι καταστροφή, μιά ἐνέργεια τελείως τρελή, πού μπορεῖ νά ἔχει πολύ ἀρνητικές συνέπειες». Καί ἄλλοι πού εἶπαν: «Τώρα πού ἡ ἀπαγωγή εἶναι γεγονός, τό μόνο πού μένει εἶναι νά ἐπιδιώξουμε νά σώσουμε τή ζωή τοῦ Μόρο. Τό νά σωθεῖ ἡ ζωή τοῦ Μόρο, σημαίνει νά κερδιθεῖ μιά πολιτική μάχη».

ΕΡ: *Πίστευες ὅτι θά σκότωναν τό Μόρο;*

ΑΠ: Τό φοβόμουνα ἀπό τά μέσα Ἀπριλίου καί μετά. Πίστευα ὅτι θά ἦταν δραματικό, γιά τήν ἰταλική κατάσταση, καί ὅτι, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ἄν ὁ Μόρο ἐλευθερωνόταν θά βρισκόμασταν σέ μιά κατάσταση ἐντελῶς καινούρια.

ΕΡ: *Ὅμως ἔγινε τό ἀντίθετο.*

ΑΠ: Ναί, καί γιά τήν κοινή γνώμη, ἦταν φοβερή ἡ αἴσθηση τῆς ἀνώφελης δολοφονίας. Καί τό γεγονός ὅτι σκότωσαν τό Μόρο ἐπειδή δέν ἔγινε δεκτή ἡ ἀπελευθέρωση τῶν κρατουμένων φάνηκε σάν μιά ἰδιωτική ὑπόθεση, πού δέν ἀφοροῦσε παρά μόνο δυό μικρές μειοψηφίες, τό κράτος καί τίς Ἐρυθρές Ταξιαρχίες.

Τοποθετώντας τήν ὑπόθεση Μόρο στό ἐπίκεντρο τοῦ κατηγορητηρίου τῆς 7 Ἀπριλίου, οἱ ἀνακριτικές ἀρχές προκάλεσαν ἕνα τεράστιο σόκ. Γιατί τό θέμα δέν ἦταν πλέον τό Potere Operaio ἤ τά βιβλία τοῦ Νέγκρι ἤ οἱ συγκεντρώσεις τοῦ Σκαλτσόνε, ἀλλά ἕνα γεγονός πού ἀποτελεῖ γιά τήν ἰταλική κοινωνία πραγματικό τραῦμα. Ἡ ἀπομόνωση ἦταν γενική, ἀκόμα καί μέσα στό κίνημα καί μεταξύ τῶν φίλων πού εἴχαμε στό ΚΚΙ καί στό ΣΚΙ.

Εἶμαι πεισμένος ὅτι καί οἱ ἴδιοι οἱ δικαστές ξέρουν καλά ὅτι δέν ἔχουμε καμιά σχέση μ' αὐτή τήν ὑπόθεση. Γιατί λοιπόν τό ἔκαναν; Νομίζω ὅτι κι ἐμεῖς οἱ ἴδιοι τούς δώσαμε, ὡς ἕνα βαθμό, τήν εὐκαιρία. Τό μόνο πράγμα πού δέν γίνεται ἀποδεκτό ἀπό τήν ἰταλική κοινωνία εἶναι ἡ ἰδέα τῆς ἄσκοπης βίας. Καθώς δέν ὑποστηρίζω τήν «αὐτονομία», ἀλλά καί δέν θέλω νά ἐκφραστῶ ἐναντίον της, προτιμῶ νά μιλήσω γιά τό Potere Operaio. Ἕνα ἀπό τά βασικά μας ἐλαττώματα ἦταν ὅτι δώσαμε τήν εἰκόνα, κατασκευασμένη σέ μεγάλο βαθμό κι ἀπό τά μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας, τῆς ἄσκοπης βίας. Καί γιά νά ἐκφραστῶ παραδοσιακά: μιᾶς βίας χωρίς πρόγραμμα. Καί μέ πρόγραμμα ἐννοῶ πράγματα συγκεκριμένα. Ὅπως ὅταν σοῦ λένε οἱ ἄνθρωποι: «μά τί θέλουν ἐπιτέλους; Δέν ξέρουν τί θέλουν».

ΕΡ: *Ὕστερα ἀπό τίς κατηγορίες πού διατυπώθηκαν στίς 7 Ἀπριλίου, ἔγιναν ἀποκαλύψεις σχετικά μέ τήν προσωπική σου συμμετοχή στή διάρκεια τῆς ἀπαγωγῆς τοῦ Μόρο, σ' αὐτό πού χαρακτηρίστηκε «παράταξη τῆς συνδιαλλαγῆς». Ποιός ἦταν ὁ συγκεκριμένος σου ρόλος στίς προσπάθειες τῶν σοσιαλιστῶν νά σώσουν τή ζωή τοῦ Μόρο;*

ΑΠ: Ὕστερα ἀπό τίς 20 Ἀπριλίου, σέ μιά στιγμή πού τά πράγματα ἔδειχναν τελείως μπλοκαρισμένα, οἱ σοσιαλιστές ζήτησαν νά μέ συναντήσουν. Πῆγα... Οἱ σοσιαλιστές εἶχαν τήν πεποίθηση ὅτι οἱ Ἐρυθρές Ταξιαρχίες ἦταν ἔν μέρει συνδεδεμένες μέ μυστικές ὑπηρεσίες. Ἐγώ τήν ὑπόθεση αὐτή οὔτε πού τήν ἀντιμετώπιζα. Κατά κάποιο τρόπο εἴμαστε ἡ ἴδια γενιά καί μεγαλώσαμε μαζί: οἱ τρομοκρατικές ὀργανώσεις γεννήθηκαν παράλληλα μέ τίς ὁμάδες τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς. Οἱ Ἐρυθρές Ταξιαρχίες π.χ. δημιουργήθηκαν στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1970, ταυτόχρονα μέ τό Potere Operaio, καί ἰσχυροποιήθηκαν ὅταν ἄρχισε ἡ κρίση τῶν ὁμάδων τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς. Μιά σειρά ἄνθρωποι προσχώρησαν στίς ἔνοπλες ὁμάδες. Εἶναι λοιπόν φυσικό νά γνωρίζουμε τόν Κούρτσιο καί τόν Μορούτσι. Τούς ἔχω δεῖ καί τούς ἔχω μιλήσει. Δέν μποροῦσα νά πιστέψω πώς ὅτι ἔκαναν ἤ ἔλεγαν προερχόταν ἀπό μυστικές ὑπηρεσίες. Ἄν κάποιος, πού τόν γνωρίζω καλά, ἀποφασίσει νά προχωρήσει σέ μιά ἔνοπλη ὀργάνωση, μπορῶ νά σκεφτῶ ὅτι εἶναι παλαβός, δέν μπορῶ νά πιστέψω ὅτι πληρώνεται ἀπό τούς Ρώσους ἤ τούς Ἀμερικάνους.

Αὐτό ἦταν τό πρῶτο θέμα συζήτησης μέ τούς σοσιαλιστές. Τό ἄλλο ἦταν ὅτι οἱ σοσιαλιστές συνέχιζαν νά κάνουν δημόσιες προτάσεις στίς Ἐρυθρές Ταξιαρχίες, οἱ ὁποῖες δέν εἶχαν καμιά σχέση μ' αὐτό πού ζητοῦσαν οἱ ταξιαρχίτες. Οἱ σοσιαλιστές ἤθελαν π.χ. νά ζητήσουν ἀπό τήν κυβέρνηση νά ἐπιτρέψει στή Διεθνή Ἀμνηστία νά ἐπισκευτεῖ τίς φυλακές. Κάτι πού φυσικά δέν ἐνδιέφερε τούς ταξιαρχίτες.

Αὐτό πού ἤθελαν ἦταν μιά δημόσια παρέμβαση ἑνός στελέχους τῆς χριστιανοδημοκρατίας ὑπέρ τῆς διαπραγμάτευσης. Οἱ ταξιαρχίτες ἔχουν μιά ἔμμονη ἰδέα σχετικά μέ τή Χριστιανοδημοκρατία. Πιστεύουν ὅτι δέν ὑπάρχει κράτος στήν Ἰταλία, ἀλλά ἕνα κόμμα - κράτος. Ἡ παρέμβαση μιᾶς σημαντικῆς προσωπικότητας τῆς χριστιανοδημοκρατίας, λέγοντας «εἴμαστε ἕτοιμοι νά διαπραγματευθοῦμε», δέν θά ἀρκοῦσε ἴσως γιά νά σώσει τή ζωή τοῦ Μόρο – δέν ξέρω κιόλας – σίγουρα ὅμως θά ἀπομάκρυνε τήν ἐκτέλεση. Δέν εἴμασταν ἐξάλλου οἱ μόνοι πού τό ἐξηγήσαμε στούς σοσιαλιστές. Τό ἴδιο τούς εἶπε καί ὁ διευθυντής τῆς ἐφημερίδας Lotta Continua.

Τώρα, μετά τίς 7 Ἀπριλίου, ἐνῶ ὅλος ὁ κόσμος ἤξερε τίς συζητήσεις μου μέ τούς σοσιαλιστές, τίς ἐμφανίζουν σάν ἀπόδειξη τῶν σχέσεών μου μέ τίς Ἐρυθρές Ταξιαρχίες! Αὐτό πού ἔχουν ἀνάγκη οἱ Ἐρυθρές

Οἱ Ἰταλοί μικροαστοί ἀντιδροῦν μέ ἰδιαίτερη βιαιότητα στίς πρωτότυπες μορφές ἀμφισβήτησης πού ἐφαρμόζει ἡ αὐτόνομη ἄκρα ἀριστερά. Ἐδῶ ὁ Πιπέρνο καί ἕνας φίλος του σέ μιά φωτομυθιστορία πού σατιρίζει τούς μηχανισμούς καταστολῆς.

Vincenzino essaye de fuir. « Stop ! vos papiers »

« Et alors ces papier ? Plus vite que ça ! »

« Ciel, je suis fait. J'ai même pas de faux papiers ».

Mais tu n'es pas un carabinier... Petit malin... Mais oui, c'est mon petit Franco ! Contre mauvaise fortune tu fais bon cœur ! ».

Sainte vierge, on s'en est encore tiré ! »

Et maintenant, mesdames et messieurs, nous avons l'honneur de vous saluer ! » (Ile Maly)

Ταξιαρχίες εἶναι οἱ θεαματικές ἐνέργειες. Εἶναι λοιπόν προφανές ὅτι δέν θά δέχονταν ποτέ νά στείλουν κάποιον νά διαπραγματευθεῖ ἔν ὀνόματί τους. Αὐτό πού ἤθελαν ἦταν μιά δημόσια ἀναγνώριση, ὄχι μυστικές διαπραγματεύσεις.

ΕΡ: *Αὐτή ἦταν ἡ βασική τους ἐπιδίωξη;*
ΑΠ: Κατά τή γνώμη μου, ναί.
ΕΡ: *Καί κάτι τέτοιο θά μποροῦσε νά ἀνοίξει μιά ἄλλη δυναμική;*
ΑΠ: Σίγουρα. Μιά δυναμική πού ἦταν δυνατόν νά σώσει τή ζωή τοῦ Μόρο.
ΕΡ: *Γιατί λοιπόν τά κόμματα δέν τό θέλησαν;*
ΑΠ: Ἐκτός ἀπό τίς Ἐρυθρές Ταξιαρχίες, ὑπεύθυνοι γιά τό θάνατο τοῦ Μόρο εἶναι ἡ χριστιανοδημοκρατία καί τό Κ.Κ. Ἀπό τή στιγμή πού ὁ Μόρο διάλεξε μιά στάση συνεργασίας μέ τούς ταξιαρχίτες, πού ἄρχισε νά μιλάει μαζί τους καί νά κατηγορεῖ στά γράμματά του τή Χ.Δ., τό κράτος καί τούς κομμουνιστές, ὅλοι τους θεώρησαν ὅτι ὁ Μόρο ἦταν προτιμότερος νεκρός, παρά ζωντανός. Ὄχι ἀπό κακία, ἀλλά ἀπό τό ρόλο πού παίζουν. Ἀκριβῶς ὅπως ἐμεῖς καταλάβαμε ὅτι ἦταν προτιμότερο νά ζήσει ὁ Μόρο. Ἀλλά τά ἐπιχειρήματα μέ τά ὁποῖα τόν ἄφησαν νά πεθάνει εἶναι ἀπίστευτα. Εἶπαν ὅτι τό κράτος δέν διαπραγματεύεται. Στήν Ἰταλία! Σέ μιά χώρα ὅπου τό κράτος ἕνα πράγμα ξέρει μόνο νά κάνει: νά διαπραγματεύεται μ' ὅλο τόν κόσμο. Διαπραγματεύτηκε μέ τούς Παλαιστίνιους, μέ τούς ἀπαγωγεῖς παιδιῶν, μέ τή Μαφία. Καί ὅταν ἐπρόκειτο γιά τό πιό διάσημο πρόσωπο τῆς Δημοκρατίας, τό Ἰταλικό κράτος δέν μποροῦσε νά διαπραγματευτεῖ. Γιατί ὁ Μόρο νεκρός τούς συνέφερε, ὅλοι μποροῦν μετά νά ἀναφέρονται σ' αὐτόν. Ἐνῶ ὁ Μόρο ζωντανός, θά ἀποτελοῦσε μιά κατηγορία γιά ὅλους.

Ὁ μόνος ἄνθρωπος πού τό κατάλαβε ἦταν ἡ γυναίκα του: ἀρνήθηκε νά δεχτεῖ τίς ἀρχές τοῦ κράτους καί τά κόμματα. Καί σέ ἕνα γράμμα της τούς ὑπέδειξε καθαρά ὡς ὑπεύθυνους. Καί οὔτε κάν πῆγε στήν ἐπιμνημόσυνη δέηση πού ἔψαλε ὁ Πάπας.

ΕΡ: *Ἄς ἀφήσουμε κατά μέρος τίς κατηγορίες πού ἀφοροῦν τήν ὑπόθεση Μόρο. Ὅμως οἱ κατηγορούμενοι τῆς 7 Ἀπριλίου δέν εἶναι μόνο ἤρεμοι διανοούμενοι ἤ ἀθῶες περιστερές.*
ΑΠ: Οἱ σύντροφοι πού ἔχουν συλληφθεῖ δέν εἶναι φυσικά ἄνθρωποι πού ἔχουν περάσει ὅλα τους τά χρόνια στίς βιβλιοθῆκες ἀποκρυπτογραφώντας παλιά χειρόγραφα, ἀλλά ἄνθρωποι πού βρέθηκαν στό ἐπίκεντρο τῆς πολιτικῆς πάλης. Αὐτό πού ὑποστηρίζουμε εἶναι ὅτι τά γεγονότα γιά τά ὁποῖα τούς κατηγοροῦν δέν ὑπάρχουν ἤ ὅτι δέν εἶναι αὐτοί ὑπεύθυνοι. Καί ὅτι οἱ δικαστές κατασκεύασαν τήν ὑπόθεση γιά νά δώσουν μιά συνωμοτική ἑρμηνεία τῶν ἀγώνων στήν Ἰταλία.

Αὐτό πού διακυβεύεται εἶναι ἡ δυνατότητα νά μετασχηματίσουμε τά πράγματα. Οἱ σύντροφοι πού κατηγοροῦνται, μαζί μέ ὅλους ὅσους δούλεψαν γιά τήν «παράταξη τῆς συνδιαλλαγῆς», ἐκπροσωποῦν τή ζωή. Καί ἡ ζωή, ὅπως ξέρεις, ἐπιζητᾶ ὁρισμένες φορές τή βίαιη δράση, ἤ τήν παράνομη δράση. Ἀλλά ἐκπροσωποῦν τή ζωή καί τήν ἐλπίδα στό μέτρο πού ἀναλαμβάνουν τίς εὐθύνες τους.

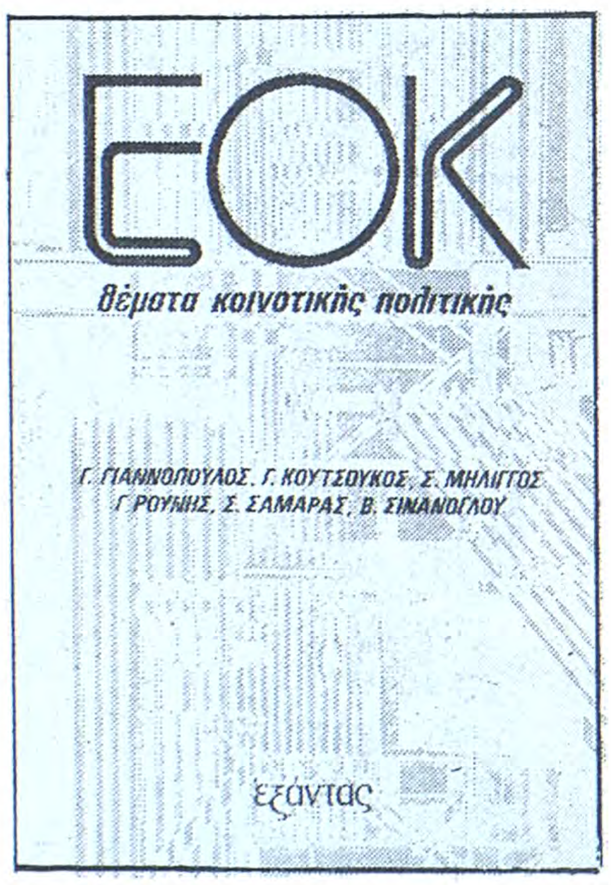
Ἄν ὁ Σκαλτσόνε ἔλεγε: «ἐγώ σ' ὅλη μου τή ζωή πήγαινα στήν ἐκκλησία», θά ἦταν κάπως παράξενο. Ἀντίθετα λέει «ἐπιθυμία μου εἶναι ἡ ἐξέγερση». Καί πιστεύω ὅτι πρέπει νά ποῦμε ὅτι, ὅπως καί χιλιάδες ἄλλοι, ἔχουμε ἐπιθυμήσει τήν ἐξέγερση. Τήν ἐπιθυμοῦμε, ὅπως ἐπιθυμοῦμε τή ζωή, σάν δυνατότητα νά ζήσουμε καλύτερα. Ἴσως νά ἔχουμε κάνει λάθος, ἴσως ὄχι. Ὅμως, κανείς δέν μπορεῖ νά μᾶς κατηγορήσει γιά τίς ἐπιθυμίες μας σέ μιά κοινωνία πού δέν κατορθώνει νά πραγματοποιήσει καμιά ἐπιθυμία.
ΕΡ: *Πρίν ἀπό μερικούς μῆνες, σέ μιά συνέντευξή σου πού δημοσιεύτηκε στήν Ἰταλία ἀπό τή Lotta Continua, ἔλεγες ὅτι γιά σένα τό πρόβλημα δέν εἶναι ἡ κατάκτηση τῆς ἐξουσίας, ἀλλά ἡ ἄμυνα ἀπέναντι στήν ἐξουσία. Ἐξακολουθεῖς νά τό πιστεύεις;*
ΑΠ: Δέν ὑποστήριζα αὐτή τήν ἄποψη πρίν ἀπό δέκα χρόνια. Ἐδῶ καί ἀρκετόν καιρό ὅμως, πιστεύω ὅτι τό πρόβλημα δέν εἶναι τόσο ἡ κατάκτηση τῆς ἐξουσίας, ὥστε νά χρησιμοποιηθεῖ γιά καλούς σκοπούς, ὅσο ἡ προσπάθεια νά περιοριστεῖ σταδιακά ἡ σφαίρα ἐπιρροῆς τῆς ἐξουσίας.

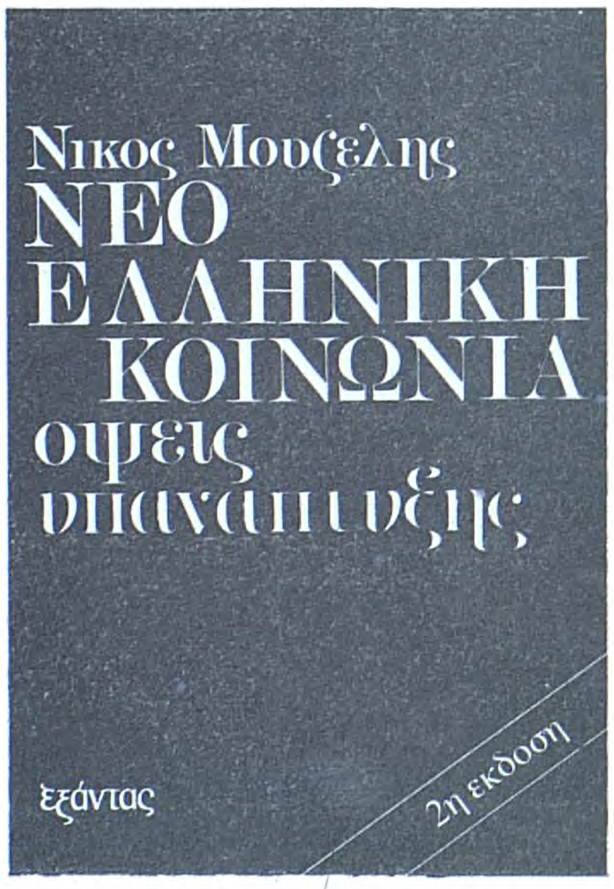
Αἰσθάνομαι ἀρκετά κοντά σ' αὐτό πού ἔλεγε ὁ Λένιν γιά τό μαρασμό τοῦ κράτους, ἀλλά ἐπίσης ἐνδιαφέρομαι προσωπικά καί ἰδεολογικά, γιά τή φιλελεύθερη δημοκρατική παράδοση πού ἔχει μιά κάποια σημασία στήν Ἰταλία. Πιστεύω ὅτι πρέπει νά ἔχουμε ἐμπιστοσύνη στόν αὐθορμητισμό τῶν κοινωνικῶν ὑποκειμένων. Δέν εἶναι ἀλήθεια π.χ. ὅτι οἱ νέοι πού δέν θέλουν νά πᾶνε στό ἐργοστάσιο, δέν θέλουν καθόλου νά δουλέψουν. Γιά τά πράγματα πού τούς ἀρέσουν, δουλεύουν.

Αὐτές εἶναι καί μερικές ἀπό τίς αἰτίες τῆς ρήξης μας μέ τούς κομμουνιστές. Αὐτοί πιστεύουν ὅτι ὅσο πιό προγραμματισμένο εἶναι κάτι, τόσο τό καλύτερο. Αὐτή ἡ ἰδέα τοῦ ὀργανικοῦ κράτους πού τά ἔχει ἤδη προβλέψει ὅλα, πού τά ξέρει ὅλα, εἶναι ἀκριβῶς τό ἀντίθετο αὐτοῦ πού πιστεύω. Γιά μένα οἱ διαφορές, πού δέν εἶναι τό ἴδιο μέ τίς ἀνισότητες, ἔχουν μεγάλη σημασία. Ὄχι ὅπως αὐτή ἡ ἀπωθητική εἰκόνα τοῦ κινέζικου πλήθους, ὁμοιόμορφα ντυμένου, ὅπου ὅλοι εἶναι «ἴσοι». ■

ἐξάντας

γιά μιά σφαιρική κατανόηση τῆς νεοελληνικῆς πραγματικότητας

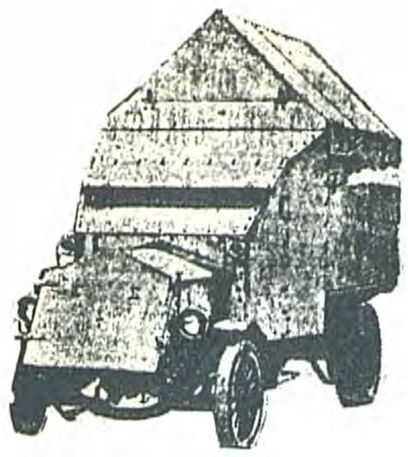

ΕΞΑΝΤΑΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΠΕ

Δελφῶν 4, Ἀθήνα. Τηλ. 3612191 - 3604885

Η ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ ΚΑΙ Η ΠΤΩΣΗ ΤΗΣ Α΄ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.

τοῦ HEINZ RICHTER

Στίς 18 Ἰανουαρίου 1945, ὅταν στήν Ἀγγλική Βουλή τῶν Κοινοτήτων γινόταν ἡ δεύτερη μεγάλη συζήτηση σχετικά μέ τήν βρετανική ἔνοπλη ἐπέμβαση στήν Ἑλλάδα, ὁ βουλευτής Seymour Cocks δήλωσε:

«Ὑπῆρχαν ὑπόνοιες ἐδῶ καί πολλά χρόνια ὅτι οἱ ἐνέργειές μας στήν Ἑλλάδα δέν ἦταν τόσο ἀπαλλαγμένες ἀπό οἰκονομικές αἰτίες, ὅσο εἶχε ὁρισμένες φορές διατυπωθεῖ. Δέ γνωρίζω ἐάν ἡ ἐπιτροπή ξέρει σχετικά μέ τό πρόβλημα τῶν μετόχων, ἀλλά ὑπάρχει ἕνα μεγάλο χρέος σ' αὐτή τή χώρα. Πρίν λίγα χρόνια ἡ δημοκρατική κυβέρνηση τῆς Ἑλλάδας ἤθελε νά μειώσει αὐτό τό συγκεκριμένο χρέος καί αὐτό εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νά ἀνατραπεῖ καί ὁ τωρινός βασιλιάς τῶν Ἑλλήνων νά ἐπανέλθει μέ εἰδικό δημοψήφισμα»[1].

Τόν ἰσχυρισμό του αὐτό πάντως ὁ S. Cocks δέν τόν τεκμηρίωσε. Ἕλληνες συγγραφεῖς ὅπως π.χ. ὁ Δαφνῆς[2], ὁ Λιναρδάτος [3], ὁ Τσουκαλᾶς[4], καί ὁ Πυρομάγλου[5], ἀποδέχονται λιγότερο ἤ περισσότερο τόν ἰσχυρισμό αὐτό. Γνωστός μάλιστα Ἕλληνας ἐκδότης, ὑποστήριξε σέ συζήτηση μέ τόν γράφοντα, ὅτι ὁ στρατηγός Κονδύλης εἶχε πεισθεῖ ἀπό ἀγγλική πλευρά, νά καταλύσει τή δημοκρατία. Γενική εἶναι ἡ ἀντίληψη ὅλων σχετικά μέ τή θεωρία τῶν συνωμοσιῶν· θεωροῦν δηλαδή ὅτι οἱ πολιτικές μεταβολές στήν Ἑλλάδα εἶναι πάντα τό ἀποτέλεσμα συνωμοσίας μερικῶν Ἑλλήνων ἡγετῶν μέ τήν ἑκάστοτε προστάτιδα δύναμη, στήν περίπτωσή μας, τή μεγάλη Βρετανία. Καί μέ τήν πρώτη ματιά μάλιστα μποροῦμε νά διαπιστώσουμε μιά κάποια νομοτέλεια: ὅσο πιό ἀριστερά εἶναι τοποθετημένος ὁ κάθε συγγραφέας, τόσο εἶναι περισσότερο πεπεισμένος γιά τήν ὕπαρξη συνωμοσίας. Τό ἴδιο ἰσχύει ἐξ ἄλλου καί γιά τή Δεξιά παράταξη σέ δημοσιεύματα σχετικά μέ τήν κομμουνιστική συνωμοσία στήν Ἑλλάδα. Οἱ τεκμηριώσεις ὅμως πού προσκομίζονται καί στίς δυό περιπτώσεις δέν ἀντέχουν στήν κριτική ἐπαλήθευση. Παρ' ὅλα αὐτά ὅμως, τέτοιες ὑποθέσεις δέν μποροῦν νά παραμεριστοῦν a priori σάν ἀνάξιες προσοχῆς, ἀφοῦ συχνά – πυκνά ὑπάρχουν χειροπιαστές ἀποδείξεις γιά ἐπεμβάσεις τῶν προστατίδων δυνάμεων σέ ἐσωελληνικές ὑποθέσεις, πού στίς λεπτομέρειές τους ἐπιβεβαιώνουν τήν θεωρία τῶν συνωμοσιῶν. Ἂς ἀναφερθοῦν ἐδῶ σάν παραδείγματα, ἡ βρετανική πολιτική κατά τόν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, καθώς καί ἡ ἀμερικάνικη πολιτική πρίν καί κατά τή διάρκεια τῆς χούντας ἀπό τό 1967 ἕως τό 1974. Ἔτσι, οὔτε μποροῦμε, οὔτε καί πρέπει ν' ἀποκλείουμε τήν ἀνάμιξη τοῦ ξένου παράγοντα· θά ἦταν ὅμως λαθεμένο νά βγάλουμε συμπεράσματα κατ' ἀναλογίαν. Γιά τό λόγο αὐτό πρέπει νά ἐρευνοῦμε τήν κάθε περίπτωση μέ μεγάλη ἀκρίβεια καί νά μήν ἀποδεχόμαστε ἀνεξέλεγκτα, ἀκόμα καί τόν πιό ἀληθοφανή ἰσχυρισμό[6]. Σκοπός λοιπόν τῆς μελέτης αὐτῆς εἶναι ἡ διερεύνηση τοῦ προβλήματος τῆς ἐνδεχόμενης ἄμεσης βρετανικῆς συμμετοχῆς στήν πτώση τῆς Πρώτης Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

Γιά τήν ἐξιστόρηση τῶν γεγονότων πού διαδραματίστηκαν στήν ἑλληνική σκηνή, θά πρέπει νά γίνει μιά μικρή χρονολογική ἀναδρομή, πού δέν φαίνεται ἐξ πρώτης ὄψεως νά δικαιολογεῖται ἀπ' τό θέμα μας. Μιά τέτοια ἀναδρομή θά κάνει πιό κατανοητά, ὅσα θά ἐξιστορήσουμε. Στήν ἀνασύνθεσή μας αὐτή τῶν γεγονότων θά χρησιμοποιήσουμε κατά κύριο λόγο τά Ἀρχεῖα τοῦ ἀγγλικοῦ Φόρειϊν Ὄφις (Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν).

Τό «Ἑλληνικόν Μέλλον» τῆς 7-3-33 ἀναγγέλει θριαμβευτικά τήν ἥττα τῆς «βενιζελικῆς συμμορίας».

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΜΕΛΛΟΝ

ΜΕΓΑΛΗ ΠΡΩΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ ◆ ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ-ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΝΙΚΟΣ Π. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ ◆ ΤΡΙΤΗ 7 ΜΑΡΤΙΟΥ 1933

ΑΘΗΝΑΙ - ΕΤΟΣ Α΄ · ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 171 · ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 55 · ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ 22-896 · ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ & ΑΡΙΘ. ΤΗΛ. ΑΥΚΟΥΡΓΟΥ 21-55

Ο ΠΕΡΙΒΟΗΤΟΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΣΑΣ ΧΘΕΣ ΤΟ ΠΡΩΙ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΝ ΕΣΑΡΩΘΗΚΕΝ ΕΝΤΟΣ ΔΩΔΕΚΑΩΡΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΚΜΑΝΕΝΤΑ ΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΛΑΟΝ

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΥΠΟ ΤΟΝ κ. ΘΩΝΑΙΟΝ ΘΑ ΠΑΡΑΔΩΣΗ ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΕΙΣ ΤΟΝ κ. ΤΣΑΛΔΑΡΗΝ

ΠΩΣ ΕΞΕΙΛΙΧΘΗΣΑΝ ΤΑ ΧΘΕΣΙΝΑ ΑΙΜΑΤΗΡΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΝ

Η ΛΑΪΚΗ ΟΡΓΗ ΣΥΝΤΡΙΒΕΙ ΤΕΛΕΙΩΤΙΚΩΣ ΤΟΥΣ ΑΜΕΤΑΝΟΗΤΟΥΣ ΚΑΙ ΘΡΑΣΕΙΣ ΣΑΤΡΑΠΙΣΚΟΥΣ

ΑΠΕΡΙΓΡΑΠΤΟΙ ΣΚΗΝΑΙ ΑΛΛΟΦΡΟΣΥΝΗΣ, ΤΡΟΜΟΥ ΚΑΙ ΦΡΙΚΗΣ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΧΘΕΣΙΝΗΝ ΗΜΕΡΑΝ

Ἂν ἡ ταχεῖα δίκη τῶν ἐπηγόρευε χθές τήν κυκλοφορίαν τῶν ἐφημερίδων, ὁ Ἑλληνικός Λαός θά ἐπληροφορεῖτο ὅτι κατήγαγε δίκη τῶν ἐλαφρῶν, ἕνα τερπνόν θρίαμβον, ὅμοιον τοῦ ὁποίου, χάρμα εἶνε ἂν εἶχεν ἐλπίσει. Ἀλλ' εἰμεθα ἀναγκασμένοι νά διαψεύσωμεν, εὐτύχημα τό ὁποῖον δυστυχῶς, τό διεκρύβωμεν, ἐπειδή τήν τῶν ἕνεκα δίκη διορισθεῖσαν, τήν τίτλον τοῦ «ἄξιου τῆς Πατρίδος», ἐνώμισεν ὅτι δικαιοῦται νά μᾶς κυβερνᾷ βιαίως. Ἐν ὀνόματι τοῦ στρατεύματος, ἐτόλμησε χθές, ὅταν τό ἄγγελμα τῆς νίκης ἐπετρύγιζε μέ τήν χαρυγήν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Ἑλλάδος, νά ὀρθώσῃ τό ἀνάστημά του. Ἐν ὀνόματι τοῦ Στρατεύματος πάλιν, κατέλαβε μέ τούς ὀλίγους ΕΜΕΝΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ, τήν κυριαρχίαν του, συντρίβων οὕτω τόν αὐτοχειροτόνητον δικτάτορα καί ἐξανεγκλίζων αὐτόν εἰς τήν ἐπαίσχυντον φυγήν του τῆς χθεσινῆς ἑσπέρας.

Νίκη τοῦ Λαοῦ παρηφανής, εἶνε ἡ συντριβή τοῦ Νικολάου Πλαστήρα καί τῆς χθεσινῆς ἀγχληματτικῆς του ἀποπείρας, ὅσον καί ἂν ἐπαβλήθη ἀπό τούς ἐξ ἐντιστρατήγους, οἱ ὁποῖοι ἀπαρτίζουν σήμερον τήν ΗΡΟΣΩΡΙΝΗΝ Κυβέρνησιν τοῦ κ. Ἀλ. Θωμαΐου εἶνε, ὅτι ὁ ἀνὴρ ὁ ὁποῖος ἐπέλεξεν μεθ' ὑπερηφανείας περιώδυνα ἀνωμαλίαν, κατά τήν ὁποίαν ἐβρέχθησαν, ἔθυσαν καί ἐπάλυσαν οἱ ἄνθρωποι τῆς βίας καί τοῦ αἵματος. Ὁ ἐπίλογος, ὁ ὁποῖος ἐτέθη, εἶνε συγχρόνως καί ἕνα σκληρότατον δίδαγμα δι' ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπίστευαν τυχόν ὅτι ἠμποροῦν νά κρατοῦν βεβαίως σαλεύον τῆς θελήσεως των ἕνα Λαόν, κερδίσαντα μέ ποταμούς αἱμάτων τήν ἐλευθερίαν του. Ὁ Ἑλληνικός Λαός εἶνε ἀπό σήμερον ἐλεύθερος. Ὀδηγεῖ ποτέ θά δυνηθῇ νά ἀμβουλεύθῃ τάς ἐλευθερίας του. Ἀλλ' ἐπ' ἀμφιβόλου τάς ἐλευθερίας του.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΘΝ ΛΑΟΝ

Δύο ἐν συνεχείᾳ ἐντὸς πέντε μηνῶν ἐκλογαὶ ἀπέδειξαν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρ' ὅλων ἐπιστεύετο, ὅτι τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα ἐκτὸς τῶν ἄλλων του βαθέων ἐλαττωμάτων διὰ τὰ ὁποῖα ὑποκύπτει ὁλοέν εἰς περισσοτέρας χώρας, ἔχει παρ' ἡμῖν ἐπὶ πλέον τὸ θανάσιμον διὰ τὴν χώραν μειονέκτημα νὰ μὴ δύναται μὲ κανὲν ἐκλογικὸν σύστημα ν' ἀποδώσῃ Κυβέρνησιν βιώσιμον.

Αἰχμάλωτον τῆς δημαγωγίας ἀπὸ φύσεως τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα ἐπέφερεν ἐδῶ ὄχι μόνον κυβερνητικὴν ἀδυναμίαν ἀλλὰ καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ κομμουνισμοῦ τόσον μᾶλλον ἐπίφοβον καθ' ὅσον συμπίπτει ἀκριβῶς μὲ τὴν ἀδυναμίαν ἐνδείξεως ἰσχυρᾶς κυβερνήσεως.

Παρὰ πᾶσαν προσπάθειάν μου τὸ ὀλέθριον τοῦτο ἀποτέλεσμα ἐγκολποῦν βεβαίους κινδύνους ἀκυβερνησίας καὶ οἰκονομικῆς συμφορᾶς διὰ τὴν χώραν δὲν ἔγινε δυνατὸν νὰ ἀποτραπῇ καὶ τὴν νύκτα σήμερον ἡ ἀπηλὴ τῆς διασαλεύσεως τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀδελφοκτόνου ἀναρχίας ἐξεδηλώθη ὠμή.

Κατόπιν τούτου ἠναγκάσθην νὰ παρέμβω.

Ἐμελέτησα τὴν κατάστασιν μὲ πολυτίμους συνεργάτας καὶ ἀνεμέτρησα πάσας τὰς εὐθύνας.

Ἐν πλήρει μετὰ πολυτίμων συνεργατῶν συμφωνίᾳ, μὲ πίστιν βαθεῖαν εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὰς δυνάμεις τῆς Φυλῆς, δυνατὸς ἐκ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ Λαοῦ καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς ἀμερίστου τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τοῦ Ἔθνους, ἀναλαμβάνω τὴν ἐξουσίαν.

Ἐντὸς τῆς σήμερον Κυβέρνησις ἐγκυμένη τὴν γαλήνην, τὴν ἡσυχίαν τὴν οἰκονομικὴν περισυλλογήν, τὴν κοινωνικὴν κατωχύρωσιν θὰ δώσῃ τὸν Ὅρκον.

Παρέχω περὶ τῶν ἄνω τὴν ὑπόσχεσίν μου.

Αἱ διατάξεις τοῦ Συντάγματος ἀναστέλλονται.

Οἱ χρηστοὶ καὶ τίμιοι πολῖται εἰς τὸ μέτρον τοῦτο ὀφείλουν νὰ ἴδουν μόνον τὴν ἀπόφασίν μου ν' ἀσφαλίσω τὴν γαλήνην καὶ μίαν Κυβέρνησιν στερεὰν δι' ὅλων τῶν μέσων.

Μὲ τὸν Θεόν, μὲ τὸν Λαὸν καὶ τὴν ἐνόπλον ἐκδήλωσίν του, τὰς ἀμυντικὰς δυνάμεις τῆς Χώρας, ἐμπρὸς διὰ τὴν Πατρίδα καὶ τὰ ἀνώτερά της συμφέροντα.

Ζήτω ἡ Ἑλλὰς

ΝΙΚ. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

Ἀθῆναι 6—3—33

Ἡ προκήρυξη τοῦ Ν. Πλαστήρα ἀναφέρει ὅτι «τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα ἐκτὸς τῶν ἄλλων του βαθέων ἐλαττωμάτων... αἰχμάλωτον τῆς δημαγωγίας... ἐπέφερεν.... καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ κομμουνισμοῦ....»

Στίς 2 Μαρτίου 1935, ὁ Βρετανός πρέσβυς στήν Ἀθήνα Sir Sidney P. Waterlow, ἔστειλε στό Φ. Ὄφις τά πρῶτα τηλεγραφήματα μέ τά ὁποῖα τό πληροφοροῦσε γιά τό στρατιωτικό πραξικόπημα ἑνός τμήματος τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῆς 1ης Μαρτίου 1935 ἐναντίον τῆς κυβερνήσεως Τσαλδάρη[7]. Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται σ' αὐτά τά τηλεγραφήματα, κατέχουν κυριαρχική θέση στήν ἑλληνική ἱστορία τοῦ μεσοπολέμου, ἀφοῦ τό κίνημα τοῦ Μαρτίου 1935 στάθηκε ἡ ἀφορμή γιά τήν πτώση τῆς Πρώτης Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, τήν παλινόρθωση τῆς βασιλείας καί κατ' ἐπέκταση τήν ἐπιβολή τῆς μοναρχοφασιστικῆς δικτατορίας τῆς 4ης Αὐγούστου. Τό κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ὅπως ἐξ ἄλλου καί τό προηγούμενο τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ἦταν ἔργο δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν συσπειρωμένων γύρω ἀπό τό στρατηγό Νικόλαο Πλαστήρα, πού μέ τόν τρόπο αὐτό ἤθελαν νά σώσουν τή δημοκρατία πού στά μάτια τους κινδύνευε, ἀλλά πού λόγω τῆς ἀπόπειρας ἀκριβῶς αὐτῆς νά διασωθεῖ, τελικά καταλύθηκε.

Στίς 5 Μαρτίου 1933 εἶχαν γίνει βουλευτικές ἐκλογές, πού τά ἀποτελέσματά τους εἶχε παρερμηνεύσει ὁ ἀπό πολλά χρόνια ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων Ἐλευθέριος Βενιζέλος. Τό βασιλόφρων Λαϊκό Κόμμα ὑπό τόν Παναγή Τσαλδάρη, παίρνοντας τό 38,07% τῶν ψήφων, εἶχε γίνει ἰσχυρότερο πολιτικό κόμμα[8]. Αὐτό ὅμως δέν ἀρκοῦσε βέβαια γιά νά κάνει τό Βενιζέλο καί τούς ἄλλους δημοκρατικούς πολιτικούς ν' ἀνησυχήσουν, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Τσαλδάρης εἶχε δηλώσει πίστη στό δημοκρατικό πολίτευμα, καί κανένας – ἐκτός ἀπό μιά μικρή ὁμάδα φανατικῶν βασιλικῶν συσπειρώσεων γύρω ἀπό τόν στρατηγό Ἰωάννη Μεταξά – δέν σκεφτόταν τήν παλινόρθωση τῆς βασιλείας. Ἐκτός αὐτοῦ ὅμως, ὁ Τσαλδάρης ἤξερε καλά ὅτι τό ἐκλογικό ἀποτέλεσμα δέν ὀφείλονταν σέ μεταστροφή τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος ὑπέρ τῆς μοναρχίας, ἀλλά σ' ἕνα κατ' ἐξοχήν ἑλληνικό φαινόμενο: οἱ ἐκλογεῖς δέν εἶχαν ψηφίσει ὑπέρ τῶν λαϊκῶν, ἀλλά ἐναντίον τῶν Φιλελευθέρων καί τοῦτο σάν διαμαρτυρία γιά τή γενική οἰκονομική κατάσταση τῆς χώρας πού κι αὐτή ἦταν συνέπεια τῆς παγκόσμιας οἰκονομικῆς κρίσης[9].

Σέ ἀντίθεση μέ τόν Βενιζέλο, οἱ δημοκρατικοί ἀξιωματικοί γύρω ἀπό τόν Πλαστήρα, εἶχαν ἀνησυχήσει ἀπό τά ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν. Δέν πίστευαν τούς ὅρκους τοῦ Τσαλδάρη, κι ὅταν πληροφορήθηκαν ὅτι γιά τό Ὑπουργεῖο Ἐσωτερικῶν προορίζονταν ὁ Μεταξάς, πού εἶχε ἡγηθεῖ παλιότερα φιλοβασιλικοῦ πραξικοπήματος, ἐκδηλώθηκαν στίς 6 Μαρτίου 1935. Ὁ Πλαστήρας ἀνακήρυξε τόν ἑαυτό του δικτάτορα καί δήλωσε ὅτι ἤθελε νά σώσει τή δημοκρατία. Τό πραξικόπημα ὅμως δέν βρῆκε καμιά ὑποστήριξη ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ, πού εἶχε ταλαιπωρηθεῖ καί ἀπό τό προηγούμενο κίνημα, καί ὁ Πλαστήρας ἀναγκάστηκε τήν ἑπομένη κι ὅλας ἡμέρα νά δραπετεύσει στό ἐξωτερικό.

Τό ἀποτυχημένο πραξικόπημα τῆς 6ης Μαρτίου 1933 ξανάνοιξε πληγές πού μόλις εἶχαν ἀρχίσει νά ἐπουλώνονται: ὁ Πλαστήρας ἦταν ὁ ἀρχηγός τῆς ἐπανάστασης τοῦ 1922 πού εἶχε τουφεκίσει τούς ἕξη βασιλόφρονες ὑπουργούς. Ἡ ἐνέργειά του προκάλεσε τούς ἀκραίους βασιλόφρονες νά ἐπιδιώξουν τήν ἀνατροπή τῆς ὑπάρχουσας κατάστασης. Ἡ παλιά ἔχθρα μεταξύ βασιλικῶν καί δημοκρατικῶν ἀναζωπυρώθηκε καί ἄρχισε πάλι νά δηλητηριάζει τήν πολιτική ἀτμόσφαιρα.

Μετά τήν καταστολή τοῦ κινήματος, ὁ Τσαλδάρης ἔκανε Ὑπουργό τῶν Ἐσωτερικῶν τόν Μεταξά καί τόν ἀποστάτη παλιό δημοκρατικό στρατηγό Κονδύλη Ὑπουργό Στρατιωτικῶν. Ὁ Μεταξάς προσπάθησε ἀμέσως νά ἐπηρεάσει τή Βουλή γιά ν' ἀρχίσει ἐξέταση ἐναντίον τοῦ Βενιζέλου γιά δῆθεν συμμετοχή στό κίνημα, προσπάθεια πού ἔμεινε μέν χωρίς ἀποτέλεσμα, δημιούργησε ὅμως μεγάλη ὀξύτητα στήν κοινή γνώμη, ἀλλά καί τό ἴδιο τό Κοινοβούλιο. Μέσα σ' αὐτό τό κλίμα ἔγινε τότε, στίς 9 Ἰουνίου 1933, δολοφονική ἀπόπειρα ἐναντίον τοῦ Βενιζέλου. Ἀπό ἕνα αὐτοκίνητο πού γιά ἀρκετά χιλιόμετρα ἀκολουθοῦσε τό δικό του, ρίχτηκαν πυκνοί πυροβολισμοί αὐτόματων ὅπλων ἐνατίον τοῦ ἴδιου καί τῆς συνοδείας του. Ὁ Βενιζέλος γλίτωσε, ἀλλά τραυματίστηκαν ἡ γυναίκα του καί ὁ σωφέρ, ἐνῶ ἕνας ἀπό τούς σωματοφύλακές του σκοτώθηκε. Τήν ἑπόμενη μέρα κι ὅλας διαπιστώθηκε ὅτι τό αὐτοκίνητο πού χρησιμοποιήθηκε γιά τήν ἀπόπειρα δολοφονίας ἀνῆκε στόν ἀδελφό τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀστυνομίας. Ἡ κυβέρνηση ἀπέφυγε τή διαλεύκανση τῆς ἀπόπειρας δολοφονίας – γιατί γνώριζε ὅτι ἡ ἀστυνομία εἶχε ὀργανώσει τήν ἀπόπειρα καί ὅτι ἠθικοί αὐτουργοί ἦταν μερικοί φανατικοί βασιλικοί πολιτικοί – καί ἄρχισε μιά ἐκκαθάριση τῶν δημόσιων ὑπηρεσιῶν καί τῶν ἐνόπλων δυνάμεων ἀπό βενιζελικά καί δημοκρατικά στοιχεῖα, πού ὁδηγοῦσε στή διεύρυνση τῆς παλιᾶς ἔχθρας στήν ὁποία ἐμπλέκονται τώρα λαϊκοί καί φιλελεύθεροι. Ἔτσι ὅμως, ὁ Πλαστήρας εἶχε ἀθέλητα ξαναφουντώσει τή διαμάχη βενιζελικῶν καί ἀντιβενιζελικῶν, πού τό ἀποτέλεσμά της θά εἶναι ἡ πτώση τῆς δημοκρατίας.

Ὁ Τσαλδάρης ὅμως, οὔτε μποροῦσε οὔτε ἤθελε, προσωρινά τουλάχιστον, νά τραβήξει τά πράγματα στά ἄκρα. Σκοπός του ἦταν, στή φάση αὐτή, νά ἀποκτήσει τόν ἔλεγχο τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ καί τοῦ στρατοῦ, πού βρισκόταν τότε ἀκόμα στά χέρια βενιζελικῶν καί δημοκρατικῶν.

Ἔτσι μποροῦμε ἀσφαλῶς νά δεχτοῦμε, πράγμα πού βγαίνει ἐξ ἄλλου καί ἀπό τήν παραπάνω διαγωγή του, ὅτι ὁ Τσαλδάρης δέν ἐπιδίωκε παλινόρθωση τῆς μοναρχίας, ἀλλά προσπαθοῦσε ἁπλά νά θέσει τό «spoils system» μέ τήν πλευρά του. Ἤξερε ἐξ ἄλλου ὁ Τσαλδάρης ὅτι τουλάχιστον ὁ μισός πληθυσμός ἦταν ἐνεργά δημοκρατικός, ἐνῶ ὁ ἄλλος μισός, μέ ἐξαίρεση μιά δυναμική μειοψηφία, ἀδιάφορος[9α].

Στό διάστημα πού ἀκολουθεῖ, οἱ πολιτικές ἀντιθέσεις βενιζε-

λικῶν καί ἀντιβενιζελικῶν περιορίζονται στό ποιός θά διατηρήσει τόν ἔλεγχο τῆς κρατικῆς μηχανῆς. Στό δεύτερο σῶμα, τήν Γερουσία, ἡ πλειοψηφία βρίσκεται στά χέρια τῶν βενιζελικῶν πού εἶναι ἔτσι σέ θέση νά ἀσκοῦν παρελκυστική πολιτική, μέ τό νά ἀπορρίπτουν τούς νόμους πού ψηφίζει ἡ Βουλή. Μπροστά στό ἀδιέξοδο αὐτό, ἡ μόνη λογική λύση ἦταν οἱ νέες ἐκλογές. Τή λύση αὐτή ὅμως ὁ Τσαλδάρης δέν μποροῦσε νά τήν ἀποφασίσει, ἀφοῦ καί οἱ ἴδιοι οἱ βουλευτές του θά ἀρνιόταν τήν αὐτοδιάλυση τῆς Βουλῆς, ἀλλά ἦταν καί ἄκρως ἀβέβαιο τό ἀποτέλεσμα τῶν νέων ἐκλογῶν: κατά πάσα πιθανότητα θά ἔχανε ὁ Τσαλδάρης ψήφους[10].

Ἡ ἄλλη λύση γιά τό ἀδιέξοδο, πού τή στήριζαν οἱ δυό ἀκραῖοι συνεργάτες του Κονδύλης καί Μεταξάς, δηλαδή ἕνα κυβερνητικό πραξικόπημα πού τό ἀποτέλεσμά του δέν ἦταν ὁ μερικός παραμερισμός τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος – κατά τόν Κονδύλη – ἤ καί ὁ ὁλοκληρωτικός παραμερισμός του – κατά τό Μεταξά – ὁ Τσαλδάρης τήν ἀπέρριψε γιά λόγους ἰδεολογικούς, ἀλλά καί καθαρά προσωπικούς: μ' αὐτή τή λύση θά ἔχανε ὁ ἴδιος τήν ἐξουσία. Μεταξύ τῶν δυό αὐτῶν ἄκρων, δηλαδή ἐκλογές ἤ δικτατορία, ὁ Τσαλδάρης διάλεξε μιά μέση λύση πού καί τόν ἴδιο θά διατηροῦσε στήν ἐξουσία – παραμερίζοντας ἀπ' αὐτήν τούς βενιζελικούς – ἐνῶ θά ἐμπόδιζε καί τό πραξικόπημα πού σχεδίαζαν οἱ δύο ριζοσπάστες συνεργάτες του. Μετέθεσε τό κέντρο βάρους τοῦ παιχνιδιοῦ σέ κοινοβουλευτικές ἴντριγκες καί ἀπειλές ἐναντίον τῶν δημοκρατικῶν, σέ ἄσκηση προσωπικῆς πολιτικῆς καί στήν ἀνοχή τῶν αὐθαιρεσιῶν βασιλοφρόνων. Συγχρόνως ὅμως κατόρθωσε νά δημιουργήσει ἕνα τέτοιο κλίμα καχυποψίας ἀνάμεσα στούς δύο ἐπίδοξους δικτάτορες καί νά μπλοκάρει ἔτσι τίς δραστηριότητές τους. Ἄν καί τό ἑλληνικό κοινοβουλευτικό σύστημα εἶχε καταρρεύσει, ὁ Τσαλδάρης κατόρθωνε, παρά τίς δυσκολίες, νά διεκπαιρεώνει τά τρέχοντα κυβερνητικά θέματα καί μάλιστα μέ κάποια ἐπιτυχία. Ἡ ἑλληνική οἰκονομία ἄρχισε νά συνέρχεται ἀπ' τίς συνέπειες τῆς παγκόσμιας κρίσης, ἐνῶ οἱ αὐξανόμενες ἐμπορικές συναλλαγές μέ τή Γερμανία βοηθοῦσαν κάποια ἄνθιση τῆς ντόπιας οἰκονομίας. Οἱ ἐπιτυχίες αὐτές σταθεροποιοῦσαν τήν θέση τοῦ Τσαλδάρη τόσο ἔναντι τῶν ἀκραίων τῆς παράταξής του, ὅσο καί ἀπέναντι στούς βενιζελικούς. Ἐμπόδιζε ἐπίσης νά πάρει ἔκταση τό πρόβλημα τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος. Καί τοῦτο παρά τήν ἔντονη προπαγάνδα τῶν ὀπαδῶν τῆς μοναρχίας. Στίς ἀρχές τοῦ 1935, ὁ Waterlow διαπίστωνε: «Ὁ μισός περίπου πληθυσμός εἶναι ὁριστικά ἀντίπαλος στήν παλινόρθωση τῆς μοναρχίας, ἐνῶ τό ὑπόλοιπο τμῆμα εἶναι ἀδιάφορο, ἐκτός ἀπό μιά μικρή δυναμική μειοψηφία[12]».

Ἔτσι ἡ ἀποκατάσταση τῆς μοναρχίας μόνον μέ τή βία μποροῦσε νά πραγματοποιηθεῖ καί ὅλα δεῖχναν ὅτι παρά τίς ἀδυναμίες τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος, ἡ δημοκρατία δέν κινδύνευε. Ἡ σταθεροποίηση μάλιστα τῆς κυβέρνησης φάνηκε, ὅταν, μετά τή σύλληψη ἀπό ἀνθρώπους τοῦ Βενιζέλου, ἀρχές 1935, τοῦ Πολυχρονόπουλου, δράστη τῆς ἀπόπειρας, ὁ Τσαλδάρης δήλωσε ὅτι ἡ δίκη θά διεξαχθεῖ ἀμέσως. Ὁ Τσαλδάρης προετοίμαζε ἐξ ἄλλου γιά τίς 21 Ἀπριλίου 1935 ἐκλογές γερουσιαστῶν πού τό ἀποτέλεσμά τους, κάτω ἀπό τίς δυσμενεῖς συνθῆκες, ἦταν πολύ ἀμφίβολο γιά τούς βενιζελικούς. Συγχρόνως ἄρχιζε ὁ ὑπουργός Στρατιωτικῶν Κονδύλης μαζικές ἀνατοποθετήσεις ἀξιωματικῶν καί τῶν τριῶν ὅπλων, πράγμα πού ἐσήμανε νέα ἀπώλεια δύναμης γιά τούς βενιζελικούς καί γενικά τούς δημοκρατικούς. Καί τά δυό αὐτά μέτρα ἀπειλοῦσαν, βέβαια, τίς θέσεις τῶν βενιζελικῶν ἀλλά δέν προοιόνιζαν ἀκόμα τήν ἐπικείμενη πτώση τῆς δημοκρατίας.

Ἡ κατάσταση αὐτή εἶχε σάν συνέπεια νά μήν ἀνησυχήσουν ὑπέρμετρα οἱ βενιζελικοί καί δημοκρατικοί πολιτικοί, ἐκτός ἀπό τόν ἴδιο τό Βενιζέλο πού εἶχε ἀποσυρθεῖ στήν Κρήτη μετά τήν ἐναντίον του δολοφονική ἀπόπειρα καί ζοῦσε μέ τό φόβο τοῦ μεταξικοῦ ἤ κονδυλικοῦ πραξικοπήματος. Ἄκρως ἀνήσυχοι ἦταν ἐπίσης οἱ δημοκρατικοί ἀξιωματικοί πού ἤξεραν ὅτι οἱ ἀνακατατάξεις στό στράτευμα θά ἐλάττωναν στό ἔπακρο τήν ἐπιρροή τους σ' αὐτό, ἐνῶ πολλοί θά ἔχαναν καί τίς θέσεις τους ἀκόμα. Ἔχοντας μάλιστα τό δικό τους προηγούμενο τοῦ 1923 ἐναντίον τῶν βασιλοφρόνων, εἶχαν πειστεῖ ὅτι ἐπίκειτο ἡ παλινόρθωση. Ταύτιζαν τή δημοκρατία μέ τόν ἑαυτό τους, γι' αὐτό καί μέσα στό κίνημα τοῦ 1933 ὁ Πλαστήρας εἶχε ὀργανώσει μεταξύ μονίμων καί ἀπόστρατων ἀξιωματικῶν μιά μυστική ὀργάνωση γιά νά κατορθώσει νά «ξανασώσει» τή δημοκρατία. Ὁ Βενιζέλος πού ἀπ' τά 1934 ἦταν πολιτικός ἐγκέφαλος τῆς ὀργάνωσης τήν εἶχε προωθήσει ὅσο μποροῦσε. Ἕνα ἀπ' τά κεντρικά πρόσωπα τῆς συνωμοσίας στήν Ἑλλάδα ἦταν ὁ συνταγματάρχης Στέφανος Σαράφης, πού στόν Β΄Παγκόσμιο Πόλεμο θά τόν συναντήσουμε στρατιωτικό ἀρχηγό τοῦ ΕΛΑΣ. Καί ἐνῶ ὁ Βενιζέλος ὅλο τό 1934 καί στίς ἀρχές τοῦ 1935 ἀνέβαλε τό κίνημα μέχρις ὅτου ὑπάρξουν πραγματικοί κίνδυνοι γιά τήν ὕπαρξη τῆς δημοκρατίας, τό Φεβρουάριο ἄλλαξε γνώμη καί ἔδωσε ἐντολή νά ἐκδηλωθεῖ τό κίνημα τρεῖς μέ τέσσερεις ἑβδομάδες πρό τῶν γερουσιαστικῶν ἐκλογῶν[13]. Τελικά ἀποφασίστηκε ὅτι ἡμέρα Χ θά ἦταν ἡ 3η Μαρτίου 1935. Τό σχέδιο τοῦ πραξικοπήματος ἦταν τό ἑξῆς: Οἱ στασιαστές θά παρελάμβαναν τό στόλο πού θά ἀπέπλεε ἀμέσως γιά τή Θεσσαλονίκη καί τήν Καβάλα γιά νά ἑνωθεῖ μέ τίς ἐπαναστατικές μονάδες τῆς Β. Ἑλλάδος. Γιά τήν Ἀθήνα προβλέπονταν μόνον ἐνέργειες ἀντιπερισπασμοῦ γιά νά διευκολυνθεῖ ἡ ἐνέργεια ἐναντίον τοῦ στόλου. Ἡ αἰτία γιά τό τελευταῖο ἦταν ὅτι στήν Ἀθήνα δέν ὑπῆρχαν παρά ἐλάχιστες πιά βενιζελικές μονάδες, ἀλλά κυρίως γιατί οἱ σπουδαστές εἶχαν τήν ἐντύπωση πώς ὁ Κονδύλης θά κρατοῦσε στάση εὐνοϊκή[14] καί δέν ἤθελαν νά τόν προβοκάρουν χωρίς λόγο. Ἐλπίζανε ἐξ ἄλλου, ὅτι θά ἔπεφτε ἡ κυβέρνηση ὅταν ὁ στόλος καί ἡ Β. Ἑλλάδα θά βρίσκονταν στό πλευρό τους.

Καί ὁ σχεδιασμός καί ἡ ὀργάνωση τῆς ἐπιχείρησης ἦταν ἐρασιτεχνικοί. Κι ἐκτός ἀπό αὐτό οἱ στασιαστές εἶχαν διαπράξει μιά σειρά ἀπό βασικά λάθη: εἶχαν ξεχάσει ὅτι τόν ἔλεγχο τῆς χώρας τόν ἔχει ὅποιος κρατάει τήν Ἀθήνα[15]. Δέν εἶχαν κατορθώσει νά βροῦν ἕναν ἀπ' τούς δημοκρατικούς στρατηγούς γιά νά τόν τοποθετήσουν στρατιωτικό ἀρχηγό τῆς ἐπιχείρησης[16]. Δέν εἶχαν ἐπαφή μέ τούς δημοκρατικούς πολιτικούς ἀρχηγούς, γεγονός πού θά μποροῦσε νά τούς ἐξασφαλίσει κάποια λαϊκή ὑποστήριξη. Καί, τέλος, δέν εἶχαν κατορθώσει νά κρατήσουν τίς προετοιμασίες τους κρυφές καί μάλιστα ἔφτασαν στήν δημοσιότητα, ὅταν στίς 26 Φεβρουαρίου, τό ὄργανο τοῦ ΚΚΕ «Ριζοσπάστης», δημοσίευσε τό σχέδιο καί ἀνέφερε ὀνομαστικά τούς ἐπικεφαλῆς τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς[17].

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΠΟΦΑΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Μ. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

Ἡ «Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως» (6-3-33) μέ τήν «Ἀπόφαση τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπανστάσεως» Ν. Πλαστήρα «περί θέσεως εἰς ἐφαρμογήν καθ' ἅπασαν τήν Ἐπικράτειαν τῶν ἄρθρων 4,7 κλπ. τοῦ νόμου ΔΞΘ΄ περί καταστάσεως πολιορκίας...

2Α ΕΚΔΟΣΙΣ

ΕΔΡΑΠΕΤΕΥΣΕ ΤΗΝ ΝΥΚΤΑ

Ο Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΝ

ΑΠΕΙΡΑ ΠΛΗΘΗ ΛΑΟΥ ΤΟΝ ΑΝΕΜΕΝΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΚΤΗΝ ΙΝΑ ΤΟΝ ΛΥΝΤΣΑΡΟΥΝ

ΚΑΤΩΡΘΩΣΕ ΔΥΣΤΥΧΩΣ ΝΑ ΔΙΑΦΥΓΗ

Μετὰ τὴν οἰκτρὰν ἀποτυχίαν τοῦ ἐγκληματικοῦ καὶ αἱματηροῦ κινήματός του, ὁ Ν. Πλαστήρας, φοβούμενος τὴν ὀργὴν τοῦ αἱματοκυλισθέντος Λαοῦ καὶ τὴν δικαίαν καὶ σκληρὰν τιμωρίαν, ἡ ὁποία τὸν ἀνέμενεν, ἰδίως δὲ τρέμων τὸ ἀναπόφευκτον λυντσάρισμα, ἔσπευσε τὴν νύκτα νὰ φύγῃ ἐξ Ἑλλάδος κρυφὰ κατὰ τὸν μυστικώτερον καὶ πλέον ἐπονείδιστον τρόπον — ἐνθυμίζοντα ἴσως τὴν προηγουμένην φυγήν του ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἀπὸ τῶν πρώτων νυκτερινῶν ὡρῶν, ὅτε ἡ πανελλήνιος ἐξέγερσις εἶχε σαρώσει τὴν ἀνόητον Δικτατορίαν, εἶχε καταστῆ γνωστόν, ὅτι ὁ Φυγὰς ἐπρόκειτο καὶ πάλιν νὰ φύγῃ καὶ ὁ Λαός — ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀπατηθῆ εἰς τὴν στιγμιαίαν ἐλπίδα του ὅτι ὁ Πλαστήρας εἶχε συλληφθῆ ἀπὸ τὸν συνταγματάρχην κ. Ματάλαν καὶ ἐπρόκειτο νὰ παραδοθῆ εἰς τὴν λαϊκὴν δικαιοσύνην — προσεπάθει νὰ πληροφορηθῆ ἀπὸ ποῦ θὰ ἐδραπέτευεν ὁ... Δικτάτωρ, διὰ νὰ σπεύσῃ ἐκεῖ καὶ νὰ τὸν λυντσάρῃ.

Ἐγνώσθη, λοιπόν, τὴν νύκτα, ὅτι ὁ Ν. Πλαστήρας θὰ ἀνεχώρει ἐκ μιᾶς πειραϊκῆς ἀκτῆς καὶ πυκναὶ ὁμάδες πολιτῶν τοῦ Πειραιῶς ἔσπευσαν νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Δραπετσώνας, τῆς Φρεαττύος καὶ τοῦ Φαλήρου, διὰ νὰ προλάβουν τὸν Φυγάδα καὶ νὰ τὸν λυντσάρουν, τιμωροῦντες αὐτὸν δικαίως διὰ τὰ κατὰ τοῦ Λαοῦ ἐγκλήματά του. Δυστυχῶς, ὅμως, ὁ Ν. Πλαστήρας, ἀντιληφθεὶς τὴν ἐξέγερσιν τοῦ Λαοῦ καὶ περιδεὴς διὰ τὸ σαρκίον του, κατώρθωσε, κατόπιν μυρίων προφυλάξεων, νὰ καταφύγῃ εἰς μίαν ἐντελῶς ἔρημον καὶ ἀπομεμακρυσμένην ἀκτήν, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ ἀπέδρασεν.

Ἡ εἴδηση τῆς διαφυγῆς τοῦ Ν. Πλαστήρα («Ἑλληνικὸν Μέλλον» τῆς 7-3-33).

Ἔτσι ὅλη ἡ ἐπιχείρηση περιορίστηκε στίς στρατιωτικές μονάδες.

Ἡ διαρροή τοῦ μυστικοῦ ἀνάγκασε τούς στασιαστές νά κινηθοῦν πρόωρα, τήν 1η Μαρτίου δηλαδή, γιατί ὑπῆρχε πιά ὁ κίνδυνος νά λάβει ἡ κυβέρνηση τά μέτρα της[18]. Ἀποτέλεσμα ὅμως τῆς ἐπίσπευσης ἦταν νά μπερδευτεῖ ὁ χρονικός συντονισμός κι ἔτσι τό κίνημα νά μήν ἐκραγεῖ παντοῦ συγχρόνως, ἀλλά κατά στάδια, πράγμα πού ἔδινε στήν κυβέρνηση τόν καιρό νά προσαρμόσει τίς ἐνέργειές της στήν ἑκάστοτε δημιουργούμενη νέα κατάσταση.

Πρῶτοι ἄρχισαν γύρω στίς 17.45 οἱ ἀξιωματικοί τοῦ ναυτικοῦ ὑπό τήν διοίκηση τοῦ ὑποναύαρχου Δεμέστιχα, πού κατόρθωσαν νά καταλάβουν τόν Ναύσταθμο τῆς Σαλαμίνας καί νά βάλουν στό χέρι τό στόλο: Θωρηκτό «Ἀβέρωφ» (10.000 τ.) καί Ἔλλη (2.000 τ.), ἀντιτορπιλλικά «Ψαρά» (1.350 τ.), «Λέων» (1.033 τ.) καί «Νίκη» (400 τ.), καθώς καί 2 ὑποβρύχια. Τά ὑπόλοιπα τρία ἀντιτορπιλλικά εἶχαν ἐν τῶ μεταξύ ἀχρηστευτεῖ, εἴτε μέ τή δημιουργία βλαβῶν στό μηχανοστάσιο, εἴτε μέ τήν ἀπόκρυψη τῶν μηχανισμῶν λειτουργίας τῶν πυροβόλων καί τῶν τορπιλοβλητικῶν σωλήνων τους. Τότε ὅμως, ὁ Δεμέστιχας, καί παρά τό ἀρχικό σχέδιο, ἔκανε τό μεγάλο σφάλμα: ἀντί νά πλεύσει, ὅπως προβλέπονταν στή Β. Ἑλλάδα, κατευθύνθηκε πρός τήν Κρήτη.

Στήν Ἀθήνα στό μεταξύ τά πράγματα δέν ἐξελίχθηκαν εὐνοϊκά. Στό κίνημα πῆραν μέρος τελικά μόνο τά Εὐζωνικά Τάγματα καί ἡ Σχολή Εὐελπίδων. Ὁ Σαράφης πού εἶχε τήν ἐλπίδα ὅτι ὁ Κονδύλης θά προσχωροῦσε στό κίνημα, δέν φρόντισε γιά τήν κατάληψη τῶν στρατηγικῶν θέσεων μέσα στήν Ἀθήνα. Τά συντάγματα πεζικοῦ καί πυροβολικοῦ πού ἦταν στρατωνισμένα στήν πρωτεύουσα ἦταν ἀντιβενιζελικά. Ὅμως, οἱ στασιαστές δέν ἀνάλαβαν καμιά πρωτοβουλία ἀκόμα κι ὅταν οἱ ἀδελφοί Τσιγάντε καί ὁ Ταγματάρχης Χατζησταυρῆς ἔφτασαν ἐπικεφαλῆς ἐνόπλων πολιτῶν[19]. Ὁ Κονδύλης εἶχε ἔτσι ὅλο τόν ἀπαραίτητο χρόνο γιά νά πάρει τά μέτρα του: στίς 21.00 σφυροκόπησε μέ πυροβολικό τόν καταυλισμό τῶν Εὐζώνων, ἐνῶ παράλληλα προωθοῦσε καί τό πεζικό. Ὅταν δέ οἱ στασιαστές ἀντιλήφθηκαν ὅτι καμιά ἄλλη μονάδα δέν εἶχε προσχωρήσει, συνθηκολόγησαν τό ἴδιο κι ὅλας βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου. Ἔτσι ἡ Ἀθήνα βρίσκονταν ἀπόλυτα στά χέρια τῆς κυβέρνησης. Καί ὅταν τό πρωΐ τῆς 2ης Μαρτίου καταλήφθηκε ἀπό τίς κυβερνητικές δυνάμεις ὁ Ναύσταθμος, ὁλόκληρη ἡ παλαιά Ἑλλάδα εἶχε ἐκκαθαριστεῖ. Οἱ προοπτικές τῶν στασιαστῶν ἦταν τώρα ἄκρως προβληματικές.

Παράλληλα μέ τήν καταστολή τῆς στάσης ἀπό τόν Κονδύλη, ἡ κυβέρνηση ἔπαιρνε μιά σειρά πολιτικά μέτρα. Χωρίς τήν ἔγκριση τῆς Βουλῆς καί τῆς Γερουσίας κήρυξε τόν στρατιωτικό νόμο σ' ὁλόκληρη τή χώρα. Κατά τό ἄρθρο 97 ὅμως τοῦ Συντάγματος ἕνα τέτοιο μέτρο μποροῦσε νά ληφθεῖ μόνο σέ περίπτωση ἐξωτερικοῦ κινδύνου ἤ κήρυξης πολέμου. Μ' αὐτή του τήν ἐνέργεια ὁ Τσαλδάρης εἶχε καταπατήσει τό σύνταγμα καί πρακτικά εἶχε κάνει δικτατορία[20]. Ἀμέσως μετά κήρυξε καί τά ἐπαναστατημένα πλοῖα, πειρατικά.

Οἱ παράνομες αὐτές ἐνέργειες τῆς κυβέρνησης ἔσπρωξαν τό Βενιζέλο στό μεγαλύτερο σφάλμα τῆς πολιτικῆς του σταδιοδρομίας. Μέχρι τή στιγμή αὐτή, ὁ Βενιζέλος δέν εἶχε καμιά ἐπίσημη ἀνάμιξη στό κίνημα. Ἀκόμα καί μετά τήν ἀποτυχία τοῦ κινήματος δέν θά ἦταν εὔκολο νά ἀποδειχθεῖ ἡ ἐνεργός συμμετοχή του σ' αὐτό. Ὑπῆρχαν βέβαια πολλές ἐνδείξεις, ἀλλά ὄχι καί ἀποδείξεις ὅτι ἀνῆκε στούς αὐτουργούς. Ἀντί ὅμως νά περιμένει τίς παραπέρα ἐξελίξεις καί ν' ἀποφύγει τήν ἐμπλοκή τοῦ κόμματός του στήν ὑπόθεση, ἀφέθηκε νά παρασυρθεῖ. Κι ὅταν μάλιστα, εἶχε κιόλας πληροφορηθεῖ ὅτι ὁ στόλος ἔπλεε πρός τήν Κρήτη, πράγμα πού προοιόνιζε τήν ἀποτυχία τοῦ κινήματος[21]. Ἡ σωστή ἐνέργεια θά ἦταν τή στιγμή ἐκείνη, νά διαχωρίσει τή θέση του ἀπό τούς στασιαστές. Εἴτε ὅμως ἀπό λαθεμένες πληροφορίες ὅτι ὁ στόλος θά πλεύσει τελικά στή Θεσσαλονίκη, εἴτε ἀπό πίστη σέ μιά ἀδύνατη πιά ἐπιτυχία, εἴτε τέλος ἀπό κρητική ὑπερηφάνεια, ἀποφάσισε νά ξεσηκώσει ὁλόκληρη τή Κρήτη ἐναντίον τῆς κυβέρνησης.

Στίς ἐνέργειες τοῦ Βενιζέλου μποροῦμε νά ξεχωρίσουμε δυό φάσεις: στήν ἀρχή στράφηκε ἐναντίον τῆς παρανομίας τῆς κυβέρνησης καί τήν κάλεσε νά ἄρει τόν στρατιωτικό νόμο ἔστω καί στήν Κρήτη μόνον. Ὕστερα ὅμως διέταξε, στίς 2 Μαρτίου, τούς ὀπαδούς του νά καταλάβουν τήν ἐξουσία. Εἶχε κάνει τό ἀποφασιστικό βῆμα πού τόν τοποθετοῦσε στήν παρανομία, ἔδινε δέ στήν κυβέρνηση καί τήν νόμιμη κάλυψη γιά νά προχωρήσει σέ διώξεις ἐναντίον τοῦ ἴδιου, ἀλλά καί τῶν ὀπαδῶν του. Ὅμως, παρ' ὅλα αὐτά δέν εἶχε συνταχθεῖ ἀκόμα ἐπίσημα μέ τούς στασιαστές.

Στίς 21.00 τῆς 2ης Μαρτίου τά ἐπαναστατημένα πλοῖα ἔμπαιναν στόν κόλπο τῆς Σούδας. Ὁ Βενιζέλος ἀφοῦ ἐπέπληξε τόν Δεμέστιχα, τόν διέταξε νά πλεύσει ἀμέσως στή Β. Ἑλλάδα.

Ἐδῶ, τό μεσημέρι μόλις τῆς 2ης Μαρτίου, εἶχαν προσχωρήσει στό κίνημα μερικές στρατιωτικές μονάδες. Ἡ καθυστέρηση αὐτή ὀφείλονταν στήν ἔλλειψη πληροφόρησης γιά τά διαδραματιζόμενα στήν Ἀθήνα, ἀλλά κυρίως στήν ἀπουσία τοῦ Σαράφη πού ἐπρόκειτο νά διευθύνει τό κίνημα στή Θεσσαλονίκη καί πού εἶχε παραμείνει, ὅπως εἴδαμε, στήν Ἀθήνα. Οἱ προετοιμασίες τῶν στασιαστῶν ἦταν καλές: καί στίς 9 Μεραρχίες τῆς Β. Ἑλλάδας εἶχαν ἀνθρώπους δικούς τους σέ θέσεις –

κλειδιά[22], ἐνῶ στό Δ΄Σῶμα στρατοῦ εἶχαν μυήσει τόν ἴδιο τόν Διοικητή του, ἀντιστράτηγο Καμμένο. Ἀπό πλευρᾶς δηλαδή ἀριθμητικῶν δυνάμεων ὑπερεῖχαν ἔναντι τῶν τεσσάρων μόνον μεραρχιῶν τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδας. Ἔτσι ὅμως διαφαίνονταν ἡ διαμόρφωση μιᾶς κατάστασης ὅμοιας μέ ἐκείνη τοῦ 1916: Ὁ χωρισμός τῆς χώρας σέ δυό τμήματα καί ἡ ἀναμέτρηση τῆς Βόρειας μέ τή Νότια Ἑλλάδα, ὅπου τήν ἀριθμητική ὑπεροχή εἶχε ἡ πρώτη. Αὐτές φαίνεται ὅτι ἦταν οἱ σκέψεις καί τοῦ Βενιζέλου[23].

Ἡ προδοσία, ἡ κακή ἐπικοινωνία μέ τήν Ἀθήνα, ἡ ἀπουσία τοῦ Σαράφη καί ἡ σύγχιση, εἶχαν σάν ἀποτέλεσμα νά πάρει ἡ κυβέρνηση τήν πρωτοβουλία σέ διάφορες μονάδες στή Β. Ἑλλάδα ἔτσι πού τελικά στασίασαν μόνο τμήματα τῆς 6ης Μεραρχίας Σερρῶν καί δύο Μεραρχίες τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ (οἱ 7 καί 12). Τό βράδυ τῆς 3ης Μαρτίου οἱ ἐπαναστάτες ἔλεγχαν τήν περιοχή μεταξύ Στρυμώνα καί Ἔβρου, μέ ἐλάχιστες ὅμως δυνάμεις πού δέν ξεπερνοῦσαν τούς 2.000 ἄντρες καί λίγο πυροβολικό. Ἡ ἔλλειψη ἐξ ἄλλου ἐπιθετικῶν πρωτοβουλιῶν καί ἡ ἀπουσία ἑνός δυναμικοῦ ἀρχηγοῦ εἶχαν ἀρνητικό ἀποτέλεσμα κι ἔτσι ὁ Καμμένος περιορίστηκε νά παρακολουθεῖ τήν ἐξέλιξη τῆς κατάστασης.

Αὐτή ἡ ἀδράνεια τῶν στασιαστῶν ἐπέτρεψε στήν κυβέρνηση νά πάρει ὅλα τά μέτρα της μέ σχετική ἄνεση. Στίς 2 Μαρτίου ἔγινε κυβερνητικός ἀνασχηματισμός: ὁ μέχρι τότε ὑπουργός ναυτικῶν ναύαρχος Χατζηκυριάκος πού εἶχε ὑποβάλλει τήν παραίτησή του ἀντικαταστάθηκε μέ τόν βασιλικό ναύαρχο Δουσμάνη καί τή θέση τοῦ ὑπουργοῦ ἐξωτερικῶν πού κατεῖχε ὁ εὑρισκόμενος στό Παρίσι Μάξιμος, κράτησε ὁ ἴδιος ὁ Τσαλδάρης, ἐνῶ ὁ Μεταξάς γινόταν ὑπουργός χωρίς χαρτοφυλάκιο. Ἡ νέα κυβέρνηση ἀποφάσισε τή δημιουργία ἔκτακτων στρατοδικείων γιά τήν τιμωρία τῶν στασιαστῶν, ἐπέβαλλε αὐστηρή λογοκρισία, ἔκλεισε τίς ἀντιπολιτευόμενες ἐφημερίδες καί διέταξε τή σύλληψη τῶν βενιζελικῶν βουλευτῶν[24]. Ἀκόμα κάλεσε στή Ν. Ἑλλάδα τρεῖς κλάσεις ἐφέδρων καί διέταξε τό βομβαρδισμό τοῦ στόλου ἀπ' τήν ἀεροπορία. Διαπιστώθηκε ὅμως τότε ὅτι τά ἀεροπλάνα πού διέθετε ἡ κυβέρνηση ἦταν ἀκατάλληλα γιά μιά τέτοια ἀποστολή. Ἀποφασίστηκε λοιπόν ἡ ἀγορά ἀεροπλάνων ἀπό τή Γιουγκοσλαβία, πού προθυμοποιήθηκε μέν νά τά πουλήσει, ἀλλά ἡ παράδοσή τους ἔγινε δυνατή πολύ ἀργά καί ἔτσι δέν χρησιμοποιήθηκαν. Τίς ἑπόμενες ἡμέρες μπόρεσαν ν' ἀποκατασταθοῦν οἱ ζημιές τῶν πολεμικῶν πλοίων πού εἶχαν ἀπομείνει στό Ναύσταθμο, ἐνῶ ἡ ἐπιστρατευμένοι ἔφεδροι (45.000 ἄντρες) στέλνονταν στό μέτωπο τοῦ Στρυμώνα.

Στό μεταξύ, στίς 4 Μαρτίου, ὁ Βενιζέλος μέ τήν ἐλπίδα ὅτι ἡ ἄμεση συμμετοχή του στό κίνημα θά ἀναπτέρωνε τό ἠθικό τῶν στασιαστῶν, ἀλλά καί λόγω ἄγνοιας γιά τή νέα διαμόρφωση τῆς κατάστασης, εἶχε ἀνακοινώσει ὅτι προσχωρεῖ στό κίνημα καί ἀναλαμβάνει τήν ἀρχηγία[25]. Ἔτσι ὅμως συνέδεσε τήν τύχη του μ' ἐκείνη τῶν στασιαστῶν.

Ἡ ἐξέλιξη τῶν πραγμάτων ἀπό δῶ καί πέρα ἦταν πλέον ἀναπόφευκτη. Μόλις ὁ στόλος ἔφτασε στήν Καβάλα, ὁ Καμμένος τόν διέταξε νά μεταφέρει ἐνισχύσεις ἀπό τά νησιά καί τήν Κρήτη. Ἡ διασπορά ὅμως τοῦ στόλου εἶχε σάν ἀποτέλεσμα τή μείωση τῆς μαχητικῆς του ἱκανότητας, κι ἔτσι μπόρεσε ὁ κυβερνητικός στόλος ὑπό τήν διοίκηση τοῦ ναύαρχου Σακελλαρίου νά καταλάβει στίς 10 Μαρτίου, μέσα στό λιμάνι τῆς Καβάλας, τήν «Ἕλλη». Ἀπό τίς 5 Μαρτίου ἐξ ἄλλου εἶχαν ἀρχίσει καί οἱ στρατιωτικές ἐπιχειρήσεις τῶν κυβερνητικῶν δυνάμεων πού ἔληξαν, στίς 10 Μαρτίου μέ πλήρη ἥττα τῶν ἐπαναστατῶν. Ὁ Καμμένος μέ πολλούς ἀξιωματικούς κατέφυγε στή Βουλγαρία, ἐνῶ ἄλλοι πῆγαν στήν Τουρκία. Ὁ Βενιζέλος ἀντιλήφθηκε τότε ὅτι τό παιχνίδι εἶχε χαθεῖ καί ἐπιβιβάστηκε τή νύχτα τῆς 11 πρός 12 Μαρτίου στόν «Ἀβέρωφ» πού εἶχε καταπλεύσει ἐν τῶ μεταξύ στήν Κρήτη καί πού τόν μετέφερε στά Δωδεκάνησα, ἀπ' ὅπου στίς 19 Μαρτίου μεταφέρθηκε στή Νεάπολη.

Μέ τή φυγή τοῦ Βενιζέλου ἔληξε μία περίοδος τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας πού εἶχε ἀρχίσει μέ τήν ἐπανάσταση στό Γουδί τό 1903 καί πού τόν εἶχε φέρει στήν ἐξουσία. Τά ἀποτελέσματα τῆς πολιτικῆς του γιά τήν Ἑλλάδα μέχρι τό 1935 καί παρά τά λάθη του, ἦταν θετικά. Τό λάθος του τόν Μάρτη 1935 κατέστρεψε τά θεμέλια τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας. Μέ τή συμμετοχή του στό κίνημα ἀνέτρεψε τήν εὐαίσθητη ἰσορροπία δυνάμεων ἀνάμεσα στούς Φιλελεύθερους καί τούς Λαϊκούς πού εἶχε διαμορφωθεῖ μετά τήν αἱματηρή ἀναμέτρηση τοῦ Α΄Παγκοσμιου Πολέμου καί τή μεταπολεμική περίοδο, μιά ἰσορροπία ὅπου εἶχε γίνει σιωπηρά ἀποδεκτή ἡ δημοκρατία σάν μορφή πολιτεύματος, πού θά τήν διαφέντευαν ἐναλλάξ τά δύο ἀστικά κόμματα. Τήν ὑπάρχουσα αὐτή μορφή τοῦ πολιτεύματος ἀμφισβητοῦσε μιά μικρή μόνο πλειοψηφία φανατικῶν βασιλοφρόνων χωρίς πολιτική ἐπιρροή. Ὁ πραγματικός κίνδυνος βρίσκονταν στούς δύο ἐπίδοξους δικτάτορες, τόν Κονδύλη καί τόν Μεταξά. Αὐτοί οἱ δυό ἐξ ἄλλου δέν ἀπειλοῦσαν μόνον τή δημοκρατία, ἀλλά καί τήν κυριαρχία τῶν λαϊκῶν τοῦ Τσαλδάρη, πού ὅμως, ὅπως εἴπαμε ἤδη, κατόρθωσε νά τούς συγκρατεῖ, ἀκόμα καί νά στρέφει τόν ἕνα ἐναντίον τοῦ ἄλλου. Ἕνας δεύτερος φραγμός ἐναντίον τῆς δικτατορίας ἦταν ἡ ὕπαρξη πολλῶν βενιζελικῶν στόν κρατικό μηχανισμό καί τό σῶμα τῶν ἀξιωματικῶν. Οἱ ἐκκαθαρίσεις τῆς ἄνοιξης τοῦ 1935 ἀφοροῦσαν κυρίως τούς βενιζελικούς πού εἶχαν ἐκτεθεῖ κάθ' οἱονδήποτε τρόπο, ὄχι ὅμως καί τό σύνολο τῶν δημοκρατικῶν. Τό κίνημα ἔμελλε νά ἔχει σάν ἀποτέλεσμα νά πάψει τό στράτευμα ν' ἀποτελεῖ ἕνα δημοκρατικό προπύργιο.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤ. ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Στό ἑπόμενο ἡ συνέχεια...

1. 407 H.C. DEB. σελ. 5 στ. 472.
2. Γρ. Δαφνῆς: Ἡ Ἑλλάς μεταξύ δύο πολέμων, τομ. 2, Ἀθήνα 1955 (Οἱ παραπομπές ἀναφέρονται στόν 2ο τόμο).
3. Σπ. Λιναρδάτος: Πῶς φτάσαμε στήν 4η Αὐγούστου, Ἀθήνα 1967
4. Κων. Τσουκαλᾶς: «Ἡ Ἑλληνική τραγωδία» (ἀγγλ. ἔκδ. Harmondsworth, 1969).
5. Κομν. Πυρομάγλου: «Ἡ Ἑλλάδα, ὁ λαός καί ἡ πολιτική του ἡγεσία», περ. Ἱστορική Ἐπιθεώρησις, ἀρ. 11, Ἀθήνα 1966
6. Ὁ συγγραφέας τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ, ἔπεσε ὁ ἴδιος θύμα ἑνός τέτοιου «κατ' ἀναλογίαν συμπεράσματος» Βλ. H. Richter: Griechenland Zwischen Revolution und Konterrevolution, 1936-1946, Φραγκφούρτη, 1973. Πρέπει νά σημειώσω ὅμως ὅτι κατά τή συγγραφή τοῦ βιβλίου αὐτοῦ δέν εἶχε στή διάθεσή του τά σχετικά Ἀρχεῖα τοῦ Foreign Office.
7. Foreign Office 371/19 504-R 1328/34/19, R 1330/34/19, R 1331/34/19, 1332/34/19. Στό ἑξῆς θά ἀναγράφεται μόνον ὁ ἀριθμός R.
8. Στατιστική τῶν ἐκλογῶν ἀπό τό 1928 ἕως τό 1936, βρίσκεται στό ἔργο τοῦ Richter, ὅ.π., σελ. 43
9. Τό φαινόμενο αὐτό περιγράφει ὁ Waterlow ὡς ἑξῆς: «Στήν Ἑλλάδα οἱ ψῆφοι δέν δίνονται ἀπό μιά θετική ὑποστήριξη πρός μιά ἰδέα ἤ πρός ἕναν ἄνθρωπο, ἀλλά ἀπό τήν πίστη ὅτι, ψηφίζοντας κάποιον συγκεκριμένο ἀρχηγό, ὁ ψηφοφόρος θά ἔχει τήν εὐκαιρία νά ἀποκτήσει κάποια θέση ἤ ἐπιρροή ἤ ἀμοιβή γιά τόν ἑαυτό του· μέ ἄλλα λόγια, οἱ ψῆφοι στήν Ἑλλάδα εἶναι, μιλώντας γενικά, ὄχι ψῆφοι γιά καλό, παρά ψῆφοι ἐναντίον – εἶναι ψῆφοι μίσους καί ὄχι ἀγάπης» R 3203/34/19 ὁ Waterlow πρός F.O. τῆς 13 Μαΐου 1935.
9α. R 1081/1081/19 – Greece, Annual Report 1934, παρ. 120
10. Ὁμοίως, παρ. 114
11. Ὁμοίως
12. R141/34/19 – Waterlow πρός F.O. Ἰανουάριος 1935
13. Δαφνῆς, ὅ.π., σελ. 304
14. Ὁμοίως, σελ. 315
15. Πρβλ. τήν ἀναλογία μέ τό πραξικόπημα τοῦ Κωνσταντίνου Β΄ τό Δεκέμβριο 1968.
16. Ὁ στρατηγός Ὀθωναῖος εἶχε ἀρνηθεῖ, παρά τήν παράκληση τοῦ Βενιζέλου, νά τεθεῖ ἐπικεφαλῆς τοῦ κινήματος. Ὁ Πλαστήρας ἦταν ἐξορία. Ὁ στρατηγός Στ. Γονατᾶς εἶχε ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τούς κινηματίες.
17. Λιναρδάτος, ὅ.π., σελ. 23 κ.σ.
18. Ἐνωρίς τό ἀπόγευμα τῆς 1ης Μαρτίου, ὁ Γενικός Διοικητής Μακεδονίας Περικλῆς Ράλλης εἶχε ἀνακοινώσει ὅτι ἐπίκειται κίνημα, ὁ δέ διοικητής τοῦ Γ.Σ.Σ. στρατηγός Χρῆστος Παναγιωτάκος προχώρησε στήν σύλληψη τῶν ὑπόπτων ἀξιωματικῶν τῆς Φρουρᾶς Θεσσαλονίκης R 1432/1432/19. Waterlow πρός Eden στίς 26 Φεβρουαρίου 1936. Greece, Annual Report 1935 καί Δαφνῆς, ὅ.π., σελ. 317.
19. Οἱ ἀδελφοί Χρῆστος καί Ἰωάννης Τσιγάντες παίξανε κατά τήν κατοχή ἐξέχοντα ρόλο σάν Βρετανοί πράκτορες. Ἐν τῶ μεταξύ εἶχαν μεταπηδήσει στό στρατόπεδο τῶν βασιλοφρόνων.
20. Τήν πρωτοβουλία αὐτοῦ τοῦ μέτρου εἶχε φαίνεται ὁ Κονδύλης πού τό ὑπέγραψε, Δαφνῆς, ὅ.π., σελ. 322
21. Ὁμοίως σελ. 327 κ.σ. καί R 2001/34/19. Ὁ Sir E. Drummond πρός F.O. στίς 19 Μαρτίου 1935.
22. Βλ. λεπτομέρειες στοῦ Δαφνῆ, ὅ.π., σελ. 333 κ.σ.
23. Ὁμοίως
24. R 1081/1081/19 – Greece, Annual Report 1934, παρ. 104 καί R 1334/34/19 – Waterlow πρός F.O. στίς 3 Μαρτίου 1935
25. Δαφνῆς, ὅ.π., σελ. 349

ΝΟΜΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ

τοῦ Γιώργου Ἀναστασιάδη

Κάθε συζήτηση γιά τά προβλήματα τῆς ἑλληνικῆς νομικῆς παιδείας θά 'πρεπε νά θέσει ἕνα πρωταρχικό ἐρώτημα: πόσο εἶναι ἐποικοδομητικό γιά τήν πορεία της νά ἀναφέρεται στά προβλήματα ἑνός συγκεκριμένου τομέα, χωρίς πρῶτα νά θίξει τά γενικότερα κοινωνικά, πολιτικά καί πολιτιστικά προβλήματα τοῦ τόπου, ὅπως αὐτά ἐμφανίζονται στήν εἰδική ἐπιστημονική περιοχή τῆς νομικῆς παιδείας. Χωρίς δηλαδή νά ἐντάξει ὀργανικά τήν προβληματική τῆς συζήτησης στήν προβληματική τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου.

Ἄν π.χ. διαπιστωθεῖ κρίση στή νομική παιδεία, θά 'ναι ἄραγε ἄσχετη ἀπό τήν γενικότερη κρίση, ὅπως αὐτή ἐκφράζεται, μέ τόν ἰδιαίτερο τρόπο της, στή νομική ἐπιστήμη;

Ἄν διαπιστωθεῖ ἀρτιότητα τῆς νομικῆς παιδείας, τό πρόβλημα εἶναι πῶς θά συνδεθεῖ ἤ μᾶλλον πῶς μπορεῖ νά ἀποσυνδεθεῖ ἀπό τήν καχεξία τῆς εὐρύτερης παιδείας μας ἤ ἀπό τίς γνωστές ἀδυναμίες καί ὑπολειτουργίες τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας[1].

Οἱ παραπάνω σκέψεις ὑπαινίσσονται ἁπλῶς τό θεμελιῶδες πρόβλημα τῶν συνθετικῶν σχέσεων ἐπιστήμης καί κοινωνίας, πρόβλημα πού δέν θά 'πρεπε νά μείνει μόνο στήν ἀναγνώριση κάποιας «κοινωνικῆς διάστασης» στά νομικά ἐπιστημονικά προβλήματα ἤ σ' ἕνα ἀφηρημένο θεωρητικό ἐπίπεδο[2].

ΝΟΜΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ὁ ὅρος νομική παιδεία ὑποδηλώνει ἄραγε μίαν ἀναφορά σ' ἕνα γνωστικό χῶρο εὐρύτερο ἀπό τήν νομική ἐκπαίδευση; Ἡ ἀπάντηση προϋποθέτει βέβαια ἕνα στοιχειώδη ἐννοιολογικό προσδιορισμό.

Νομική ἐκπαίδευση θά μποροῦσε νά ὀνομαστεῖ ἡ θεσμοθετημένη μορφή παιδείας πού διοχετεύει ἡ πολιτεία ἄμεσα μέ τόν κρατικό μηχανισμό καί ἔμμεσα μέ τά πανεπιστήμια. Νομική παιδεία πρέπει νά θεωρηθεῖ ὅλος ὁ χῶρος τῆς γνώσης τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου πού πρόκυψε ἀπό τήν ἱστορική ἐξέλιξη στή χώρα, χῶρος πού τό περιεχόμενό του μετασχηματίζεται καθημερινά ἀπό τίς σύγχρονες τάσεις πού ζητοῦν νά ἀνανεώσουν καί νά χειραφετήσουν τήν νομική ἐπιστήμη ἀπό τούς ποικίλους περιορισμούς της[3].

Θεωρητικά ἡ νομική ἐκπαίδευση τείνει νά ταυτιστεῖ μέ τήν νομική παιδεία ἤ πάντως νά καλύψει τόν ἐκτός πανεπιστημίου χῶρο της. Στήν πράξη ὅμως οἱ οἰκονομικές σχολές τῶν πανεπιστημίων παρέχουν κι αὐτές κυρίως νομική ἐκπαίδευση[4].

Τελικά, ἡ ἐπιλογή τοῦ ὅρου «νομική παιδεία» στό βαθμό πού καλύπτει ὅλο τό φάσμα τῆς νομικῆς γνώσης μέσα καί ἔξω ἀπό τό πανεπιστήμιο, ἐπιτρέπει στό συνέδριο ὄχι μόνο μιά σφαιρικότερη θεώρηση, ἀλλά καί τήν δυνατότητα γιά μιά δημιουργική κριτική συσχέτιση τῆς νομικῆς ἐκπίδευσης καί τῆς νομικῆς παιδείας.

ΤΡΙΑ ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Πρίν ἐξετάσουμε τούς ὅρους γιά μιά ἐπιστημολογική κριτική τῆς νομικῆς ἐπιστήμης ἀναφύονται τρία σχετικά καί ἀλληλένδετα προκαταρκτικά ζητήματα:

1. Ποιά εἶναι τά κριτήρια γιά τόν χαρακτηρισμό τοῦ ἐπιστημονικοῦ καί τοῦ μή ἐπιστημονικοῦ στή νομική παιδεία;

2. Ποιές εἶναι οἱ δυνατότητες πρόσβασης στή νομική παιδεία;

3. Πῶς λειτουργεῖ ἰδεολογικά ἡ νομική ἐπιστήμη;

Τί Θεωρεῖται Ἐπιστημονικό στή Νομική Παιδεία;

Μ' ἄλλα λόγια: Ποιά εἶναι τά κριτήρια μέ τά ὁποῖα προσδιορίζεται τί εἶναι καί τί δέν εἶναι ἐπιστημονικό στά νομικά.

Παράδειγμα: Ἐνῶ καί ἡ πιό στερεότυπη «ἀπό καθέδρας» ἀνάλυση τῆς πιό τυπικῆς νομικῆς διάταξης θεωρεῖται «νομική ἐπιστήμη» εἶναι πολύ ἀμφίβολο ἄν, ἐκφράσεις τοῦ λεγομένου «κοινοῦ περί δικαίου αἰσθήματος», ὅπως ἀποκρυσταλλώνονται π.χ. στόν τύπο κλπ., θεωροῦνται ἀπό τήν ἀκαδημαϊκή σκοπιά ὡς ἐπιστημονικές περιοχές.

Ἡ γιατί ἄραγε ἡ γνωμοδότηση ἑνός νομομαθῆ ἤ ἡ ἀπόφαση ἑνός δικαστῆ ἀποτελοῦν ἐξ ὁρισμοῦ «ἐπιστημονική ὕλη», ἐνῶ δέν θεωρεῖται «ἐπιστημονική» – μ' ὅλες τίς διαφανεῖς πρακτικές συνέπειες – ἡ ἄποψη γιά τό δίκαιο καί γιά τήν δικαιοσύνη μιᾶς ὁμάδας μή νομικῶν πού διαθέτουν μιά πολύπλευρη αὐτομόρφωση καί μιά ἀξιόλογη κοινωνική ἐμπειρία;

Ὁ ἰσχυρισμός ὅτι αὐτές οἱ αὐτόνομες γνώσεις στίς ὁποῖες στήριξαν τήν ἄποψή τους αὐτοί οἱ μή νομικοί – γνώσεις πού μερικές φορές μπορεῖ νά 'ναι πιό ὁλοκληρωμένες ἀπό τίς «ἐπίσημες» νομικές γνώσεις – δέν πιστοποιοῦνται μέ κάποιο πανεπιστημιακό ἀποδεικτικό ἔγγραφο ὥστε νά ἀποτελοῦν ἐπιστημονικό ἔδαφος, νομίζω ὅτι εἶναι, αὐταπόδεικτα, τελείως τυπολατρικός – ὅταν δέν εἶναι ὕποπτος συγκάλυψης ἄλλων σκοπιμοτήτων[5] – καί πάντως ἀνεπαρκής γιά νά μᾶς ὁδηγήσει στήν ἀναζήτηση τῶν κρίσιμων κριτηρίων[6], πού ἐντοπίζονται στό ἐπίπεδο τῶν σχέσεων τῆς ἰδεολογίας καί τῆς ἐπιστήμης τίς ὁποῖες ἐξετάζουμε παρακάτω.

Οἱ Δυνατότητες Πρόσβασης στή Νομική Ἐπιστήμη

Δέν πρόκειται βέβαια ἐδῶ γιά τίς ἐγγενεῖς δυσκολίες πού ἔχει ἡ νομική ἐπιστήμη γιά τόν ἀμύητο – κάποτε θά πρέπει νά

---

* *Τό κείμενο αὐτό ἀποτέλεσε, στόν βασικό του πυρήνα, τήν εἰσήγηση τοῦ ὑπογράφοντος στό θέμα «Νομική παιδεία καί πολιτική» τοῦ συνεδρίου γιά τά 50 χρόνια τῆς σχολῆς ΝΟΕ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (3-5 Μαΐου 1979): «Προβλήματα τῆς ἑλληνικῆς νομικῆς παιδείας».*

ξεπερασθεῖ κι αὐτή ἡ διάκριση σέ «μυημένους» καί «ἀμύητους» – ἀλλά γιά τό κατά πόσο ὁ τόπος, ὁ τρόπος καί ὁ χρόνος διδασκαλίας, ἡ σύνδεση τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ προγράμματος μέ τήν πράξη καί μιά σειρά ἀπό ἄλλα ἱστορικά δεδομένα[7], καθιστοῦν ἀπρόσιτη τήν νομική ἐκπαίδευση καί παιδεία σ' ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Θεωρῶ μηχανιστική καί ἁπλουστευμένη τήν ἄποψη ὅτι ἡ σύγχρονη νομική ἐπιστήμη ἀκριβῶς ἐπειδή γεννήθηκε καί ἀνδρώθηκε μέσα σέ συγκεκριμένες κοινωνικές συνθῆκες (καταμερισμός ἐργασίας, διαχωρισμός κράτους-κοινωνίας κλπ.) δέν ἔχει ἔτσι ἐξ ἀντικειμένου τή δυνατότητα νά γίνει ἐπιστήμη ὁλόκληρης τῆς κοινωνίας καί κάθε κοινωγίας,κυρίως διότι ἡ ἄποψη αὐτή ταυτίζει τόν κοινωνικό καί ἰδεολογικό ρόλο τοῦ δικαίου μέ τόν ἀντίστοιχο ρόλο τῆς δικαιϊκῆς ἐπιστήμης χωρίς νά δέχεται τήν σχετική αὐτονομία πού ὑπάρχει στήν ἀμφίδρομη σχέση ἄλλης ἐξάρτησής τους[8].

Ὡστόσο,δέν μπορῶ νά μήν τίς ἀναγνωρίσω ἕνα πυρήνα ἀλήθειας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ὁ σημαντικός φραγμός πού φαίνεται ἀνάγλυφα στή διαφορά ἀνάμεσα σ' αὐτή πού ἀποκαλοῦμε νομική γλώσσα τῶν εἰδικῶν καί τή γλώσσα τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ἕνα θέμα πού θ' ἄξιζε νά ἀναλυθεῖ βαθύτερα[9].

Καί δέν ἐξαντλεῖται τό ζήτημα βέβαια μόνο στίς δυσκολίες πρόσβασης στή νομική ἐκπαίδευση, πρόκειται καί γιά τίς γενικότερες δυσχέρειες νά γίνει ὁ καθένας δέκτης τῆς διάχυτης νομικῆς παιδείας[10].

Τό Ἰδεολογικό Περιεχόμενο τῆς Νομικῆς Παιδείας

Εἶναι εὐνόητο βέβαια ὅτι ἡ σύντομη ἀνάλυση πού ἀκολουθεῖ εἶναι ἀναγκαστικά σχηματική γιατί τό θέμα εἶναι πολυδιάστατο, εὐρύ καί ἀνοικτό ἀπό θεωρητική ἄποψη. Κατ' ἀρχήν ἡ ἰδεολογία ὡς σύνολο ἀξιολογήσεων καί γενικότερης πρακτικῆς τοῦ ἐπιστημονικοῦ ὑποκειμένου[11] ὑπάρχει ἀναπόφευκτα στή βάση ἰδίως κάθε ἀνθρωπιστικῆς ἐπιστήμης[12].

Ἡ νομική, ὄχι μόνο δέν ἀποτελεῖ ἐξαίρεση, ἀφοῦ ἀνήκει στίς λεγόμενες ἐπιστῆμες τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά καί μία ἀπό τίς χαρακτηριστικότερες ἐπαληθεύσεις τῆς ἰδεολογικῆς ὑφῆς κάθε ἐπιστήμης μέσα στό συγκεκριμένο κοινωνικό σύστημα[13]. Ὅπως κάθε ἐπιστήμονας, ἔτσι καί ὁ νομικός ὑπόκειται στίς κοινωνικές καί πολιτικές συνθῆκες τῆς ἐποχῆς του. Κάτι περισσότερο: ἀποτελεῖ συστατικό-λειτουργικό μέρος τους καί συνεπῶς, ἐξ ἀντικειμένου, ἀνεξάρτητα ἀπό καλές ἤ κακές προθέσεις, ἡ ἐπιστημονική του λειτουργία-ἔρευνα, διδασκαλία, συγγραφή κλπ. – εἶναι προσδιορισμένη κοινωνικά καί πολιτικά, ἀκόμη καί πολιτιστικά μέ τήν ἔννοια ὅτι εἶναι ἱστορικά ἐπιβαρυμένη μέ τό σύστημα ἀξιῶν τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ[14].

Τό ἴδιο βέβαια προσδιορισμένες εἶναι καί οἱ δομές, οἱ θεσμοί κλπ. μέσα στούς ὁποίους ἐργάζεται ὁ νομικός μελετητής. Ἄλλωστε κάθε γνώση, ἀκόμη καί ἡ μή ἱεραρικά διαρθρωμένη[15], στό μέτρο πού εἶναι δεμένη, ἔστω καί ἔμμεσα, μέ τό πρόβλημα τῆς ἐξουσίας, δέν εἶναι οὔτε κοινωνικά οὔτε πολιτικά ἀμέτοχη.

Ἑπομένως «καθαρή» νομική ἐπιστήμη, «οὐδέτερη» νομική ἐπιστήμη δέν εἶναι μόνο ἀδύνατη, εἶναι ἀδιανόητη σέ κοινωνίες ταξικές, κοινωνίες ἀνταγωνιστικές, κοινωνίες πού ξεχωρίζουν ἀνάμεσα σέ ἐξουσιαστές καί ἐξουσιαζόμενους, ἀκόμη καί σέ ἐκπρόσωπους καί ἐκπροσωπούμενους κλπ.[16].

Ἔτσι λοιπόν, ἡ νομική ἐκπαίδευση, ἀνεξάρτητα ἀπό τίς διαθέσεις της, λειτουργεῖ ἐξ ἀντικειμένου, ἰδεολογικά δηλαδή, ὄχι οὐδέτερα, π.χ. μέ τόν τρόπο πού θέτει ὁρισμένα προβλήματα, ἐνῶ ἀποσιωπᾶ ἐπιμελῶς κάποια ἄλλα καί δέν ἀνακινεῖ προβλήματα πού «ἐνοχλοῦν». Ἤ μέ τόν τρόπο πού διακηρύσσει ἤ ἐπιβάλλει τήν ἀπολιτική ἀντίληψη τῶν πραγμάτων καί τήν ἀπέχθεια ἤ τήν ἀδιαφορία της γιά κάθε ἀξιολογική κρίση πού μπορεῖ νά διαταράξει τήν κρατούσα τάξη πραγμάτων κλπ.[17]. Ἤ ἀκόμη καί μέ τόν τρόπο πού συσσωρεύει ἕνα μεγάλο ποσοστό ἄχρηστων, ἀποσπασματικῶν καί ξεκομμένων, ἀπό τόν κοινωνικό περίγυρο, γνώσεων.

Ἄν θά 'θελε κανείς ἐδῶ νά προεκτείνει τήν ἀνάλυση θα μποροῦσε νά ὑποστηρίξει ὅτι μ' αὐτές τίς νομικές γνώσεις πού παρέχει ἡ ἡγεμονική κοινωνική δύναμη καταφέρνει ὡς ἕνα σημεῖο νά ἐλέγχει ἕνα ζωτικό ἐπιστημονικό χῶρο πολύ περισσότερο, ἀφοῦ παράλληλα μέ τό νά μήν παρέχει αὐτές τίς γνώσεις δέν ἐπιτρέπει οὔτε τό δικό της ἔλεγχο, οὔτε, κατά μείζονα λόγο, τήν ἀλλαγή της.

Τέλος, ἰδεολογικά λειτουργεῖ ἡ νομική ἐκπαίδευση ἀκόμη καί στόν τρόπο πού ἐπιλέγει ἤ ἀποκλείει ὅσους ἐπιστήμονες δέν πειθαρχοῦν στούς γραπτούς καί ἄγραφους κανόνες της. Ἔτσι, γιά νά κάνει «ἀκαδημαϊκή καριέρα» ἤ καί ἁπλῶς νά ἐπιβιώσει ἕνας μελετητής τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, ὀφείλει νά παρουσιάσει μιά «πρωτότυπη» ἐργασία γνωστή ὡς διδακτορική διατριβή.

Ὁ πιό ἐνδεδειγμένος τρόπος γιά νά τά καταφέρει εἶναι νά ἀσχοληθεῖ μέ τήν μονοδιάστατη καί λεπτομερειακή ἀντιμετώπιση ἑνός προβλήματος λιγότερο ἤ περισσότερο οὐσιαστικοῦ, πάντως ὄχι τόσο ἐπίκαιρου, ὄχι διεπιστημονικοῦ-διακλαδικοῦ[18], ὄχι ἀνεξάρτητου ἀπό τυπικές καί οὐσιαστικές προδιαγραφές, στόν βαθμό πού ὁ σκοπός τῆς πανεπιστημιακῆς ἔρευνας δέν συνίσταται πάντοτε στήν παραγωγή χρήσιμης νομικῆς γνώσης σέ σχέση μέ τά βασικά προβλήματα τοῦ τόπου, ἀλλά συχνά στήν δημιουργία τοῦ μαχητοῦ ὁπωσδήποτε τεκμήριου ὅτι ὁ ἐρευνητής εἶναι ἱκανός νά «συμβάλλει» στή νομική ἐπιστήμη, δηλαδή νά συνδράμει στή συντήρηση καί ἀναπαραγωγή τῆς συγκεκριμένης νομικῆς ἐκπαίδευσης – φυσικά δέν παραβλέπεται καί τό ἐνδεχόμενο μιᾶς ἀνανεωτικῆς-ἀντικομφορμιστικῆς δουλειᾶς μέσα ἀπό τήν διαδικασία τοῦ διδακτορικοῦ: ἐξαίρεση πού θά ἐπιβεβαιώνει τόν κανόνα[19].

Η «ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΗ» ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Ὑπάρχει, μετά ἀπ' ὅλα αὐτά, ἡ δυνατότητα «ἐπιστημολογικῆς» κριτικῆς[20], δηλαδή αὐτοκριτικῆς τῆς νομικῆς ἐπιστήμης; Ἀκριβέστερα, προκειται γιά τά ὅρια τῆς ἐπιστημολογίας τῆς δικαιϊκῆς ἐπιστήμης. Δηλαδή, ὡς ποιό βαθμό μπορεῖ ἡ νομική παιδεία νά «μιλάει» γιά τόν «ἑαυτό» της χωρίς νά θέτει ἔτσι σέ ἀμφισβήτηση τήν ἴδια της τήν ὑπόσταση[21]. Ἤ μ' ἄλλα λόγια: πόσο ἐπιστημονική μπορεῖ νά 'ναι ἡ νομική γνώση, ἐκπαίδευση κλπ. ἐξαρτᾶται ἀπό τό βαθμό τῆς «ἐπιστημολογικῆς» τῆς κριτικῆς.

Ἡ «Νομική ἐπιστήμη» χωρίς «ἐπιστημολογικό» αὐτοαναλογισμό, τείνει νά ἐξισωθεῖ μέ τή νομική τεχνική ἤ τόν νομικό τεχνοκρατισμό.

Συνεπῶς τό κριτήριο γιά τόν διαχωρισμό νομικῆς ἐπιστήμης καί νομικῆς τεχνικῆς δέν μπορεῖ νά ἀναζητηθεῖ οὔτε στόν πανομικισμό τῶν παραδοσιακῶν νομικῶν («ὅλα εἶναι νομικά» καί ἡ «δικαιϊκή ἐπιστήμη» εἶναι πανταχοῦ παροῦσα) οὔτε βέβαια στήν κανονοκρατική δομή τῆς «ἐπιστήμης» πού «ἑρμηνεύει» τούς κανόνες δικαίου[22].

Τό κριτήριο πού προτείνεται εἶναι *ἡ δυνατότητα τῆς νομικῆς ἐπιστήμης νά ἔχει ἐπίγνωση ὅτι εἶναι ἡ ἐπιστήμη μιᾶς ἰδεολογίας, ἀλλά καί ταυτόχρονα ὅτι μπορεῖ νά 'ναι καί ἡ κριτική τῆς ἰδεολογίας αὐτῆς.*

Στό μέτρο πού ἡ νομική ἐκπαίδευση καί παιδεία μπορεῖ νά

ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Διαβάζετε καί διαδίδετε τήν «ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ» (ΚΟΘΕΠ) - Μαχόμενο πολιτικό - ἰδεολογικό - θεωρητικό ὄργανο, τοῦ ΚΚΕ Ἐσωτερικοῦ, ἐπεξεργασίας τῆς πολύπλευρης φυσιογνωμίας του, ἐπιστημονικοῦ προβληματισμοῦ καί διαλόγου.

Κυκλοφορεῖ τό 28-29 τεῦχος τῆς ΚΟΘΕΠ μέ ἐνδιαφέρουσα ὕλη.

δημιουργήσει τίς προϋποθέσεις γιά νά ἀναγνωρίσει κάθε νομικός ποιά εἶναι ἡ θέση του καί ποιός εἶναι ὁ ρόλος του στόν χῶρο τῶν κοινωνικῶν σχέσεων μέσα στίς ὁποῖες εἶναι ἐνταγμένος καί τίς ὁποῖες θά πρέπει νά «ρυθμίσει» καί νά «ἀξιολογήσει» ἀποκτᾶ μόνο τότε μιά πραγματική ἐπιστημονική ταυτότητα.

Ἄν ὁ νομικός μείνει στή ρηχή καί μονοσήμαντη μελέτη τοῦ ἀντικειμένου του χωρίς κριτική στάθμιση καί χωρίς αἴσθηση γιά τίς κοινωνικές του συνιστῶσες, τότε γίνεται – εἴτε τό ἀποδέχεται, εἴτε ὄχι – ἕνα εἶδος φορέα, ἕνα εἶδος ἀγωγοῦ τῆς ἰδεολογίας πού ἐκπέμπει ἡ νομική διαδικασία γνώσης καί πρακτικῆς καί λειτουργεῖ πλέον ὄχι ὡς νομικός ἐπιστήμονας, ἀλλά ὡς νομικός τεχνικός ἤ τεχνοκράτης.

Τό πρόβλημα μέ τήν σχέση ἰδεολογίας καί νομικῆς βρίσκεται στό ὅτι ἡ σχέση αὐτή – σχέση ἐπικάλυψης δύο παραλλήλων καί ὄχι ἐφαπτομένων κύκλων – δέν εἶναι ὁρατή «διά γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ», δηλαδή ὅσους δέν διαθέτουν τίς εἰδικές δυνατότητες τῆς γνώσης καί τῆς ἐπίγνωσης.

Μέ ἄλλα λόγια ἡ παρέμβαση τοῦ νομικοῦ μελετητῆ συνίσταται ἀκριβῶς στόν διαχωρισμό καί τήν ἐξακρίβωση τῶν τμημάτων πού ἐπικαλύπτονται, δηλαδή στόν χῶρο ὅπου τό ἰδεολογικό στοιχεῖο καί ἡ ἐπιστημονική ὕλη συμπίπτουν, ἀλλά καί ὅπου μποροῦν καί ὀφείλουν νά διαχωρίζονται, ὥστε νά ἀναγνωρισθεῖ τό καθένα στή δική του λειτουργία καί νά ἀπελευθερωθεῖ ἡ νομική ἐπιστημονική θεωρία καί πράξη ἀπό τήν ἰδεολογική κυριαρχία.

Δέν θά παύσει βέβαια νά λειτουργεῖ ἰδεολογικά σύμφωνα μέ τά ὅσα ἀναφέραμε στήν σχετική παράγραφο ἡ νομική ἐπιστήμη. Ἁπλῶς ἡ παρέμβαση τοῦ νομικοῦ θά ξεδιαλύνει ὅσα βρίσκονται πίσω ἀπό τίς ἐκτυφλωτικές φωτεινές ἐπιγραφές τῆς νομικῆς ἐκπαίδευσης καί θαμπώνουν καί ἀποπροσανατολίζουν τούς ἀνυποψίαστους ἐρευνητές καί κριτές.

Μιά τέτοια παρέμβαση ὅμως – διόλου εὔκολη ἀποστολή – προϋποθέτει ὡς ὅρο sine qua non τήν ἐπίγνωση ἀπό τόν νομικό ἐπιστήμονα ὅτι κι αὐτός εἶναι παράγωγο, στοιχεῖο τῆς ἱστορίας καί τοῦ διαρκοῦς κοινωνικοῦ ἀνταγωνισμοῦ καί ταυτόχρονα ἕνας ἀπό τούς μύριους διαμορφωτικούς κοινωνικούς συντελεστές της.

Νά γιατί ὁ κάθε νομικός μελετητής, δάσκαλος, ἐρευνητής, ἐφαρμοστής τοῦ δικαίου – ἀλλά καί ζωηρός ἐπικριτής του – πρέπει νά μπορεῖ νά παίρνει ἀπόσταση ἀπό τήν ἐπιστήμη του, νά ἀποστασιοποιεῖται[23], γιά νά χαράξει στόν τομέα του τήν κρίσιμη διαχωριστική γραμμή. Καί νά γνωρίζει πότε καί πῶς καί γιατί πρέπει νά κάνει αὐτήν τήν τομή. Μ' ἄλλα λόγια γιατί καί πῶς πρέπει νά κοινωνικοποιηθεῖ[24]. Γιατί αὐτό σημαίνει ἐδῶ κοινωνικοποίηση τῆς πολιτικῆς μας πράξης ἤ ἀπραξίας,ἀφοῦ ἔτσι καί ἀλλιῶς ὅλοι κάνουν πολιτική στήν ἐπιστήμη τους[25],ἀκόμη καί αὐτοί πού «διαρρηγνύουν τά ἱμάτιά» τους γιά τήν ἀπολιτικότητά τους – ἰδίως αὐτοί...

Αὐτή λοιπόν ἡ ἀποστασιοποίηση-κοινωνικοποίηση, σημαίνει ἐνδεικτικά, συμμετοχή σ' ὅλες τίς κοινωνικές, πολιτικές καί πολιτιστικές διαδικασίες τῆς ἐποχῆς μας, σημαίνει ἄνοιγμα τοῦ ὁρίζοντα[26] σ' ὅλες τίς ἐπιστῆμες καί ὄχι μόνο τίς καθιερωμένες – πόσοι ἄραγε ἀπό τούς σύγχρονους νομικούς ἔχουν κάπως ἀσχοληθεῖ μέ ἐπιστῆμες πού ἔχουν προφανή χρησιμότητα γιά τό δίκαιο, ὅπως ἡ σημειολογία, ἡ γλωσσολογία, ἡ ψυχανάλυση, ἡ πολιτική ἀνθρωπολογία, ἡ κυβερνητική, ἡ οἰκολογία, κλπ. – σημαίνει τέλος, καθημερινή ἐπαφή μέ τήν πραγματικότητα καί μέ ὅλα τά σύγχρονα ρεύματα, συνεχή καί ὑπεύθυνη τοποθέτηση καί παρέμβαση στά προβλήματα τοῦ τόπου κλπ.[27].

Ἐμπλουτισμένη ἔτσι μ' ὅλη αὐτήν τήν γνώση καί τήν ἐμπειρία, ὁλοκληρωμένη ἀνθρώπινα, κοινωνικά καί ἐπιστημονικά, ἡ πρωτοπορία τῶν νομικῶν μελετητῶν, θά εἶναι ὥριμη νά μετατρέψει τόν ἀδιαφανή ἰδεολογικό μανδύα σέ διαφάνεια, ὥστε νά φανοῦν ὅλες οἱ διαστάσεις καί οἱ λειτουργίες, ἀλλά καί οἱ ἐπιπτώσεις τῆς νομικῆς ἐκπαίδευσης. Καί τότε χωρίς τήν ἔκλειψη τῆς νομικῆς ἐπιστήμης ἀπό τήν ὁποιαδήποτε ἰδεολογία θά μποροῦμε ὄχι μόνο νά θέτουμε, ὄχι μόνο να ἐξηγοῦμε, ὄχι μόνο νά ἐντοπίζουμε τά προβλήματα τῆς νομικῆς παιδείας, ἀλλά καί νά τά λύνουμε, ἔστω καί ἄν χρειασθεῖ ὁ μετασχηματισμός ἤ ἡ ὑπέρβαση τῆς ἰδίας τῆς νομικῆς ἐπιστήμης ἤ καί τῆς κοινωνίας πού τήν ἐλέγχει καί τήν χειραγωγεῖ. ■

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. ἐνδεικτικά Ν. Μουζέλη: Νεοελληνική Κοινωνία: Ὄψεις Ὑπανάπτυξης, Ἀθήνα 1978 (Ἐξάντας), ἰδίως σ. 303 ἑπ.

2. Βλ. Α. Ζωμπέρ καί Ζ-Μ Λεβύ-Λεμπλό: (Αὐτο)κριτική τῆς Ἐπιστήμης, Ἀθήνα 1973 (Βέργος), σ. 15 ἑπ.

3. Βλ. Α. Μάνεση: Ἡ Συνταγματική Προστασία τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Ἐλευθερίας, Ἀθήνα 1977, ἀνάτυπο «ὁ πολίτης», σ. 34 ἑπ.

4. Βλ. Δ. Μαρωνίτη: Ἐλεύθερος Διάλογος καί Παιδεία, π. «ὁ πολίτης», τχ. Ι, 1976, σ. 18 ἑπ.

5. Βλ. Α. Ζωμπέρ κλπ., ὅ.π., σ. 29, ἑπ. 64 ἐπ.

6. Βλ. Χ. Θεοδωρίδη: Εἰσαγωγή στή Φιλοσοφία, Ἀθήνα, χ. χρ., 2η ἔκδ., σ. 135 ἐπ., σ. 148 («ἡ ἐπιστήμη εἶναι ὅπως καί ἡ τέχνη κάτι ἀνοιχτό πού πλάθεται ἀδιάκοπα μέ στενή συνεργασία τοῦ νοῦ καί τοῦ κόσμου»). Α. Γκράμσι: Ἱστορικός Ὑλισμός, Ἀθήνα 1973 (Ὀδυσσέας) σ. 97 ἐπ. 203 ἑπ. Γιά τόν ὁρισμό τῆς ἐπιστήμης. Ι. Μανωλεδάκη: Εἰσαγωγή στήν Ἐπιστήμη, Θεσσαλονίκη 1975 σ. 11 ἑπ. Μ. Bunge: Ἡ Φύση τῆς Ἐπιστήμης, π. «Δευκαλίων», 16, 1979, σ. 352 ἑπ., 357 ἑπ.

7. Βλ. γενικότερα: G. Bachelard, Le Nouvel Esprit Scientifique (1934), Paris 1968 (P.U.F.).

8. Γιά μιά κριτική τοῦ δικαίου καί κατά προέκταση τῆς δικαιϊκῆς ἐπιστήμης ἀπό τήν μαρξιστική σκοπιά βλ. Ε. Πασουκάνις: Μαρξισμός καί Δίκαιο, Ἀθήνα 1977 (Ὀδυσσέας). Χρήσιμη καί ἡ βιβλιοκριτική τοῦ ἔργου ἀπό τόν Α. Μανιτάκη στό π. «ὁ πολίτης», τχ. 17, 1978, σσ. 78-86.

9. Τό ἔναυσμα γιά μιά συστηματικότερη ἀντιμετώπιση τό ἔδωσε ἤδη τό ἄρθρο τοῦ Δ. Εὐρυγένη: Νεοελληνική καί Δίκαιο: καιρός γιά δουλειά, π. Ἀρμενόπουλος, τχ. 1-2, 1976, σσ. 21-27. Γιά τήν κοινωνική λειτουργία τῆς γλώσσας βλ. Γ. Βέλτσου: Κοινωνία καί γλώσσα (γιά τήν ἀμίλητη καί τήν μιλημένη γλώσσα), Ἀθήνα 1976 (Παπαζήση) ἰδίως σ. 14 ἑπ.

10. Πρός τήν κατεύθυνση τῆς ἄρσης αὐτῶν τῶν δυσχερειῶν ἕνα ἀξιοσημείωτο βῆμα – παρά τίς «ἐγγενεῖς» ἀδυναμίες του – μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ἡ ἵδρυση καί ἡ λειτουργία τοῦ «ἐλεύθερου ἀνοικτοῦ πανεπιστημίου» στόν Δῆμο Ἀθηναίων (βλ. σχετικά Α. Ρήγου: Πού σκοπεύει τό Ἀνοιχτό πανεπιστήμιο τῆς Ἀθήνας, Ἐφ. «Κυριακάτικη Πρωϊνή Ἐλευθεροτυπία», ἀρ. φ. 295, 29.4.79, σ. 11).

11. Βλ. Λ. Ἀλτουσέρ, Θέσεις, Ἀθήνα 1977 (Θεμέλιο) σ. 16 ἑπ.

12. Βλ. Α. Ζωμπέρ κλπ., ὅ.π., σ. 34 ἑπ. Α. Γκράμσι, δ.π., σ. 89 ἑπ. J. Habermas, Τεχνική καί ἐπιστήμη σάν ἰδεολογία, Ἀθήνα, χ.χρ. (ἔκδ. 70), ἰδίως σ. 17 ἑπ., 44 ἑπ. καί Β. Φίλια: Μάξ Βέμπερ: Συστηματική Κοινωνιολογία καί Μεθοδολογία, Ἀθήνα 1976, (Νέα Σύνορα) σ. 187 ἑπ.

13. Βλ. M. Miaille: Une Introduction Critique en Droit, Paris 1977, (Maspero), σ. 25 ἑπ.

14. Βλ. Γ. Δερτιλῆ: Προβλήματα Αἰτιολογίας στήν Ἱστορία, π. «ὁ πολίτης», τχ. 17, 1978, σσ. 52-56.

15. Γιά τήν σχέση ἐξουσίας διδασκόντων καί διδασκομένων βλ. Α. Μάνεση: ὅ.π., σ. 38 ἑπ.

16. Βλ. M. Miaille, ὅ.π., Κ. Λένκ: Ἡ ἀξιολογική ἐλευθερία σάν πλάσμα σέ Adorno κλπ. Κοινωνιολογία μεταξύ Θεωρίας καί Ἐμπειρίας, Ἀθήνα, 1972 (Πέλλα), σ. 136 ἑπ., Γ. Βέλτσου, ὅ.π., σ. 180 ἑπ., Α. Μάνεση, ὅ.π. σ. 44 ἑπ. κλπ.

17. Βλ. Κριτική αὐτῆς τῆς κυρίαρχης πάντως ἀντίληψης σέ Α. Μάνεση ὅ.π., σ. 44, ἑπ., πού ὑποστηρίζει χαρακτηριστικά ὅτι «οἱ ἀξιολογικές κρίσεις δέν εἶναι μόνο ἀναπόφευκτες, ἀλλά καί ἐπιβεβλημένες». Βλ. ἀκόμη γιά τήν σχέση πολιτικῆς καί ἐπιστήμης: Δ. Εὐρυγένη: Πανεπιστημιακή Διδασκαλία καί Πολιτική, π. «Ἀρμενόπουλος», 1975, σ. 1 κ.ἑ. 3κ.ἑ., Δ. Φατούρου: Ἀλλαγή καί Πραγματικότητα στό Πανεπιστήμιο, Ἀθήνα 1975, ἰδίως σ. 36 ἑπ., 110 ἑπ. κλπ. καί Δ. Τσάτσου: Προβλήματα Δημοκρατίας, Ἀθήνα 1975, (Ἴκαρος), σ. 33 ἐπ.

18. Βλ. Π. Κραββαρίτου-Μανιτάκη: Γιά μιά Διακλαδική Προσέγγιση τοῦ Δικαίου (εἰσήγηση στά πλαίσια τοῦ συνεδρίου γιά τά 50 χρόνια τῆς Νομικῆς σχολῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης).

19. Γιά τόν φορμαλισμό τῆς νομικῆς διατριβῆς βλ. M. Miaille, δ.π., σ. 24 ἑπ. καί γενικότερα Α. Ζωμπερ, ὅ.π., σ. 40 ἑπ.

20. Γενικά γιά τήν ἐπιστημολογία βλ. Ζ. Πιαζέ: Ἐπιστημολογία τῶν ἐπιστημῶν τοῦ ἀνθρώπου, Ἀθήνα 1972 (Ράππα) καί Α. Badiou: Π. Χριστοδουλίδη: Ἡ Φιλοσοφία τῆς Ἐπιστήμης, Εἰσαγωγικό σημείωμα, π. Δευκαλίων 16, σ. 335 ἑπ. Εἰσαγωγή στή διαλεκτική ἐπιστημολογία, Ἀθήνα 1972 (Καστανιώτη), Π. Χριστοδουλίδη: Ἡ Φιλοσοφία τῆς Ἐπιστήμης. Εἰσαγωγικό σημείωμα, π. Δευκαλίων 16, σ. 335 ἑπ.

21. Βλ. Γ. Βέλτσος: Σημειολογία τῶν Πολιτικῶν Θεσμῶν, Ἀθήνα 1974 (Παπαζήση), υελ. 19 ἑπ. καί M. Miaille, ὅ.π., σ. 31 ἑπ.

22. Πρβλ. Γ. Κορδάτου: Εἰσαγωγή εἰς τήν νομικήν ἐπιστήμην, Ἀθῆναι 1939, σ. 10 ἑπ., Κ. Τσάτσου: Ἡ Νομική ὡς Τεχνική καί ὡς Ἐπιστήμη (Ἀρχεῖον Φιλοσοφίας καί Θεωρίας τῶν Ἐπιστημῶν, τομ. Α). Κ. Δεσποτόπουλου: Ἡ Πνευματική Ὑπόστασις τῆς Νομικῆς Ἐπιστήμης, Ἀθήνα 1937.

23. Βλ. L. Goldman: Ἀνθρωπιστικές Ἐπιστῆμες καί Φιλοσοφία, Ἀθήνα 1971, (ἐκδόσεις 70), σ. 88 ἑπ.

24. Βλ. Γ. Βλάχου, Πολιτική, Ἀθήνα 1978, τομ. ΙΙ, σ. 138 ἑπ.

25. Γιά τήν ἔννοια τῆς πολιτικῆς βλ. Δ. Τσάτσου: Εἰσηγήσεις Πολιτειολογίας, τομ. Α΄, Ἀθήνα 1977, (Σάκκουλα), σ. 51 ἑπ.

26. Καί ὁ Γ. Μιχαηλίδης-Νουάρος: Δίκαιον καί Κοινωνική Συνείδησις, Ἀθήνα 1972 (Παπαζήση), σ. 9 ἑπ. ἀναγνωρίζει τά στενά ὅρια τῆς νομικῆς ἐπιστήμης πού «ἀποκαρδιώνουν καί ἀποθαρρύνουν πᾶσαν δημιουργικήν πνοήν καί πρωτοβουλίαν».

27. Γιά τά ὅρια πάντως τοῦ προοδευτικοῦ ρόλου τοῦ νομικοῦ βλ. Δ. Τραυλοῦ-Τζανετάτου: Ἐργατικό Δίκαιο καί Βιομηχανική Κοινωνία (Γιά μιά κριτική-διαλεκτική νομική ἐπιστήμη), Ἀθήνα 1977 (Παπαζήση), σ. 103 ἑπ., 123 ἑπ.

Ἡ σημασία μιᾶς παράδοσης στόν καιρό μας

ΜΕ ΤΗ δημοσίευση τριῶν ἀκόμα εἰσηγήσεων ἀπ' τή «συνάντηση στ' Ἀνώγεια» κλείνουμε τήν παρουσίαση τῆς ἐνότητας τῶν κειμένων ἀπ' τή συζήτηση γιά τήν παράδοση. Προσπαθήσαμε νά παρουσιάσουμε ἁπλῶς «κειμενογραφικά» τό πολιτιστικό αὐτό γεγονός, χωρίς νά ὑπεισέλθουμε στήν οὐσία τῆς μεθοδολογίας καί τῆς ἰδεολογίας πού κατέθεσαν οἱ διάφοροι εἰσηγητές. Προσπαθήσαμε νά ὑπηρετήσουμε μιάν ἀνάγκη συνάφειας πού θά 'πρεπε νά διέπει τήν ἑνότητα τῶν ἑπτά, συνολικά, κειμένων πού ἀναδημοσιεύσαμε στό σημερινό καί τό προηγούμενο τεῦχος.

ΜΕΤΑ τά κείμενα τῶν Μάνου ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ, Φίλιππου ΗΛΙΟΥ, Ἄλκης ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ–ΝΕΣΤΟΡΟΣ καί Δημήτρη ΜΑΡΩΝΙΤΗ πού δημοσιεύτηκαν στό προηγούμενο τεῦχος, στό σημερινό τεῦχος συνεχίζουμε μέ τή δημοσίευση τῶν ἀκόλουθων εἰσηγήσεων:

● *ΤΟ κείμενο τοῦ Ἐρατοσθένη ΚΑΨΩΜΕΝΟΥ, συνιστᾶ μιάν ἀπόπειρα γιά τή δομική ἀνάλυση τῆς ἰδεολογίας καί τῆς σημαντικῆς πού βρίσκουμε στό δημοτικό τραγούδι. Οἱ ἱστορικές ἀναφορές καί οἱ κοινωνιολογικές ἐπισημάνσεις δίνουν μιά συλλογικότερη διάσταση στό πρότυπο ἀνάλυσης τοῦ εἰσηγητῆ καί ὑποδείχνουν ἐρευνητικές περιοχές γιά μιά γόνιμη ἐξέταση τοῦ εἴδους.*

● *ΤΟ κείμενο τῆς Ἑλένης ΚΑΡΑΪΝΔΡΟΥ ἀσχολεῖται μέ τό πρόβλημα τῆς προφορικῆς παράδοσης στή σχέση της μέ τή λαϊκή μουσική ἔκφραση, τούς φορεῖς της, τή φύση καί τή λογική της, καθώς καί τήν «τύχη» πού τῆς ἐπιφυλάσσεται στίς σημερινές κοινωνικές συνθῆκες, ὅσο καί σ' αὐτές τῆς τεχνολογικῆς ὀργάνωσης στήν παραγωγή τῆς μουσικῆς. Ἡ τοποθέτηση τοῦ προβλήματος καί οἱ προτάσεις πού ἀναφέρονται στήν ἔμπρακτη δημιουργική ἀντιμετώπιση τῆς προφορικῆς παράδοσης στή μουσική, συγκροτοῦν μιά τεκμηριωμένη ἄποψη καί εἶναι πρόκληση γιά μιά σοβαρή καί σέ βάθος ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος.*

● *ΤΟ τελευταῖο κείμενο εἶναι τῆς Ἀγγελικῆς ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ πού παραβρέθηκε στ' Ἀνώγεια σάν ἐκπρόσωπος τοῦ περιοδικοῦ «Καθρέφτης». Μέ ἕνα ἦθος ἀνυποψίαστο καί μιά γλώσσα πού μεταφέρει σέ «πρώτη γραφή» τή βιωμένη ἐμπειρία μιᾶς γενιᾶς «ἐκτός παράδοσης», τό κείμενο αὐτό εἶναι δείκτης καί φορέας τῶν προβληματισμῶν ἤ καί τῶν προβληματικῶν σχέσεων ἀνάμεσα στή νεώτερη γενιά καί τήν παράδοση.*

Βασικές ὄψεις τοῦ λαϊκοῦ πολιτιστικοῦ μοντέλου ὅπως ἐμφανίζεται στό δημοτικό τραγούδι

τοῦ Ἐρατοσθένη Καψωμένου

Ἡ εἰσήγηση αὐτή φιλοδοξεῖ νά συμβάλει στήν κατεύθυνση μιᾶς βαθύτερης γνωριμίας μέ τή λαϊκή παράδοση, γνωριμίας πού ἀποτελεῖ ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά ἕνα οὐσιαστικό προβληματισμό πάνω στό θέμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ. Ἀλλά καί πέρα ἀπ' αὐτό, τό αἴτημα γιά συστηματική μελέτη καί κατανόηση τῆς παράδοσης προβάλλει σήμερα ὀξύτερο ἀπό κάθε ἄλλη φορά, καθώς μπαίνομε – μέ ἄνισους ὅρους – σέ μιά φάση τελειωτικῆς ἀναμέτρησης μέ τή δυτική κουλτούρα, ἀπ' ὅπου θά ἐξαρτηθεῖ ἡ ἱστορική μας ἐπιβίωση ὡς λαοῦ.

Ξεκινοῦμε ἀπό τή διαπίστωση ὅτι τό δημοτικό τραγούδι ἀντιπροσωπεύει τήν πιό ἄμεση καί, ἀσφαλῶς, τήν πιό ἔγκυρη ἔκφραση τῆς κοσμοαντίληψης καί ἰδεολογίας τοῦ λαοῦ, ἐννοῶ τῆς παραδοσιακῆς ἀγροτικῆς κοινωνίας τῆς ἑλληνικῆς ὑπαίθρου. Ὅπως ἔχει παρατηρηθεῖ[1], τό δημοτικό τραγούδι εἶναι, ἀνάμεσα στίς πολιτιστικές ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ, ἐκείνη πού παρουσιάζει τή μικρότερη ξένη ἐπίδραση. Ἰδιαίτερα – θά προσθέσουμε – τά ἡρωικά δημοτικά τραγούδια πού συνδέονται μέ συγκεκριμένες ἱστορικοκοινωνικές συνθῆκες (ἀκριτικά, κλέφτικα, ἱστορικά) μᾶς παρέχουν ἕνα σίγουρο καί πρόσφορο ἔδαφος, γιά νά μελετήσουμε τό λαϊκό πολιτισμικό μοντέλο στά θεμελιακά γνωρίσματά του. Τό διάγραμμα πού θ' ἀκολουθήσει ἀντιπροσωπεύει πορίσματα «σημαντικῶν» ἀναλύσεων αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς περιοχῆς[2].

Σύμφωνα μ' αὐτά τά πορίσματα, ὁ μύθος τῶν ἡρωικῶν τραγουδιῶν, πίσω ἀπό τή θεματογραφική ποικιλία τοῦ ἀφηγηματικοῦ ἐπιπέδου, ἀνάγεται σέ σταθερές «δομές βάθους», πού διαγράφουν τά κοσμοθεωρητικά καί ἰδεολογικά πλαίσια τῶν τραγουδιῶν. Τά πλαίσια αὐτά ὁρίζονται ἀπό τίς ἀντιθετικές σχέσεις: *ἄτομο-κοινωνία, φύση-πολιτισμός, λευτεριά-σκλαβιά, ζωή-θάνατος.*

Ἀπό τά παραπάνω ζεύγη τό πρῶτο καί τό τρίτο ἀντιστοιχοῦν στό ἱστορικοκοινωνικό πεδίο καί συνιστοῦν τούς ἄξονες μιᾶς «νοητικῆς ἰσοτοπίας», ἐνῶ τό δεύτερο καί τό τέταρτο ἀντιστοιχοῦν στό Κοσμικό πεδίο καί συνιστοῦν τούς ἄξονες μιᾶς «κοσμολογικῆς ἰσοτοπίας». Τά δυό πεδία, ἱστορικοκοινωνικό καί Κοσμικό, κατά κανόνα συνυπάρχουν μέσα στό μύθο συνδεδεμένα μέ μιά ἀναγκαστική συνάρτηση, ἡ ὁποία ἀκριβῶς εἶναι αὐτή πού συνθέτει τή δομή βάθους καί τό μήνυμα τῶν τραγουδιῶν. Δυό εἶναι οἱ δεσπόζουσες καί χαρακτηριστικές δομές στό ἡρωικό τραγούδι. Ἡ πρώτη ὁρίζεται ἀπό τή δυαδική ἀντίθεση: *ἄτομο-κοινωνία = φύση-πολιτισμός*, ἡ δεύτερη ἀπό τή δυαδική ἀντίθεση: *λευτεριά-σκλαβιά = ζωή-θάνατος.*

Εἶναι γνωστό πώς ἡ ἐξέλιξη τοῦ μύθου στό ἀφηγηματικό ἐπίπεδο προσδιορίζεται κατά κύριο λόγο ἀπό μιά *δοκιμασία* μέ δύο σκέλη (ἀγώνας-νίκη/ἥττα), τῆς ὁποίας ἡ ἔκβαση σημειώνει, σέ ἐπίπεδο βάθους, ἕνα μετασχηματισμό τῶν σημαντικῶν περιεχομένων ἀπό ἕνα ἀρνητικό πόλο πρός ἕνα πόλο θετικό. Δηλαδή ἡ δοκιμασία καί ἡ ἔκβασή της ἀποτελεῖ τό κλειδί τόσο γιά τήν ἀναγνώριση τῶν συναρτήσεων ἀνάμεσα στά στοιχεῖα τῆς δομῆς, ὅσο καί γιά τήν τελική σημασιοδότησή τους, πού μᾶς δίνει τό ἰδεολογικό περιεχόμενο τοῦ μύθου[3].

Σύμφωνα μ' αὐτό τό κριτήριο, οἱ παραπάνω δομές σημασιοδοτοῦνται ὡς ἑξῆς:

Στήν πρώτη περίπτωση, ὁ ἥρωας ταυτίζεται μέ τό ἄτομο καί τή φύση, πού ἀντιπροσωπεύουν κατηγορίες ὁμόλογες, καί ἀντιπαρατίθεται στήν κοινωνία καί τόν πολιτισμό, κατηγορίες ἐπίσης ὁμόλογες. Πιό ἁπλά, ἔχομε ἕνα ἀτομικό ἥρωα πού δρᾶ ἤ ἀντιδρᾶ στό ὄνομα

τοῦ αὐτονόητου φυσικοῦ δικαίου, σέ ἀντίθεση ἀφενός πρός τόν ἑκάστοτε ἀντίμαχο, ὁ ὁποῖος δρᾶ σέ ἀναφορά πρός κάποια καθιερωμένη καί ἀναμφισβήτητη ἀρχή, εἴτε κοινωνική εἴτε Κοσμική, ἀφετέρου πρός τήν κοινότητα, πού χαρακτηρίζεται ἀπό τή φρόνιμη ὑποταγή στήν κρατούσα τάξη πραγμάτων. Ἀπό τή μιά μεριά λοιπόν βρίσκεται ἡ ὑπερτροφική καί σέ κάποιο βαθμό πρωτόγονη ἀτομικότητα τοῦ λαϊκοῦ ἥρωα, ταυτισμένη μέ τίς ζωικές ἀξίες καί τό φυσικό δίκαιο, καί ἀπό τήν ἄλλη τό ὀργανωμένο σύνολο, ταυτισμένο μέ μιά καθολικῆς ἰσχύος τάξη, πού ἀπορρέει ἀπό κάποιο κέντρο ἐξουσίας, κοινωνικό ἤ Κοσμικό. Σ' αὐτή τήν ἀντιπαράθεση ὁ (πραγματικός ἤ ἠθικός) θρίαμβος τοῦ ἥρωα προβάλλεται ὡς θρίαμβος τοῦ ἀτόμου ἀπέναντι στήν κοινωνία καί, ταυτόχρονα, τῆς φύσης ἀπέναντι στόν πολιτισμό.

Μέ τό θρίαμβο αὐτό οἱ φυσικές ἀξίες ἐπιβάλλονται ὡς κοινωνικές ἀξίες, γεγονός πού θά μποροῦσε νά ἑρμηνευτεῖ ὡς ὑπέρβαση τῆς ἀντινομίας, δηλαδή ἕνα εἶδος συμφιλίωσης ἀτόμου-κοινωνίας καί ἀποκατάστασης τῆς ἰσορροπίας ἀνάμεσα στόν πολιτισμό καί στή φύση.

Στό σχῆμα αὐτό ἀναγνωρίζουμε τά πλαίσια τοῦ «ἰδεολογικοῦ σύμπαντος» μιᾶς περιθωριακῆς κοινωνίας, πού ζεῖ σέ ὀργανική σύνδεση μέ τή φύση καί σέ σχέση ἀντίθεσης πρός τό ὀργανωμένο κράτος καί τήν κεντρική ἐξουσία. Τέτοιες ὑπῆρξαν ἀπό τά βυζαντινά χρόνια ὡς σήμερα οἱ ἀγροτοκτηνοτροφικές κοινότητες τῆς ἑλληνικῆς ὑπαίθρου. Περιθωριακές ὡς πρός τά ἐπίσημα πολιτιστικά κέντρα, ἐγκαταλειμμένες ἤ καταπιεσμένες ἀπό τήν ἑκάστοτε κρατούσα τάξη, ἀνάπτυξαν – ἀντιθετικά πρός αὐτήν – τό δικό τους πολιτισμό, βασισμένο στά πρωταρχικά ζωικά κίνητρα καί αἰτήματα τῆς ἥμερης καί ἰσορροπημένης μεσογειακῆς φύσης. Ἕναν πολιτισμό ὅπου ὁ ἄνθρωπος δέν ἐμφανίζεται ὑποταγμένος στή φύση, ὡς ἕνα ἀρχέτυπο ἔξω ἀπό τόν ἑαυτό του, ἀλλά ὁμόλογος πρός αὐτήν. Γιατί ἡ φύση ἐκφράζεται μέσα ἀπό τήν ἀτομικότητα τοῦ ἥρωα, ὡς φορέα τῶν φυσικῶν ἀξιῶν. Σ' αὐτό τό μοντέλο κέντρο παραμένει ὁ ἄνθρωπος, σέ σχέση ἁρμονίας πρός τή φύση καί ἀντίθεσης πρός τήν ὀργανωμένη κοινωνία[4].

Πάνω στό ἴδιο πνεῦμα διαρθρώνεται καί τό «δραματικό μοντέλο» τῶν ἡρωικῶν τραγουδιῶν, ἰδιαίτερα τῶν κλέφτικων καί ἱστορικῶν. Ὅπως εἶναι γνωστό, μιά ἀπό τίς σταθερές τοῦ ἀφηγηματικοῦ εἴδους εἶναι ὅτι ἡ δράση ὁρίζεται μέ ἄξονα τήν ἐπιθυμία τοῦ ἥρωα γιά ἀπόχτηση ἑνός «πολύτιμου ἀντικειμένου» ἤ ἀγαθοῦ, στήν ὁποία ἐμπόδιο μπαίνει κάποιος «ἀντίμαχος». Ὁ ἥρωας δηλαδή ἀφετηριακά προσδιορίζεται ἀπό μιά ἔνδεια, πού γίνεται ἡ κινητήρια δύναμη τῆς πράξης. Ἀντίθετα, στά τραγούδια πού ἐξετάζομε, ἡ δράση ὁρίζεται ὄχι ἀπό τήν ἐπιθυμία τοῦ ἥρωα γιά ἀπόχτηση, ἀλλά ἀπό τήν ἐπιθυμία τοῦ ἀντίμαχου – πού, καθώς εἴδαμε, ταυτίζεται μέ τήν κοινωνία καί τόν πολιτισμό – νά ἁρπάξει ἀπό τόν ἥρωα τό πολύτιμο ἀντικείμενο ἤ ἀγαθό. Ὁ ἥρωας δηλαδή, στήν ἀρχική του φυσική κατάσταση, εἶναι κάτοχος αὐτοῦ τοῦ ἀντικειμένου ἤ ἀγαθοῦ, μ' ἄλλα λόγια, προσδιορίζεται ἀφετηριακά ἀπό τίς κατηγορίες τῆς πληρότητας καί αὐτάρκειας, πού ἀπορρέουν ἀπό τήν αὐτοδίκαιη θίωση ἤ νομή τῶν πρωταρχικῶν φυσικῶν ἀξιῶν ἤ ἀγαθῶν. Ἔτσι, ἡ χαρακτηριστική στάση τοῦ ἥρωα εἶναι μιά στάση ἀντίστασης ἀπέναντι στήν ἀπειλή τῆς φυσικῆς του πληρότητας ἤ μιά διαδικασία ἀποκατάστασής της ὕστερα ἀπό ἕνα ἀδίκημα. Γεγονός πού χαρακτηρίζει τό δραματικό μοντέλο τοῦ ἑλληνικοῦ ἡρωικοῦ τραγουδιοῦ ὡς ἕνα μοντέλο «ἀμυντικό», σ' ἀντιδιαστολή πρός τό «ἐπιθετικό» μοντέλο πού γενικά χαρακτηρίζει ἄλλες πολιτισμικές περιοχές καί κατεξοχήν τή δυτική[5].

Γιά νά ἐκτιμήσουμε ὀρθά, σ' ὅλες τους τίς προεκτάσεις, αὐτά τά γνωρίσματα, δέν πρέπει νά μᾶς διαφύγει ὅτι ἡ διχοτόμηση: *φύση-πολιτισμός*, (πού κατά τό Lévi-Strauss ὁρίζει τίς δυό βασικές κατηγορίες στίς ὁποῖες οἱ ἄνθρωποι διαιροῦν τά σημασιολογικά σύμπαντα), ὑπονοεῖ τή διάκριση ἀνάμεσα σέ δυό πρότυπα ζωῆς καί κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς. Οἱ θεωρητικά πιθανές σημασιοδοτήσεις τῶν δύο αὐτῶν κατηγοριῶν εἶναι κατά βάση τρεῖς: κατάφαση τοῦ φυσικοῦ προτύπου καί ἀντίθεση πρός τό κοινωνικό πρότυπο· κατάφαση τοῦ κοινωνικοῦ προτύπου καί ἀντίθεση πρός τό φυσικό πρότυπο· συγκερασμός καί ἰσορροπία τῶν δύο, δηλαδή ὑπέρβαση τῆς ἀντινομίας μέ κάποιο εἶδος διαμεσολάβησης ἤ ὑποκατάστασης.

Ἡ πρώτη ἐκδοχή (ὑποταγή στό φυσικό πρότυπο), στήν ἀκραία της ἐκδήλωση, ἀντιστοιχεῖ στή λατρεία τῆς φύσης, δηλαδή σέ μιά μυστικιστική ἀντίληψη καί μιά μυθική ἑρμηνεία τοῦ Κόσμου, πού θά μποροῦσε νά συσχετιστεῖ μέ μιά θεοκρατική κοινωνική ὀργάνωση ἀνατολικοῦ τύπου. Ἀντίστροφα, ἡ ἐκδοχή τῆς ἀποκλειστικῆς προσήλωσης στό κοινωνικό πρότυπο ἀντιστοιχεῖ στήν ἀπομυθοποίηση τῆς φύσης, δηλαδή σέ μιά ὀρθολογική ἀντίληψη τοῦ Κόσμου, πού εὐνοεῖ τήν κατακτητική συμπεριφορά τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι στή φύση καί θά μποροῦσε νά συσχετιστεῖ μέ μιά βιομηχανική καί ἀνταγωνιστική κοινωνική ὀργάνωση δυτικοῦ τύπου. Τέλος ἡ ἄρση τῆς ἀντινομίας καί ὁ συγκερασμός φύσης-πολιτισμοῦ, στή θεωρητική ἐκδοχή του, ἀντιστοιχεῖ σέ μιά ἰσορροπία ἀνθρώπου-Κόσμου, ἀτόμου-κοινωνίας, μυστικισμοῦ καί ὀρθολογισμοῦ, ἀντίληψη πού θά τολμούσαμε νά συσχετίσουμε μέ μιά ἀγροτική κοινοτική κουλτούρα μεσογειακοῦ τύπου[6].

Ἡ δεύτερη χαρακτηριστική δομή τοῦ ἡρωικοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ ὁρίζεται, καθώς εἴπαμε, ἀπό τή δυαδική ἀντίθεση: *λευτεριά-σκαβιά = ζωή-θάνατος*.

Σύμφωνα μέ τό σχῆμα αὐτό ἡ σκλαβιά ἰσοδυναμεῖ μέ τό θάνατο (ἀρνητικός πόλος) καί ἡ λευτεριά μέ τή ζωή (θετικός πόλος). Τό κλειδί αὐτοῦ τοῦ μοντέλου εἶναι ἡ ἀπόλυτη ταύτιση τῆς ζωῆς μέ τήν κατάσταση τῆς λευτεριᾶς καί ὁ ἀπόλυτος διαχωρισμός της ἀπό τήν κατάσταση τῆς σκλαβιᾶς. Πού θά πεῖ πώς ζωή καί σκλαβιά εἶναι κατηγορίες ἀσυμβίβαστες, ὅσο ἀσυμβίβαστες εἶναι οἱ κατηγορίες ζωή-θάνατος. Γιά νά κατανοήσουμε αὐτή τή συνάρτηση, χρειάζεται νά ἀναλογιστοῦμε ὅτι συνοψίζει τήν ἰδεολογία μιᾶς κοινότητας πού πέρασε στή σκλαβιά μιά πολύ μακριά ἱστορική περίοδο. Κάτω ἀπό τή στυγνή δουλεία τῶν πρώτων αἰώνων τῆς Τουρκοκρατίας ὁ λαός μας ἔζησε ὠμά καί βαθιά τό δράμα τῆς ὕπαρξης, μέσα ἀπό τό τραγικό δίλημμα πού κάθε μέρα ἔθετε μπροστά του ἡ ἀκόρεστη αὐθαιρεσία τοῦ κατακτητῆ: τήν ἐκλογή ἀνάμεσα στή ζωή καί στήν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀτόμου. Αὐτή ἡ ἀτέλειωτη σύγκρουση ἀνάμεσα σέ δυό ὁρμές πού πηγάζουν ἀπό τό βαθύτερο ὑπαρξιακό πυρήνα τοῦ ὄντος – τήν προσήλωση στή ζωή καί τό ἔνστικτο τῆς ἀτομικότητας, πού στό λαό μας στάθηκαν κι οἱ δυό ἐξίσου ὑπερτροφικές – βαθαίνει μέσα στήν ψυχή του τή συνείδηση τῆς ἀνθρώπινής του ὑπόστασης καί τῆς δίνει μιά διάσταση, ἡ ὁποία στήν ἱστορία τῶν λαῶν σέ λίγες κορυφαῖες στιγμές κατακτήθηκε, σέ βαθμό πού ν' ἀποτελέσει κεντρικό συλλογικό βίωμα καί ἀπαράβατο κανόνα ζωῆς. Ἡ διάσταση αὐτή εἶναι τό πέρασμα ἀπό τή συνείδηση τοῦ ἀτομικοῦ Ἐγώ στή συνείδηση τοῦ ἀνθρώπινου «προσώπου»· τή συνείδηση δηλαδή τῆς ταύτισης τοῦ Ἐγώ μέ τήν ἀξία «ἄνθρωπος». Ἡ ταύτιση αὐτή, πού ἐμφανίζεται ὁλοκληρωμένη στό κλέφτικο τραγούδι τοῦ 18ου αἰώνα, μεταφράζεται σέ μιά ἀλύγιστη ἱεράρχηση ἀξιῶν, πού βασίζεται στήν ἀρχή ὅτι ἡ ζωή δέν ἀξίζει νά τή ζεῖς ἄν δέν εἶναι ἀντάξια τῆς ἀνθρώπινής σου ἰδιότητας· καί συνεπάγεται τή θυσία τῆς ἀτομικῆς ζωῆς στό ὄνομα τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας καί ἀνεξαρτησίας. Προκρίνοντας δηλαδή τό θάνατο ἀντί γιά τή σκλαβιά καί τήν ταπείνωση, ὁ λαϊκός ἥρωας ἀρνεῖται μέ τόν πιό ἐμφαντικό τρόπο τό διαχωρισμό τῆς ζωῆς ἀπό τή λευτεριά καί τήν ἀξιοπρέπεια τοῦ Ἐγώ. Πού θά πεῖ ὅτι στή συνείδηση τοῦ ἥρωα ὁ διαχωρισμός αὐτός ἀκρωτηριάζει τή ζωή στούς πιό βασικούς καί ἀπαραίτητους ὅρους της. Ἕνας τέτοιος ἀκρωτηριασμός τῆς ζωῆς ἰσοδυναμεῖ μέ ἄρνηση τῆς ζωῆς, δηλαδή μέ θάνατο. Θυσιάζοντας λοιπόν τή ζωή ὁ ἥρωας στήν οὐσία καταφάσκει τήν ἀκεραιότητα τῆς ζωῆς, πού ταυτίζεται μέ τήν πληρότητα τῆς ὕπαρξης[7].

Πάνω σ' αὐτό τό ἡρωικό ἰδανικό βλάστησε καί ὡρίμασε μέ τόν καιρό ἡ λαϊκή ἐπαναστατική ἰδεολογία, πού συγκέντρωσε καί ὁδήγησε τούς πρωτόγονους ἀναρχικούς λησταντάρτες τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰώνα στήν ὁλοκληρωτική ἀναμέτρηση μέ τόν κατακτητή, κάτω ἀπό τά μπαϊράκια τῆς Ἐπανάστασης μέ τό σύνθημα «Λευτεριά ἤ θάνατος».

---

1. Ν. Γ. Πολίτη, Ἐκλογαί ἀπό τά τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἔκδ. 5η, Ε. Βαγιονάκης, Ἀθῆναι 1966, Προλεγόμενα, σ. 5.

2. Οἱ σχετικές ἀναλύσεις περιέχονται σέ μελέτες κατά τό πλεῖστον δημοσιευμένες (βλ. παρακάτω τίς παραπομπές).

3. Βλ. λ.χ. Vl. Propp, Morphologie du conte, Paris, Poétique/Seuil, 1970, σσ. 51-55, 64-66, 124 κ.ἑ., καί κυρίως A.J. Greimas, Sémantique structurale, Paris, Larousse, 1966, σσ. 196 κ.ἑ., 202, 206, 212.

4. Τήν ἀνάπτυξη αὐτῶν τῶν θέσεων βλ. στή μελέτη μας: «Ἡ ἀντίθεση: φύση-κουλτούρα στό ἑλληνικό δημοτικό τραγούδι», Διεθνές Συμπόσιο τῆς Ἑλληνικῆς Σημειωτικῆς Ἑταιρείας, Θεσσαλονίκη, 22-23 Ἰουνίου 1979. Πρβλ. καί τίς ἐργασίες μας: «Τό ἑλληνικό δημοτικό τραγούδι. Ἡ αἰσθητική, ὁ μύθος καί ἡ ἰδεολογία του», Ρέθυμνο 1978 (κεφ. «Ἀκριτικό τραγούδι») καί «Τό σύγχρονο κρητικό ἱστορικό τραγούδι», Ἀθήνα, Θεμέλιο, 1979 (κεφ. «Τά ριζίτικα τῆς Ἀντίστασης»).

5. Βλ. ἀναλυτικότερα στό βιβλίο μας: «Τό σύγχρονο κρητικό ἱστορικό τραγούδι», Ἀθήνα, Θεμέλιο, 1979, κεφ. «Τά ριζίτικα τῆς Ἀντίστασης».

6. Πρβλ. τή μελέτη μας: «Ἡ ἀντίθεση: φύση-κουλτούρα στό ἑλληνικό δημοτικό τραγούδι», ὅ.π.

7. Τίς σχετικές ἀναλύσεις βλ. στίς ἐργασίες μας: «Τό ἑλληνικό δημοτικό τραγούδι. Ἡ αἰσθητική, ὁ μύθος καί ἡ ἰδεολογία του», ὅ.π., κεφ. «Κλέφτικο τραγούδι», καί «Τό σύγχρονο κρητικό ἱστορικό τραγούδι», ὅ.π., κεφ. «Τά ριζίτικα τῆς Ἀντίστασης».

Ἡ Μουσική προφορικῆς παράδοσης καί ἡ δημιουργική της ἀντιμετώπιση

τῆς Ἑλένης Καραΐνδρου

Πρίν ἀπό λίγο καιρό βρέθηκα σέ κάποια παρέα πού συζητοῦσε μέ ἰδιαίτερο πάθος τό θέμα τῆς λαϊκῆς παράδοσης. Πῶς γίνεται ἡ ἔρευνα στίς διάφορες χῶρες, πῶς ἀξιοποιεῖται ἡ παράδοση αὐτή στά διάφορα συστήματα. Ἄν πρέπει νά γκρεμίζονται τά παλιά σπίτια καί ἀπό πότε εἶναι παλιά, ἄν πρέπει νά ἀναστηλώνονται ὅταν γκρεμίζονται καί ἡ συζήτηση τό 'φερε στή λαϊκή μουσική γιά νά καταλήξουμε στούς γύφτους καί τή μουσική τους πού τόσο ἀνάγλυφα ἔχει δώσει τό σπαραγμό τῆς περιπλάνησής τους. Τότε ἀκριβῶς καί στήν κορύφωση τῆς συζήτησης, ἐθνολόγος τῆς παρέας, συνελήφθη κραυγάζων μέ σπαραγμό καί ὀδύνη πώς θά 'ταν κρίμα νά μήν ὑπάρχουν πιά γύφτοι. Μάλιστα «Θά 'ταν κρίμα νά πάψουν νά ὑπάρχουν γύφτοι γιά νά μποροῦμε ν' ἀπολαμβάνουμε τή μουσική τους καί κυρίως γιά νά μή φτωχύνει ἡ ἐθνομουσικολογική ἔρευνα»!

Ὅταν ἕνας ἐθνολόγος γίνεται τόσο ἀπάνθρωπος κι ἀντιδραστικός, ἐνῶ ὑποτίθεται ὅτι μέσα ἀπό τήν ἐπιστήμη του ἔχει ἄμεση ἐπαφή μέ τόν ἄνθρωπο καί τά προβλήματά του, κατανοῶ τούς ἁπλούς λάτρεις τῆς παράδοσης ἤ μᾶλλον τῶν ἀντικειμένων πού ἔχουν ταυτίσει μέ τήν παράδοση, ὅταν τούς πλακώνεται ἡ ψυχή ἐπειδή ἡ θεία μου στό χωριό ἔχει βάλει πλαστικό τραπεζομάντηλο ἤ ἐπειδή πέταξε τή γραφική βαρέλα μέ τήν ὁποία κουβάλαγε τό νερό στήν πλάτη ἀπό ἕνα χιλιόμετρο δρόμο γιά νά τήν ἀντικαταστήσει μέ μιά κοινότυπη βρύση. Καί τό πράγμα περιπλέκεται γιατί πράγματι τό πλαστικό τραπεζομάντηλο συμβαίνει νά 'ναι συνήθως καί κακόγουστο, ἐνῶ ἡ θεία μου, ὅταν ὕφαινε εἶχε πολύ γοῦστο στά χρώματα καί τούς συνδυασμούς. Ἀλλά ὡς γνωστόν τό πλαστικό εἶναι πραχτικό καί ἡ αἰσθητική του καθορισμένη ἀπό ἄλλους.

Ἄραγε εἶναι τόσο δύσκολο νά συνδυαστεῖ στό σύγχρονο καί πραχτικό καί τό γοῦστο ἐκεῖνο πού εἶχε διαμορφωθεῖ ἀπό γενιά σέ γενιά καί ἔκρυβε μέσα του τήν κατασταλαγμένη σοφία αἰώνων;

Νομίζω πώς αὐτό εἶναι τά ἐρώτημα κλειδί γιά ὅποιον δέν βλέπει τά πράγματα οὔτε *στατικά* οὔτε *ἀντιδραστικά* οὔτε *ρομαντικά*.

Ἄραγε εἶναι δύσκολο νά ἀφομοιώσει μιά νέα τέχνη μιά νέα σύγχρονη μουσική τέχνη, τά μυστικά τῆς μουσικῆς παράδοσης πού ἐπί αἰῶνες σμιλεύτηκε ἀπό στόμα σέ στόμα; Πρέπει ἡ νέα μουσική ἔκφραση ν' ἀρνιέται τίς καταχτήσεις τῆς παλιᾶς ἤ νά ὁρίσκει γόνιμους τρόπους γιά νά τίς μετουσιώνει; Κι ὅταν λέει πώς ἀρνιέται τελείως τήν παλιά, σέ πόσο ποσοστό εἶναι ἀλήθεια καί πόσο γόνιμη στάθηκε ἡ ὁλοκληρωτική ἄρνηση. Καί τό ἀντίθετο, σέ πόσο ποσοστό μετουσιώνεται ἡ παλιά στή νέα, πόσο γόνιμη εἶναι ἡ μετουσίωση καί κάτω ἀπό ποιές προϋποθέσεις ἔδωσε δημιουργικά ἀποτελέσματα; Ὅλ' αὐτά τά ἐρωτήματα ἀντί ὁποιουδήποτε ἄλλου προλόγου νομίζω πώς ἐκφράζουν τήν προβληματική καί τοῦ ἐρευνητῆ ἄν δέν κάνει ἔρευνα γιά τήν ἔρευνα καί τοῦ καλλιτέχνη, ἀλλά καί κάθε ἀνθρώπου πού τόν ἀφορᾶ ὁ κοινωνικός του χῶρος καί θέλει νά ζήσει σ' αὐτόν μέ προοπτικές μιᾶς δημιουργικῆς ἐξέλιξης. Οἱ σκέψεις πού θ' ἀκολουθήσουν δέν ἔχουν τή φιλοδοξία νά δώσουν ἀπαντήσεις σ' αὐτά τά ἐρωτήματα, ἀλλά νά ἀνιχνεύσουν κάποιες προϋποθέσεις ἀναγκαῖες γιά τή δημιουργική ἀντιμετώπιση τῆς μουσικῆς προφορικῆς παράδοσης (ὅπως τή λέμε γιά νά τή ξεχωρίσουμε ἀπό τήν ἔντεχνη καί γραμμένη δυτική μουσική) στή σημερινή Ἑλλάδα ἀφοῦ πρῶτα σκιαγραφηθεῖ τό πρόσωπο αὐτῆς τῆς παράδοσης.

Ποιά εἶναι καί σέ ποιά στιγμή βρίσκεται ἡ μουσική προφορικῆς παράδοσης σήμερα, τί ἀλλοιώσεις ὑφίσταται κι ἀπό ποιούς παράγοντες, πῶς διαμορφώνονται τά κριτήρια γιά νά τήν ἀναγνωρίζουμε καί κυρίως πῶς μπορεῖ ἡ ἐπαφή μας μέ τή μουσική αὐτή ν' ἀποχτήσει τή δυναμική ἑνός δημιουργικοῦ διαλόγου πού βοηθάει στή γέννηση νέων μορφῶν τῆς σημερινῆς τέχνης, εἶναι σημεῖα πού ἡ εἰσήγηση αὐτή προτίθεται νά διερευνήσει μέ ὅση συντομία γίνεται ἐλπίζοντας σέ μιά συζήτηση διεξοδική. Γιά μᾶς τούς συνεργάτες τοῦ Τρίτου προγράμματος πού ἔχουμε ἐκτιμήσει βαθιά καί ἔμπραχτα μέ ἔρευνες, ἠχογραφήσεις καί παρουσιάσεις συστηματικές τή μουσική προφορικῆς παράδοσης ἀλλά πού θέλουμε σάν καλλιτέχνες νά διερευνήσουμε τήν πιό σωστή καί δημιουργική σχέση μας μέ τήν παράδοση αὐτή, ἡ σημερινή συζήτηση ἀνάμεσα σέ τόσους ἐρευνητές, διανοούμενους καί καλλιτέχνες ἀποτελεῖ μιά ξεχωριστή στιγμή. Παράλληλα, ἐλπίζουμε πώς ἡ συζήτηση θά βοηθήσει στό νά ἐλαφρύνει ὁ πολύς κόσμος ἀπό τό δυσβάσταχτο φορτίο τῆς παράδοσης ἔτσι ὅπως παρεξηγημένα τά ἔχει φορτωθεῖ καί πώς θά βοηθήσει νά ἀποσυνδεθεῖ ἡ μουσική παράδοση ἀπό τήν ἀπωθητική εἰκόνα τῆς φουστανέλας πού δέ λέει ν' ἀποσυρθεῖ ἀπ' ἕνα κόσμο πού ἀσφυκτιᾶ στό καυσαέριο.

Ὅλοι ξέρουμε πώς ὑπάρχουν δύο τρόποι μουσικῆς καλλιέργειας πού ἀντιστοιχοῦν καί στά δύο εἴδη μουσικῆς ἔκφρασης, στό λαϊκό καί στό ἔντεχνο. Ὁ τρόπος καλλιέργειας πού ἀντιστοιχεῖ στή λαϊκή ἤ ἄγραφη μουσική προϋποθέτει τό ζύμωμα στήν πράξη, τή συμμετοχή στίς δημιουργικές συλλογικές διαδικασίες τῆς μουσικῆς ἔκφρασης. Ὁ ἄνθρωπος στήν περίπτωση αὐτή γίνεται φορέας καί συγχρόνως μέτοχος τῆς μουσικῆς κουλτούρας μέ αὐτόματο καί πραχτικό τρόπο. Στήν περίπτωση αὐτή τά κριτήρια ἐπιλογῆς του, ἀλάνθαστα καί ὑψηλοῦ ἐπιπέδου, δέν εἶναι συνειδητά.

Δηλαδή τόν Ἠπειρώτη Κλαριτζή Τάσο Χαλκιᾶ οἱ χωριανοί του τόν παραδέχονται, τόν ἐπιλέγουν. Ὅμως οὔτε ὁ ἴδιος οὔτε οἱ χωριανοί του ἔχουν *ἀντικειμενική συνείδηση* κι ἀπό τά ἔξω γνώση τῆς *αὐθεντικότητας* καί τῆς *καλλιτεχνικῆς ἀξίας του*. Τήν βιώνουν καί τήν ἐπιλέγουν αὐτόματα μέ κριτήρια διαμορφωμένα «ἀπό τήν κούνια τους». Μ' ἄλλα λόγια, θεωρητικά, δέν εἶναι σέ θέση ἀλλά οὔτε καί τούς χρειάζεται ν' ἀναλύσουν τίς ἐπιλογές τους ἤ νά τίς ὑποστηρίξουν. Ἡ ἐγκυρότητα τῆς ἐπιλογῆς ἰσχύει. Γιά τή ὥρα ὅμως, καί θά δοῦμε παρακάτω τό γιατί.

Ὁ ἄλλος τρόπος μουσικῆς καλλιέργειας πού ἀντιστοιχεῖ στήν ἔντεχνη μουσική προϋποθέτει τή γνώση τῆς μουσικῆς γραφῆς, καί καταχτιέται μέσω τῆς παιδείας. Ἡ ἔντεχνη μουσική γεννήθηκε καί ἀναπτύχτηκε μόνο στή Δύση καί κυρίως μετά τό 14ο αἰώνα.

Ἡ Ἑλλάδα ἔζησε ἀποκομμένη ἀπό τήν Εὐρώπη τήν ἐποχή πού ἐκείνη χρησιμοποίησε τά ἐπιτεύγματα τῆς γραφῆς γιά νά προχωρήσει σέ ἀνεπτυγμένες ἔντεχνες μορφές σάν κι αὐτές πού ξέρουμε. Ἑπομένως αὐτό τό εἶδος μουσικῆς, τουλάχιστον μέχρι τό 1821, δέν καλλιεργήθηκε στόν τόπο μας. Τώρα, τό πῶς καλλιεργήθηκε μετά καί ποιές προϋποθέσεις ἐμπόδισαν τή δημιουργία μιᾶς ἔντεχνης σχολῆς μέ καθαρά ντόπια χαρακτηριστικά ἔχει στενή σχέση καί μέ τήν ἔλλειψη μουσικῆς παιδείας στόν τόπο μας καί τήν στείρα προσκόλληση σέ ξένα πρότυπα.

Ἡ λαϊκή μουσική ἤ Δημοτική ὅπως λέγεται, δημιούργημα μιᾶς πραχτικῆς διαπαιδαγώγησης καί γέννημα κοινωνικῶν διεργασιῶν δέν ἔπαψε νά ὑπάρχει καί νά ἐξελίσσεται μέ προφορικό τρόπο στήν Ἑλλάδα. Ἀντίθετα, στήν ἐποχή τῆς Τουρκοκρατίας στάθηκε μιά ἀπό τίς βασικές καλλιτεχνικές καί κοι-

---

★ *Ἡ εἰσήγηση δημοσιεύεται ὅπως ἀκριβῶς ἀνακοινώθηκε στό συνέδριο.*

νωνικές διεξόδους καί αἰσθητικά ἔφτασε σέ μεγάλη τελειοποίηση.

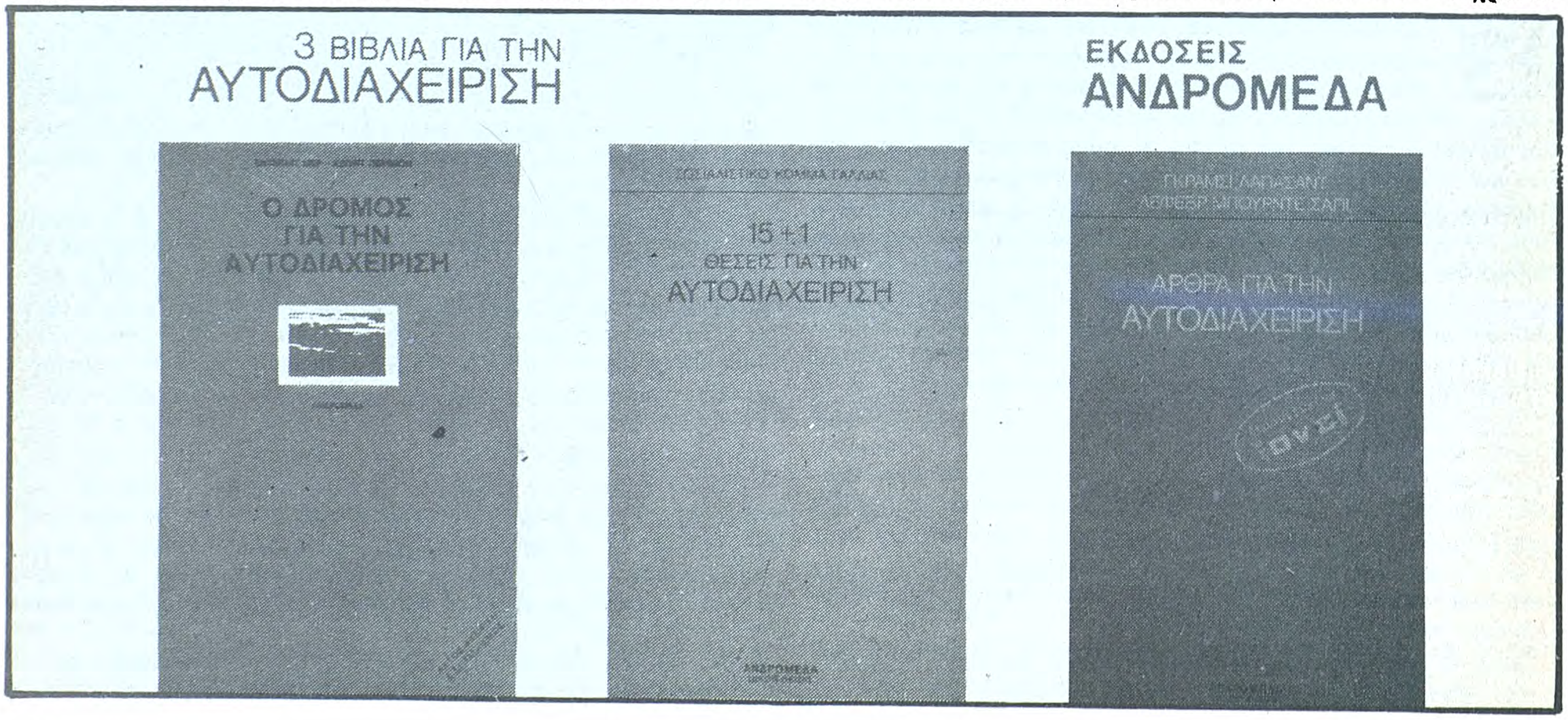
Ἀργότερα μέ τήν ἀνάπτυξη τῶν ἀστικῶν κέντρων καί τόν ἐρχομό τῶν προσφύγων τῆς Μικρασίας ἐξελίχτηκε καί διαμορφώθηκε καί τό ρεμπέτικο πού σάν ἔκφραση ἀνήκει κι αὐτό στό χῶρο τῆς μουσικῆς προφορικῆς παράδοσης.

Σήμερα, στήν Ἑλλάδα δέν χρειάζεται νά προστρέξεις στήν ἔρευνα γιά νά πιστοποιήσεις τό ἄν συνεχίζεται ἡ λαϊκή μουσική προφορικῆς παράδοσης. Πλῆθος στοιχείων μαρτυροῦν τή ζωντάνια της, ὅπως ἡ ὕπαρξη ἔξοχων αὐθεντικῶν ὀργανοπαιχτῶν, ἡ χρήση εἰδικῶν τραγουδιῶν σέ εἰδικές στιγμές τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ χωριοῦ (ὅπως τραγούδια τοῦ γάμου, τοῦ ἀραβώνα, μοιρολόγια κλπ.) καί κυρίως ἡ αὐτοσχεδιαστική εὐρηματικότητα τῶν μουσικῶν, ὅταν πρόκειται γιά ἐνόργανη μουσική καί εἰδικά γιά φαντασίες καί ταξίμια, ὅπως τό λένε οἱ ἴδιοι, ἤ τῶν τραδουδιστῶν ὅταν πρόκειται γιά μαντινάδες ἀτομικές ἤ ὁμαδικές ὅπως συμβαίνει στήν περίφημη «Ἀνωγειανή παρέα» πού αὐθόρμητα τή βρίσκουμε νά λειτουργεῖ στ' Ἀνώγεια. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά ἀρκεῖ πού μιά πολύ πρόχειρη ἔρευνα γιά νά διαπιστώσεις τό πόσο γρήγορα ἀλλοιώνονται τά τελευταῖα χρόνια τά στοιχεῖα πού συνθέτουν τήν ζωντάνια αὐτῆς τῆς μουσικῆς.

Κατ' ἀρχήν οἱ βασικοί φορεῖς τῆς μουσικῆς προφορικῆς παράδοσης, οἱ πραχτικοί ὀργανοπαῖχτες, αὐτοί πού στό δικό τους κοινωνικό χῶρο θά ἔβγαζαν τά νέα βλαστάρια καί πού κατέχουν ἀπομνήμης ὅλα τά στοιχεῖα τῆς παράδοσης (τραγούδι, χορό, παίξιμο καί κατασκευή ὀργάνων), ἔχουν ξεριζωθεῖ. Καί εἶναι φυσικό νά ξεριζώνονται μιά καί σχεδόν σπανιότατα ἦταν ἐπαγγελματίες μουσικοί ἐνῶ ἡ κύρια δουλειά τους εἶχε σχέση μέ τήν ἀγροτική ζωή. Σάν ἀγρότες ἀκολουθοῦν κι αὐτοί τήν μαζική μετακίνηση ἀπό τό χωριό στό κέντρο. Οἱ ἐλαχιστότατοι ἐπαγγελματίες μουσικοί, μετρημένοι στά δάχτυλα, ὅπως ὁ Τάσος Χαλκιάς, κατέληξαν κι αὐτοί ὡς ἐπί τό πλεῖστον στό κέντρο ἔχοντας προσελκυστεῖ ἀπό τίς δισκογραφικές ἑταιρεῖες. Εἶναι τεράστιος ὁ ἀριθμός τῶν λαϊκῶν ὀργανοπαιχτῶν πού γιά τόν α ἤ ὅ λόγο ἐγκατέλειψαν τό χῶρο λειτουργίας τους γιά νά συγκεντρωθοῦν στό κέντρο κι αὐτό εἶναι ὅπως ξέρουμε ἕνα φαινόμενο μέ ἄμεσες καταλυτικές συνέπειες γιά τή συνέχιση τῆς μουσικῆς προφορικῆς παράδοσης (ἕνα φαινόμενο πού ἀξίζει μιά συστηματική ἐθνομουσικολογική καί κοινωνιολογική ἔρευνα). Ἀποκομμένοι ἀπό τόν κοινωνικό τους χῶρο δέν μποροῦν οὔτε οἱ ἴδιοι νά λειτουργήσουν οὔτε καί νά μεταδώσουν, ὅπως ἄλλοτε τήν τέχνη τους. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά τά χωριά πού στερήθηκαν τούς ἐκφραστές τῆς δικιᾶς τους τῆς αὐτόχθονης μουσικῆς, κατακλύζονται ἀπό ξένες μουσικές ἐπιδράσεις, σέ μεγάλες δόσεις κακόγουστου καί χαμηλότατου ἐπιπέδου. Ἕνα μεγάλο ποσοστό ἀπό τά ἀκούσματα αὐτά περιέχει «δημοτική» μουσική ἐμπορικοποιημένη, τό λεγόμενο νεοδημοτικό τραγούδι ἤ δημοτική σέ ἐκτελέσεις τόσο ἀδιάφορες καί νεκρές πού νά ἐπιστρέφουν στήν ἐπαρχία σέ μηδέν χρόνο ἀριστουργήματα πού αὐτή ἔχει γεννήσει σέ μορφές πραγματικά ἀπαράδεκτες.

Ἕνα ἀπό τά στοιχεῖα πού ὅπως εἴπαμε μαρτυράει γιά τή ζωντάνια ὁποιασδήποτε μουσικῆς προφορικῆς παράδοσης εἶναι ἡ ὕπαρξη αὐτοσχεδιασμοῦ. Ὁ αὐτοσχεδιασμός, ὑψηλοῦ βαθμοῦ μουσική ἔκφραση, προϋποθέτει τήν ἀπόλυτη γνώση ὅλης τῆς μουσικῆς παράδοσης, κι ἀπαιτεῖ ἀπό τό μουσικό μεγάλη τεχνική ἀρτιότητα καί εὐρηματικότητα στά πλαίσια πατροπαράδοτων ἄγραφων κανόνων. Ὁ αὐτοσχεδιασμός κατέχει ξεχωριστή θέση στίς μουσικές προφορικῆς παράδοσης καί ἰδιαίτερα στήν ἀραβική καί ἰνδική κρατώντας αὐτές τίς μουσικές ὁλοζώντανες μέσα σέ μιά μακραίωνη πορεία.

Ἀκριβῶς αὐτό τό στοιχεῖο τοῦ αὐτοσχεδιασμοῦ πού κάνει τί μουσική νά ἐξελίσσεται καί πού ἀναζητήσαμε καί βρήκαμε σέ ἀρκετούς ὀργανοπαῖχτες μας ἔχει τελείως ἐξοστρακιστεῖ καί ἀπό τίς ἑταιρεῖες δίσκων καί φυσικά ἀπό τά μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης. Σ' αὐτούς τούς χώρους ἐπικρατεῖ τέτοια τραγική ἄγνοια ὥστε νά θεωρεῖται προσόν ἡ στερεότυπη ἐπανάληψη ἑνός κομματιοῦ καί τό σταμπιλάρισμα τοῦ τρόπου παιξίματος. Παράλληλα ἐπιβάλλονται, πάλι ἀπό τραγική ἄγνοια, διορθώσεις ρυθμικῶν ἀντιλήψεων πού ἔχουν διαμορφωθεῖ ἐδῶ κι αἰῶνες μέσα ἀπό τήν λειτουργική τους σχέση μέ τήν κίνηση ἤ τόν ἀνθρώπινο λόγο. Στά στούντιο ἀπαιτεῖται μετρονομική ἀντίληψη γιά μουσική πού ἔχει δικές της ἀπαιτήσεις καί οἱ διορθώσεις αὐτές καταστρέφουν τήν ἴδια τήν ἔννοια τοῦ ρυθμοῦ πού στή λαϊκή μουσική ἔχει συχνά τή δική της σοφή καί πανάρχαια ἀσυμετρία. Καί τέτοια ἀσυμετρία διαπιστώνεται ἀκόμη ἔντονη ἐκεῖ πού ἡ μουσική δέν ἀποκόπηκε ἀκόμη ἀπό τό χορό – ὅπως λόγου χάρη στήν ποντιακή μουσική. Ἄν προστεθοῦν ὅλ' αὐτά στή φυσική καταπίεση πού ἀσκοῦν οἱ κλειστοί χῶροι καί οἱ θάλαμοι ἠχογραφήσεων στούς μουσικούς, καταλαβαίνει κανείς γιατί τό ἀποτέλεσμα δέν εἶναι οὔτε ἑλκυστικό, οὔτε πειστικό, οὔτε βοηθάει στό προχώρημα τῆς μουσικῆς. Παράλληλα ἔχει ἐξευτελιστεῖ πέρα γιά πέρα ἡ ἔννοια τῆς κουμπανίας πού σήμερα γιά τούς κοινωνικούς λόγους πού θίξαμε ἔχει πάψει νά λειτουργεῖ ὅπως ἄλλοτε. Ἡ κουμπανία, κάτι ἀνάλογο μέ τό συγκρότημα μιᾶς μουσικῆς τζάζ, ἦταν ἕνα σύνολο μουσικῶν πού συνήθως ὄχι μόνο ἦταν ἀπό τήν ἴδια περιοχή, ἀλλά ἀπό τήν ἴδια οἰκογένεια. Γιά παράδειγμα ἀναφέρω τήν τελευταία κουμπανία τῶν Χαλκιάδων, πού τή μουσική τους σκλήθρα τήν παρακολουθοῦμε ἐδῶ καί 170 χρόνια

περίπου σύμφωνα μέ ἔρευνες τῆς Δέσποινας Μαζαράκη. Ὅπως μοῦ ἔλεγε χαρακτηριστικά ὁ Τάσος Χαλκιᾶς πού μ' αὐτή τήν κουμπαγία ἔζησε πάνω ἀπό 40 χρόνια στά πανηγύρια, ὅταν κάποιος ἤθελε νά παίξει κάποιο μουσικό σχῆμα, ἤ ν' ἀλλάξει ρυθμό, ἔφτανε μιά ματιά, ἤ μιά κίνηση τοῦ κορμιοῦ γιά νά τό καταλάβουν οἱ ἄλλοι.

Σήμερα, στό κέντρο, τίποτε πιό εὔκολο, ἰδιαίτερα στήν Ἀθήνα. Θέλετε κουμπανία γιά τήν ἐκπομπή τάδε; Ἀμέσως. Ἕνας ἀπό τήν Τρίπολη, ἕνας ἀπό τήν Ξάνθη, ἕνας Ἠπειρώτης καί γιατί ὄχι, ἀφοῦ ὑπάρχει ἐλεύθερος, ἕνας Κωνσταντινοπολίτης. Φανταστεῖτε, τί ἐπικοινωνία, τί δέσιμο καί τί αὐτοσχεδιαστικές δυνατότητες δίνονται σ' αὐτή τήν ἑτερόκλητη ὁμάδα! Μόνο τό πρόσωπό τους νά δεῖς, αἰσθάνεσαι νά σοῦ μεταδίδεται ἡ πλήξη τους. Κι ὅμως ἄν πάρεις ἕνα μουσικό ἀπ' αὐτούς, ἄν μπορέσεις νά τοῦ ἀφαιρέσεις τό κάπως πρόσφατο ἐπίχρισμα τῆς ἀδιάφορης καί στείρας ἐπαγγελματοποίησης πού τοῦ πρόσφερε ἡ πόλη ἀνακαλύπτεις ἀκόμη ἕναν παλλόμενο καί ζωντανό φορέα τῆς λαϊκῆς μουσικῆς πού σοῦ ἐξομολογεῖται ὅτι εἶχε χρόνια νά παίξει ἔτσι καί μόνο στό χωριό του ὅταν γυρίζει καμιά φορά καί μερακλωθεῖ ξαναβρίσκει τόν ἑαυτό του.

Αὐτές οἱ διαπιστώσεις μᾶς βοηθᾶνε νά καταλάβουμε πώς ὄχι μόνο δέν εἴμαστε στή φάση τῆς δημιουργικῆς ἀντιμετώπισης τῆς μουσικῆς παράδοσης ἀλλά στή φάση τῆς ἐγκληματικά ἐπιταχυνόμενης καταστροφῆς της. Ἄν μάλιστα προσθέσουμε τήν φυσική φθορά καί ἀλλοίωση τῆς μουσικῆς αὐτῆς μέ τίς τεράστιες κοινωνικές ἀλλαγές καί τήν ἐπίδραση τῆς ἀνάπτυξης τῆς τεχνολογίας, καταλαβαίνουμε ὅτι ἔχουμε σάν ἄτομα ἀλλά κυρίως σάν κράτος εὐθύνη γιά ὅσες ζημίες ἀφήνουμε νά διαπράττονται. Αὐτό εἶναι τό ἕνα σκέλος τῆς συλλογιστικῆς καί θά ἀναφερθοῦμε πιό κάτω στίς προϋποθέσεις γιά τή μή καταστροφή καί τήν ἀξιοποίηση τῆς μουσικῆς αὐτῆς. Τό ἄλλο σκέλος βλέπει τό θέμα μουσική προφορικῆς παράδοσης μέσα στά σημερινά κοινωνικά δεδομένα ἀνεξάρτητα ἀπό τίς κακοπροαίρετες ἤ ἀπό ἄγνοια παραποιήσεις της, ἀνεξάρτητα ἀπό τήν πολιτική, μέ τή πλατιά ἔννοια, ἀπέναντι σ' αὐτή τή παράδοση. Εἶναι δυνατόν νά συνεχίσει νά ὑπάρχει σήμερα μουσική πού νά μεταδίδεται μέ προφορικό τρόπο ὥστε νά ὑποθέσουμε ὅτι σέ κάποια ἄλλη της μορφή πού θά ἐκφράζει νέους κοινωνικούς χώρους, θά ἐξακολουθήσει νά ὑπάρχει; Μήπως οἱ σημερινές κοινωνικές κατακτήσεις προετοιμάζουν τό ἑπόμενο στάδιο πού θά 'ναι ἡ ἐντεχνοποίηση ὅλης τῆς μουσικῆς; Κι αὐτή ἡ ἐντεχνοποίηση ποῦ θ' ἀκουμπήσει, ἀπό ποῦ θ' ἀντλήσει;

Ἄλλοτε οἱ ἄνθρωποι στήν πλειοψηφία τους δέν ἤξεραν γράμματα οὔτε νότες. Σήμερα, ἀνάμεσα στίς ἀνθρώπινες κατακτήσεις εἶναι νά τά μάθει ὅλ' αὐτά. Ἄλλοτε ἔφτιαχνε μόνος του τό σπίτι του, ὄργωνε τό χωράφι μέ τ' ἀλέτρι. Σήμερα ἀγωνίζεται καί πέτυχε νά ζεῖ πιό ἄνετα. Μελετᾶμε τή μουσική τῶν τσιγγάνων, ἀλλά σήμερα ἡ ἀνθρωπότητα πρέπει ν' ἀγωνίζεται γιά νά μήν ὑπάρχουν τσιγγάνοι.

Ἄλλοτε οἱ γυναῖκες στό χωριό κουβαλοῦσαν τό νερό στή πλάτη, μιά ὥρα δρόμο, ἔπλεναν τά ροῦχα στή πηγή καί θέριζαν μέ τά δρεπάνια. Κι εἶχαν φτιάξει τραγούδια γιά ὅλ' αὐτά. Σήμερα ὁ ἄνθρωπος ἀγωνίστηκε ν' ἀλλάξει τή ζωή του καί τά τραγούδια του εἶναι φυσικό ν' ἀλλάξουν.

Ἐμεῖς πιστεύουμε πώς ἡ λαϊκή μουσική προφορικῆς παράδοσης πού γνώρισε μιά συνεχή πορεία ἐπί αἰῶνες, γεννήθηκε μέσα ἀπό διαδικασίες πού ἔπαψαν σήμερα νά ὑπάρχουν, σέ ἀρκετά μεγάλο βαθμό, καί αὔριο θά πάψουν νά ὑπάρχουν τελείως.

Πιστεύουμε πώς εἴμαστε μάρτυρες μιᾶς ἀληθινά μεγάλης καμπῆς τῆς πολιτιστικῆς ἱστορίας καί πώς οἱ ἐπαναστατικές ἀλλαγές τοῦ αἰώνα μας μαζί μέ τίς πρωτοφανεῖς στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας ἀνακαλύψεις, ὅπως τό ραδιόφωνο καί κυρίως ἡ τηλεόραση ἀλλάζουν μέ ἀστρονομικές ταχύτητες τίς ὡς τώρα ὑπάρχουσες διαδικασίες – καί δέν εἶναι εὔκολο νά προδικάσεις τή αὐριανή μορφή τῶν τεχνῶν. Ὅμως, ἐπειδή εἴμαστε μάρτυρες καί τῶν τελευταίων, νομίζω, μουσικῶν προφορικῆς παράδοσης, τουλάχιστον τῆς παράδοσης, πού μέ τίς παλιές διαδικασίες ἔφτασε ὡς ἐμᾶς, ἔχουμε φοβερή ἱστορική εὐθύνη γιά τήν ἀξιοποίηση τοῦ μουσικοῦ θησαυροῦ πού προλάβαμε νά γνωρίσουμε. Κι ἄς μή ξεχνᾶμε τό τραγικό μας λάθος νά τήν ἔχουμε ἀγνοήσει αὐτή τή μουσική μετά τήν ἐπανάσταση τοῦ 21, καί μέχρι πρόσφατα, ἔχοντας στρέψει μέ στεῖρα μιμητικό βλέμμα τά μάτια καί τ' αὐτιά στήν Εὐρώπη.

Μή ἔχοντας συνειδητοποιήσει καί ἐκτιμήσει σάν κράτος τήν ἀναγκαιότητα μιᾶς μουσικῆς παιδείας πού θά ἔφερνε τά ἐπιτεύγματα τῆς Δυτικῆς μουσικῆς κοντά στήν πολύ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ἑλληνική μουσική προφορικῆς παράδοσης καί θά πετύχαινε ἀπό τήν ἕνωση τῶν δυό στοιχείων τή γέννηση μιᾶς ἐθνικῆς ἔντεχνης μουσικῆς, ὁδηγήσαμε τούς ἴδιους τούς μουσικούς μας σ' ἕνα στεῖρο καί ἴσως καταδικασμένο δρόμο. Νομίζουμε λοιπόν πώς προτοῦ νά ποῦμε, πώς γιορτάζουμε τό ἔτος τῆς παράδοσης πρέπει νά λύσουμε τό πρόβλημα τῆς δημιουργικῆς της ἀντιμετώπισης καί φυσικά ὄχι μόνο στό ἐπίπεδο τῶν συζητήσεων καί διερευνήσεων. Μερικές βασικές προϋποθέσεις γι' αὐτό, στό χῶρο τῆς μουσικῆς προφορικῆς παράδοσης θά ἀποτελοῦσαν τά ἑξῆς: Πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἡ δημιουργία μιᾶς ἕδρας ἐθνομουσικολογίας ὅπου θά φοιτοῦσαν μουσικοί πού θά θά 'θελαν νά μελετήσουν τόν τρόπο περισυλλογῆς – καταγραφῆς καί ἀνάλυσης τοῦ ἑλληνικοῦ ἐθνομουσικολογικοῦ ὑλικοῦ. Λέω μουσικοί γιατί ὅπως καί στούς ἀντίστοιχους κλάδους τοῦ ἐξωτερικοῦ γίνονται δεκτοί μόνο μουσικοει γιατί εἶναι ἀδύνατο νά ἀσκεῖται ἡ ἐπιστήμη αὐτή ἀπό μή μουσικούς. Ὄχι μόνο ἐπειδή πρέπει νά καταγράφουν ὅ,τι ἀκοῦνε σέ νότες, ἀλλά κυρίως γιατί χρειάζεται ἡ μουσική καλλιέργεια γιά νά ξεχωρίζεις τό αὐθεντικό πού εἶναι καί καλλιτεχνικά ἐνδιαφέρον ἀπό τό αὐθεντικό πού καμιά φορά εἶναι ἀνούσιο Ἡ ἵδρυση ἕδρας ἐθνομουσικολογίας θά ἔδινε στόν τόπο ἐρευνητές ἱκανούς νά δώσουν σωστή κατεύθυνση καί στά μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης καί στίς ἄλλες καίριες κρατικές θέσεις πού ἐλέγχουν τήν παιδεία καί τά πολιτιστικά θέματα.

Ἐδῶ, ἐπιτρέψτε μου μιά μικρή παρένθεση γιά νά θυμίσω πώς οὔτε ἕδρα μουσικολογίας διαθέτουμε· ἀλλά, νομίζουμε ὅτι σέ μιά χώρα πού τό βασικό μουσικό κλαδί της ἦταν καί εἶναι ἡ ἄγραφη μουσική, ἐπείγει, σχεδόν ἀκόμη πιό πολύ, νά ὑπάρξει

κεραμικα
αντικειμενο
σταχυ
Ξάνθου 7 Κολωνάκι
αντικειμενο
Δημητρίου Γούναρη 30 Θεσσαλονίκη

ἐθνομουσικολογική σπουδή καί ἔρευνα. Γιατί ὅπως εἶναι γνωστό ἡ μουσικολογία μελετάει τήν γραμμένη μουσική, τήν ἔντεχνη ἤ εὐρωπαϊκή ὅπως λέγεται, αὐτή πού οἱ γραπτές της πηγές φτάνουν περίπου στόν 9ο αἰώνα. Ὁλόκληρη ἡ ὑπόλοιπη μουσική, εἶναι μουσική προφορικῆς παράδοσης, λόγου χάρη ἡ κινέζικη, ἡ ἰνδική, ἡ ἀραβική καί φυσικά ἡ τόσο πλούσια καί πολυπρόσωπη ἄγραφη μουσική τῆς Εὐρώπης, ἀπό τήν Ἰρλανδία μέχρι τήν Κορσική, τή Σικελία καί τήν Ἱσπανία καί ἀπό τίς ἐκπληκτικές σέ μουσικό πλοῦτο βαλκανικές μουσικές μέχρι τίς σχεδόν ἄγνωστες σέ μᾶς ποικίλες μουσικές τῆς Γαλλίας, τή βασκική, μέ τίς δικές της μαντινάδες, τήν προβηγκιανή πού εἶναι τόσο κοντά στά μεσαιωνικά πρότυπα τῆς δυτικῆς μουσικῆς ἀπό ἄποψη ρυθμοῦ, μελωδίας καί ὀργάνων ἤ τήν μουσική τῆς Βρετάνης πού εἶναι ἡ κοιτίδα τῆς λεγόμενης κέλτικης μουσικῆς καί πού τή βρήσκουμε σέ ἄνθηση καί στόν Καναδά μέ τίς πληθυσμιακές μετακινήσεις.

Ὅλες αὐτές οἱ μουσικές οἱ ἄγραφες, οἱ λαϊκές, δηλαδή τό μέγιστο κομμάτι τῆς παγκόσμιας μουσικῆς δέ γράφτηκε ποτέ. Ἡ ἀνάγκη νά μελετηθεῖ γεννήθηκε στήν ἴδια τήν Εὐρώπη καί οἱ προϋποθέσεις γιά νά ὑπάρξει ἐθνομουσικολογική ἔρευνα δόθηκαν μόνο μέ τήν ἀνάπτυξη τῆς τεχνολογίας καί τῆς δυνατότητας ἀναπαραγωγῆς ἤχου μέσω μαγνητοφώνου κυρίως. Ἀπό κεῖ καί πέρα ἄρχισε νά κατανοεῖται ἡ δυσκολία νά μελετηθοῦν μουσικές πού ἔχουν μιά μορφή ρευστή, πολλές φορές ἄπιαστη, γιά τά πιό ἔμπειρα καί μουσικά καλλιεργημένα αὐτιά καί κυρίως τά ἐθισμένα στίς συγκερασμένες κλίμακες καί τούς μετρημένους ρυθμούς. Ἡ μουσική αὐτή ἔπρεπε ἐπί πλέον ἔπρεπε νά ἰδωθεῖ σάν ἕνα μέρος τῆς κοινωνικῆς ζωῆς μέσα στήν ὁποία λειτουργοῦσε, καί φυσικά μέ κριτήρια τελείως διαφορετικά ἀπό αὐτά πού χρειάζονται γιά τήν ἔντεχνη δυτική μουσική. Μέ πρωτοπόρα τήν Εὐρώπη καί ἰδιαίτερα τήν Οὐγγαρία μέ τόν Bela Bartok, ξεκίνησαν στήν δεκαετία 40-50 διάφορα συνέδρια γιά τήν ἀποσαφήνιση κατ' ἀρχήν ἑνός νέου εἴδους μουσικῆς σημειογραφίας γιά τήν καταγραφή τῶν ἄγραφων αὐτῶν κομματιῶν, ἐπειδή ἦταν ἀδύνατο νά χρησιμοποιηθεῖ ἡ Εὐρωπαϊκή σημειογραφία μιά καί δέν ὑπῆρχαν ἀρκετές νότες κι ἀρκετά σημάδια γι αὐτό. Μόνο τό θέμα τοῦ ρυθμοῦ πού ὅπως εἴπαμε δέν ἔχει πάντα *μέτρο* στήν λαϊκή μουσική ἔφτανε γιά νά προβληματίζει ἐπί σειρά ἐτῶν τούς ἐρευνητές.

Ἔτσι σιγά – σιγά διαμορφώθηκαν τά κριτήρια μιᾶς ἐπιστήμης πού ὀνομάστηκε ἐθνομουσικολογία ἐπειδή μελετάει τή μουσική σέ σχέση μέ τήν κοινωνική ζωή τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστο κομμάτι.

Ἐλπίζοντας νά μέ συγχωρέσετε γιά τήν παρένθεση αὐτή πού αἰσθάνθηκα τήν ἀνάγκη νά προσθέσω μετά ἀπό ὁρισμένες ἀσάφειες πού ἔμειναν μετέωρες στή χτεσινή συζήτηση (14-8-79) ἀναφέρομαι σέ μιάν ἄλλη προϋπόθεση, πιό βασική ἀπό τήν πρώτη, γιά τή δημιουργική ἀντιμετώπιση τῆς προφορικῆς μουσικῆς παράδοσης.

Πιστεύουμε πώς πρέπει ν' ἀναγνωριστοῦν οἱ πολύ σπουδαῖοι συνεχιστές τῆς μουσικῆς αὐτῆς, γνωστοί καί ἄγνωστοι, ὅπως ὁ Τάσος Χαλκιᾶς, ὁ Νίκος Στεφανίδης, ὁ Κώστας Μουντάκης καί ἄλλοι πραγματικά μεγάλοι καλλιτέχνες... Κι ὅταν λέω ν' ἀναγνωριστοῦν σημαίνει ν' ἀσφαλιστοῦν καί νά πάρουν σύνταξη γιατί ἴσως δέν τό ξέρετε, ἀλλά μόλις πάψουν νά παίζουν ὄργανο εἶναι καταδικασμένοι στή πενία κι αὐτό εἶναι καί ἄδικο καί ἀντίκειται σέ κάθε γιορτασμό τῆς παράδοσης. Μιά τρίτη προϋπόθεση γιά τή δημιουργική ἀντιμετώπιση τῆς μουσικῆς εἶναι νά μπεῖ στά σχολεῖα, ἐπίσημα, καί ὅπως ἡ δυτική μουσική (ἐλπίζουμε λίγο καλύτερα, βέβαια) νά πάρει τή θέση της στήν ἐκπαίδευση μέ δάσκαλους τούς ἴδιους τούς πραχτικούς μουσικούς. Ὄχι γιά νά ἐπιβιώσει ἤ νά συνεχιστεῖ ἡ μουσική αὐτή, πράγμα ἀδύνατο ἔξω ἀπό τόν κοινωνικό της χῶρο, ἀλλά γιά νά πλουτίσει τό ἠχητικό φάσμα τῶν παιδιῶν καί νά βελτιωθεῖ τό γοῦστο τους πού δηλητηριάζεται ἀπό τά κατασκευάσματα τῆς νεολαϊκίστικης παραγωγῆς.

Ἄλλωστε δέ βλέπουμε γιατί θά πρέπει ἡ δημοτική μουσική νά φτάνει στ' αὐτιά τῶν παιδιῶν ἀκόμη καί στό σχολεῖο τους σέ παραποιημένες μορφές, εὐρωπαϊκοῦ χρίσματος, δηλαδή μέ πιάνο, μετρημένους ρυθμούς καί τραγούδια ἐντεχνοδημοτικά σάν κι αὐτά πού ὅλοι μας τραγουδήσαμε μέ πάθος στίς ἐθνικές γιορτές.

Ἄλλη προϋπόθεση γιά τή δημιουργική ἀντιμετώπιση τῆς μουσικῆς παράδοσης καί πού θά βοηθοῦσε, ἔστω καί καθυστερημένα, στήν ἀνάπτυξη τῆς ἔντεχνης ἑλληνικῆς μουσικῆς εἶναι νά μπεῖ ἡ παράδοση αὐτή καί στά ὠδεῖα πλάι στήν ἔντεχνη μουσική, καί ὅποιος θέλει νά μάθει μουσική νά ξέρει πώς στόν τόπο του μπορεῖ νά διδαχτεῖ καί τήν ἔντεχνη ἀλλά καί τήν παραδοσιακή μουσική. Ἔτσι δίπλα στό βιολοντσέλο τό φλάουτο καί τό κλαρινέτο θά προστεθεῖ τό κανονάκι, ἡ φλογέρα καί τό λαϊκό κλαρίνο

Ἀκόμα βλέπουμε πώς θά 'ταν πολύ σημαντικό νά ἱδρυθεῖ μία ἑλληνική ἑταιρεία δίσκων πού νά βγάζει μέ τή φροντίδα μουσικῶν κι ἐθνομουσικολόγων ὅσο περισσότερες καλές ἐκτελέσεις κι ὄχι νά περιμένουμε τή θυσία ἀτόμων καί τήν ἰδιωτική πρωτοβουλία πού δέν ἔχει ἄλλωστε πάντα καί τόν καταλληλότερο φορέα. Αὐτές οἱ ἐκτελέσεις θά μποροῦσαν νά προβάλλονται ἀπό παντοῦ καί ἰδιαίτερα ἀπό τό ραδιόφωνο. Ἀλλά σᾶς βάζω ἕνα ἁπλό ἐρώτημα. Ὅλες οἱ ἠχογραφήσεις πού ἔχει πραγματοποιήσει τό Τρίτο Πρόγραμμα στόν τομέα τῆς μουσικῆς προφορικῆς παράδοσης πού εἶναι ἀρκετές καί ἔγιναν μέ τή συνεργασία εἰδικῶν, δέν θά 'ταν ἐνδιαφέρον νά τούς βγάλει ἡ ἴδια ἡ ΕΡΤ σέ δίσκους; Φανταστεῖτε πόση γραφειοκρατική δυσκαμψία πρέπει νά ὑπάρχει γιά ν' ἀδυνατεῖ τό ἵδρυμα αὐτό νά βγάλει μέ μηδέν σχεδόν κόστος αὐθεντικές καί ποιοτικά ἐνδιαφέρουσες σειρές δίσκων πού καί τήν καλή μουσική θά πρόβαλαν καί θά ἔδιναν χρήματα στήν ἴδια τήν ΕΡΤ, ἡ ὁποία ἐν ὀνόματι τῆς λιτότητας περιορίζει ἤ παρεμποδίζει πολιτιστικές δραστηριότητες πού γίνονται στούς κόλπους της.

Ἐπειδή ὑποθέτω ὅτι καί ἄλλα ἱδρύματα ἤ δημόσιες ὑπηρεσίες παρουσιάζουν τήν ἴδια χρόνια δυσκαμψία καί φοβᾶμαι πώς πάντα σέ κάποιο χαρτί καί σέ κάποιες νομότυπες ἀλλά κουτές διαδικασίες ὅλα κολλᾶνε. Πιθανόν ὅλες αὐτές οἱ προϋποθέσεις πού θ' ἀξιοποιοῦσαν κατά τή γνώμη μας τήν μουσική παράδοση μέσα στή σημερινή πραγματικότητα θά μείνουν προϋποθέσεις καί θά μιλᾶμε στά παιδιά μας καί τά παιδιά μας στά δικά τους γιά κάποιες μνῆμες ἀπό κάποια μουσική πού τήν ἀφήσαμε κι ἐξαφανίστηκε χωρίς ἴχνη. Γι' αὐτό τουλάχιστο σάν μικρή ἐλάχιστη ἀναγνώριση τῆς ἀξίας τῆς μουσικῆς προφορικῆς παράδοσης, ἄς δοθεῖ τό Ἡρώδειο σέ μερικούς ἀπό τούς μουσικούς πού τήν ἐκπροσωποῦν καί πού ἄν ζοῦσαν σ' ἄλλη χώρα καί σ' ὁποιοδήποτε σύστημα θά εἶχαν τελείως διαφορετική μεταχείριση*. Πιστεύουμε πώς ἀληθινά στήν Ἑλλάδα σήμερα αὐτοί οἱ ἄνθρωποι ἔχουν νά προσφέρουν ὅ,τι πιό αὐθεντικά ἑλληνικό καί καλλιτεχνικά ἄξιο.

Καί ἐπιτρέψτε μου νά κλείσω μέ μιά παρατήρηση πού πονάει λίγο. Προτοῦ νά φτάσουμε στό σημεῖο νά ἐκτιμήσουμε τά κοντσέρτα γιά σαντούρι χρειάζεται νά γνωρίσουμε τό ἴδιο τό σαντούρι.

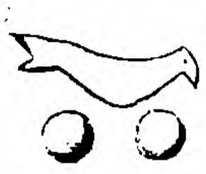
★ *Μερικές μέρες ἀργότερα καί συγκεκριμένα στίς 24 Αὐγούστου στό 30ο συνέδριο τῆς παγκόσμιας Ὁμοσπονδίας «Μουσικά Νιάτα» πού ἔγινε στό Ζάγκρεμπ, μερικοί ἀπό τούς μουσικούς αὐτούς πού ἀντιπροσώπευσαν τήν Ἑλλάδα ἀνάμεσα σέ 35 ἄλλες χῶρες, χαρακτηρίστηκαν, ἀπό διεθνοῦς φήμης μουσικούς καί ἐθνομουσικολόγους, ἀπό τούς μεγαλύτερους τοῦ κόσμου.*

Εἰδικά ὁ Τράνβαγκε, καθηγητής ἐθνομουσικολογίας στή Σορβόνη καί μέλος τῆς Οὐνέσκο, ἐξέφρασε τήν ἐπιθυμία νά συντελέσει στό νά δοθεῖ στούς μουσικούς αὐτούς διεθνές κύρος, ἔτσι ὥστε, στή χώρα μας, τό κράτος κατανοώντας τήν ἀξία τους, ἀλλά καί συνειδητοποιώντας πώς εἶναι οἱ ὕστατοι κληρονόμοι καί φορεῖς τῆς μουσικῆς αὐτῆς, νά δώσει ὑποτροφίες σέ νέους γιά νά μήν χαθεῖ ἡ τεχνική, ἡ αἰσθητική καί τό ἦθος «τέτοιων σπάνιων μουσικῶν», ὅπως τούς χαρακτήρισε.

Δέν τήν ἀγαπᾶμε τήν παράδοση

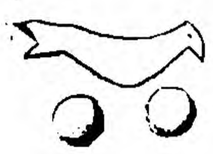
τῆς Ἀγγελικῆς Φωτοπούλου

Δέν προσθέτω καμιά ειδική γνώση στά ὅσα εἰπώθηκαν ἀπό κείνους πού ξέρουν γιά τί πράγμα μιλᾶνε. Προσθέτω ἴσως ὅμως τοῦτο: τή γνώμη τῆς γενιᾶς μου.

Κυρίες καί κύριοι,
Δέν τήν ἀγαπᾶμε τήν παράδοση. Ἡ μεγάλη πλειονότητα τῆς γενιᾶς μου – τουλάχιστον τῶν νέων πού ζοῦν σέ ἀστικά κέντρα – δέν τήν ἀγαπάει τήν παράδοση. Τήν *ἀντιπαθεῖ*. Τήν *ἀποστρέφεται*. Ἀκόμη καί πολλοί ἀπό κείνους πού μιλοῦν γιά «ἐπιστροφή στίς ρίζες» – παρουσιάζοντας αὐτή τήν ἐπιστροφή σάν μέσο ἀντιστάσεως ἐναντίον ξένων πολιτιστικῶν ἐπιδράσεων, τό κάνουν ἀπό διατεταγμένο καθῆκον. Τίς περισσότερες φορές μάλιστα μή ξέροντας τί ἀκριβῶς ἐννοοῦν. Δέν ξέρω ἄν αὐτό εἶναι καλό ἤ κακό. Δέν ἔχω κανένα διαμορφωμένο κριτήριο γιά ν' ἀξιολογήσω αὐτό πού συμβαίνει. Ἁπλῶς λ έ ω αὐτό πού συμβαίνει καί νομίζω ὅτι ξέρω γ ι α τ ί συμβαίνει.

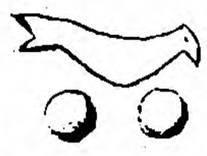
Πρῶτον ἀπό ἄγνοια. Δέν τήν γνωρίζουμε τή παράδοση. Τά περισσότερα παιδιά τῆς γενιᾶς μου – στ' ἀστικά κυρίως κέντρα – μεγαλώσαμε σέ ἐποχή καί σέ περιβάλλον ὅπου εἶχε χαθεῖ ἤ ἐσπάνιζε ἤ φαινόταν ἀμελητέο σέ μέγεθος ὁτιδήποτε παλιό. Νομίζω μάλιστα ὅτι καί ἀπό τούς προγενέστερους εἶχαν ξεχαστεῖ ὅλα τά παλιά πράγματα – εἶχαν ἀπωθηθεῖ.. περιφρονηθεῖ. Θέλω νά πῶ ὅτι ἡ ἄγνοια τῆς γενιᾶς μου καί ἡ ἀντιπάθεια – ἤ τό πολύ πολύ ὁ ἐπίπλαστος σεβασμός πού τρέφει πρός ὅ,τι σχετίζεται μέ τήν παράδοση, δέν εἶναι πράγματα τυχαῖα. Ἕνας ὁλόκληρος κόσμος πέρασε ἀπό τήν τυπική ἀνέχεια στή σχετική εὐημερία, διώχνοντας ἀπό πάνω του, ἀρνούμενος, περιφρονώντας – *μισώντας* θά ἔλεγα – ὅ,τι ἀποτελοῦσε ἕναν καιρό τή ζωή του: τό σπίτι πού ἔμενε, τό διάκοσμο τοῦ σπιτιοῦ, τά τραγούδια πού τραγουδοῦσε καί ἀντικαθιστώντας ὅλ' αὐτά τά στοιχεῖα μέ, ὡς ἐπί τό πλεῖστον, κακότεχνες ἀπομιμήσεις τῶν μέσων καί τῶν τρόπων διαβίωσης καί ἀναψυχῆς πού χρησιμοποιοῦσαν *ἤ πού νόμιζε ὅτι χρησιμοποιοῦσαν* – οἱ πιό πλούσιοι ἀπ' αὐτόν, οἱ ξένοι, οἱ «κατεπάνω».

Μπορεῖ νά μήν εἶναι ἔτσι *γενικῶς* ἤ νά μήν εἶναι μόνο ἔτσι τά πράγματα. Ἀλλά εἶναι γεγονός ὅτι ἐκεῖ ὅπου μένουμε ἐμεῖς – *στόν Κορυδαλλό* – ἡ κυρά πού ὁ ἄντρας ἀπό ἐργάτης ἔγινε ἐργολάβος ν τ ρ έ π ε τ α ι νά φιλέψει ἕνα μουσαφίρη θγάζοντάς του γλυκό τοῦ κουταλιοῦ. Θά τοῦ προσφέρει – κατά πάσα πιθανότητα – ποτό μέ ξενική ὀνομασία.

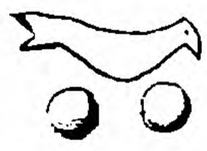
Ἔχω μάλιστα μιά ὑποψία καί τή διατυπώνων ἐδῶ σάν ἐρώτημα:

Μπορεῖ ἄραγε αὐτό τό – ἀπό ἀνάγκη φυγῆς καί λήθης – κράμα μικροαστικῆς κακογουστιᾶς (τά τσιμεντένια σπίτια, τά γυαλιστερά ἔπιπλα, οἱ πιτσερίες καί τά τραγούδια τοῦ Γ. Πάριου) μποροῦν ἄραγε νά ἀποτελοῦν μιά νέα παράδοση «ἐν τῶ γεννᾶσθαι»; Ἴσως ἐνοχλεῖ τό ἐρώτημα, ἀλλά σκέπτομαι ὅτι τά κρινόμενα ὡς διατηρητέα νεοκλασικά κτίσματα τῆς Ἀθήνας, σήμερα μέν συνθέτουν τήν ἀρχιτεκτονική παράδοση τῆς πρωτεύουσας, τότε ὅμως πού κτίζονταν, ἦταν ὄχι πάντα καλόγουστες ἀπομιμήσεις εὐρωπαϊκῶν οἰκοδομημάτων πού κι ἐκεῖνα μέ τή σειρά τους ἦταν ἀπομιμήσεις ρυθμῶν τῆς ἑλληνορωμαϊκῆς ἀρχαιότητας.

Ἐπίσης μοῦ ἔχουν δημιουργηθεῖ καί τά ἑξῆς ἐρωτήματα:

Ὁ Καραγκιόζης, παρά τό τούρκικο ὄνομά του ἔχει – λένε – ἀφομοιωθεῖ μέ τούς αἰῶνες, ἔχει ἐξελληνισθεῖ καί ἀποτελεῖ (ἀπετέλεσε ἔστω) γνησίως ἑλληνικό λαϊκό θέαμα. Γιατί ὁ τουρκοφερμένος Καραγκιόζης ἀποκτᾶ τήν ἑλληνική ἰθαγένεια καί μέσω αὐτῆς μεταμορφώνεται σέ πολιτιστικό στοιχεῖο ἀντιστάσεως ἐναντίον – αἴφνης – τῆς ἀμερικανοφερμένης τζάζ; Γιατί ἡ πολιτιστική ἐπιρροή τοῦ τουρκικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ νομίμως ἀφομοιώνεται, ἐνῶ ἕνας ὁλόκληρος κόσμος ξεσηκώνεται – θεωρητικά ἔστω – ἐνάντια στόν «ἀμερικάνικο τρόπο ζωῆς»; Ἐπίσης, ἡ μέ σαφεῖς δυτικές ἐπιδράσεις – ἤ ἔστω ἐπανεπιδράσεις – μουσική παράδοση τῶν Ἑπτανησίων, κατά τί εἶναι λιγότερο νόμιμη ἀπό τή μουσική παράδοση τῆς λοιπῆς Ἑλλάδας; Καί ἀφοῦ πολιτιστικές ἐπιδράσεις ἔτσι κι ἄλλιῶς ὑπάρχουν, ποῦ σταματάει ἡ *ἀνοχή* τῶν ἐπιδράσεων καί ποιός θά κανονίζει αὐτά τά ὅρια ἀνοχῆς;

Κυρίες καί κύριοι,
Ἴσως μιά μέρα ἡ γενιά μου ἀποκτήσει τήν ἀπαραίτητη γνώση καί μπορέσει νά δεῖ – μέ κάποια ἐπιείκεια μᾶλλον – ὅτι ἡ διαμάχη γύρω ἀπό τήν οὐσιά τῆς παράδοσης ἦταν, ὅπως καί ἡ διαμάχη γύρω ἀπό τό γλωσσικό, λιγάκι θεολογική. Ὅπως καί τόσες ἄλλες διαμάχες, δραματικές μέν, ἀλλά μέ ἄδοξη ἔκβαση.

Φαίνεται, ἐλλείψει σαφῶν κοινωνικῶν ἀντιθέσεων, ἐλλείψει αὐθεντικῶν ἰδεολογιῶν καί ἐξ αἰτίας τόσων ἐξαρτήσεων ἀπό ξένους, σ' αὐτό τό τόπο «σκοτωθήκαμε γιά ἕνα ἀδειανό πουκάμισο».

Πάντως, ἐγώ νομίζω ὅτι τό ἔντονο καί ἐντόνως διακηρυσσόμενο ἐνδιαφέρον γιά τόν παραδοσιακό πολιτισμό τῆς χώρας σημαίνει ὅτι ἡ ἐπίσημη Ἑλλάδα ἀναζητάει – ὡς ἕνα σημεῖο – ἰδεολογικά ἐρείσματα, ἑλληνικά πλέον. Μπορεῖ κατ' ἄλλους νά πρόκειται γιά ἀναζήτηση ἑλληνικῆς ἀμφίεσης μιᾶς ἰθύνουσας τάξης, πού μέ μικρά διαλείμματα ἀβέβαιης ἑλληνοπρέπειας, ξενόφερνε καί ξενοζοῦσε.

Ἐγώ πιστεύω ὅμως ὅτι αὐτή τή στιγμή ἡ Ἑλλάδα πάει νά γίνει ἔθνος, ἐξ οὗ καί ἡ ἐπίμονη ἀναζήτηση τῶν στοιχείων τῆς ἐθνικῆς ταυτότητας. Μόνο πού, ὅπως ἡ μερίδα τοῦ ἔθνους ἡ ὁποία θέλει τήν ἀλλαγή τῶν θεσμῶν, ὀφείλει γιά νά φέρει αὐτή τήν ἀλλαγή, νά μάθει κάποτε πῶς κάνουνε κουμάντο, μέ τόν ἴδιο τρόπο πιστεύω ὅτι ἡ μερίδα πού διευθύνει αὐτή τή στιγμή τό ἔθνος ὀφείλει γιά νά ἀπαλλαγεῖ καί νά μᾶς ἀπαλλάξει ἀπό τίς ξένες ἐξαρτήσεις, νά θρεῖ τήν ὅση εὐφυΐα χρειάζεται γιά νά γίνει ἰσότιμη μέ τούς ξένους.

Ἴσως, βέβαια, μιά μέρα ἡ γενιά μου κάνει αὐτό τό ἔθνος ἰσότιμο μέ τ' ἄλλα, μή μένοντας κολλημένη στήν παράδοση, μή ἀρνούμενη τήν παράδοση, ἀλλά ὑπερβαίνοντας τήν ἀντιδικία, χωρίς ἀκόμη νά ξέρω πῶς.

Ζητῶ συγγνώμη, γιά ὅλη αὐτή τή φλυαρία. Καταλαβαίνεται πόσο συγκεχυμένα εἶναι ὅλα μέσα μου, πόση ἄγνοια ἔχει ἡ γενιά μου. Εἶπα αὐτά πού ἤξερα.

ΤΟ ΒΗΜΑ

γι' αὐτόν πού σκέφτεται ἐλεύθερα

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΚΟΙΝΩΝΙΑ

- Μηνιαία ἔκδοση προβληματισμοῦ καί ἐνημέρωσης
- Διευθύνεται ἀπό συντακτική ἐπιτροπή
- Ἑξήντα πέντε τακτικοί συνεργάτες – πανεπιστημιακοί καί εἰδικοί ἐρευνητές

Τεκμηριωμένη πληροφόρηση καί ἀναλυτική διερεύνηση γύρω ἀπ' ὅλα τά καυτά θέματα πού ἀπασχολοῦν σήμερα ὁλόκληρο τόν κόσμο καί ἰδιαίτερα τόν τόπο μας.

Ἀδέσμευτη ἀντιπαράθεση ἰδεῶν καί θεωριῶν καί ἀνεμπόδιστος διάλογος μέσα σ' ἕνα εὐρύ προοδευτικό ἰδεολογικό καί ἐπιστημονικό φάσμα.

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΑΙΟΛΟΥ 43, ΤΗΛ 3250058

το "μαγαζι" εχει απ' ολα.

Διδοτου και Ζωοδοχου Πηγης

τηλ. 3602539

Επισημαίνουμε

Τό γαϊτανάκι

Διαφημιστικά θά μπορούσαμε νά ποῦμε:

Τό ΑΝΤΙ αὐτοδιαφημίζει τήν ἀντι-διαφήμιση. Ἡ καινούρια στήλη μας ἔτυχε ἤδη πολλῆς ἀνταπόκρισης. Ἐπιστολές ἀναγνωστῶν πού μᾶς ἐνθαρρύνουν καί ἐπιστολές διαφημιστῶν πού μᾶς ἐνθαρρύνουν ἐπίσης.

Οἱ πρῶτοι, βλέπουν στήν ἐνέργειά μας, τήν κριτική ἐκείνη διάθεση πού ἀπό καιρό εἶχαν, ἀλλά δέν εὕρισκαν τρόπο νά τήν ὑλοποιήσουν καί ἐνισχύουν ἔτσι τήν ἀπόφασή μας, λόγω καί ἔργω.

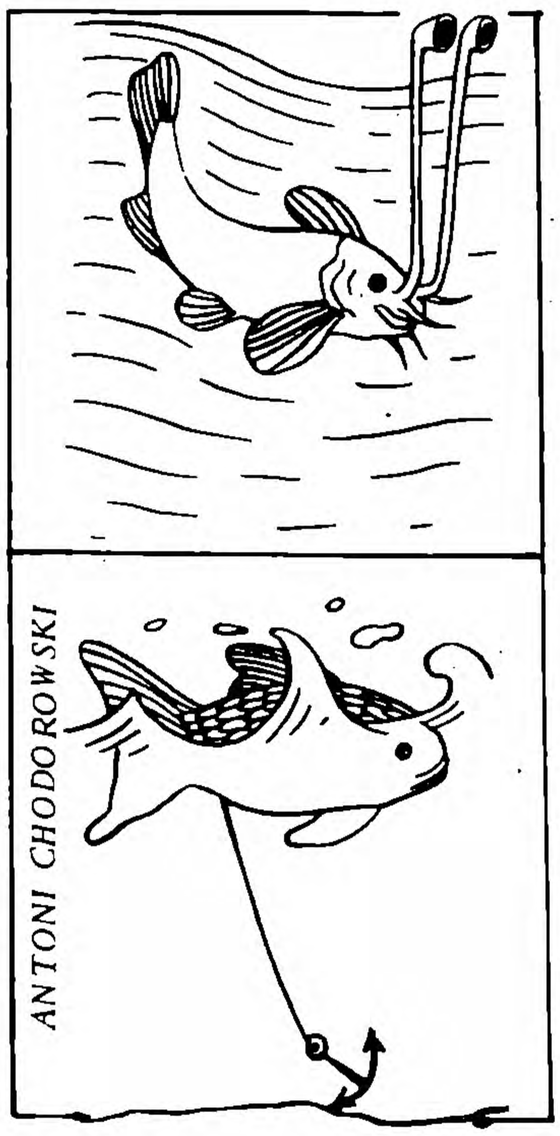
Οἱ δεύτεροι, βλέπουν τή διαβρωτική ἐκείνη πρόθεση πού ἀπό καιρό φοβόντουσαν ὅτι κάποτε θά ἐμφανιστεῖ καί ἔλπιζαν ὅτι δέ θά βρεθεῖ ποτέ ὁ τρόπος νά ὑλοποιηθεῖ, ἔτσι πού αὐτοί νά μποροῦν νά παρατείνουν τό χρόνο «ὑλοποίησης» τῶν σχεδίων τους.

Ἀλλά, ἄς ... ἀστειευτοῦμε. Ἡ ὑπόθεση εἶναι τόσο σοβαρή, πού τό καλύτερο πού ἔχουμε νά κάνουμε εἶναι... λίγη πλάκα στήν «κατευθυνόμενη ἐπικοινωνία», ὅπως μάθαμε ὅτι λέγεται ἡ εὐγενική κυρία Ὄλγα Κ. πού προτιμάει νά σαπουνίζει μέ εἰδική σκόνη TIDEX, ἀντί νά νύπτει ἁπλῶς τάς χείρας της.

Τό θράσος, ὡς γνωστόν, μπερδεύεται στή νέα ἑλληνική μέ τό θάρρος καί ἡ γνώμη μέ τήν αὐθάδεια. Ὑπάρχει ἕνα γαϊτανάκι ἀπό μπερδεψιές καί συγχύσεις: ἡ διαφήμιση εἶναι πληροφόρηση, ἡ πληροφόρηση εἶναι καλή, ἄρα ἡ διαφήμιση εἶναι καλή – γιά νά θυμηθοῦμε λίγο τή σχολική λογική. Ἀπό τότε βέβαια ἔχουν προστεθεῖ ἕνα σωρό ἄλλες πληροφορίες, ὅμως οἱ ἐπιτήδειοι (πού δέν εἶναι πιά οἱ ἱκανοί) δέν χρειάζονται νά προσθέσουν τίποτα ἄλλο, παρά κέρδη.

Στή γλώσσα τῆς διαφήμισης αὐτό εἶναι νόμιμο. Στή γλώσσα τή δική μας εἶναι τόσο νόμιμο, ὅσο νόμιμη εἶναι ἡ μισή ἀλήθεια καί ἡ κουτοπόνηρη ἐπιφανειακή ἐπιχειρηματολογία.

Στίς ἀπόκριες ὅμως, ἐκτός ἀπ' τό γαϊτανάκι καί τίς ἄλλες μασκαράτες, ὑπῆρχε πάντα καί ἡ καμήλα. Αὐτή, μέ τό γνωστό της πεῖσμα, συνεχίζει ἀργά, ἀλλά σταθερά τό παιχνίδι της: ξεμασκαρεύει, ἀνακατεύοντας γιρλάντες, μπαλόνια καί ἄλλα ἀποκριάτικα διαφημιστικά.

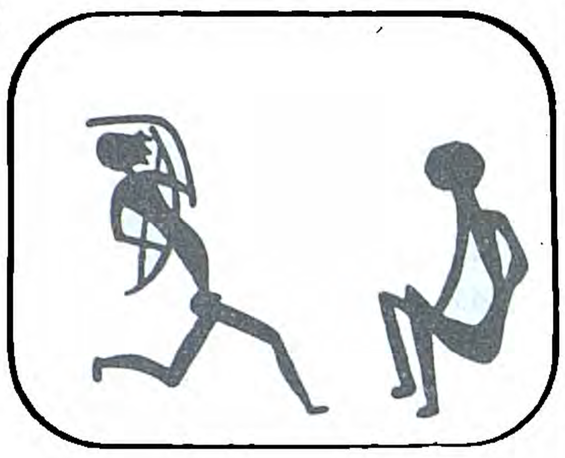
Φαρισαϊσμοί

Μιά ἀκόμα ἐπίδειξη ὑποκρισίας καί πολιτιστικοῦ ἐπαρχιωτισμοῦ τῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν – ἀλήθεια ποιά ἀρχή καί μέ τί κριτήρια εἶναι τελικά ὑπεύθυνη γιά τά ἤθη μας; – εἶναι ἡ δίκη τοῦ ἐκδότη τοῦ ΙΔΕΟΔΡΟΜΙΟΥ Λεωνίδα Χρηστάκη στό Τριμελές Πλημμελειοδικεῖον Ἀθηνῶν στίς 22 τοῦ Σεπτέμβρη, «... διότι ἐπώλησε εἰς τό κοινόν ἀσέμνους εἰκόνας, μή συνιστώσας ἔργα τέχνης ἤ ἐπιστήμης, προσβαλλούσας δέ κατά τό κοινόν αἴσθημα καταφανῶς τήν δημοσία αἰδώ».

Τί νά πεῖ κανείς γιά ἕνα τέτοιο φαρισαϊσμό πού ἀγανακτεῖ ἀπό τίς αἰσθητικές ἀναζητήσεις τοῦ ΙΔΕΟΔΡΟΜΙΟΥ καί δέν ἐνοχλήθηκε ποτέ ἀπό τό γιγάντιο «πορνό» τῶν ἐντύπων τῆς ἐθνοκάπηλης, ληστρικῆς καί γραικυλίζουσας ὀλιγαρχίας μέ τίς μύριες τόσες ἔκνομες, παράνομες ἤ ὑπόνομες δραστηριότητες.

ειδήσεις

● Τό **«ΚΟΡΠΟΥΣ»** τοῦ Θανάση Ρεντζῆ πού προετοιμάζεται γιά τό φεστιβάλ Θεσσαλονίκης δέν ἔχει τά χαρακτηριστικά ἑνός συμβατικοῦ φίλμ. Εἶναι ἀρθρωτό - ἀποτελεῖται ἀπό ἑφτά μέρη καί

ἔχει ἄξονα καί ἀντικείμενο τό ἀνθρώπινο σῶμα καί τίς ἀπεικονίσεις του, ὅπως μεταβλήθηκαν μέσα στό χρόνο.

● **Τόσο... λίγο!** Μόνο μέχρι τά τέλη Σεπτέμβρη θά ἔχετε τήν εὐκαιρία ν' ἀπολαύσετε – ὅσοι δέν τό ἔχετε ἤδη κάνει – τήν ἐπιθεώρηση τοῦ «ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ «*Σιγά τόν πολυέλαιο*».

Σπεύσατε λοιπόν ὦ Ἀθηναῖοι! Κι ἄν ἄρχισαν οἱ ψύχρες, μή σᾶς νοιάζει· θά σᾶς ζεστάνουν τά παιδιά τοῦ «Ἐλεύθερου» μέ τά τραγούδια τους, μέ τή ζωντάνια τους, μέ τήν ἀγάπη καί τό ταλέντο τους.

Στό Ἅλσος Παγκρατίου, ὅλα εἶναι εὐχάριστα ἀκόμα καί «τό κλίμα πού τό τρώει ὁ... γάιδαρος».

«...δέν φταῖμε ἐμεῖς...»

● Μετά τόν «Χαρτοπαίκτη» τοῦ Μιχ. Χουρμούζη πού ἐπί δύο χρονιές συνέχεια παίχτηκε ἀπό τήν **«Παρουσία»** στήν Ἀθήνα καί τήν ἐπαρχία, ὁ θίασος αὐτός προγραμμάτισε ἀκόμη τέσσερα ἔργα γιά τό μέλλον: τόν «Μαλακώφ» τοῦ Χουρμούζη, τόν «Μπερτόλδο» τοῦ Α.Φατσέα, τήν «Εἰρήνη» τοῦ Ἀριστοφάνη καί τό «Περιμένοντας τόν Γκοντό» τοῦ Σ. Μπέκετ.

Ἡ «Παρουσία» πιστή στήν ἰδέα τῆς θεατρικῆς ἀποκέντρωσης, θά ἐξακολουθήσει νά δουλεύει στό θέατρο «Ἀθηνᾶ» τοῦ Αἰγάλεω.

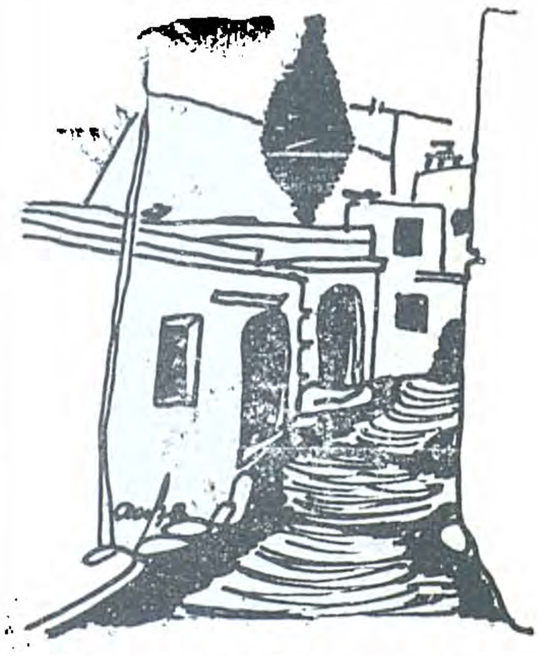
● **Ὁ Αὔγουστος μήνας φεστιβαλικός στήν ἐπαρχία.**

Ἐκδηλώσεις ἀφιερωμένες στήν Εἰρήνη, τό παιδί καί τόν ἀθλητισμό πραγματοποίησε ὁ «Προοδευτικός Σύλλογος Νέων Ν. Ἀρτάκης» στά πλαίσια τοῦ Γ' Φεστιβάλ **«Κυζίκεια '79».**

Στίς ἐκδηλώσεις αὐτές πού ἔγιναν στό τριήμερο 22 - 25 Αὐγούστου λειτούργησαν ἐκθέσεις ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς, φωτογραφίας, παιδότοποι κ.ἄ.

● Γιορταστικό διήμερο – 12 - 13 Αὐγούστου – πραγματοποιήθηκε ἀπό τό τμῆμα νεολαίας τοῦ συλλόγου **Αὐλωνιτῶν Τριφυλίας** μέ θέμα: «Παιδί - Εἰρήνη». Στίς ἐκδηλώσεις αὐτές ἐκτέθηκε πλούσιο ὑλικό γιά τό Διεθνές ἔτος παιδιοῦ, τήν εἰρήνη, καί τίς δραστηριότητες τῶν νέων τοῦ χωριοῦ, παιδική ζωγραφική καί παιδικό βιβλίο.

● **«Γαβαλοχώρι,** ἀρχιτεκτονική κληρονομιά, παράδοση, περιβάλλον» εἶναι ὁ τίτλος τῆς ἔκθεσης πού πραγματοποιήθηκε, φέτος τό καλοκαίρι, ἀπό 17 Ἰουνίου ὡς τό τέλος Αὐγούστου, στό ὁμώνυμο χωριό τῆς περιοχῆς Ἀποκορώνου Χανιῶν.

Τήν πρωτοβουλία γιά τήν ἐκδήλωση εἶχε ὁ ἐκπολιτιστικός καί ἐξωραϊστικός σύλλογος Γαβαλοχωρίου, στά πλαίσια τοῦ ἔτους γιά τήν ἑλληνική παράδοση καί τήν προστασία τοῦ περιβάλλοντος.

Γιά τήν ἐπιτυχία τῆς ἔκθεσης δούλεψαν ζωγραφίζοντας, σχεδιάζοντας, φωτογραφίζοντας, οἱ σπουδαστές τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς σχολῆς τοῦ Ὄσλο, οἱ μαθητές καί μαθήτριες τοῦ χωριοῦ, ὁ παπα-Μανώλης Βορεινάκης, ἡ Γιατρός Δήμητρα Πιμπλῆ καί ἡ ἀρχιτέκτων Αἰμιλία Κλάδου- Μπλέτσα.

Γυρίζοντας ἀπό τήν Ἰθάκη

Ἀπό τόν μακρινό ἐκεῖνο Ὅμηρο ὥς τόν Τζόυς καί τόν Καβάφη, πλῆθος τά συμβάντα γιά ὅσους ἀφηγοῦνται τόν πηγαιμό τους στήν Ἰθάκη.

Ἐμεῖς ἀντίθετα στό δρόμο τοῦ γυρισμοῦ ἀναλογιζόμαστε πώς στίς τέσσερεις ὧρες πού χρειάζεται τό συμπαθητικό γαλάζιο ὀχηματαγωγό γιά νά φθάσει ἀπό τήν Πέτρα στό Βαθύ, δέν συνέβη ἀπολύτως τίποτε. Στήν Ἰθάκη ὅμως τήν ἴδια, ἡ ζωή ἦταν ἔντονη τά βράδια καί τά πρωϊνά, τῶν ἡμερῶν ἐκείνων τοῦ Σεπτέμβρη. Τελείωνε τό Θεατρικό Φεστιβάλ καί ἡ τουριστική περίοδος. Τό νησί ἔπαιρνε τό δρόμο τῆς μόνωσης πού φέρνει πάντα ὁ ἰδιαίτερα ὑγρός, σ' αὐτή τή δυτική γωνιά τῆς Ἑλλάδας, χειμώνας.

Μυθικό νησί. Δύσκολο νά τό μνημονεύσεις χωρίς νά θυμηθεῖς τά ὀνόματα ἐκεῖνα πού ξεπηδοῦν σέ κάθε γωνιά: «Καφενεῖον ὁ Ὀδυσσεύς», «Πιτσερία ἡ Κίρκη», «ὁδός Δουρείου Ἵππου»...

Καπνόν ἀναθρώσκοντα

Ἕνας βράχος εἶναι ἡ Ἰθάκη. Κι ἄν ἐξαιρέσει κανείς τήν ἐλιά πού ἀντιμάχεται τήν πέτρα καί μερικές κληματαριές πού σκιάζουν τίς αὐλές, τίποτα δέν φυτρώνει. Γιατί νερό καλό δέν ὑπάρχει πουθενά παρά στίς στέρνες πού μέ μύριους κόπους καί ἔξοδα κατασκευάζουν οἱ κάτοικοι. Τό σχέδιο γιά ἕνα ἐργοστάσιο ἀφαλάτωσης πού ἔχει ἐπεξεργαστεῖ ὁ Δῆμος, περιμένει πάντα τίς κρατικές πιστώσεις πού προτιμοῦν ἄλλους δρόμους πιό ἐπικερδεῖς γιά τούς ἐπιτήδειους τοῦ κυβερνητικοῦ κόμματος.

Ἔτσι οἱ Θιακοί ξενητεύονται παραδοσιακά, μετανάστες ἤ ναυτιλλόμενοι. Οἱ πρῶτοι βλέπουν «καπνόν ἀναθρώσκοντα» ὅταν γυρνοῦν ἀπό τήν Ἀμερική ἤ τήν Αὐστραλία νά πεθάνουν στά χώματα πού τούς γέννησαν. Οἱ δεύτεροι νωρίτερα καί ἐπενδύοντας τίς οἰκονομίες τους δίνουν κάποια ζωή στήν οἰκονομική δομή τοῦ νησιοῦ. Ὅμως, ἀντίθετα μέ τόν πολυμήχανο, χιλιάδες εἶναι αὐτοί πού χάνουν γιά πάντα τό δρόμο τοῦ νόστιμου ἤμαρος. Ἀπό 14.000 κατοίκους πού ὑπῆρχαν πρίν ἀπό τούς σεισμούς, ἔχουν μείνει μόνο 4.000.

Στούς τοίχους τοῦ νησιοῦ φαίνονται ἀκόμα τά ἴχνη τῆς κυκλώπειας καταστροφῆς.

Ἀλλά οἱ κάτοικοι σπάνια ἀναφέρονται στούς σεισμούς πού ἄλλαξαν τήν ὄψη τῶν χωριῶν καί κόστισαν τόσες ἀνθρώπινες ζωές. Γενναῖοι, εὐγενικοί καί ἤρεμοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἰθάκης δημιούργησαν μιά καινούρια ζωή.

Τά κότερα τῶν λωτοφάγων καί τά καλύβια τῶν Εὐμαίων

Δέν εἶναι βέβαια, παρά τήν ὀμορφιά της καί παρά τή γοητεία τῶν κατοίκων της, ἕνας παράδεισος ἡ Ἰθάκη. Εἶναι μιά ταξική κοινωνία μέ σπάνιες γιά τήν Ἑλλάδα περουσιακές ἀνισότητες.

Ἀξιοποιώντας ἐνετικούς τίτλους, πού μερικοί ντόπιοι δικηγόροι θεωροῦν ἀμφίβολους, ὁρισμένες οἰκογένειες, ὅπως οἱ Δενδρινοί, ἔχουν οἰκειοποιηθεῖ δάση καί βουνά, τεράστιες πραγματικά ἐκτάσεις γῆς.

Μερικές οἰκογένειες ἔχουν ἐπιδοθεῖ σέ ναυτιλιακές ἐπιχειρήσεις. Ἀράζουν τά κότερά τους ἀπέναντι ἀπό τίς βίλες τους καί πηγαινοέρχονται ἀπό τό ἕνα δεῖγμα τοῦ πλούτου τους στό ἄλλο, μέσα σέ μιά φαντασμαγορική ἐπίδειξη ἀκαλαίσθητης λωτοφαγίας.

Κι αὐτά, τήν ὥρα πού οἱ Εὐμαῖοι τοῦ νησιοῦ κοπιάζουν νά βροῦν τά πρός τό ζεῖν μέσα στίς ἀντίξοες συνθῆκες πού περιγράψαμε. Εἶναι αὐτοί πού κινδυνεύουν νά περιθωριοποιηθοῦν ἀπό τήν ἀνάπτυξη τοῦ τουρισμοῦ καί τήν αὔξηση τῶν τιμῶν πού φέρνει ἡ ξενόφερτη ἐποχιακή κίνηση. Ἄν βέβαια δέν ἀναπτυχθοῦν οἱ δραστηριότητες πού εἶναι δυνατό νά τούς ἀπορροφήσουν, ὅπως οἱ παραδοσιακές καλλιέργειες καί ἡ κτηνοτροφία, ἡ καλλιέργεια ὀστρακοειδῶν καί οἱ βιοτεχνίες.

Οἱ μνηστῆρες τῆς Πηνελόπης

Γιατί ὁ τουρισμός ἔρχεται καί στήν Ἰθάκη. Λιγοστός ἀκόμα σέ σχέση μέ τίς φυσικές δυνατότητες τοῦ νησιοῦ, ἀλλά ἀρκετός γιά νά προκαλέσει τίς πρῶτες ἀντιδράσεις ἀνάμεσα στούς κατοίκους. Ὑπάρχουν βέβαια οἱ ξενόφοβες ὑστερίες, ὅπως ἐκείνη μιᾶς κομματικῆς νεολαίας πού ἀνακάλυψε λίγες σπασμένες ἀμποῦλες σέ κάποια ἀπόμερη ἀκτή καί συμπέρανε ἀμέσως, χωρίς ἄλλη ἔνδειξη, ὅτι κατακλύστηκε ἡ Ἰθάκη ἀπό... μορφινομανεῖς. Ὑπάρχουν καί οἱ λογικές ἐπιφυλάξεις αὐτῶν πού ἀνησυχοῦν μπροστά σέ μερικά φαινόμενα μαζικότερης εἰσβολῆς. Εἶναι γνωστή ἡ ἱστορία τῶν 100 περίπου οἰκογενειῶν πού ἀγόρασαν 75 στρέμματα στό πιό ἄγονο καί ἀπομακρυσμένο ἄκρο τοῦ νησιοῦ γιά νά δημιουργήσουν, λένε, ἀγροτικές ἐκμεταλλεύσεις καί νά ζήσουν ἐκεῖ τήν ὑπόλοιπη ζωή τους κοντά στή φύση καί μακριά ἀπό τόν πολιτισμό. Οὐτοπιστές οἰκολόγοι ἤ οἰκοπεδοφαγικό τέχνασμα γιά νά δημιουργηθεῖ μιά τεράστια ἐγκατάσταση ξενοδοχειακοῦ χαρακτήρα. Ἡ ἀλήθεια εἶναι μᾶλλον κάπου στή μέση. Ἐγκατάσταση διακοπῶν, ὅπως καί σ' ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδας.

Στό μεταξύ, παραδέρνοντας ἀνάμεσα στή Σκύλα τῆς ἀπομόνωσης καί τή Χάρυβδη τῆς κοινωνικῆς καί πολιτικῆς ἀποσύνθεσης πολλοί κάτοικοι ζητοῦν νά κηρυχθεῖ ἡ Ἰθάκη παραμεθόρια περιοχή, ὅπως ἡ Κεφαλλονιά.

Ὀδυσσέας πού δέν ταξίδεψε

Μιά λύση εἶναι αὐτή πού μεθοδεύει ὁ Δήμαρχος κ. Σπύρος Ἀρσένης. Νά ἀνεβάσει τό πολιτιστικό καί πνευματικό ἐπίπεδο τῆς ἐπαφῆς τοῦ Θιακοῦ μέ τόν ἔξω κόσμο, ἔτσι ὥστε, ὅπως στό νησί τῶν Φαιάκων, ὅσοι φθάνουν στίς ἀκτές του νά μυσταγωγοῦνται καί νά συμμετέχουν ἁρμονικά σέ μιά κοινή ἀναζήτηση τῆς ὀμορφιᾶς.

Αὐτός ὁ Ὀδυσσέας πού δέν ἔφυγε εἶναι ἕνας παράξενος δήμαρχος. Χωρίς νά τόν ὑποστηρίξει ἡ Δεξιά ἤ τό ΠΑΣΟΚ, ἔχοντας ἕναν ἀντίπαλο πού τόν ὑποστήριξαν καί τά δύο Κ.Κ., αὐτός ὁ ἀδέσμευτος ἀριστερός, συγκεντρώνει τά 80% τῶν ψήφων. Σήμερα θά μποροῦσε ἴσως νά συγκεντρώσει τό 90%. Εἴδαμε καί νά τόν κρίνουν καί νά τόν βρίζουν. Ὁ ἴδιος δέν χάνει ἐξ ἄλλου εὐκαιρία νά ταράξει τά νερά. Κανείς ὅμως δέν σκέπτεται πιά νά τόν ἀντικαταστήσει.

Κινητοποιεῖ, ἐνημερώνει, μάχεται, εἶναι ἡ ψυχή τοῦ νησιοῦ. Ὄνειρό του ἡ ὕδρευση, τό λιμάνι, ἴσως ἕνα μικρό ἀεροδρόμιο. Γιά νά βγοῦν οἱ σημερινοί ἀπόγονοι τοῦ ποντοπόρου ἀπό τή δίψα καί τήν μοναξιά.

Παράξενο νησί! Πῶς νά ξεχάσουμε αὐτόν τόν ἄγνωστο ἐκκεντρικό πού διέλεξε... τήν παράταξη τοῦ ἐχθροῦ. Μειοψηφία τοῦ ἑνός, ὀνόμασε τό σπιτάκι του... «Πάρις». Ἡ αὐτή τήν ἐπιγραφή τῆς τοπικῆς νεολαίας τοῦ ΠΑΣΟΚ κάπου στήν ἀποβάθρα: «Νά καταργηθεῖ ὁ μύθος τῆς πραγματικότητας».

Θέατρο τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἀντανάκλαση τοῦ κατακόρυφου βουνοῦ στά μολυβένια ἀπ' τήν ἄπνοια νερά, μύθος ἤ πραγματικότητα, Ἰθάκη σοῦ εὐχόμαστε καλή τύχη. ■

ΤΟ 5ο ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΙΘΑΚΗΣ

Τά βραβεῖα τοῦ Φεστιβάλ Ἰθάκης δόθηκαν ἀπό τήν ἀντιπαράθεση τῶν συμπερασμάτων τριῶν φορέων:

– Ψήφισε ὁ λαός, δηλαδή ὅλοι ὅσοι εἶχαν δεῖ ὅλες τίς παραστάσεις.

– Ψήφισε ἡ τοπική ἐπιτροπή, ἀπό ἀνθρώπους μέ λίγο πολύ εἰδικές γνώσεις μετά ἀπό ἐκτενή συζήτηση.

– Ψήφισε κι ἡ κριτική ἐπιτροπή ἀπό εἰδικούς πού εἶχαν προσκληθεῖ ἀπό τήν Ἀθήνα.

Ἔτσι ἔγινε ἡ ἀπονομή:

● Βραβεῖο καλύτερης παράστασης.

● Βραβεῖο γιά τά κοστούμια (Γιῶργος Ζιάκας).

● Βραβεῖο καλύτερης μουσικῆς (Λουκιανός Κηλαϊδόνης).

Τρία βραβεῖα γιά τό «Φιάκα» τοῦ Δ. Μισιτζῆ (σκηνοθεσία Διαγόρα Χρονόπουλου) πού παρουσίασε τό Θεσσαλικό Θέατρο.

● Βραβεῖο καλύτερης παράστασης νεοπαρουσιαζόμενου ἔργου.

● Βραβεῖο καλύτερου θεατρικοῦ κείμενου (Γ. Ἀρμένης).

● Βραβεῖο σκηνοθεσίας (Ἀντ. Κούφαλης)

Ἀκόμα τρία βραβεῖα γιά τό ἔργο τοῦ γνωστοῦ ἠθοποιοῦ τοῦ Θεάτρου Τέχνης Γιώργου Ἀρμένη «ἡ πρόβα» πού παρουσίασε ἡ «Θεατρική Λέσχη Καβάλας».

● Ὁ ἠθοποιός Π. Χατζηπαπᾶς πῆρε βραβεῖο 1ου ἀνδρικοῦ ρόλου καί ὁ Ζαχ. Ἀγγελάκος ἔπαινο γιά τήν ἑρμηνεία του στούς «Νταντάδες» τοῦ Γ. Σκούρτη πού παρουσίασε τό «Δωδεκανησιακό Θέατρο».

● Βραβεῖο 1ου γυναικείου ρόλου δόθηκε στήν Ἄννα Μακράκη γιά τό ἔργο «ἡ ταυτότητα» πού ἡ ἴδια ἔγραψε καί παρουσίασε τό «Μικρό Λαϊκό Ἀθήνας».

● Βραβεῖο 2ου γυναικείου ρόλου δόθηκε στή Ζαχ. Φαμπιόλη γιά τό ἔργο «οἱ μουσικοί» τοῦ Γ. Σκούρτη πού παρουσίασε τό «Θεατρικό Ἐργαστήρι Ἰθάκης».

● Βραβεῖο 2ου ἀνδρικοῦ ρόλου δόθηκε στό Σαράντο Φράγκο γιά τό ἔργο τοῦ Τ. Καρνάτσου «Ὁ Ρομπέν τοῦ πάρκου» πού παρουσίασε ὁ «Θίασος Σχολῆς Εὐγ. Χατζίκου».

● Βραβεῖο καλύτερων σκηνικῶν πῆρε ἡ Μάγκυ Ἀσβεστᾶ γιά τό ἔργο τοῦ Ἀλ. Δαμιανοῦ «Τό καλοκαίρι θά θερίσουμε» πού παρουσίασε ὁ «Ὀργανισμός Ἠπειρωτικοῦ Θεάτρου».

Καί δύο ἀκόμη ἔπαινοι ἑρμηνείας δόθηκαν:

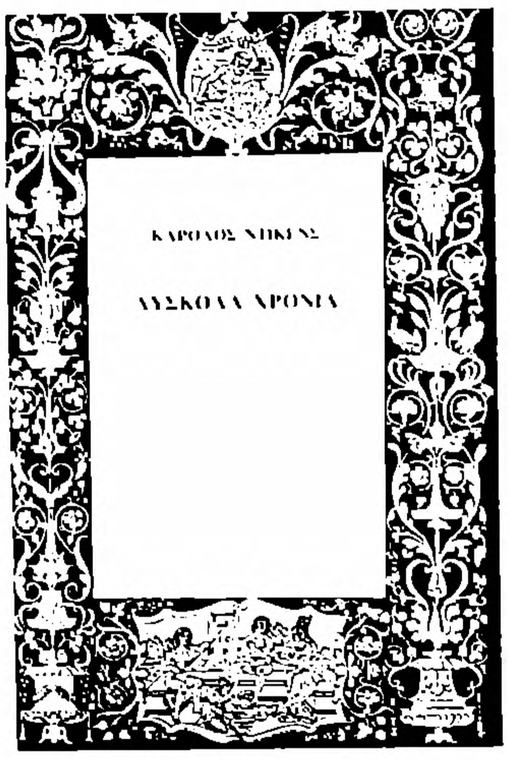
● στόν Γ. Ρώτα γιά τήν ἑρμηνεία του στό «Μπουκάλι» τοῦ Β. Ζιώγα πού παρουσιάστηκε ἀπό τό «Θέατρο Ἀττικῆς» καί

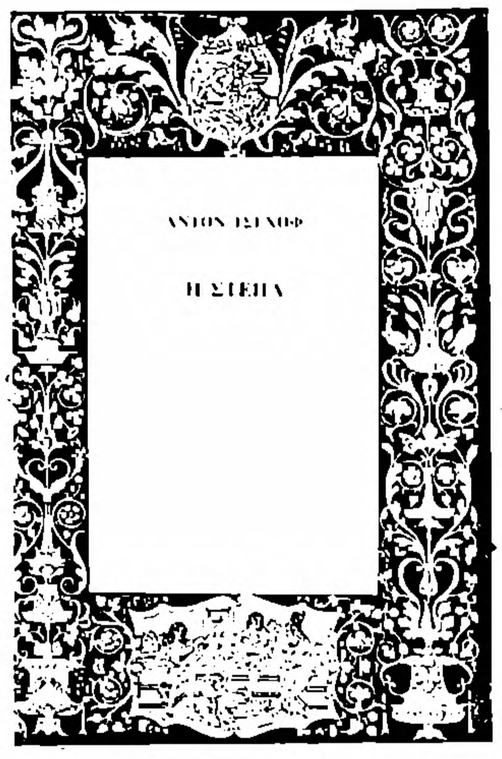
● στόν Τ. Τσαπόγα γιά τήν ἑρμηνεία του στό ἔργο τοῦ Ν. Περγιάλη «Ὁ Ἀζάρ ποτέ δέν πεθαίνει» πού παρουσιάσε τό «Μεσσηνιακό Θέατρο».

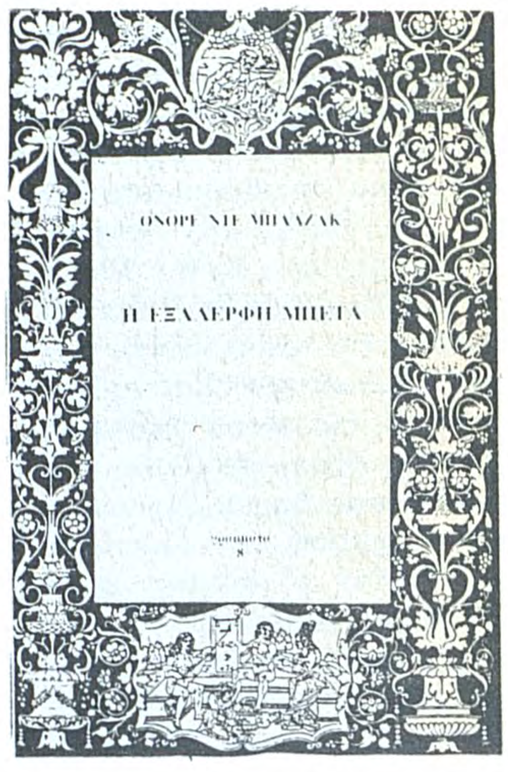
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΤΖΩΝ ΣΤΑΪΝΜΠΕΚ
ΟΥΡΑΝΙΕΣ ΒΟΣΚΕΣ
γράμματα
1

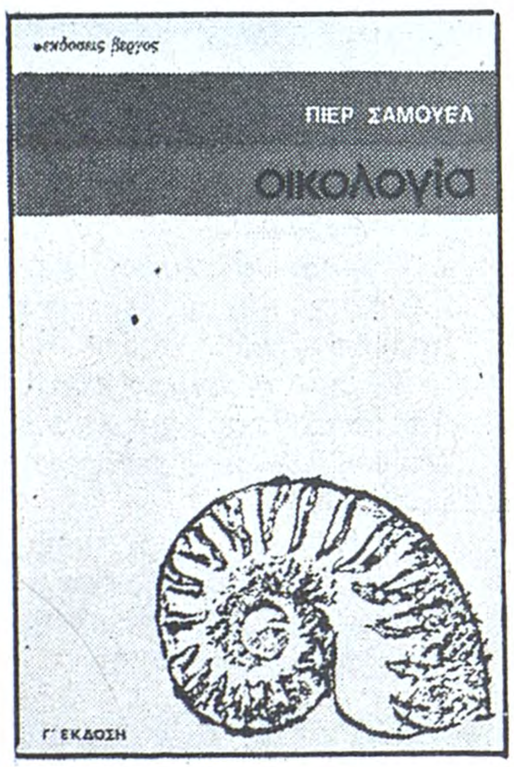
ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ
ΤΟ ΨΗΤΟΠΩΛΕΙΟ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΣ ΠΕΝΤΩΚ

ΠΡΟΣΠΕΡ ΜΕΡΙΜΕ
ΚΟΛΟΜΠΑ
γράμματα
3

ΜΠΟΡΙΣ ΒΙΑΝ
Ο ΑΦΡΟΣ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ
γράμματα
4

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΜΠΕΡΤΟΛΤ ΜΠΡΕΧΤ
ΤΑ ΟΡΑΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΙΜΟΝ ΜΑΣΑΡ

ΚΩΣΤΑ ΧΑΤΖΗΔΟΥΛΗ
ΡΕΜΠΕΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ 1

ΕΛΕΝΑ ΤΖΙΑΝΙΝΙ ΜΠΕΛΟΤΤΙ
ΑΠ' ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ ΤΩΝ ΚΟΡΙΤΣΙΩΝ

Ο ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ ΤΩΝ ΣΠΑΘΑΡΗΔΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ: Σόλωνος 94 τηλ. 3607744

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΒΙΒΛΙΟΥ Κ. Μελενίκου 34 τηλ. 212610

Ποικίλων «κοίλων» συνέχεια...

Ἄννυς Θ. Κολτσιδοπούλου.

Ἡ τραγικότερη – μετεωρολογικά – παράσταση τοῦ καλοκαιριοῦ, ἦταν μιά κωμωδία: Οἱ «Ἐκκλησιάζουσες» τοῦ Ἀριστοφάνη στό Λυκαβηττό. Στήν καρδιά ἀπ' τ' αὐγουστιάτικα μελτέμια, στό κέντρο μιᾶς ξέφραγης ὀρχήστρας (τοῦ Λυκαβηττοῦ) καί κάτω ἀπό ἕνα ξεγυμνωμένο «κοῖλον» (πάλι τοῦ Λυκαβηττοῦ), ἔστησε ὁ Μίνως Βολανάκης τά ἐλαφριά σκηνικά του καί τά πάνινα παραβάν του, ἕρμαια τῆς θυμωμένης ἀνάσας τοῦ Αἴολου καί τῆς ξαφνικά ἐξαντλημένης κατανόησης τοῦ κοινοῦ. Μέσα σέ «ὁμοβροντίες» καί πάταγους ἀπό τίς πόρτες τῶν καμαρινιῶν πού ἀνοιγόκλειναν, σέ φωνές ἠθοποιῶν πού σκόρπιζαν στόν ἄνεμο σάν τά φτερά πού φοροῦσαν, στή σκόνη πού σήκωναν τά σκηνικά καθώς ἔπεφταν καί στά χαιρέκακα γελάκια μιᾶς μερίδας ἀντιβολανακικοῦ κι ἀντιθεατρικοῦ κοινοῦ, πάλεψε νά ἐπιβιώσει μιά ἐμπνευσμένη, ἀλλ' ἀνώριμη κι ἀδούλευτη παράσταση. Δέν τά κατάφερε. Τό ξαναεπιχείρησε σέ θέατρο τοῦ κέντρου «μέ ἐφέτες τό κοινό», ἀλλά πάλι ἀπέτυχε. Δύσκολα ἐγχειρήματα αὐτά γιά ἕνα καλοκαίρι κι ἕνα κοινό πού ξαφνικά ἀποφάσισε νά δεῖ τήν θεατρική κρίση πού τόσα χρόνια χρηματοδοτοῦσε κι ἀναζωογονοῦσε.

Ἡ μετάφραση τοῦ ἔργου, ἦταν τοῦ ἴδιου τοῦ σκηνοθέτη καθώς καί τά σκηνικά, τά κοστούμια, ἡ χορογραφία καί ἡ κίνηση. Ἴσως, ἡ πολυπραγμοσύνη αὐτή τοῦ Βολανάκη – ὅσο ποιοτική καί νά ἦταν – χρειαζόταν διπλάσιο χρόνο προετοιμασίας κι ὄχι μέ ἔκτακτο θίασο, γιά νά δέσει καί νά καρποφορήσει.

Ἡ ποιότητα καί ἡ ζωντάνια τῆς μετάφρασης – πέρα ἀπό κάποιους ἄστοχους ἀναχρονισμούς καί πλατιασμούς – μετέφερε στούς θεατές ἕνα ἀπό τά πιό ἀπολαυστικά ἀριστοφανικά κείμενα, μέ σπαρταριστά ἐπεισόδια κι ἀπαράμιλλη θεατρικότητα. Ἕνα κείμενο, κατ' ἐξοχήν «ἐπιθεωρησιακό», γεμάτο γλωσσοδέτες, γλωσσικά σκέρτσα, ἀκροβατικές ἀλλαγές τοῦ μέτρου, ξεκαρδιστικούς καί στοχαστικούς ἀγῶνες λόγου. Εἶναι νά θαυμάζει κανείς, μέ τί μαστοριά καί πονηριά, φόρτωσε ὁ ποιητής τόν ὑποψήφιο στόχο του πάνω σέ τρυφερές γυναικεῖες ράχες, ὥστε μ' ἕναν σμπάρο νά 'χει δυό τριγώνια. Καί τήν Πλατωνική «Πολιτεία», καί τήν θηλυκή παρουσία – ἄν ὄχι στόν δημόσιο, ὁπωσδήποτε στόν ἰδιωτικό βίο.

Ἡ ἀνωριμότητα τῆς παράστασης φάνηκε κυρίως στήν ὀργάνωση τοῦ χοροῦ. Τό χτίσιμό του ἄλλωστε, μέ τόσα στάδια μεταμόρφωσης πού περνάει ἦταν κάπως μονοδιάστατο. Οἱ ἀτομικές «ἐπιδόσεις» δέν ἔφταιξαν. Ὁρισμένες μάλιστα ἦταν θαυμάσιες. Ἴσως ἔφταιξε τό ἄ-φυλον τῆς συνάθροισης κι ὁ ὑπερβολικός ζῆλος τοῦ χοροῦ στή κουτσαβάκικη κίνηση, περπατησιά καί λόγο. Στό τέλος, ἡ μοναδική σκηνή ἀπ' τό φαγοπότι, ὅπου ὁ χορός ἀπαγγέλει τήν μεγαλύτερη λεκτική μονοκοντυλιά τῆς ἱστορίας τοῦ θεάτρου, γεμάτη μυρωδιές καί γεύσεις ἐδεσματων, σ' αὐτό ἀκριβῶς τό θαυμάσιο πρῶτο φινάλε τοῦ ἔργου, ἡ ὀργάνωση τοῦ πλήθους χαλαρωσε γιά νά ἐξαφανιστεῖ ὁλοκληρωτικά στό δεύτερο φινάλε μετά ἀπ' τό λογίδριο τῆς Πραξαγόρας πρός τούς κριτές.

Ἀπ' τούς πρωταγωνιστικούς ρόλους – ὁδηγημένους μέ πολλά εὑρήματα καί πολλή φαντασία ἀπ' τόν σκηνοθέτη – ξεχώρισε ἡ ἑρμηνεία τοῦ Ἀλέκου Πέτσου στόν ρόλο τοῦ Χρέμη. Ἡ παράσταση διέθετε ποικιλία ἀπό ὕφη καί τεχνοτροπίες. Προστέθηκαν εὑρήματα εὔκολα, εὑρήματα δουλεμένα, σεξουαλικά βεγγαλικά μέ εἰκαστική πιστότητα, «ἐκτέλεση» ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν μέ νατουραλιστική σχεδόν... ὀντότητα. Μέ ὅλ' αὐτά, ἡ παράσταση ἔμεινε ὡς τό τέλος της ἀσυντόνιστη κι ἄρυθμη, ἀποκαλύπτοντας, πολύ εὔκολα, τ' ἀδούλευτα σημεῖα της.

Ἄν δεχόμουν πώς οἱ «μαζικές» διαμαρτυρίες τοῦ κοινοῦ τῆς πρεμιέρας ἦταν αὐθόρμητες κι εἰλικρινεῖς, θά τίς ἀναζητοῦσα τότε καί σέ ἄλλες παραστάσεις τῆς ἴδιας σεξουαλικῆς καί νατουραλιστικῆς προκλητικότητας, μιά ὅμως καί δέν τίς συναντῶ – παρά μεμονωμένες – πρέπει μᾶλλον νά τίς ἀναζητήσω στά χωράφια τῶν προκατασκευασμένων φιάσκων ἤ θριάμβων πού πολύ καλλιεργοῦνται στόν τόπο μας.

Μετεωρολογικά ταλαιπωρημένη καί μιά ἄλλη παράσταση τοῦ Φεστιβάλ στό Λυκαβηττό: Οἱ «Ἱκέτιδες» τοῦ Εὐριπίδη ἀπό τόν Θεατρικό Ὀργανισμό Κύπρου (Θ.Ο.Κ.). Ἡ βροχή ματαίωσε τήν πρεμιέρα της. Ἦταν ὅμως μιά παράσταση, πού θά μποροῦσε ν' ἀποζημιώσει τό κοινό της γιά πολλές βροχές, πολλούς ἀνέμους καί πολλά μποφόρ. Μαζί μέ τήν «Στρίγγλα» τοῦ Σεβαστίκογλου ἦταν οἱ προσφορές τοῦ Φεστιβάλ Ἀθηνῶν.

Δέν εἶναι ἡ πρώτη φορά πού ὁ Θ.Ο.Κ. μᾶς καθηλώνει μέ τήν ποιότητα καί τήν πυκνότητα τῆς δουλειᾶς του. Ἡ «Μάνα Κουράγιο» (βλ. κριτική σέ προηγούμενο τεῦχος τοῦ «Ἀντί»), ἦταν μιά ἀξέχαστη παράσταση καί μιά ἀποκάλυψη τοῦ μόχθου, τῆς ἀγωνιστικότητας καί τῆς στάθμης τοῦ θεατρικοῦ αὐτοῦ ὀργανισμοῦ. Οἱ «Ἱκέτιδες» φέτος, ἦταν μιά ἀπόδειξη τῆς ἔρευνας, τῆς ἀνάλυσης καί τῆς σύνθεσης πάνω στά ἐρωτήματα τοῦ ἀρχαίου δράματος. Παραμερίζοντας τό κυνήγι γιά «ἀψεγάδιαστες» διανομές καί «κατακτήσεις τελειότητας» (χωρίς νά λείψουν βέβαια καί αὐτές), τό βάρος ἔπεσε στό κυνήγι τῆς φόρμας, τοῦ συνειρμοῦ, στή φροντίδα γιά ἄρρηκτη ροή, δέσιμο συνόλου, κοινή λαλιά, κι ἡ φαντασία καταναλώθηκε γιά ἔξοχες λύσεις, συναρπαστικές προτάσεις, προσβάσεις ὅλες μοναδικές στή σημερινή δόνηση καί στό παντοτινό τραγικό ρίγος. Μέσα ἀπό καθαρά τελετουργικές λύσεις (ἀναγωγές στή βυζαντινή, ἐκκλησιαστική τελετουργία καί στά λαϊκά κυπριώτικα ἐθυμοτυπικά), δόθηκε τόσο αὐτό πού προσλαμβάνει τό μάτι τοῦ θεατῆ, ὅσο κι αὐτό πού προσλαμβάνει τό αὐτί του, ἡ εὐαισθησία του, ἡ μνήμη του, ἡ καταγωγή του, οἱ ἐμπειρίες του. Τόσο ὁ σκηνοθέτης (Νίκος Χαραλάμπους), ὅσο κι ὁ μουσικοσυνθέτης (Μιχάλης Χριστοδουλίδης), ὁ σκηνογράφος-ἐνδυματολόγος (Γιῶργος Ζιάκας), ὁ μεταφραστής (Κωστῆς Κολώτας) κι οἱ ἠθοποιοί (θίασος τοῦ Θ.Ο.Κ.) δούλεψαν πάνω σ' αὐτό τό μέλημα, παίρνοντας στοιχεῖα ὁλοζώντανα ἀπό τήν λαϊκή παράδοση, δηλαδή τήν ἀνθρώπινη παράδοση τοῦ χώρου τους.

Μέ μιά συγκλονιστική ἔναρξη, ὅπου ὅλος ὁ θίασος συμμετέχει σ' ἕνα ἀμείλικτο διαδοχικό κρεσέντο, βγαλμένο ἀπό μία καί μόνο φράση, πού δονεῖ μέ τούς φωνητικούς της κραδασμούς τήν ὀρχήστρα κι ἀποσβολώνει τό κοινό, μ' αὐτό τό στοιχεῖο ξεκινάει μιά παράσταση πού σ' «ἐλευθερώνει» μόνο μέ τό τέλος της.

Εἶναι καιρός θαρρῶ, ὄχι ἀπό λόγους ἐθνικῆς συμπαράστασης, οὔτε ἀπό λόγους τυπικούς, ἀλλά ἀπό λόγους καθαρά καλλιτεχνικούς, νά περάσει τό Θέατρο τῆς Κύπρου τό ἄδυτον τῆς Ἐπιδαύρου. Φαίνεται ὅμως, πώς πρέπει πρῶτα νά περιμένουμε νά ἰσχύσουν τέτοιου εἴδους λόγοι στήν πολύπαθη Ἐπίδαυρο. Ἐκεῖ, πού φυτρώνουν ξαφνικά ἐγκρίσεις γιά συναυλίες, κλειστές παραστάσεις, καί πρόσφατα... «Μετεπιδαύρεια» μονοπώλια.

Ὅσο γιά τόν τετραήμερο συνωστισμό στό Ἡρώδειο καί τίς ὑστερικές κρίσεις, ἐπικρίσεις, συγκρίσεις, διακρίσεις καί ἀδιακρισίες, δέν θά 'θελα νά ἐπεκταθῶ πολύ. Πέρα ἀπό τά διάφορα «μαγικά φίλτρα» πού ἀνακατεύτηκαν στήν ὑπόθεση γιά νά τήν κάνουν ἀπό γεγονός, ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ, καλλιτεχνικά, πιστεύω, πώς οὔτε καλύτερη ἦταν, οὔτε χειρότερη ἀπό ἄλλες πού ἔχουμε δεῖ κι ἔχουμε – ἀσχολίαστα σχεδόν – χωνέψει. Τό κακό ἐδῶ ἦταν, πού μάθαμε πάνω κάτω πόσο στοίχισε. Πέρα ἀπό τήν Χρυσοθήκη τοῦ Ζολώτα μέ τά εἰδικά της κοσμήματα, πέρα ἀπό τήν διένεξη μέ τόν Χόρν μέ τό εἰδικό της ἐκτόπισμα καί πέρα ἀπό τά ὀνόματα τῶν πρωταγωνιστῶν μέ τήν ἰδιαίτερη λάμψη, προσωπικά ἀποδίδω τήν «ἀτυχή ἔκβαση» σέ μιά προσπάθεια «ἄμεσης», «λιτῆς», «ἀνθρώπινης» ἑρμηνείας, πού ὅμως ὑποβίβασε τό ἔργο καί τούς χαρακτῆρες σέ ἀσυγχώρητη καθημερινότητα. Κι ἐδῶ πρόκειται γιά τό ἔργο, ὅπου ὅλα μέσα του εἶναι κολοσσοί. Οἱ χαρακτῆρες, οἱ κοσμοκρατορίες, οἱ ἔχθρες, οἱ ἧττες, ὁ ἔρωτας, τά πάθη, τά παιχνίδια, ὁ χῶρος τῆς δράσης του, οἱ τρέλες, ὁ θάνατος... Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ὅταν ἔκτακτοι θίασοι κληθοῦν γιά μιά εἰδική παραγωγή, κι ὅταν ἡ παραγωγή αὐτή δέν εἶναι κινηματογράφος ἀλλά θέατρο, μοιραῖο εἶναι – ὅποια κι ἄν εἶναι ἡ μπαγκέτα πού τούς συντονίζει – νά φτιάξουν στό τέλος ἕνα λιγότερο ἤ περισσότερο ἀνομοιογενές σύνολο. Ἐκεῖ βλέπει κανείς ὅλα τά εἴδη τῆς ὑποκριτικῆς τέχνης, ἐκεῖ ἀκούει ὅλους τούς τόνους κι ὅλους τούς ἤχους. Ὅταν ἐπιπλέον καλοῦνται σέ μιά παρεξηγημένη «ἐκλαΐκευση» ἑνός ἐκτυφλωτικοῦ ἔργου, εἶναι μοιραία ἡ σύγχυση πού θά προέλθει ἀπό τή σύγκρουση τῆς αἴσθησης, πού παραμένει, καί τῆς ἄποψης, πού «κλωτσάει». ■

Τό Φεστιβάλ τοῦ Λοκάρνο

τῆς Λουκίας Ρικάκη

Τό 32ο φεστιβάλ τοῦ Λοκάρνο ἔγινε ἀπό τίς 2-12 Αὐγούστου. Τό θέρετρο τῶν Ἰταλοελβετικῶν συνόρων συγκέντρωσε ἕνα ποικιλόμορφο πλῆθος κινηματογραφόφιλων καί ἀφανῶν καί ἐπιφανῶν κινηματογραφιστῶν πού τό βράδυ γέμιζε τήν Piazza Grande καί τό πρωΐ διασκορπίζονταν στίς ἄλλες πέντε αἴθουσες τῆς πόλης. Μιά ἀτμόσφαιρα γενικά ἀπολαυστική μέ στοιχεῖα ἠθογραφικοῦ ἐνδιαφέροντος ἄλλοτε στά ἐνδότερα τοῦ Chateau τῶν Visconti καί ἄλλοτε στά Café καί στίς τρατορίες.

Οἱ συμμμετοχές ἦταν ἀπό 20 χῶρες καί οἱ ταινίες 50 συνολικά. Προβλήθηκαν σέ 4 ἑνότητες: Ἐπίσημο πρόγραμμα, Ἐλεύθερη συμμετοχή, Ὀργάνωση τῆς Fipresci, Ἀφιέρωμα (Rettrospective) στόν Ozu.

Δύο ἑνότητες πληροφόρησης παρουσίασαν ἀρκετό ἐνδιαφέρον:

Τό Ἐλβετικό Κέντρο Κινηματογράφου στό ὁποῖο ἀποδίδεται καί τό ἀφιέρωμα «Ἐλβετική Πληροφόρηση» ὅπου εἴδαμε τίς περισσότερες ἐλβετικές ταινίες, πρόβαλλε δεξιότεχνα τό ἐμπορικό δίκτυο παραγωγῆς στήν Ἐλβετία. Ἡ σύγχρονη ἐλβετική παραγωγή ἔχει νά παρουσιάσει ἀρκετά ἐνδιαφέρονται στοιχεῖα καί ἀξιοπρόσεκτους πειραματισμούς ἀπό τή νέα γενιά σκηνοθετῶν. Θά μποροῦσαν ἐδῶ νά σημειωθοῦν δύο ταινίες:

Behinderte Liebe (Ἀνάπηρη ἀγάπη) τῆς Marlies Grof, 120 λεπτά, 16MM/ΦΕΒ/79. Τό κοινωνικό πρόβλημα τῶν ἀναπήρων. Σ' αὐτή τή ταινία τέσσερεις ἀνάπηροι προσπαθοῦν νά ξεπεράσουν τή μεγαλύτερη ἀναπηρία τους, τήν ἀνθρώπινη ἀπομόνωση. Μαζί μέ ἄλλα ἄτομα, πού δέν εἶναι ἀνάπηρα, συζητοῦν σέ μία ὁμάδα, ἀποκτοῦν σχέσεις καί προσπαθοῦν νά δώσουν λύση στά προβλήματά τους. Μιά ἐνδιαφέρουσα δουλειά, πέρα ἀπό τό πρωτότυπο θέμα της, γιά τούς τεχνικούς χειρισμούς καί τό κουράγιο της.

Geschichte der nacht (Ἱστορία τῆς νύχτας) τοῦ Clemens Clopfstein, 16MM, ἀσπρόμαυρη, 160λεπτά. 150 νύχτες στίς πόλεις τῆς Εὐρώπης, τίς ὧρες πού οἱ πόλεις εἶναι ἄδειες. Τό φίλμ ἀποτελεῖται ἀπό μικρές ἤρεμες εἰκόνες καί ἤχους ἀπό ἕνα μεγάλο ταξίδι στήν ἄδεια καί ἐρημική Εὐρώπη. Μιά πρωτότυπη δουλειά.

«Ὁ 24ος ὅροφος», 16MM, ἔγχρωμη. Μπαίνοντας στή Φραγκφούρτη (πόλη πού δείχνει ἀπροκάλυπτα τό διαμορφούμενο πρόσωπο τοῦ καπιταλισμοῦ) παρατηροῦμε γιά ἕνα χρόνο τούς κατοίκους ἑνός 24όροφου οὐρανοξύστη.

Τό πρῶτο μέρος (89 λεπτά) ἀποτελεῖται ἀπό συνεντεύξεις καί τό δεύτερο (84λεπτά) ἀναφέρεται στήν κοινωνική καί πολιτική ἄποψη τῆς ἀστικοποίησης.

«Ὁ στρατός ἐκείνων πού ἀγαπιοῦνται», ἔγχρωμη, 107 λεπτά, 16MM. Ἕνα φίλμ ντοκυμανταίρ δουλειά 7 χρόνων πάνω στό κίνημα τῶν ὁμοφυλόφιλων στήν Ἀμερική. Ἕνας ὀργανισμός πού μάχεται ὁλοένα γιά τά δικαιώματά του.

«Tally Brown – Νέα Ὑόρκη», ἔγχρωμη, 107 λεπτά, 16MM. Ἕνα φίλμ ντοκυμανταίρ γιά τήν Tally Brown, τραγουδίστρια στή Νέα Ὑόρκη. Στήν πρώτη ἐπαφή δίνει μιάν ἐντύπωση πού πιθανόν σοκάρει, σιγά σιγά ὅμως ἀνακαλύπτουμε μιά καλλιτέχνιδα μέ ἀνθρωπιά καί ζεστασιά.

«Περιοδικό θανάτου ἤ πῶς νά γίνετε βάζο», 16MM, ἔγχρωμη, 80 λεπτά. Ξεκινώντας ἀπό τό περιοδικό τοῦ Al Goldstein «Death Magazine» πού ἐμφανίστηκε στή Νέα Ὑόρκη τό 1978, αὐτό τό φίλμ θέλει νά παρουσιάσει τίς διάφορες μορφές τῆς κουλτούρας τοῦ θανάτου, πού εἶναι πραγματική μόδα στίς Η.Π.Α. Ἀκούγονται διάφορες συνεντεύξεις μεταξύ τῶν ὁποίων μιᾶς νεαρῆς συγγραφέως, ἀρχηγοῦ μιᾶς ὁμάδας πάνκ καί (λίγες μέρες πρίν ἀπό τό θάνατό της) μιᾶς Γερμανίδας κόμισσας.

Ἡ σκηνοθέτης ἔχει γράψει τό σενάριο, ἔχει κάνει τήν παραγωγή καί τό μοντάζ τῶν ταινιῶν αὐτῶν.

Ἡ πιό ἀξιόλογη ταινία τοῦ Φεστιβάλ ὅπως χαρακτηρίστηκε ἀπό τή διεθνή κριτική καί ἀπό μεγάλο μέρος τοῦ κοινοῦ ἦταν ἡ γερμανική ταινία τοῦ Josef Rödi «Ὁ Ἄλμπερτ γιατί;» (μαυρόασπρη 35MM 106 λεπτά).

Ὁ Ἄλμπερτ νοσηλεύτηκε σέ μιά ψυχιατρική κλινική. Ἐπιστρέφει στό χωριό του μέ τήν προσδοκία νά προσαρμοστεῖ καί νά ἐπιβιώσει στό κοινωνικό περιβάλλον. Οἱ ἀντίξοες συνθῆκες μιᾶς τέτοιας προσπάθειας διαφαίνονται σύντομα μέσα στήν οἰκογένειά του. Ἡ ἀρνητική διάθεση τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου νά τόν ἀντιμετωπίσει μέ ἰσοτίμια καί παραδοχή ἐκδηλώνεται ὁλοένα ἐντονότερη σ' ὅλους τούς χώρους μέ κάθε ἀφορμή. Καί ἔτσι ἐκεῖ πού ὁ Ἄλμπερτ θά ἄρχιζε τή προσαρμογή του παρουσιάζεται μιά ἐχθρική διάθεση πού ἀπευθύνεται πρός ὅλους καί πού τέλος τό ἀπωθημένο ὅλης αὐτῆς τῆς πίεσης σωρεύεται στόν ἑαυτό του. Ἀπομονώνεται καί αὐτοκτονεῖ... συμβολικά... στήν ἐκκλησία. Τό ἐρωτηματικό τοῦ τίτλου διακατέχει ὅλη τήν ἀφήγηση τῆς ἱστορίας αὐτῆς πού τελικά ἴσως σέ διαστάσεις κάποιας ἄλλης κλίμακας εἶναι καθημερινή καί ἀναγνώσιμη ἀπό τόν καθένα μας. Καί ἐδῶ εἶναι ἡ λειτουργία τῆς ταινίας, ἡ ἔντασή της, συναισθήματα πού μεταφέρει στό θεατή μέσα ἀπό τήν καλλιτεχνική καί νοητική γραφή της. Ἡ ἑρμηνεία τῶν ρόλων καί κυρίως τοῦ βασικοῦ, ἕνα ἀκόμη ἀξιόλογο στοιχεῖο. Ἡ ταινία ἦταν ἐκτός συναγωνισμοῦ καί ἔτσι οἱ κριτές ἐκδήλωσαν τόν ἐνθουσιασμό τους θεωρητικά, ἀλλά ὄχι ἔμπρακτα.

Ὁ Fritz Binner (στό ρόλο τοῦ Albert) γνώρισε στήν πραγματικότητα μιά κατάσταση παρόμοια μέ ἐκείνη τοῦ Ἄλμπερτ στήν ταινία, μέ μικρές διαφορές. «Θέλησα νά δείξω μέ τό παράδειγμα ἑνός ἀνθρώπου τούς κανόνες πού διέπουν τήν κοινωνική ζωή σέ μιά τέτοια κοινωνία, καί τά ἀδιέξοδα στά ὁποῖα αὐτοί ὁδηγοῦν ἕνα ἀδύναμο ἄτομο» J. Rödi.

Τό ἀφιέρωμα (Retrospective) στόν Jasujiro Ozu ἦταν μιά ἐκδήλωση πού παρουσίασε πολύ ἐνδιαφέρον. 12 ταινίες μαγάλου μήκους ἀπό τό 1931-1962. Γιά πολλούς ἡ πληροφόρηση πάνω στό ἔργο τοῦ Γιαπωνέζου σκηνοθέτη, ἐν πολλοῖς ἄγνωστο στήν Εὐρώπη, ἦταν ἀποκάλυψη σ' ὅλους τούς τομεῖς ἔκφρασης ὅπου ὁ Ozu ἔχει ἕναν ἰδιαίτερο δικό του τρόπο. Ἡ θεματολογία στίς ταινίες ἦταν συχνά παρόμοια καί ἀναφέρονταν κυρίως στήν οἰκογένεια καί τό γάμο. Τό πεδίο αὐτό τῶν θεμάτων εἶχε ἀποτέλεσμα τήν παρουσίαση πολλῶν στοιχείων ἠθογραφικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἡ κινηματογραφική γραφή ἔχει ἕναν ἰδιόμορφο ρυθμό καί τά στοιχεῖα πού φαίνονται κυρίαρχα εἶναι ἐκεῖνα πού σχετίζονται μέ τήν ἔκφραση καί τήν κίνηση τῶν προσώπων.

· Sürü (Τό κοπάδι) τοῦ Zeki

Sürü: «Τό κοπάδι» τοῦ Zeki Okten, Τουρκία

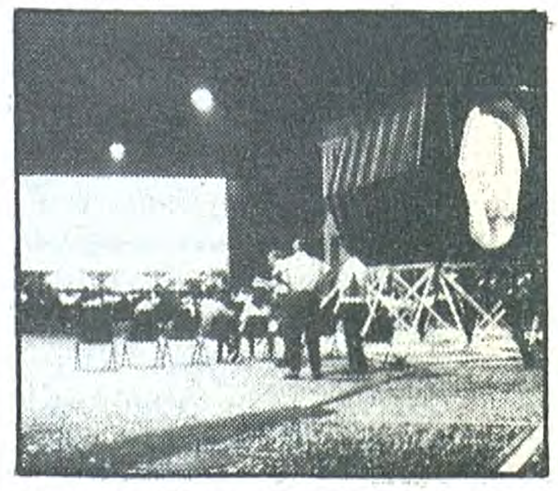
«Wise Blood» τοῦ John Huston, Ἀμερική

«Behinderte Liebe» τῆς Marlies Graf ἐλβετική-ἐκτός συναγωνισμοῦ

Immacolata e Concetta τοῦ Salvatore Piscicelli
Β΄ βραβεῖο τῆς Διεθνοῦς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς

Locarno, Piazza Grande. «Ἡ μεγάλη Πλατεία ὅπου γίνονταν οἱ βραδινές προβολές

Okten – Τουρκία, 35ΜΜ, ἔγχρωμη, 129 λεπτά – Μεγάλο βραβεῖο τῆς διεθνοῦς κριτικῆς ἐπιτροπῆς (Χρυσή Λεοπάδραλη). Τό ἐπίπονο μεταβατικό στάδιο μιᾶς ἀναπτυσσόμενης Τουρκίας, ἀπό τή φεουδαρχία στόν καπιταλισμό. Ὁ γάμος δύο νέων ἀπό δύο οἰκογένειες νομάδων μέ ἐχθρικές σχέσεις, θά φέρει γιά λίγο διάστημα τήν εἰρήνη μεταξύ τους. Σύντομα ὅμως θά προκύψουν νέα προβλήματα καί ὁ ἄντρας χρησιμοποιώντας γιά ἀφορμή τήν μεταφορά τοῦ κοπαδιοῦ στήν Ἄγκυρα θέλει νά ἐπιχειρήσει νά μείνει στήν πόλη μέ τή γυναίκα του πού ἔχει ἀρρωστήσει. Στή διάρκεια ὅμως τοῦ δύσκολου ταξιδιοῦ ἡ γυναίκα πεθαίνει καί τό μεγαλύτερο μέρος ἀπό τό κοπάδι καταστρέφεται. Στή μάταιή του προσπάθεια νά πουλήσει τό ὑπόλοιπο κοπάδι ἀπελπίζεται καί σκοτώνει τόν ἔμπορο μέ ἀποτέλεσμα νά φυλακιστεῖ.

Ἡ ταινία μᾶς δίνει μέ μία κριτική μέθοδο τήν εἰκόνα τῆς κοινωνικῆς δομῆς καί τῆς κουλτούρας τῆς Τουρκίας, μέ ἕναν τρόπο ἀρκετά ἐπιτυχημένο. Βλέπουμε ἀπό τή μιά μεριά μιά κοινωνία πατριαρχική, παραδοσιακή, στήν ὁποία οἱ γυναῖκες δέν εἶναι παρά ἀντικείμενα καί ἀπό τήν ἄλλη τήν ἐπίμονη προσπάθεια ἑνός νεαροῦ ζευγαριοῦ νά παρέμβει σ' αὐτό τό καταπιεστικό κοινωνικό μοντέλο. Ἡ σχέση τοῦ ζευγαριοῦ μέ σκηνικό τήν πολιτική διαμόρφωση τοῦ καταπιεστικοῦ αὐτοῦ μηχανισμοῦ. Ὁ γυιός ἐπαναστατεῖ ἐνάντια σέ μία παράδοση πού τόν περιορίζει καί τόν ὑποχρεώνει σέ μία κατάσταση ἐξάρτησης μέ τήν οἰκογένεια. Ὁ ἀγώνας του εἶναι ταυτόχρονα ἀγώνας γιά τά δικαιώματα τῆς γυναίκας του. Τό ὑπόβαθρο τοῦ ἀγώνα δέν εἶναι ἡ ἰδεολογία, ἀλλά ἡ αἴσθηση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Ἡ γυναίκα ἀπό τήν πλευρά της ἐκφράζει τήν ἀντίθεσή της μέ τή σιωπή της.

Δεύτερος εἰδικός ἔπαινος γιά τόν σεναριογράφο Yilmaz Güney, ὁ ὁποῖος μέ τό κουράγιο, τό ταλέντο του καί τή συνεχή ἐπιμονή του συμμετεῖχε μ' ἕναν ἰδιαίτερα ἔντονο τρόπο στήν κινηματογραφική καί κοινωνική δράση τῆς χώρας του. (ὁ Güney εἶναι στή φυλακή).

Ὁ Yilmaz Güney ἦταν ὁ πιό σημαντικός κινηματογραφιστής γύρω στά 1965. Ὕστερα ἀπό ἀρκετές δυσκολίες ἔγινε πολύ δημοφιλής ἠθοποιός καί ἀργότερα συγγραφέας καί σκηνοθέτης. Ἀνάμεσα στίς ταινίες του οἱ πιό γνωστές στήν Τουρκία καί τό ἐξωτερικό εἶναι «Umut» (1970), «Agit» (1971) καί Arkadas (1974).

Τό Χρυσό Μῆλο, βραβεῖο τῆς ἐπιτροπῆς τῶν γυναικῶν. Ἡ ἐπιτροπή τῶν γυναικῶν ἀποτελεῖται ἀπό 7 γυναῖκες καί εἶναι ἡ δεύτερη χρονιά πού λειτουργεῖ στά πλαίσια τοῦ Φεστιβάλ. Τό Χρυσό Μῆλο δίνεται στή ταινία πού σύμφωνα μέ τή γυναικεία ὀπτική γωνία παρουσιάζει ἐνδιαφέρον γιά τό περιεχόμενο καί τή μορφή του. Τό βραβεῖο μπορεῖ νά δοθεῖ εἴτε σέ ἄντρα εἴτε σέ γυναίκα. Καί γιατί μῆλο; Γιατί μέσα ἀπό τή μυθολογία ἦταν πάντα συνδεδεμένο μέ τή γυναίκα. Ἡ ἐπιτροπή ἀποτελεῖται ἀπό δύο σκηνοθέτιδες, μία γυναίκα ἀπό τήν τηλεόραση, μία τεχνικό τοῦ κινηματογράφου, μία δημοσιογράφο, μιά ἀντιπρόσωπο τῆς Frauen film Fabrica (Ζυρίχη) καί τῆς Melusine (Βέρνη) – ἑταιρεῖες πού θεσμοθέτησαν καί ἐπιχορηγοῦν τό βραβεῖο.

Τό φίλμ Sürü μαζί μέ τό «Kanal» τοῦ Erden Kiral εἶναι τά δύο πιό σημαντικά φίλμ τῆς περσινῆς παραγωγῆς στήν Τουρκία. Τό Sürü πῆρε δύο εἰδικά βραβεῖα στό Φεστιβάλ Βερολίνου 1979.

Les Petites Fugues (Οἱ μικρές φυγές) τοῦ Yves Yersin, 35ΜΜ, ἔγχρωμη, 128 λεπτά. Μεγάλο βραβεῖο τῆς Διεθνοῦς κριτικῆς ἐπιτροπῆς (Χάλκινη Λεοπάρδαλη) γιά τόν ἠθοποιό Michel Robin στό ρόλο τοῦ Pipe.

Ἡ σταδιακή ἀλλαγή-διαμόρφωση ἑνός χωρικοῦ ἐργάτη. Τά μέσα γιά τή γνώση, τήν ἐμπειρία καί τή φυγή εἶναι ἕνα μοτοποδήλατο. Ἡ αὐτοπεποίθηση καί ἡ δύναμη πού κερδίζει ὁδηγοῦν ἴσως σέ κάποια εὔηχη αὐτονομία. Ἡ ἱστορία αὐτή εἶναι ἀληθινή. Ὁ στόχος τοῦ σκηνοθέτη, ὅπως δηλώνει ὁ ἴδιος, δέν εἶναι νά διηγηθεῖ τήν ἱστορία, ἀλλά νά δείξει πώς μιά τέτοια περίοδος διαμόρφωσης-ἀλλαγῆς μπορεῖ νά βιωθεῖ σ' αὐτή τή χώρα.

Βραβεῖο τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐπιτροπῆς (Διεθνής Καθολική Ὀργάνωση γιά τόν κινηματογράφο καί Διεθνές Εὐαγγελικό Κέντρο Κινηματογράφου). «Μέ μεγάλη ἀληθοφάνεια, αὐτή ἡ ταινία παρουσιάζει μέ εἰκόνες τόν χαρακτήρα ἑνός μεσήλικα χωρικοῦ ὁ ὁποῖος, τόν καιρό πού παραιτεῖται, ἀνακαλύπτει μιά καινούρια καί δημιουργική ζωή. Ἀπό τήν κατασκευή της ἡ ταινία κινεῖ τήν φαντασία τοῦ θεατῆ. Ἕνα ἀπό τά ποιοτικά ἐνδιαφέροντα τῆς ταινίας εἶναι ὁ ὀπτικός τρόπος μέ τόν ὁποῖον ὁ Pipe ἀντιλαμβάνεται τό περιβάλλον του καί ἀνασυνθέτει τόν κόσμο του» (ἀπό τό κείμενο πού ἀκολούθησε τό βραβεῖο).

Ὁ Pipe εἶναι 66 χρόνων καί δούλευε στή φάρμα τῶν Duperex ἐδῶ καί 40 χρόνια. Ἕνα χρόνο πρίν ἀπό τήν ἀρχή τῆς ταινίας ἔφτασε στήν ἡλικία τῆς σύνταξης. Ὡς τότε ἔπαιρνε μηνιαῖα ἐπιδόματα σύνταξης. Αὐτή εἶναι λοιπόν ἡ κρίσιμη φάση τῆς ζωῆς του.

Ὁ Michel Robin εἶναι Γάλλος ἠθοποιός. Γεννήθηκε τό 1932. Ἔκανε μεγάλη θητεία στό θέατρο καί μία μικρή στήν τηλεόραση. Στόν κινηματογράφο ἐμφανίζεται ἀπό τό 1966. Φέτος συνεργάστηκε μέ τόν Κώστα Γαβρᾶ καί τόν Gilles Katz.

Szpital Przemienia (Τό Νοσοκομεῖο τῆς Ἀναμόρφωσης) τοῦ Edward Zebrawski, 35ΜΜ, ἔγχρωμη, 92 λεπτά. Πρῶτος εἰδικός ἔπαινος τῆς διεθνοῦς κριτικῆς ἐπιτροπῆς, «Στό σύνολο τῆς παραγωγῆς τοῦ «Νοσοκομεῖο τῆς ἀναμόρφωσης» (σενάριο, σκηνοθεσία – φωτογραφία – ἦχος – ἑρμηνεία τῶν ἠθοποιῶν) γιά τό ὑψηλό της ἐπίπεδο καί τή δεξιοτεχνία μέ τήν ὁποία χειρίστηκε τό θέμα» (ἀπό τό κείμενο πού συνόδευε τόν ἔπαινο).

Τό φθινόπωρο τοῦ 1939 ὅταν ἄρχιζε ἡ ναζιστική κατοχή στή Πολωνία ὁ Στέφαν, νεαρός γιατρός, φτάνει σέ ἕνα ἄσυλο ἀνιάτων μακριά ἀπό τήν πόλη, γιά νά δουλέψει γιά πρώτη φορά. Σύντομα ἀντιλαμβάνεται τό πνεῦμα κάτω ἀπό τό ὁποῖο λειτουργεῖ τό ἄσυλο μέ πρωτεργάτες τούς γιατρούς καί τά συμπλέγματά τους. Προσπαθεῖ νά δράσει. Εἶναι ὅμως ὁ καιρός πού οἱ Γερμανοί ἔχουν φτάσει στά περίχωρα καί καταλαμβάνουν τό ἄσυλο.

Μιά ταινία μέ ἔντονο συναισθηματισμό καί ἀρκετές καλλιτεχνικές ἀρετές.

Ἀπό τήν ἰταλική συμμετοχή διακρίθηκε ἡ ταινία τοῦ Piscicelli, Immacolata e concetta πού πραγματεύεται τό κοινωνικό πρόβλημα τῶν σχέσεων τῶν γυναικῶν στήν Ἰταλία. Ἡ ταινία πῆρε τό Β΄ βραβεῖο τῆς Διεθνοῦς κριτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀλλά κατά τήν κρίση μας δέν ἀνταποκρίνεται στήν ποιότητα πού πιθανόν ἀπαιτεῖ μιά τέτοια διάκριση.

Ἐνδιαφέρουσα ὡς τρόπος γραφῆς ἦταν ἡ ἀμερικάνικη ταινία τοῦ John Huston, «Wise Blood», ἀλλά εἶχε μερικά χαλαρά σημεῖα καί ἔτσι τό σύνολο ὑστεροῦσε ἀρκετά.

Τέλος, ὁ ἔπαινος πού δόθηκε στήν οὐγγρική ταινία τοῦ Andras Kovacs μᾶλλον δέν ἀναφερόταν στήν καλλιτεχνική ὑπόσταση τῆς ταινίας...

Τό Φεστιβάλ τοῦ Λοκάρνο ἔκλεισε στίς 12 Αὐγούστου μέ τήν ἀπονομή καί τήν ἀνάλογη δεξίωση ἀφήνοντας, φυσικά, ἄλλους δυσαρεστημένους καί ἄλλους εὐχαριστημένους. Οἱ ταινίες σάν σύνολο δέν παρουσίασαν ἰδιαίτερες ἐκπλήξεις, πράγμα πού ἴσως θά ἔπρεπε νά ἀποδοθεῖ στή σημασία πού δίνεται στό Φεστιβάλ συγκριτικά μέ ἄλλα πού παρέχουν μεγαλύτερες ἤ σημαντικότερες ἐμπορικές ἤ ἠθικές διακρίσεις. ■

PYLARINOS

Ειδικος στα νομισματα και μοναδικος στα χαρτονομισματα

STAMPS and COINS
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 5, ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ.: 32 10 577 - 32 10 384

Φτωχός φεστιβαλικός Αὔγουστος

Ἀπό τόν «Ἴκαρο» τῶν Μπολσόι, στήν Ὀρχήστρα Δωματίου τῆς Λωζάννης

Τοῦ Γιώργου Λεωτσάκου

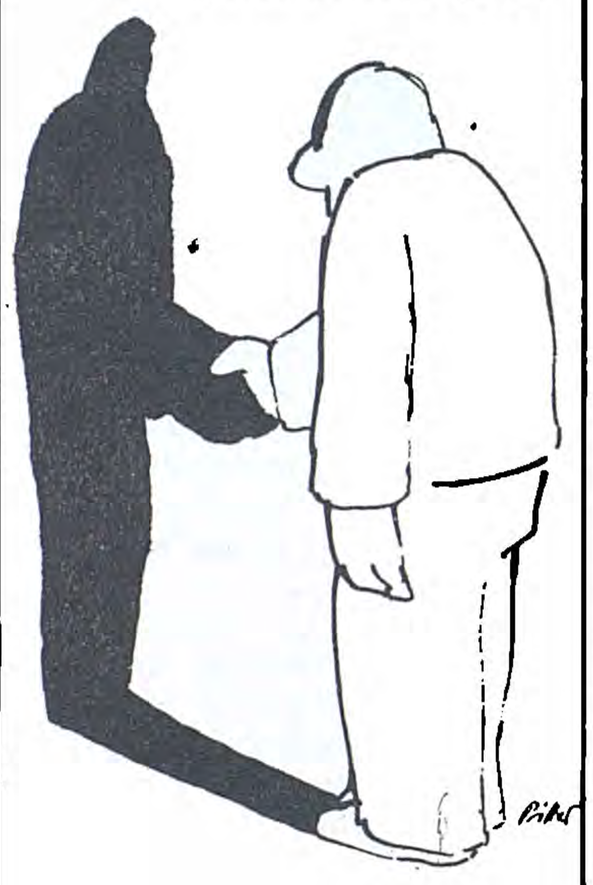
ΑΔΕΙΟ σχεδόν ἀπό μουσικές ἐκδηλώσεις ὅλο τό α΄ φεστιβαλικό εἰκοσαήμερο τοῦ Αὐγούστου, μᾶς ἔκαμε νά νοσταλγήσουμε τήν προσωρινά (;) κι ἄγνωστο ἀκόμη γιατί καί ὡς πότε καταργημένη Κρατική μας Ὀρχήστρα πού πέρσι στό Ἡρώδειο εἶχε δείξει γιά μιά ἀκόμη φορά πόσο μπορεῖ ν' ἀξιοποιηθεῖ στά χέρια ἑνός ἔμπειρου κι ἐμπνευσμένου ὁδηγητῆ, ὅπως ὁ Ἰάπωνας ἀρχιμουσικός Κενίτσιρο Κομπαγιάσι. Ἔτσι μόνη μουσική μας ἐμπειρία στό διάστημα αὐτό (κι ἐκείνη ἀπό ἠχογράφηση!) τό μπαλέτο τοῦ **Σεργκέι Μιχάηλοβιτς Σλονίμσκυ** *(γ. 1932) «Ἴκαρος» (1969), σέ χορογραφία τῶν Γιοῦρι Γκρηγκόροβιτς καί Βλαντιμίρ Βασίλιεφ πού, ἀκολουθώντας τίς συνήθειες μιᾶς αὐλοδίαιτης τέχνης τοῦ τέλους τῆς Ἀναγέννησης, τοῦ «μπαρόκ» καί τοῦ 18ου αἰώνα ἀνατρέχουν στήν ἀρχαία ἑλληνική μυθολογία γιά νά ἐξάρουν τήν κατάκτηση τοῦ Διαστήματος ἀπό τούς Σοβιετικούς. (Ὁ ὑπαινιγμός στή διαστημική ἐξόρμηση ἦταν ὁλοφάνερος, ὅσο κι ἄν πουθενά δέν ἀναφερόταν κάτι τέτιο).*

Μετά τόν περσινό ἀνεκδιήγητο ἐκεῖνο «Πέτρο Α΄», τήν ὄπερα τοῦ συνθέτη Πετρώφ, πού μᾶς παρουσίασε ἡ Ὄπερα Κίρωφ τοῦ Λένινγκραντ, ἕνα ἀκόμη δεῖγμα ἀπελπιστικά ἀτάλαντης «ἐπίσημης» τέχνης ἀπ' ἐκείνης πού ἐπιμένει νά ἐξάγει ἡ Ε.Σ.Σ.Δ., δημιουργώντας τήν ὑπόνοια ὅτι παραγκωνίζει πραγματικά προικισμένους δημιουργούς. Θά μιλούσαμε γιά ἕνα ἀπερίγραπτης κακογουστιᾶς ἀνακάτεμα ὅλων τῶν στύλ τοῦ 20οῦ αἰώνα πού διστάζει ἀνάμεσα στίς σύντομες μορφικές ἑνότητες καί στήν «ἀτέρμονη» μελωδία (τό δισταγμό αὐτό «υἱοθέτησε» καί ἡ χορογραφία): Προκόφιεφ, Ντεμπυσσύ, Χίντεμιτ, ἀτονικοί, Μπουλέζ καί ἰδίως Στραβίνσκυ τῆς ρωσικῆς περιόδου – σωστή λεηλασία κι ἐκχυδαϊσμός τῶν ἀσύμμετρων ρυθμῶν του! – κι ἕνα ψευτοχολλυγουντιανό «πανηγυρικό» ὕφος πού θύμιζε «ὑπερκολοσσούς» τοῦ Σέσιλ ντέ Μίλλ. Ἀνάλογο «τουρλοῦ - τουρλοῦ» καί ἡ χορογραφία προσπαθοῦσε νά συμβιβάσει τίς παραδοσιακές ἐκεῖνες φιγοῦρες «πάνω στό ἕνα πόδι» μέ κάποια δάνεια ἀπό τό Μπεζάρ σέ μιά σύλληψη ξένη ἀπό κάθε ἔννοια δραματικῆς προόδου καί συχνά ἄσχετη μέ τό λιμπρέτο. Βέβαια, οἱ ἀρρενωπότατοι χορευτές (κυριολεχτικά «αἰθεροβάμονες») πού τήν ἑρμήνευαν, ἄπλωναν τήν ἀσυνήθιστη κινησεολογική τους εὐαισθησία σ' ἕνα φάσμα χορευτικῆς ἔκφρασης καί πλαστικότητας πού ἄφηνε παρασάγγες πίσω του τά δυτικά μέτρα γιά τήν τέχνη τοῦ μπαλέτου. (Βλαντιμίρ Βασίλιεφ, στόν ἐπώνυμο ρόλο, Βίκτωρ Μπαρίκιν, στό ρόλο τοῦ συκοφάντη - χαφιέ Κλέωνα, Βλαντιμίρ Ντερεβιάνκο, στό ρόλο τοῦ Ἄρχοντα· τόν κύριο γυναικεῖο ρόλο, τῆς Αἴολα, ὑποδυόταν ἡ Γιεκατερίνα Μαξίμοβα). Ὅπως καί νά 'χουν τά πράγματα, τά Μπαλέτα «Μπολσόι» παρουσιάζοντας φέτος *μόνο* ἕνα ἀπό κάθε ἄποψη μέτριο ἔργο ἀπογοήτευσαν τούς περισσότερους ἀπό τούς φανατικούς μπαλετομανεῖς μας. (Ἡρώδειο, 16.8.1979).

● ● ●

ΑΝΤΙΘΕΤΑ, τουλάχιστον οἱ δυό ἀπό τίς τρεῖς συναυλίες τῆς Ὀρχήστρας Δωματίου τῆς Λωζάννης, ἐκεῖνες πού διηύθυνε ὁ ἀρχιμουσικός **Ἄρμιν Ζορντάν** στάθηκαν ἀπό τίς πολυτιμότερες προσφορές τοῦ φετινοῦ Φεστιβάλ στούς μουσικούς μας καί τούς φιλόμουσους. Τό γιατί, τό ἐξηγεῖ ἡ παρακάτω παράγραφος τῆς κριτικῆς πού ἀφιερώσαμε στήν α΄ συναυλία («Πρωϊνή», Μουσική Σελίδα, 30.8.1979):

Στήν ὀρχήστρα χρωστοῦμε «τήν πρώτη ἴσως ἐμπειρία πραγματικά μοντέρνας ἑρμηνείας τῶν μεγάλων κλασικῶν ἀπό ὀρχήστρα δωματίου πού γνωρίζει τό κοινό μας. Μιᾶς ἑρμηνείας ἀρκετά παραπλήσιας στό πνεῦμα μ' ἐκεῖνες ἑνός Πιέρ Μπουλέζ... Ἀπόλυτος ἔλεγχος ἑνός ὁμαδικοῦ ἤχου πού μπορεῖ νά γίνεται σκληρός καί στιλπνός σά διαμάντι, ἀλλά κι ἁπαλός σάν τό βελοῦδο τῆς θήκης πού τό ἀγκαλιάζει. Νότες πού εἴτε συνηχοῦν εἴτε διαδέχονται ἡ μιά τήν ἄλλη παίζονται μ' ἐκείνη τή θεία ἁπλότητα καί σαφήνεια πού κάνει αὐταπόδεικτο τό νόημα τῆς συνύπαρξης καί συλλειτουργίας τους. Ρυθμοί καί φραζάρισμα σ' ἕνα κράμα ἀκαταμάχητου παλμοῦ ἀλλά καί φινέτσας. Νιώθεις τή φράση νά σπαρταρᾶ, ν' ἀναπνέει σάν κάτι ζωντανό, νιώθεις τόν

κυματισμό τῆς ἐσωτερικῆς της ἔντασης νά διαγράφει πλαστικότατα τήν καμπύλη του ἀκριβῶς τόσα μέτρα σ' ὅσα ὁ συνθέτης ἁπλώνει πάνω τους μιά «λιγκατούρα». Ἐξ ἴσου ζωντανό εἶναι τό φραζάρισμα καί στίς ἐσωτερικές φωνές ἐνῶ οἱ τονικές ἔλξεις (ἰδίως στίς μετατροπίες!) λειτουργοῦν μ' ἀκαταμάχητη ἐνάργεια καί φυσικότητα. Χάρη στήν ἀπίστευτη ἀφαίρεση κι ἐλαφράδα τοῦ ἤχου, αὐτός ὁ παλμός, αὐτό τό νεῦρο ἀποκτοῦν καί μιά ἐξαίσια πνευματικότητα, ἀκριβῶς ἐπειδή καρδιά καί πνεῦμα συλλειτουργοῦν σέ μιά παραδεισιακά ἀδιατάρακτη ἁρμονία. Ἰταλός μουσικογράφος εἶπε γιά τό Μπουλέζ πώς ὅταν διευθύνει «ἐξηγεῖ» τό πῶς εἶναι φτιαγμένη ἡ μουσική. Τό ἴδιο νιώθαμε ἀκούγοντας τόν Ζορντάν νά διευθύνει τή Συμφωνία ἀρ. 86 σέ ρε μείζ. «μέ τό Καπρίτσιο» τοῦ Χάϋντν.

Τέτοιες φροντίδες ἐπιδαψιλεύτηκαν στήν παγκόσμια πρώτη ἐκτέλεση τῆς Εἰσαγωγῆς σ' Ἑλληνικά Θέματα, ἔργο 61, ἀφιέρωμα στήν ἑλληνοελβετική φιλία, τοῦ συνθέτη **Ζυλιέν-Φρανσουᾶ Ζμπίντεν** (γ. 1917) πού σάν θεματικό ὑλικό γιά τό ἔργο του διάλεξε τρεῖς δημοτικές μας μελωδίες (μιά μαντινάδα τῆς Δυτικῆς Κρήτης, τό «Ἀραμπάς περνᾶ», σέ ἀσύμμετρο ρυθμό $4^1/_2$ /4 καί τήν «Κυρα Βαγγελιώ», σέ 7/8) ἀπό μιά ἐπιλογή τους πού ἔθεσε στή διάθεσή του ὁ διακεκριμένος μουσικολόγος Σαμουήλ Μπώ-Μποβύ. Τό ὑλικό αὐτό, ἐπεξεργασμένο μέ διακριτικό γοῦστο, ἀντλεῖ τά ἁρμονικά στοιχεῖα τῆς σύνθεσης μέσα ἀπό τήν ὑφή τῆς ἴδιας τῆς μελωδίας. Τό ἀποτέλεσμα εἶναι μιά σύνθεση καλογραμμένη, κόσμια, σ' ἕνα πνεῦμα κάπου μεταξύ Ντέ Φάλλια καί Μπάρτοκ σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τήν ἀξιοποίηση τοῦ φολκλόρ.

Ἴδιες ἑρμηνευτικές ἀρετές χαρακτήριζαν ἐν πολλοῖς καί τή β΄ συναυλία, μέ δυό ἀπό τά πιό δίκαια κατακυρωμένα στήν ἀγάπη τοῦ κοινοῦ ἀριστουργήματα τοῦ νεώτερου συναυλιακοῦ ρεπερτόριου, τήν «Κλασική Συμφωνία» σέ ρε μείζ., ἔργο 25 τοῦ Προκόφιεφ καί τό «Εἰδύλλιο τοῦ Ζήγκφριντ» τοῦ Βάγκνερ. Ἔξοχα ἐξαϋλωμένη ἠχητικά, ἡ ἑρμηνεία τῆς πρώτης μᾶς ἐντυπωσίασε μέ ἑρμηνευτικά εὑρήματα κυρίως στή Γκαβότα: ἄρχισε μέ τή ζωηρότητα καί χορευτική σπιρτάδα περίπου ἑνός βάλς. Καί στήν τελική ἐπανάληψη τοῦ α΄ μέρους τῆς τριμεροῦς μορφῆς Α-Β-Α ἡ ἀρχική αὐτή χειρονομία διαλύθηκε μέσα σ' ἕνα ἀπροσδόκητο κι αἰθέριο πιανίσιμο. Ραβελική λεπτότητα ἠχητικῶν ὄγκων κι ἐμπρεσιονιστική διαφάνεια ἠχοχρωμάτων στό «Εἰδύλλιο τοῦ Ζήγκφρηντ». Ἡ βαγκνέρεια ὀρχηστρική παλέτα ὑποβαλλόταν ἀπό τόν Ἄρμιν Ζόρνταν σέ μιά διαδικασία ἀποπνευμάτωσης πού σχεδόν τήν ἐξομοίωνε μέ τήν «Αὐγή» ἀπό τό μπαλέτο «Δάφνις καί Χλόη» τοῦ Ραβέλ. Ὅμως, ὅσο κι ἄν τό ἔργο εἶναι γραμμένο γιά μικρή ὀρχήστρα – προοριζόταν, ὅπως ξέρομε, γιά σερενάτα στήν Κόζιμα, ὅταν γέννησε τό γιό τοῦ συνθέτη Ζήγκφρντ – ἡ ρωμαλεότητα τῆς χειρονομίας του καί ἡ σκόπιμη ἐπαναληπτικότητα τοῦ κύριου θέματος χρειάζονται μιά ἠχητική μεστότητα καί ἕνα φάσμα δυναμικῆς ἀρκετά πλατύτερο ἀπ' ἐκεῖνο στό ὁποῖο αὐτοπεριορί-

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
Θανάση Παπακωνσταντίνου
Δημητρίου Γούναρη 24
Τηλ. 235184
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Κεντρική διάθεση βιβλίων καί περιοδικῶν γιά τίς ἐπαρχίες Β. Ἑλλάδας.

στηκε ὁ ἀρχιμουσικός – ἀκριβῶς γιά νά διασκεδαστεῖ ἡ ἐντύπωση τῆς «μονοτονίας»! Ἀπό τή φύση της μεγαλειώδης καί κοσμογονική ἀκόμη καί στίς πιό χαλαρωμένες της στιγμές ἡ χειρονομία τοῦ Τεύτονα πού, φεύγοντας πικραμένος ἀπό τό Παρίσι, ὁρκίστηκε αἰώνια πίστη στήν πατρίδα του τή Γερμανία, δέν προσφέρεται εὔκολα σέ τέτοιες (ὁσοδήποτε καλοπροαίρετες καί, ὡς ἕνα σημεῖο, ἐμπνευσμένες ἴσως) ἀπόπειρες ἀναγωγῆς της σέ κάποια μέτρα γαλατικῆς φιλοκαλίας.

Ἄτυχη στάθηκε ἡ ὀρχήστρα στούς σολίστ πού συνέπραξαν μαζί της. Δέν ἐννοοῦμε τόσο τή μουσικότατη, ξεσκολισμένη κι ἀνεπίληπτα εὐαισθητοποιημένη στό ὕφος τοῦ Μπάχ (ἄρια κοντσέρτου «Μεριάστε, τῆς θλίψης σκιές», ἔργο BWV 202) καί τοῦ Μότσαρτ (μοτέτο «Exsultate, Jubilate», ἔργο K. 165) **Ἐντίθ Ματίς** (Edith Mathis), ὑψίφωνο, σολίστ τῆς α΄ συναυλίας, μέ φωνή στέρεη, ὁμοιογενή κι ὁμοιόχρωμη σ' ὅλη της τήν ἔκταση, ἀλλά μέ ἴχνη κάποιας κόπωσης καί σποραδικές τονικές ἀστάθειες στήν ψηλή περιοχή καί μόνο σέ γρήγορα «τέμπι». Ἐννοοῦμε, στή β΄ συναυλία, τό βιολιστή **Φράνκο Γκοῦλλι** στό Κοντσέρτο ἀρ. 3 σέ σολ μείζ., ἔργο K. 216 τοῦ Μότσαρτ πού ἀδιαφοροῦσε ἐντελῶς γιά τήν ὑπέροχη ἠχητική ἐκλέπτυνση τῆς ὀρχήστρας, εὐαίσθητης στό φραζάρισμα – τραγούδημα τῶν πιό οὐδέτερων συνοδευτικῶν σχημάτων πού κι αὐτά πλουτίζονταν μ' ἀπίθανες φωτοσκιάσεις. (Μ' ἀνάλογη σύμπνοια κι εὐαισθησία εἶχε πλαισιωθεῖ τήν προηγουμένη καί ἡ τραγουδίστρια). Βέβαια, ἡ τεχνική του δέν ἦταν εὐκαταφρόνητη κι ὁ πλούσιος καί φωτεινός του ἦχος ἦταν κατ' εὐχήν «βιολιστικός». Ἡ ἐκφραστική του ἀπάθεια ὅμως καί, κυρίως, ἡ προσπάθεια συγκάλυψής της μ' ἕνα παίξιμο ἐξωτερικό, «δεξιοτεχνικό», μέ ὑπερτονισμένα κάποια χαρακτηριστικά ποικίλματα πού ἔτσι παραμόρφωναν τό ἦθος καί τή φυσιογνωμία τῆς μοτσάρτειας μελωδίας, ἐρχόταν σέ προκλητική ἀντίθεση μέ τό ὑψηλό ἑρμηνευτικό ἦθος τῆς ὀρχήστρας. Κι ὅσο γιά τό σολίστ τῆς γ΄ συναυλίας... στόν πιανίστα **Ἀχιλλέα Κολάση** χρωστοῦμε μιά ἀπό τίς πιό ἄτυχες σολιστικές ἐπιδόσεις πού ἔχομε παρακολουθήσει ποτέ: Τί νά κάνουμε τήν οἰκονομία τοῦ πεντάλ στά δυό ἀκραῖα μέρη τοῦ ἔργου καί τίς σποραδικότατες ποιοτικές ἐκλάμψεις τοῦ ἤχου; Κάθε τι ἔδινε τήν ἐντύπωση ὄχι ἁπλῶς τῆς ἀνεπαρκοῦς προετοιμασίας ἀλλά τήν ἐγκατάλειψη τῆς συνεχοῦς ἐκείνης ἐκγύμνασης πού κρατᾶ τόν καλλιτέχνη σέ φόρμα: ἀκόμη κι ὅταν ἔβγαιναν σωστά, τά γρήγορα περάσματα σοῦ δημιουργοῦσαν τό ἄγχος τοῦ στραβοπατήματος, διόλου παράλογο, ἀφοῦ πλῆθος γκάμες κι ἀρπίσματα ἔβγαιναν στραπατσαρισμένα καί μέ φαγωμένες νότες. Σάν νά μήν ἔφταναν ὅλ' αὐτά συχνά ὁ καλλιτέχνης, προφανῶς προσπαθώντας νά ξεπεράσει τίς ἀδυναμίες του καί ἴσως, ὡς ἕνα σημεῖο, νά «ἐντυπωσιάσει», ἐπιτάχυνε τό «τέμπο» μέ ἀποτέλεσμα νά παραβιάζει τή φυσιολογική ροή τῶν φράσεων, ἀλλά καί νά κατακερματίζει τήν ὁποια ἑνότητα τῆς ἐκφραστικῆς γραμμῆς. Ἡ «καντέντσα» τοῦ α΄ μέρους ἦταν φοβερά κακότεχνη. Τό χειρότερο ὅμως εἶναι ὅτι στό ἀργό μέρος, λάργκο, ὅπου θά μποροῦσε πιό ἄνετα ν' ἀφήσει μιά ἐντύπωση μουσικότητας, χρησιμοποίησε πεντάλ κι ἀνακάτεψε τό ὅποιο μοτσάρτειο «περλέ» του μέ σοπενικές ρομαντικές ἐμφάσεις καί «ρουμπάτι». Καί στό φινάλε εἴχαμε πιά φανερές ἀπώλειες τοῦ εἱρμοῦ. Ὡστόσο εἶναι πρός τιμήν τοῦ καλλιτέχνη ὅτι συναισθάνθηκε πόσο ἄσχημα εἶχε παίξει – τό ὑποδειχνε ἡ ἔκφραση τοῦ προσώπου του. Κι ἀντίθετα μέ κάποιες πιανίστες μας πού μᾶς ταλαιπωροῦν μέ τόσα περισσότερα «μπίς», ὅσο πιό κακά ἔχουν παίξει (παίρνοντας μάλιστα τουλάχιστον τό ὕφος τοῦ Μεγαλέξαντρου σάν πατοῦσε τά παλάτια τοῦ Δαρείου!) ἐκεῖνος ἀποσύρθηκε διακριτικότατα.

Μέτριες ἐντυπώσεις μᾶλλον ἄφησε καί ὁ β΄ μαέστρος τοῦ συγκροτήματος, οὐγγρικῆς καταγωγῆς **Ἄρπαντ Γκέρεντς,** σ' αὐτή τήν τρίτη καί τελευταία συναυλία. Ἀδιάφορη ἦταν ἡ πλαισίωση τοῦ σολίστ. Στήν ἐναρκτήρια «Ἰταλική» Εἰσαγωγή τοῦ Σοῦμπερτ, μᾶς ξένισε ἀρνητικά ἡ ὑπερβολική λεπτομερειακότητα τῶν κινήσεών του: ἐπέμενε νά ὑπογραμμίζει σχολαστικά τονισμούς, ἄρσεις, ἀναπνοές κτλ. πού αὐτή ἡ ὀρχήστρα ἦταν ἀπόλυτα σέ θέση νά κάνει μόνη της, δίχως περίπου νά χρειάζεται νά τήν πιάνει ἀπό τό λαιμό! Οἱ τονισμοί του ἦταν λίγο κοφτοί, ἐνῶ στά «φόρτε» (ἰδίως στά πνευστά) τό πλάσιμο τοῦ ἤχου δέν εἶχε τήν ἐπιμέλεια ἐκείνη πού χαρακτήριζε τόν Ἄρμιν Ζορντάν. Ἐδῶ κι ἐκεῖ ἔδινε τήν ἐντύπωση ὅτι ἐπενέβαινε στή φυσιολογική ροή τοῦ τραγουδιοῦ, μήν ἀφήνοντας τήν ὀρχήστρα νά κλείσει τή φράση φυσιολογικά. Καί ἡ κατακλείδα τοῦ ἔργου ἦταν ἐλαφρῶς διάτορη, κραυγαλέα καί ἴσως ἐντυπωσιθηρικῶν προθέσεων. Κι ἐπειδή δέν εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά τόν ἀκούσουμε ὡς τό τέλος, δέν παρακολουθήσαμε τήν ἐκτέλεση τῆς Σερενάτας σέ ντό μείζονα, γιά ἔγχορδα, ἔργο 48, τοῦ Τσαϊκόφσκυ. (Ἡρώδειο, 25, 26 καί 27.8.1979). ■

πλέθρον

τοσίτσα 1, κ μπουμπουλίνας

τηλ. 883.4692

βιβλια

ΒΑΣΟΣ ΒΑΡΙΚΑΣ
Κ. Γ. Καρυωτάκης — Κ. Βάρναλης
(Β΄ ἔκδοση)
Πρόλογος: Ἀλέξης Ζήρας

ΒΑΣΟΣ ΒΑΡΙΚΑΣ
Ἡ μεταπολεμική μας λογοτεχνία
[1939]
(Β΄ ἔκδοση)
Πρόλογος: Ἀλέξ. Ἀργυρίου

ΑΛΕΞΗΣ ΖΗΡΑΣ
Θεωρία μορφῶν
(Ζίντ, Κάφκα, Μαλρώ, Χεμινγκουαίη, Καμύ, Ζ. Π. Σάρτρ)

Δ. ΝΙΚΟΛΑΡΕΪΖΗΣ
Δοκίμια Κριτικῆς
(Β΄ ἔκδοση)

MAURICE NANDEAU
Ἱστορία τοῦ σουρρεαλισμοῦ
Μετάφραση: Ἀλεξ. Παπαθανασοπούλου

ΑΓΓΛΙΚΑ
ΓΑΛΛΙΚΑ
ΒΙΒΛΙΑ

τεχνη

αρχιτεκτο
νικη

επιστημονικα

λογοτεχνια

περιοδικα

ΑΝΑ
ΓΝΩΣΤΗΡΙΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΛΕΘΡΟΝ

FRANCIS PONGE
Ἡ φωνὴ τῶν πραγμάτων
Μετάφραση: Χριστόφορος Λιοντάκης

PAUL VALÉRY
Τὸ Παραθαλάσσιο Νεκροταφεῖο
Ἡ Νεαρὴ Μοίρα
Εἰσαγωγὴ-μετάφραση: Ἀν. Γιανναρᾶς

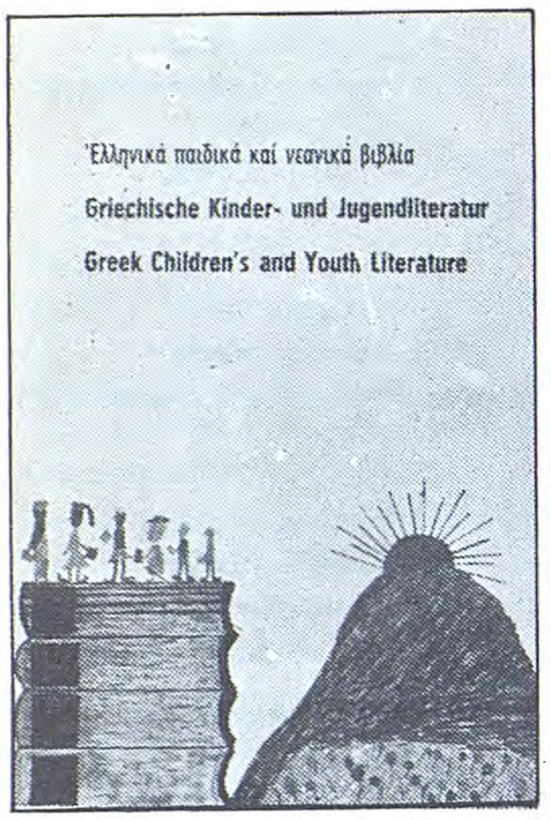
YEVGENY ZAMYATIN
Ἐμεῖς
Μετάφραση: Ἀλίκη Ἀλεξανδράκη

HENRY JAMES
Οἱ Εὐρωπαῖοι
Μετάφραση: Νίκος Λαμπρόπουλος

PIÈRRE LOUŸS
Ἡ γυναίκα καὶ τὸ νευρόσπαστο
Μετάφραση: Γιῶργος Καραβασίλης

βιβλιο-κριτικη

Ὁ Ἀθαν. Α. Φούρλας γράφει γιά τό ἑλληνικό παιδικό βιβλίο καί τήν παρουσίασή του στό ἐξωτερικό

Στό τεῦχος 127 τοῦ ANTI (9 Ἰούνη 1979) καί στή σελίδα 44 διάβασα τό σημείωμα τῶν δύο κυριῶν Ἄλκης Ζέη καί Σοφίας Ζαραμπούκα κάτω ἀπό τόν τίτλο «Ἔτος παιδιοῦ καί Ἔτος Εὐρώπης». Ἡ περιγραφόμενη κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε στό Περίπτερο τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ στήν Διεθνή Ἔκθεση τοῦ Παιδικοῦ Βιβλίου στή Μπολόνια τῆς Ἰταλίας εἶναι ὄχι ἁπλῶς ἀπαράδεκτη, μά ἐξοργιστική. Κάτι παρόμοιο πρέπει νά εἶχε γίνει καί στή Διεθνή Ἔκθεση Βιβλίου τῆς Φραγκφούρτης, τόν περασμένο Ὀκτώβρη. Τά λίγα σχόλια πού ἄκουσα ἀπό τίς Ἑλληνόφωνες Ἐκπομπές τῶν Ραδιοφωνιῶν Μονάχου καί Φραγκφούρτης τόν καιρό ἐκεῖνο, παρουσίαζαν τό ὅλο θέμα μέ πολύ μελανότερα χρώματα καί ὀξύτερο τόνο. Ἀνύπαρκτοι κι ἐκεῖ κατάλογοι, ὄχι μόνο σέ ξένες γλῶσσες, ἀλλ' οὔτε καί σ' αὐτή τήν ἑλληνική ἀκόμα. Αὐτό ἰσχύει καί γιά τούς ἐλεύθερους ἐπιχειρηματίες ἐκδότες-βιβλιοπῶλες πού εἶχαν πάρει μέρος στήν Ἔκθεση.

Μπροστά σ' αὐτή τή ζοφερή κατάσταση ἀποτελεῖ πραγματικά φωτεινό σημάδι ἡ ἔκδοση τοῦ Καταλόγου Παιδικῶν καί Νεανικῶν Βιβλίων πού κυκλοφόρησε ὁ Ὀργανισμός Προωθήσεως Ἑλληνικῶν Προϊόντων σέ συνεργασία μέ τή Διεθνή Βιβλιοθήκη Νεότητος Μονάχου (Internationale Jugendbibliotek München). Ἡ τρίγλωσση (Ἑλληνικά-Γερμανικά-Ἀγγλικά) αὐτή ἔκδοση ἀποβλέπει στή βοήθεια ὅλων ἐκείνων πού θέλουν νά προμηθευθοῦν ἑλληνικά παιδικά βιβλία εἴτε σάν ἰδιῶτες, εἴτε σάν Ὀργανισμοί ἤ Σωματεῖα (Κοινότητες, Πολιτιστικά Κέντρα, Δανειστικές Βιβλιοθῆκες, κλπ.). Ἡ βοήθεια πού προσφέρεται σέ γονεῖς, δασκάλους, καθηγητές, βιβλιοθηκαρίους, παιδαγωγούς εἶναι οὐσιαστική, γιατί ἐκτός ἀπό τά βιβλιογραφικά στοιχεῖα παρέχεται καί σύντομη ἀναφορά στό περιεχόμενο τοῦ βιβλίου κάθε φορά. Ἀκόμη θά πρέπει νά ποῦμε, πώς ἡ Ἔκθεση τοῦ Ἑλληνικοῦ Παιδικοῦ Βιβλίου πού ὀργάνωσε ἡ Διεθνής Βιβλιοθήκη Νεότητος τοῦ Μονάχου περιοδεύει στό μεταξύ σέ πολλές πόλεις τῆς Δυτικῆς Γερμανίας. Ἡ Διεύθυνσή της μάλιστα ἐλπίζει πώς μ' αὐτό τόν κατάλογο μπορεῖ νά παρακινίσει καί Ἐκδότες ἀπό τήν Βόρεια Εὐρώπη, Ἀμερική καί Αὐστραλία γιά μεταφράσεις ἑλληνικῶν παιδικῶν βιβλίων καί νεανικῆς λογοτεχνίας σ' ἄλλες γλῶσσες. Στό σημεῖο αὐτό θέλω νά σημειώσω ἐνημερωτικά πώς στή Δυτ. Γερμανία ὁ Ἐκδοτικός Οἶκος Jugend und Volk Verlag (Wien-München) ἔχει κυκλοφορήσει δίγλωσσα (Ἑλληνικά-Γερμανικά) παιδικά βιβλία. Νά, γιά παράδειγμα, μερικοί τίτλοι βιβλίων πού ἔτυχε νά 'χω στή διάθεσή μου: Irmela Brender, Simonetta mit der roten Schleife (Ἡ Σιμονέττα μέ τήν κόκκινη κορδέλα, Βιέννη-Μόναχο 1972), Dagmar von Gersdorff, für Kinder: Eintritt frei (Γιά παιδιά ἐλεύθερη εἴσοδος! Βιέννη - Μοναχο 1972). Ursula Woelfel, Bettina Anrich - Woelfel, Ein Tapir im Dorf (Ἕνας τάπιρος στό χωριό, Βιέννη – Μόναχο 1974). Friedel Hofbauer, Das Maedchen Agapi mou (Τό κορίτσι Ἀγάπη μου, Βιέννη-Μόναχο 1973). Pavlos Bakojannis, Die da oben (Οἱ ἀποπάνω, Βιέννη - Μόναχο 1973).

Κάθε τεῦχος ἔχει 12 σελίδες κείμενο τυπωμένο σέ δυό παράλληλες στῆλες καί 12 σελίδες ἔγχρωμη εἰκονογράφηση (αὐτό τόν καιρό στοιχίζει κάθε τεῦχος γύρω στά 6 γερμανικά μάρκα). Ἀπορῶ πῶς ὁ κατάλογος γιά τόν ὁποῖο μιλᾶμε ἐδῶ δέν καταχωρεῖ τίς δίγλωσσες αὐτές ἐκδόσεις, οἱ ὁποῖες παρουσιάζουν μεγάλο ἐνδιαφέρον γιά τά Ἑλληνόπουλα πού ζοῦν καί μεγαλώνουν στό γερμανόφωνο χῶρο καί κάτω ἀπό ἰδιάζουσες κοινωνικές συνθῆκες.

Παρ' ὅλα αὐτά μιά εὐρύτερη παρουσίαση τοῦ καταλόγου ἀξίζει τόν κόπο. Καί πρῶτ' ἀπ' ὅλα μιά ματιά στόν πίνακα περιεχομένων του:

Μετά ἀπό τήν καταχώρηση τῶν διευθύνσεων τῶν τριάντα γνωστοτέρων ἑλληνικῶν Ἐκδοτικῶν Οἴκων καί τῶν προλογικῶν σημειωμάτων τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας Ἰωάννη Βαρβιτσιώτη, τοῦ Γενικοῦ Γραμματέα τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου Βασίλη Τσιούνη, ἀκολουθεῖ ὁ Πρόλογος τοῦ Διευθυντῆ τῆς Διεθνοῦς Βιβλιοθήκης Νεότητας Μονάχου Walter Scherf καί τῆς Δόκτορος Ἀλεξάνδρας Σταυροπούλου, ἡ ὁποία ἔκανε τήν ἐπιλογή τῶν τίτλων κι ἔγραψε τά σύντομα σημειώματα περιεχομένων. Στή συνέχεια δίνεται ἕνας πίνακας μεταγραμματισμοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφάβητου μέ λατινικούς χαρακτῆρες καί μετά (σελίδες 31-211) προσφέρεται τό ὑλικό σέ μιά ὑποδιαίρεση κατά ἡλικίες. Ἡ καταμέτρηση τῶν τίτλων πού ἔκανα ἀπέδωσε τήν ἀκόλουθη εἰκόνα:

15 βιβλία γιά τήν ἡλικία 3-5 χρόνων
115 βιβλία γιά τήν ἡλικία 5-7 χρόνων.
76 βιβλία γιά τήν ἡλικία 7-9 χρόνων.
99 βιβλία γιά τήν ἡλικία 10-12 χρόνων.
92 βιβλία γιά τήν ἡλικία 13-15 χρόνων.
31 βιβλία γιά τήν ἡλικία 15-17 χρόνων.

Τά περισσότερα βιβλία φυσικά εἶναι γραμμένα στό πρωτότυπο, ἑλληνικά. Ὡστόσο ἀπό τά 428 βιβλία πού συνολικά παρουσιάζονται σ' αὐτόν τόν κατάλογο ἕνας σεβαστός ἀριθμός – 75 κομμάτια – προέρχεται ἀπό μεταφράσεις. Ἡ καταμέτρηση πού ἔκανα μᾶς δίνει τούς παρακάτω ἀριθμούς:

27 ἀπ' τ' Ἀγγλικά, 2 ἀπ' τά Ἰσπανικά, 22 ἀπ' τά Γαλλικά, 1 ἀπ' τά Ὁλλανδικά, 7 ἀπ' τά Γερμανικά, 6 Παγκόσμιες Ἀνθολογίες, 4 ἀπ' τά Ἰταλικά, 1 Συλλογή ἀπ' τήν Εὐρώπη, 3 ἀπ' τά Ρώσσικα.

Ὁ δεύτερος αὐτός πίνακας δίνει μιά ἰσχνή, ἀλλά χαρακτηριστική, εἰκόνα γιά τήν εἰσαγωγή ξένων «παιδικῶν τροφῶν» τοῦ πνεύματος.

Στό σημεῖο αὐτό μοῦ 'ρχεται αὐτόματα στό νοῦ κάτι πού διάβασα πρίν κάμποσο καιρό σέ σχέση μέ τίς λογοτεχνικές μεταφράσεις ἀπό ξένες γλῶσσες. Νά μερικές γραμμές: «Ἀπό τήν ἀπελευθέρωσή μας κι ἔπειτα (ἐννοῦμε τό 1821) ἀνατρεφόμαστε ποιητικά μέ τόν γαλλικό, τόν ἰταλικό καί ἀπό τό 1935 κι ἔπειτα μέ τόν ἀγγλικό στίχο. Ὅσες ἐπιδράσεις δέχτηκε ἡ ποίησή μας, τίς πῆρε κυρίως ἀπό τίς τρεῖς αὐτές εὐρωπαϊκές χῶρες, ἀπό τίς ὁποῖες οἱ δυό εἶναι μεσογειακές, δηλαδή συγγενεύουν πολύ μέ τήν ἑλληνική ἱστορία καί ψυχοσύνθεση. Τή Γερμανία τήν ἐκάλυπτε στήν Ἑλλάδα μονάχα ἕνα ὄνομα, ὁ Γκαῖτε, ἀπό τά χρόνια τοῦ Ραγκαβῆ ὡς τή θερμή γκαιτολατρεία τοῦ Παλαμᾶ» (Νέα Ἑστία 103,1 Ἰανουαρίου – 30 Ἰουνίου 1978, στήλη 690: Ἀπ' τή παρουσίαση τοῦ βιβλίου: Ἄρης Δικταῖος, Δεκατρεῖς αἰῶνες γερμανικῆς ποίησης, πού ἔγραψε ὁ Ἀνδρέας Καραντώνης). Μετά ἀπ' ὅλα πρέπει νά σημειώσω πώς ἡ χρησιμοποίηση τῆς φωνητικῆς μεταγραφῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφάβητου θά 'ταν πολύ πρακτικότερη ἀπ' ὅτι τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας. Γιά παράδειγμα: Τό Psila sti Melissopetra θά 'ταν πιό κατανοητό φωνητικά ἀπό τό Psela ste melissopetra (σελ. 124). Ἕνα ἄλλο στοιχεῖο πού δυσκολεύει τήν κατανόηση εἶναι ἡ ἁπλή μεταγραφή ὁρισμένων δεδομένων ἀπό τά ἑλληνικά στά ξένα, χωρίς τή βοήθεια μιᾶς κάποιας ἐννοιολογικῆς ἀπόδοσης ἤ ἐπεξήγησης. Νά μερικά παραδείγματα:

Θεία λένα = Theia Lena.
Βελουδένια = Beludenia (Eigennamme/Name, σελ. 41).
Συννεφούλης = Synnephules (Eigennamme/Name, σελ. 52)..

ΡΟΥΣΣΟΣ Σ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΣ

Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ:

ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ ΕΚΤΟΠΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ: ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΥ ΜΑΝΕΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Ἄη Βασίλη = Ae Basile (σελ. 75).
Μαριγούλα = Marigula (Eigennamme/Name. σελ. 150).
Κολοκοτρώνης, ἡ ψυχή τοῦ 1821 = Kolokotrones die Seele von Einundzwanzig/soul of Twenty-one (σελ. 168)
Μάγκας = Mankas Eigennamme/Name, σελ. 168).
Καραγκιόζης = Karankiozes (σελ. 203).

Καί μερικές ἄλλες παρατηρήσεις. Τό Ἔξοδος στήν περίπτωση τοῦ Μεσολογγίου θά πρέπει ν' ἀποδοθεῖ γερμανικά «Ausfall», ἀγγλικά «Sally» (σελ. 123). Ὁ Βασίλειος Β΄ Βουλγαροκτόνος βασίλεψε στά 976-1025, πράγμα πού σημαίνει πώς ἡ ἐποχή του εἶναι 10ος/11ος αἰώνας κι ὄχι μόνο δέκατος, ὅπως καταχωρεῖται στίς σελίδες 166-167. Ἡ Φιλική Ἑταιρεία (σελ. 178) θά 'ταν καλύτερο ν' ἀποδοθεῖ μέ τό «Hetärie der Freunde» (Geheimbund) στά γερμανικά, ἐνῶ στ' ἀγγλικά μέ τό «Friendly Society», κάτι πού εἶναι πιό συνηθισμένο στήν ἱστορική βιβλιογραφία. Ἐπίσης τό ὑγρό πῦρ τῶν Βυζαντινῶν (σελ. 179) ἀποδίδεται μέ τό «griechisches Feuer», «greek Fire».

Τέλος τό «τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ» θά 'πρεπε νά ἐπεξηγηθεῖ λιγάκι γιά τούς μή Ἕλληνες ἀναγνῶστες.

Τά τυπογραφικά λάθη τοῦ στοιχειοθέτη στά ἑλληνικά κείμενα τά παραβλέπει κανένας εὔκολα. Αὐτό ὅμως δέν μπορεῖ νά τό κάμει κανένας γιά τή σχετική ἀταξία πού ἐπικρατεῖ στή διατύπωση. Ἐνῶ στό σύνολο τά ἑλληνικά κείμενα εἶναι γραμμένα σέ μιά κάπως προσγειωμένη γλωσσική μορφή, ὡστόσο μερικές λέξεις τῆς αὐστηρῆς καθαρεύουσας εἶναι καρφιά στά μάτια. Λίγα ἀπό τά χτυπητά παραδείγματα πού ἐπαναλαμβάνονται πολλές φορές καταγράφω ἐδῶ: ὁ/ἡ συγγραφεύς, καθαριότητος, πρωταγωνιστάς, κατάταξις, ἀρχαιότητος, υἱός, ἀγῶνος, δεκαπενταετές παλλικάρι.

Ἕνα ἀλφαβητικό εὑρετήριο τῶν ὀνομάτων τῶν συγγραφέων στό τέλος θά εὐκόλυνε ἀνάμεσα στ' ἄλλα τή γρήγορη διαπίστωση, ἄν ὁ Α ἤ Β συγγραφέας καταχωρεῖται ἤ ὄχι στόν κατάλογο.

Οἱ παρατηρήσεις μου αὐτές κάθε ἄλλο παρά στήν μείωση τῆς ἀξίας τοῦ καταλόγου ἀποβλέπουν. Ἀντίθετα θά χαιρόμουνα ἄν μελλοντική πληρέστερη καί προσαρμοσμένη ἔκδοση ἔχει καλύτερη, συνολικά, ἐμφάνιση. Οἱ ζωγραφιές, τέλος, τῶν ἐξωφύλλων (μπροστά καί πίσω) ἀπό μαθητές τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου Μονάχου πού πλαισιώνουν καλόγουστα τόν κατάλογο. δίνουν καί μιά καλαίσθητη ὄψη.

Βιβλιο-παρουσιαση

Γκράμσι, Λαπασάντ, Λεφέβρ, Μπουρντέ, Σαπυΐ: Ἄρθρα γιά τήν Αὐτοδιαχείριση
Ἐκδ: Ἀνδρομέδα Ἀθήνα 1979

Τά ἄρθρα πού περιλαμβάνονται στό βιβλίο αὐτό ἔχουν δημοσιευτεῖ κατά καιρούς στό ΑΝΤΙ καί στό σύνολό τους μᾶς δίνουν μιά σφαιρική εἰκόνα τοῦ αὐτοδιαχειριστικοῦ σοσιαλισμοῦ.

Τό κείμενο τοῦ Γκράμσι εἶχε σταλεῖ ἀπό τόν Γκράμσι στήν Τρίτη Διεθνή καί ἀφορᾶ τίς μεγάλες καί μαχητικές ἀπεργίες πού ἔγιναν τήν ἄνοιξη καί τό καλοκαίρι τοῦ 1920 στό Τουρίνο. Ἡ τεράστια σημασία τοῦ ἀγώνα τοῦ τουρινέζικου προλεταριάτου, σήμφωνα μέ τό Γκράμσι, ἦταν ὅτι στόχος του ἦταν ὁ ἴδιος ὁ ἔλεγχος τῆς παραγωγῆς ἀπό τούς ἐργάτες καί ὄχι ἡ ἱκανοποίηση συνδικαλιστικῶν αἰτημάτων.

Ὁ Λεφέβρ ἀναλύει τούς στόχους τῶν τριῶν ρευμάτων τῆς ἀριστερᾶς – τοῦ ἀναρχικοῦ, τοῦ κομμουνιστικοῦ καί σοσιαλδημοκρατικοῦ – ἐπισημαίνοντας ὅτι κοινός στόχος τόσο τῶν σοσιαλδημοκρατῶν, ὅσο καί τῶν κομμουνιστῶν εἶναι ὁ κρατικός σοσιαλισμός. Στόν κρατικό σοσιαλισμό ὁ Λεφέβρ ἀντιπαραθέτει τήν αὐτοδιαχείριση, τονίζοντας ὅτι: «Ἡ κύρια ἀντίθεση πού εἰσάγει καί ὀξύνει ἡ αὐτοδιαχείριση εἶναι ἡ καθαρή της ἀντίθεση μέ τό Κράτος».

Ὁ Μπουρντέ (ὑπῆρξε κι αὐτός μέλος τῆς ὁμάδας, «Σοσιαλισμός ἤ Βαρβαρότητα») περιγράφει καί ἀναλύει τό ἐργοστάσιο σχεδίου πού ἔχει προτείνει ὁ Καστοριάδης. Ἐπίσης ἀντικρούει τά ἐπιχειρήματα ὅσων ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ αὐτοδιαχείριση εἶναι μιά οὐτοπία.

Ὁ Σαπυΐ μέλος τῆς Διευθύνουσας Ἐπιτροπῆς τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος Γαλλίας, ἀναλύει τούς λόγους πού ἔκαναν τό ΓΚΚ νά υἱοθετήσει τόν ὅρο «ἐθνική αὐτοδιαχείριση», στήν προσπάθεια νά ἰδιοποιηθεῖ τήν αὐτοδιαχείριση, χτυπώντας ταυτόχρονα τό σοσιαλιστικό κόμμα στό ἰδεολογικό ἐπίπεδο.

Τέλος, ὁ Λαπασάντ δίνει μερικές πρακτικές ὁδηγίες, πού ἔχουν βγεῖ ἀπό τήν ἐμπειρία γιά τήν πραγματοποίηση τῆς παιδαγωγικῆς αὐτοδιαχείρισης σέ μιά σχολική τάξη.

ΤΖΩΝ ΣΤΑΪΝΜΠΕΚ
Οὐράνιες βοσκές
Μετ.: Σοφίας Μαυροειδῆ-Παπαδάκη
Ἐκδ.: «γράμματα», 1979

Δώδεκα ξεχωριστές ἱστορίες-διηγήματα πού δένονται μέ τήν ἀτμόσφαιρα, τό τοπεῖο, τούς ἥρωες καί τό συναισθηματικό κλίμα. Πικρά ἀπαισιόδοξο καί ἀπό τά πρῶτα ἔργα τοῦ συγγραφέα, τό βιβλίο αὐτό δημιουργεῖ τήν ὀνειρική ἀτμόσφαιρα ἑνός κόσμου ὅπου ὅμως ἡ μοίρα τῶν ἀνθρώπων εἶναι σκληρή καί ἀμετάκλητη.

ΣΛΑΒΟΜΙΡ ΜΡΟΖΕΚ
Ὁ Ἐλέφαντας
Μετ: Νῖκος Μπαλῆς
Ἐκδ.: «γράμματα», 1979

Μιά συλλογή μέ θαυμάσια, δηκτικά διηγήματα· στιγμιαῖες ἀποτυπώσεις τῆς σύγχρονης ζωῆς σέ μιά σοσιαλιστική χώρα. Καλύτερο ἀπό πολλές ἀναλύσεις καί δοκίμια.

Ὁ Καραγκιόζης τῶν Σπαθάρηδων
Ἐπιμέλεια: Γιάννης Σολδάτου
Ἐκδόσεις: «Νεφέλη». 1979

Στόν τόμο περιλαμβάνονται μερικές ἀπό τίς κωμωδίες τοῦ Σωτήρη καί τοῦ Εὐγένιου Σπαθάρη· κάποιες ἀπό αὐτές εἶναι ἡ κατά Σπαθάρη παραλλαγή κλασικῶν κωμωδιῶν (Μεγαλέξαντρος καί φίδι) καί ἄλλες ἀποτελοῦν ἐμπλουτισμό τοῦ ρεπερτορίου. Στό τέλος καταγράφονται ἐνδιαφέρουσες παρατηρήσεις τοῦ Σωτ. Σπαθάρη γιά τό πῶς παίζονταν ὁρισμένα ἔργα. Τό βιβλίο εἶναι ἐμπλουτισμένο μέ ἀπεικονίσεις ἀπό φιγοῦρες καί ἀφίσες καραγκιόζικες.

ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ
Τό ψηφοπωλεῖο τῆς Βασίλισσας Πεντώκ
Μετ.: Κ. Θ. Παπαλεξάνδρου
Ἐκδ.: «γράμματα», Ἀθήνα 1979

Στό μυθιστόρημα αὐτό, ἕνας ἀββάς βρίσκει κάθε στιγμή τήν εὐκαιρία νά ἀφηγηθεῖ μέ ἀνάλαφρο πνεῦμα ἱστορίες καί παραμύθια πού εἶχε ξεσηκώσει ἀπό βιβλιοθῆκες καί διαβάσματα.

Θ.Α. ΚΑΛΟΥΔΗΣ – Γ. Ι. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ
Λεξικό τῆς Ε.Ο.Κ.
Ἐκδ.: Ἀντ. Λιβάνης, «Νέα Σύνορα»

Τό «ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ Ε.Ο.Κ.» εἶναι ἕνας πρακτικός ὁδηγός πού δίνει ἄμεσες καί τεκμηριωμένες ἀπαντήσεις σέ πλῆθος ἐρωτήματα σχετικά μέ τήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Ἀναλύει καί ἐπεξηγεῖ τούς ὅρους, τίς συμβάσεις, τούς θεσμούς, τίς ὑποχρεώσεις καί τά δικαιώματα, τό δίκαιο, τό νομισματικό καί ἀκόμα πληροφορεῖ γιά τό πῶς ἐξελίχτηκαν καί διαμορφώθηκαν οἱ ἑλληνοκοινοτικές σχέσεις ἀπό τήν σύνδεση (1962) μέχρι καί τήν ἔνταξη (1979).

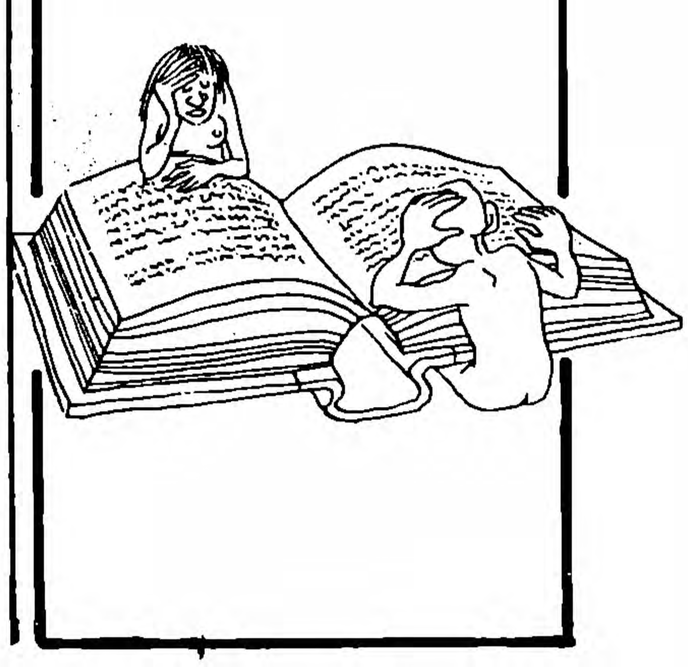
Σέ παράρτημα περιλαμβάνονται ὀκτακόσιες περίπου διευθύνσεις τῶν εὐρωπαϊκῶν καί διεθνῶν ὀργανισμῶν καί Ἰνστιτούτων εὐρωπαϊκῶν σπουδῶν, καθώς καί ἐπαγγελματικῶν καί συνδικαλιστικῶν ἑνώσεων τῶν κρατῶν-μελῶν πού λειτουργοῦν στά πλαίσια τῆς Ε.Ο.Κ.

Χίλιες καί μιά νύχτες
7ος τόμος.
Μετάφρ: Κ. Τρικογλίδη.
Ἐκδ.: «Ἠριδανός», Ἀθήνα 1979

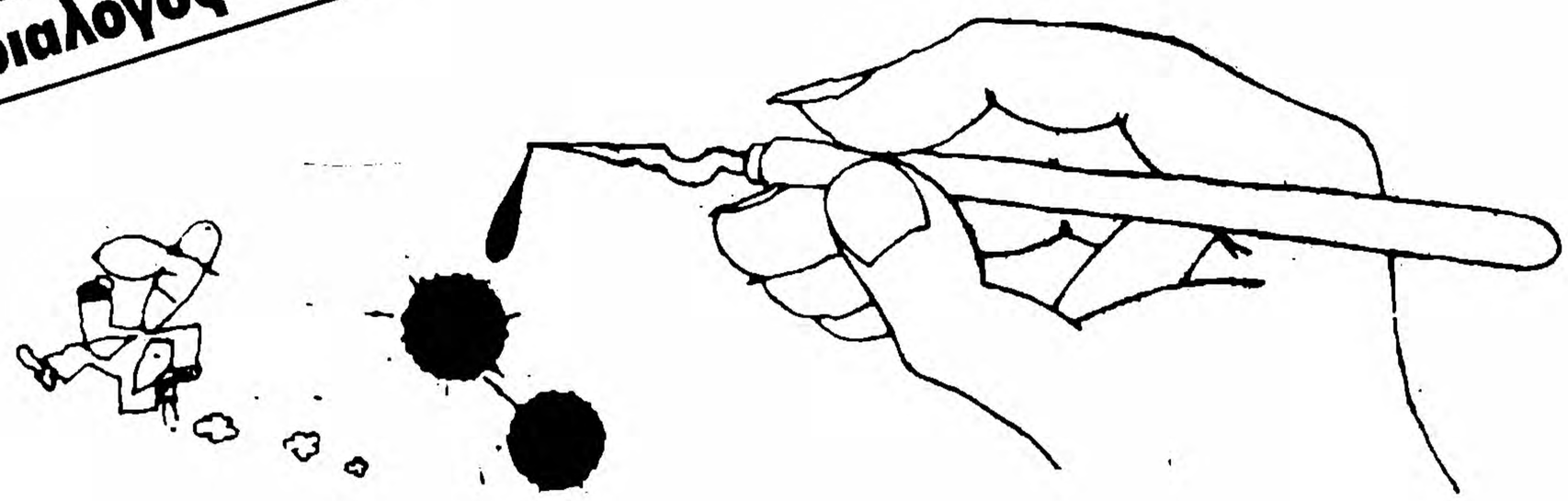
Καί ὁ τόμος αὐτός ὅπως καί οἱ προηγούμενοι, εἶναι μετάφραση ἀπό τό ἀραβικό πρωτότυπο τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ λόγιου Κώστα Τρικογλίδη. Τά σχόλια εἶναι τοῦ μεταφραστῆ καί τοῦ σχολιαστῆ Μπῶρτον.

Ὁ 7ος τόμος περιέχει τίς ἱστορίες, τό λυχνάρι τοῦ Ἀλαντίν, ὁ Ἀλῆ-Μπαμπάς καί οἱ σαράντα κλέφτες, κ.ἄ. ἀραβικές σαγηνευτικές ἀφηγήσεις. Ἐπιλογικό δοκίμιο τοῦ μεταφραστῆ ἀναφέρεται στή «Χαλιμά» καί τή φιλολογική της ἀξία.

ΒΙΒΛΙΑ
«ΖΕΡΜΙΝΑΛ»
ΟΥΤΕ ΚΟΥΚΛΑΚΙΑ
ΟΥΤΕ ΠΡΟ-ΠΟ
ΜΟΝΟ ΒΙΒΛΙΑ
Β. Κωνσταντίνου 21
ΧΑΛΑΝΤΡΙ

διαλογος - διαλογος - διαλογος - διαλογος

ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟΥΣ ΑΠΕΡΓΟΥΣ

● *Ἀπό τόν παπά-Σταῦρο Παπαχρίστο πήραμε τό γράμμα συμπαράστασης πρός τούς ἀπεργούς τῆς «ΠΙΤΣΟΣ», πού ἀκολουθεῖ:*

Τόν Ἰούλιο, μαζί μέ τόν ἐφημέριο Ἁγίου Ἀρτεμίου Σπύρο Τσιάκαλο, ἐπισκεφθήκαμε τούς ἀπεργούς τῆς «ΠΙΤΣΟΣ». Καί ἡ ἀπεργία συνεχίζεται ἀπό τότε. Οἱ ἀπεργοί βρίσκονταν στό προαύλιο τοῦ ἐργοστασίου. Τά κάγκελα εἶναι συρματοπλεγμένα, λές καί βρίσκονται ἐκεῖ μέσα κρατούμενοι τῆς γερμανικῆς κατοχῆς. Πάνω σ' αὐτά τά κάγκελα ἀντικρίσαμε τούς ἀπεργούς ἐργάτες κι ἐργάτριες. Ἡ χαρά τους εἶναι μεγάλη γιά τήν ἐπίσκεψη οἱουδήποτε πηγαίνει γιά συμπαράσταση. Τόν δέχονται μέ μεγάλη χαρά. Ἀρκεῖ νά καταλαβαίνει τόν πόνο τους. Ἡ χαρά τους καί ἡ χαρά μας ἦταν μεγάλη. Γιατί κατάλαβαν τήν ἀγάπη μας καί καταλάβαμε τόν πόνο τῶν πληγωμένων καί ἀδικημένων ἀνθρώπων. Κάθε ἐπίσκεψη προξενεῖ χαρά καί ἐνθουσιασμό. Γι' αὐτό ἔχουμε καθῆκον νά τούς ἐπισκεπτόμαστε.

Φυσικά δέν ἔχουμε ἀπαίτηση ἀπό φίλους καί ὑμνητές τῆς «ΑΕ ΠΙΤΣΟΣ» νά συμπαρασταθοῦν στό δίκαιο ἀγώνα τῶν ἀπεργῶν. Ὅσοι ὅμως καταλαβαίνουν τόν πόνο τους ἔχουν κι ἕνα ἄλλο ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΠΕΡΓΟΥΣ: νά τούς βοηθήσουν ὑλικά. Οἱ ἀπεργοί ἐργάτες, φτωχοί βιοπαλαιστές, ἄνθρωποι τοῦ μόχθου, διωγμένοι ἀπό ἐκείνους πού τούς ἐκμεταλλεύονται, ἔχουν ἀνάγκη ὄχι μόνο ἀπό ἠθική, ἀλλά καί ὑλική συμπαράσταση. Γιατί ἡ κοιλιά δέν γεμίζει μέ τήν ἠθική συμπαράσταση μόνον.

ΑΣ ΠΡΑΞΩΜΕ ΤΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΣΤΟΥΣ ΕΧΟΝΤΑΣ ΑΝΑΓΚΗ.

Τό χριστιανικό πιστεύω δέν ἐκφράζεται μόνο μέ παχιά λόγια. Ἐκφράζεται μέ ἔργα. Ἡ Ἁγία Γραφή διδάσκει ὅτι ἡ πίστις χωρίς τά ἔργα τῆς ἀρετῆς εἶναι νεκρή. Συνεπῶς τό καθῆκον μας καί ἡ ὑποχρέωσή μας ἐπιβάλλει νά συμπαρασταθοῦμε στούς ἀνθρώπους πού ἀγωνίζονται τόσους μῆνες. Γιατί ἄν λυγίσουν, ὑπεύθυνοι θά εἴμαστε ἐμεῖς πού ἀδιαφορήσαμε. Ἀγωνίζονται γιά τά δίκαιά τους. Γιά τό ψωμί τους, γιά τή δουλειά τους. Ὁ ἡρωϊσμός των μᾶς συγκινεῖ.

Ἀγαπητοί μας ἀναγνῶστες. Δώσαμε χαρά στούς ἀπεργούς. Χαρήκαμε τή δική τους χαρά καί συγκίνηση. Κάνετε ὅτι μπορεῖτε γιά τούς ἡρωϊκούς ἀπεργούς. Γιατί ὁ ἀγώνας των εἶναι δίκαιος καί ἱερός καί χριστιανικός γιατί ἀμύνονται ἐναντίον ἐκείνων πού τούς ἀφαιροῦν τό ψωμί τους.

ἱερεύς Σταῦρος Παπαχρίστος

ΓΙΑ ΤΟ «ΑΝΤΙ»

● *Δυό ἀναγνῶστες συμπαρίστανται στό ΑΝΤΙ (ὡς γνωστόν δέν εἶναι ὅλοι οἱ ἀναγνῶστες σύμφωνοι στήν ὑπεράσπιση τοῦ περιοδικοῦ).*

● *Ὁ Νίκος Μοιράγιας γράφει:*

Ἀγαπητό «ΑΝΤΙ»,

Δέν ξέρω ἄν χρειάζεσαι συνήγορο, μά ἐγώ τουλάχιστον νιώθω τήν ἀνάγκη νά ἀπαντήσω στά γράμματα τῶν κ.κ. Δημήτρη Φύσσα καί Σ. Δημητρίου.

Κατά πρῶτον:

Ὁ κ. Δημήτρης Φύσσας στενοχωρήθηκε, κι αὐτός καί ἡ ἡγεσία του, πού μερικά μυστικά (;) εἶδαν τήν πλατιά δημοσιότητα καί σάν πιστός ὀπαδός σταμάτησε νά διαβάζει ΑΝΤΙ, ὅπως καί ὁ «Ρίζος» σταμάτησε τή διαφήμιση.

Κάθε τίμιος ἀναγνώστης τοῦ ΑΝΤΙ διαβάζοντάς τον θά ἄρχιζε νά ἀμφιβάλλει γιά τήν εἰλικρίνεια τοῦ κ. Φύσσα πού στήν ἀρχή μᾶς λέει πώς «εἶναι ἀναγνώστης τοῦ ΑΝΤΙ ἀπό τό 1974». Καί αὐτό γιατί τό ΑΝΤΙ ἄπειρες φορές, ἔχει χτυπήσει τήν κυβέρνηση τῆς Δεξιᾶς ὄχι μέ γενικά λόγια, ἀλλά μέ ἐνδιαφέρουσες ἀποκαλύψεις. Μόνον ἕνας ἄσχετος θά ἔγραφε τά παραπάνω. Τό κακό εἶναι πού δέν ἔγραφε μόνο γιά τή Δεξιά. Ὁ κ. Σ. Δημητρίου μᾶς γράφει:

«Τά ἄρθρα πού δημοσιεύσατε γιά τήν «Ἀριστερά τοῦ ΚΚΕ»δέν δείχνουν οὔτε τίμια, οὔτε ἀνεξάρτητη δημοσιογραφία...»

Τό περίεργο εἶναι πώς διαζόντας κανείς παρακάτω, ἀντί νά βρεῖ τεκμηριωμένες τίς ἀπόψεις του, διαβάζει:

«πρόκειται περί τυχοδιωκτῶν καί φραξιονιστῶν, πού καταπάτησαν τό δημοκρατικό συγκεντρωτισμό καί πῶς θά ἔπρεπε νά ἐκφράσουν τή γνώμη τους στίς συνελεύσεις, τίς συνδιασκέψεις καί τά συνέδρια τῆς ΚΝΕ καί ὄχι ἔξω ἀπό τό κόμμα. Τώρα τό ΑΝΤΙ ἔρχεται καί τούς δίνει διάπλατες τίς σελίδες του ξέροντας καλά, ὅτι ὁ φραξιονισμός εἶναι ἡ πιό ὕπουλη ἐπίθεση τῆς ἀντίδρασης ἐνάντια στό Κ.Κ....»

Νά λοιπόν τό συμπέρασμα, κι ἄν εἶναι ἄλλο ἄς μέ διαψεύσει ἀπό τά γραφόμενά του:

«Τό ΑΝΤΙ χέρι-χέρι μέ τήν ἀντίδραση, μή τηρώντας τή δημοσιογραφική δεοντολογία» καί αὐτό, ξέρετε γιατί; γιατί τά ἄτομα αὐτά ἦταν τυχοδιῶκτες καί φραξιονιστές.

Ξέρετε τί θυμίζει αὐτό· τήν παροιμία: «Γειά σου Γιάννη, κουκιά σπέρνω».

Εὐχαριστῶ,
Νίκος Μοιράγιας

● *Ὁ μουσικός Ν.Κ. γράφει:*

Ἀγαπητό ΑΝΤΙ,

Στέλνω αὐτό τό γράμμα βασικά σάν ἀπάντηση στά ἀλλεπάλληλα γράμματα τῶν ΚΝΙΤΩΝ πού κατηγοροῦν τό ΑΝΤΙ γιά κομματική ψηφοθηρική πολιτική. Στοιχεῖο γι' αὐτό, γράφουν, εἶναι ἡ ἀρθρογραφία γιά τήν «λενινιστική τάση στήν ΚΝΕ» καί τό «ΚΚΕ - Ἀριστερά». Φτάνουν στό σημεῖο νά πλασάρουν καί τόν Μανιαδάκη, ὅπως ὁ κ. Φύσσας.

Λοιπόν κύριοι, ἡ προσπάθεια τῆς ἰδεολογικῆς τρομοκρατίας πού ἀκολουθεῖτε παντοῦ σ' ὅλους τούς χώρους γιά νά ὑποσκάψετε τίς ζωντανές δυνάμεις τῆς Ἀριστερᾶς, εἶναι καταδικασμένη ν' ἀποτύχει. Ἡ ἀναγέννηση τῆς ἑλληνικῆς ἀριστερᾶς, ἡ ἑνότητα ὅλων τῶν δημοκρατικῶν πατριωτικῶν δυνάμεων σήμερα, ἔρχεται ἀναπόφευκτα ὄχι ἁπλά σέ σύγκρουση μέ τήν ἰδεολογία τοῦ κόμματός σας, ἀλλά θά περάσει μέσα ἀπ' τή διάλυση αὐτοῦ τοῦ κόμματος. Ἡ τίμια βάση τοῦ κόμματός σας καί τῆς ΚΝΕ σίγουρα θά 'ναι αὐτοί πού κύρια θά συντελέσουν στή διάλυση καί στό χτύπημα τῆς κυρίαρχης ἰδεολογίας στό κόμμα σας.

Ἐγώ, ἔχοντας μιά συγκεκριμένη κομματική ἔνταξη σάν ΕΚΚΕτζής, πιστεύοντας στό ΕΚΚΕ, τήν πρωτοπόρα ἐκείνη ὀργάνωση πού ἀγωνίζεται μέ αὐτοθυσία καί πίστη στό λαό μας γιά νά ἀνασυγκροτήσουμε τό ἐπαναστατικό ΚΚΕ, παράλληλα νιώθω σά στοιχειῶδες δημοκρατικό μου καθῆκον νά συμπαρασταθῶ στό ΑΝΤΙ, σάν ἕνα προοδευτικό ἀριστερό ἔντυπο, στίς ἐπιθέσεις ἐκείνων πού νομίζουν ὅτι μέ τήν ἰδεολογική τρομοκρατία θά σβήσουν τή φωνή κάθε ἀντίθετου μ' αὐτούς. Τό ΑΝΤΙ σήμερα καί στό βαθμό πού στοιχειωδῶς κρατάει μιά στάση ἰσοτιμίας καί δημοκρατικῆς ἐνημέρωσης, ἀποτελεῖ ἕνα ἔντυπο πού κανείς δέν μπορεῖ νά τό χτυπήσει.

Καί ἐγώ δέν συμφωνῶ σέ ὅλα τά σημεῖα μέ τίς ἀπόψεις τοῦ ΑΝΤΙ, ὅμως σάν δημοκράτης ἔχω μάθει νά σέβομαι ἀπόψεις διαφορετικές ἀπό τίς δικές μου καί νά τίς ἀκούω μέ προσοχή, ἀρκεῖ νά μήν εἶναι ἐχθρικές πρός τό λαό.

Μέ ἐκτίμηση,
Ν.Κ. μουσικός

«ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΟΙ»

● *ὑπογράφει σάν ἕνας ἀναγνώστης «προνομιοῦχος», ὑπάλληλος τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας, πού ὑποφέρει νά ζήσει, καί ἀναφέρει:*

Ἀγαπητό ΑΝΤΙ,

Συμπάθα με γιά τήν ἀγανάκτησή μου καί δέξου την στίς στῆλες σου σάν φωνή ὅλων τῶν «προνομιούχων τραπεζικῶν ὑπαλλήλλων».

Στίς 5 τοῦ Ἰούλη ὁ πράκτορας τοῦ διεθνοῦς Κεφαλαίου, ὁ ἄνθρωπος πού ἔγινε αἰτία νά καθήσουμε στό γύψο 7 χρόνια, αὐτός πού 'φαγε τό γέρο Παπανδρέου, βγῆκε στήν τηλεόραση καί εἶπε μεταξύ ὅλων τῶν ἄλλων, πώς μέ

τήν ἐφαρμογή τοῦ νέου ὡραρίου θέλει καί νά πατάξει τή διπλή ἀπασχόληση. Λοιπόν εἶμαι κι ἐγώ ἀπ' αὐτούς πού ἀπασχολοῦνται πάρεργα τ' ἀπογεύματα ὄχι γιά νά μαζεύω λεφτά, ἀλλά γιατί ὁ μισθός δέν φτάνει οὔτε γιά τά πλέον ἀπαραίτητα. Παίρνω 17.000 δρχ., ἔχω γυναίκα πού δέν μπορεῖ νά δουλέψει, ἔχω παιδί καί πληρώνω νοίκι. Ἄν τώρα, ὁ «κύριος» αὐτός πιστεύει ὅτι μέ τό νά μοῦ κόψει τήν πάρεργη ἀπασχόληση μοῦ κάνει καλό, πρέπει νά τόν κοιτάξει ὁπωσδήποτε γιατρός, ἀλλά βέβαια, τί ξέρει αὐτός ἀπό πείνα, ὅταν γιά μιά δεξίωση ξοδεύει 2 ἑκατομμύρια δραχμές;

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΙΚΑ

● *Ὁ Κώστας Ταχτσῆς μᾶς γράφει μέ ἀφορμή μιάν εἴδηση τοῦ τύπου:*

Μέ κατάπληξη διάβασα σέ μερίδα τοῦ Τύπου, ὅτι «πρωτοστάτησα» στίς ἀποδοκιμασίες τοῦ Κοινοῦ κατά τή διάρκεια τῆς παράστασης τῶν «Ἐκκλησιαζουσῶν» τοῦ κ. Βολανάκη στό θέατρο τοῦ Λυκαβηττοῦ. Ἡ κατάπληξή μου μεταβλήθηκε σέ ἀγανάκτηση ὅταν μεγάλης κυκλοφορίας περιοδικό ἀναδημοσίευσε τήν «εἴδηση». Ὁ συντάκτης, ὅπως ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος, δέν ἦταν στήν πρεμιέρα. Δέν διστάζει ὅμως νά βγάλει συμπεράσματα: «Αὐτά εἶναι συμπτώματα τῆς σύγχρονης πνευματικῆς ζωῆς τῆς Ἀθήνας, πού θά μποροῦσαν νά γίνουν ἀντικείμενο μιᾶς ἐκτεταμένης κοινωνιολογικῆς ἤ ψυχαναλυτικῆς μελέτης».

Ἀπέφυγα νά διαμαρτυρηθῶ ἀμέσως. Περίμενα νά δοθεῖ πρῶτα ἡ παράσταση τῶν «Ἐκκλησιαζουσῶν» τοῦ ΚΘΒΕ στήν Ἐπίδαυρο, γιά νά μήν προσφέρω στούς καλοθελητές τό πρόσχημα γιά μιάν ἀκόμα συκοφαντία, ἀνάλογη μ' αὐτήν πού ἐκτοξεύτηκε πρόσφατα κατά τοῦ Κακογιάννη καί τῆς Εἰρήνης Παππᾶ, ὅτι δηλαδή ἀποσκοποῦσα στήν αὐτοδιαφήμιση. Ἤμουν βέβαιος ὅτι ἡ σιωπή μου θά ἄφηνε ἐλεύθερους τούς θαυμαστές τοῦ κ. Βολανάκη νά μ' ἐκδικηθοῦν προκαταβολικά γιά τήν ὑποτιθέμενη ἐπίθεσή μου ἐλαχιστοποιώντας ἤ καί ἀγνοώντας τήν ὁποιαδήποτε σημασία θά εἶχε ἤ θά μποροῦσε νά ἔχει ἡ παράσταση τῶν «Ἐκκλησιαζουσῶν» μέ δική μου μετάφραση.

Τώρα ὅμως εἶμαι νομίζω ἐλεύθερος νά διαμαρτυρηθῶ. Κι αὐτό, ὄχι γιά νά προστατεύσω τόν ἑαυτό μου, ὅσο τόν μεγάλο αὐτό ἀθῶο, τό Κοινό, πού δυστυχῶς πολύ συχνά ἀποπροσανατολίζεται πνευματικά ἀπό κείνους ἀκριβῶς πού προβάλλονται σάν προστάτες τῶν συμφερόντων του. Δηλώνω λοιπόν, πρῶτον, ὅτι ἐκτιμῶ βαθύτατα τόν κ. Βολανάκη σά σκηνοθέτη. Δεύτερον, ὅτι οὔτε ἀποδοκίμασα, οὔτε «πρωτοστάτησα» σέ ἀποδοκιμασίες. Βγῆκα ἔξω γιά δύο λεπτά κατά τή διάρκεια τῆς παράστασης ἀκροποδητί, ἀλλά γιά λόγους πού ἀνάγονται στή φυσιολογία καί καθόλου στήν τέχνη τῆς σκηνοθεσίας. Τρίτον, ὅτι ἔκανα – ἀλλά ψιθυριστά καί στό στενό κύκλο τῆς συντροφιᾶς μου – δύο τρία σχόλια, συνοδευόμενα πιθανόν καί ἀπό ἀνάλογους μορφασμούς, τοῦ εἴδους πού δικαιοῦται νά κάνει κάθε θεατής. Ἀλλά ἀκόμα καί ἕνα ἀπ' αὐτά, ἦταν ἔκφραση ἀπορίας γιά τό πρωτοφανές αὐτό συμβάν στά θεατρικά μας χρονικά, δηλαδή τήν ἀποχώρηση θεατῶν στή μέση μιᾶς παράστασης, καί μάλιστα ἔργου τοῦ Ἀριστοφάνη.

Ὁ κ. Βολανάκης εἶναι διαπρεπής καί διεθνῶς ἀναγνωρισμένος σκηνοθέτης, μέ σωρεία ἐπιτυχιῶν στό ἐνεργητικό του. Ἀκριβῶς γι' αὐτό ὄφειλε, νομίζω, νά ἔχει τό μεγαλεῖο νά ὁμολογήσει ὅτι γιά μιά φορά ἀπέτυχε, ἀντί νά ἐπιρρίπτει σ' ἄλλους τίς εὐθύνες καί ν' ἀναζητάει ἀποδιοπομπαίους τράγους. Ἐγώ εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι ἡ βίαιη ἀντίδραση μερίδας τοῦ Κοινοῦ ὑπῆρξε σύμπτωμα πνευματικῆς ὑγείας, ὅπως εἶναι πάντα ἡ ἀντίσταση σέ κάθε λογῆς πλύση ἐγκεφάλου. Ἀπορῶ μάλιστα πού δέν διαμαρτυρήθηκε κανείς ἀπ' ὅλους αὐτούς τούς καλοπροαίρετους θεατές πού συνέρρευσαν στό θέατρο τοῦ Λυκαβηττοῦ, ὅταν εἶδαν νά τούς ἀποδίδονται ὕποπτα ἐλατήρια. Γιατί ἡ ἀντίδρασή τους ἦταν βέβαια εὐνόητη: πῆγαν μέ μεγάλες προσδοκίες, καί ὀργίστηκαν ὅταν τίς εἶδαν νά διαψεύδονται. Δέ νομίζω ὅτι χρειάζεται «ψυχαναλυτική» μελέτη γιά νά ἑρμηνευτεῖ ἕνα τόσο ἁπλό φαινόμενο. Ψυχαναλυτική μελέτη χρειάζεται μᾶλλον τό ἑλληνικότατο φαινόμενο τῆς μετάθεσης εὐθυνῶν, καί κοινωνιολογική μελέτη κάθε ἀπόπειρα νά ἐμφανιστεῖ σάν κατάντια τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς, αὐτό ἀκριβῶς πού ἀποτελεῖ ἐλπιδοφόρο σύμπτωμα πνευματικῆς ὑγείας. Εὐχαριστῶ γιά τή φιλοξενία.

Κώστας Ταχτσῆς

ΦΕΜΙΝΙΣΤΙΚΑ

● *Στίς ἀπόψεις γιά τή θέση τῆς γυναίκας πού διατύπωσε ὁ Π. Ρεγκοῦκος, ἀπαντᾶ ἡ μαθήτρια Μ.Λ.:*

Αἰσιοδοξῶ μέ τό γράμμα μου νά φέρω στό προσκήνιο τό χιλιοειπωμένο φεμινιστικό θέμα καί ταυτόχρονα μιά ἀπάντηση

κυκλοφόρησε

Μίλαν Κούντερα

ΟΙ ΚΛΕΙΔΟΚΡΑΤΟΡΕΣ

ΡΗΞΗΝΟΡΗΣ / βιβλία
ΑΓΓΕΛΗΣ ΔΙΠΛΑΣ
Ἀλκίφρονος 8, Ἀθήνα 304

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ
Κιάφας 3, Ἀθήνα, τηλ. 36.39.980

σειρά Βίλχελμ Ράϊχ

- Οἱ ρίζες τῆς καταπίεσης 65
- Ἡ πάλη τῶν τάξεων καί ἡ ψυχανάλυση 100
- Τό ξεπέρασμα τοῦ Οἰδιπόδειου Συμπλέγματος 60
- Ἐρωτισμός καί αὐτοερωτισμός 70
- Χειρόγραφα Βιοφυσικῆς 130

ἐπίσης κυκλοφόρησαν

- ΟΙ «ΙΖΒΕΣΤΙΕΣ» ΤΗΣ ΚΡΟΣΤΑΝΔΗΣ
- Μ. ΜΠΑΚΟΥΝΙΝ: ΚΡΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΡΧΙΑ
- Μ. ΜΠΑΚΟΥΝΙΝ: ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΑΝΤΙΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ

ΜΝΗΜΗ ΚΩΣΤΑ Γ. ΚΟΥΒΑΡΑ

Τόν 'Απρίλη τοῦ 1979, πέθανε στό Γκλεντέιλ τῆς Καλιφόρνιας ὁ ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΥΒΑΡΑΣ. 'Ο Κ. Κουβαρᾶς ἦταν γνωστός στούς ἀναγνῶστες τοῦ «ΑΝΤΙ» ἀπό πλῆθος συνεργασίες του πού εἶχαν δημοσιευτεῖ σέ προηγούμενα τεύχη. Γιά τόν ΚΩΣΤΑ ΚΟΥΒΑΡΑ καί τήν πλούσια δράση του στό πλάι τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων τήν Κατοχή, τόν 'Εμφύλιο καί τή Χούντα, εἴχαμε γράψει ὅταν ἀγγέλθηκε ὁ θάνατός του (τεῦχος 126).

Σήμερα, δημοσιεύουμε ἕνα μικρό ἀπόσπασμα ἀπό τό γράμμα πού μᾶς ἔστειλε ὁ Γ. ΛΕΚΑΣ ἀπό τό Σάν Φραντσίσκο καί στό ὁποῖο κατέγραψε τούς τελευταίους στίχους τοῦ Κ. Κουβαρᾶ:

«Παραβρέθηκα στό φιλολογικό μνημόσυνο τοῦ Κώστα Κουβαρᾶ, πού ὀργανώθηκε ἀπό φίλους καί συνεργάτες του σέ μιά αἴθουσα τοῦ Πανεπιστήμιου Καλιφόρνιας στό Λός 'Αντζελες, στό τέλος Μαΐου, 1979. Ποιήματα, γραμμένα γιά τόν φιλέλληνα δημοκράτη ἀπό φίλους του διαβάστηκαν. Λαϊκή ἑλληνική μουσική παίχτηκε. 'Ενα ποίημα, γραμμένο ἀπό τόν ἴδιο τίς τελευταῖες μέρες τῆς ζωῆς του διαβάστηκε. Δαμάζοντας τούς πόνους τῆς ἀρρώστιας του, κατάφερε νά γράψει τό ἀκόλουθο ἀποχαιρετιστήριο τῆς ζωῆς:

στόν «φεμινιστή» Π.Ρεγκοῦκο (τεῦχος 130).

Μονόπλευρα, μά μέ καλές προθέσεις (καί ὁλοφάνερα ἐπηρεασμένος ἀπό τή φαλλοκρατική θεωρία τοῦ ξεπερασμένου Φρόυντ) ἐξετάζοντας τά πράγματα, μᾶς μιλᾶ γιά κοινωνικούς θεσμούς πού «ἔχουν μεταβιβαστεῖ μέ τόν πιό ἰσχυρό τρόπο» ὄντας ὅμως καί αὐτός ὁ ἴδιος ἀπόλυτα ὑποταγμένος σ' αὐτούς. 'Επισημαίνει πώς «κανένας δέν ἔχει ἐξετάσει τό ἐνδεχόμενο τῆς ὕπαρξης τῆς σεξουαλικῆς πράξης αὐτῆς καθαυτῆς σάν μιά αἰτία γιά καταπίεση καί ὑποταγή στούς ἄνδρες». Παρακάτω ἀναφέρεται στό κατά πόσο καί πῶς ὁ ἄνδρας ὑπερέχει ἀπέναντι στή γυναίκα στό σέξ καί στόν ἔρωτα.

"Αν ὅμως εἶναι ἔτσι τά πράγματα, ἄν δηλαδή ἡ καταπίεση τῆς γυναίκας ὀφείλεται στή σεξουαλική της κατωτερότητα, τότε ὁ καθένας πιά ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἡ σεξουαλική αὐτή κατωτερότητα θά πρέπει νά εἶναι μιά πραγματικότητα, μιά ὀντότητα, πράγμα ἄτοπο, ὅπως θ' ἀποδείξω πιό κάτω.

'Αντίθετα, ἡ μειονεκτική θέση τῆς γυναίκας στό σέξ ἔρχεται σάν ἀποτέλεσμα τῆς «πανταχόθεν» καταπίεσης. Εἶναι ἀποτέλεσμα κι ὄχι αἰτία. "Αν ἴσχυε τό δεύτερο, τότε πράγματι τό δεύτερο φύλο θά 'ταν «ἀσθενές». Πράγμα ἀνυπόστατο. Οἱ ἐπιστῆμες ἔρχονται νά ἐπικυρώσουν τή βιολογική; ψυχολογική, οἰκονομική ἰσότητα τῆς γυναίκας μέ τούς μέχρι τώρα καταπιεστές της.

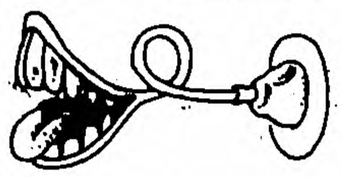
Χαρακτηριστικά ἀναφέρω: «αὐτή ἡ δευτερεύουσα θέση τῆς γυναίκας εἶχε τήν πιό καταστρεπτική καί φθοροποιό ἐπίδραση στίς σεξουαλικές σχέσεις ἀνάμεσα σ' αὐτήν καί τόν ἄντρα» (H.M. Parshley).

Τό ἐρώτημα τώρα προβάλλει εὔγλωττο: Ποιά ἡ πραγματική αἰτία τῆς θέσης τῆς γυναίκας;

Καταφεύγω στή σοφία τῆς Simone de Beauvoir ὅπου στό 2ο μέρος, «Οἱ νομάδες», τοῦ βιβλίου της «τό δεύτερο φύλο», ἐξηγεῖ ὅτι στίς πρωτόγονες μορφές τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας ἡ γυναίκα ἦταν δυνατή, ἀνθεκτική καί ἔπαιρνε μέρος στίς ἐκστρατεῖες τῶν πολεμιστῶν. 'Ωστόσο ἡ σκλαβιά τῆς ἀναπαραγωγῆς, ἡ ἐγκυμοσύνη, ὁ ἔμμηνος κύκλος, μείωναν τήν ἱκανότητά της γιά ἐργασία καί τήν ἔκαναν ἐξαρτημένη ἀπό τόν ἄνδρα καί τήν προστασία του. Καθώς ὑπῆρχε ἔλλειψη τοῦ ἐλέγχου γεννήσεων, ἰατρικῶν μέσων, ὅλο τό χρόνο της τόν ἀπορροφοῦσαν οἱ ἀλλεπάλληλες ἐγκυμοσύνες. Ταυτόχρονα τό πρόβλημα τῆς ἐπιβίωσης τῶν νομάδων ἦταν ἐπιτακτικό. 'Ο ἄντρας ὅμως εἶναι ὁ μόνος ἱκανός ν' ἀντιμετωπίσει τίς ἐχθρικές ὀρδές. Γίνεται ἥρωας. Νά γιατί στήν ἀνθρωπότητα ἡ ὑπεροχή ἀνήκει ὄχι στό φύλο πού δημιουργεῖ τή ζωή, μά στό φύλο πού τή σκοτώνει.

Εὐχαριστῶ Μ.Λ. μαθήτρια

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

● *'Από τούς ἐργαζόμενους στήν 'Ελληνοαμερικανική "Ενωση πήραμε τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή, σέ ἀπάντηση σχολίων μας:*

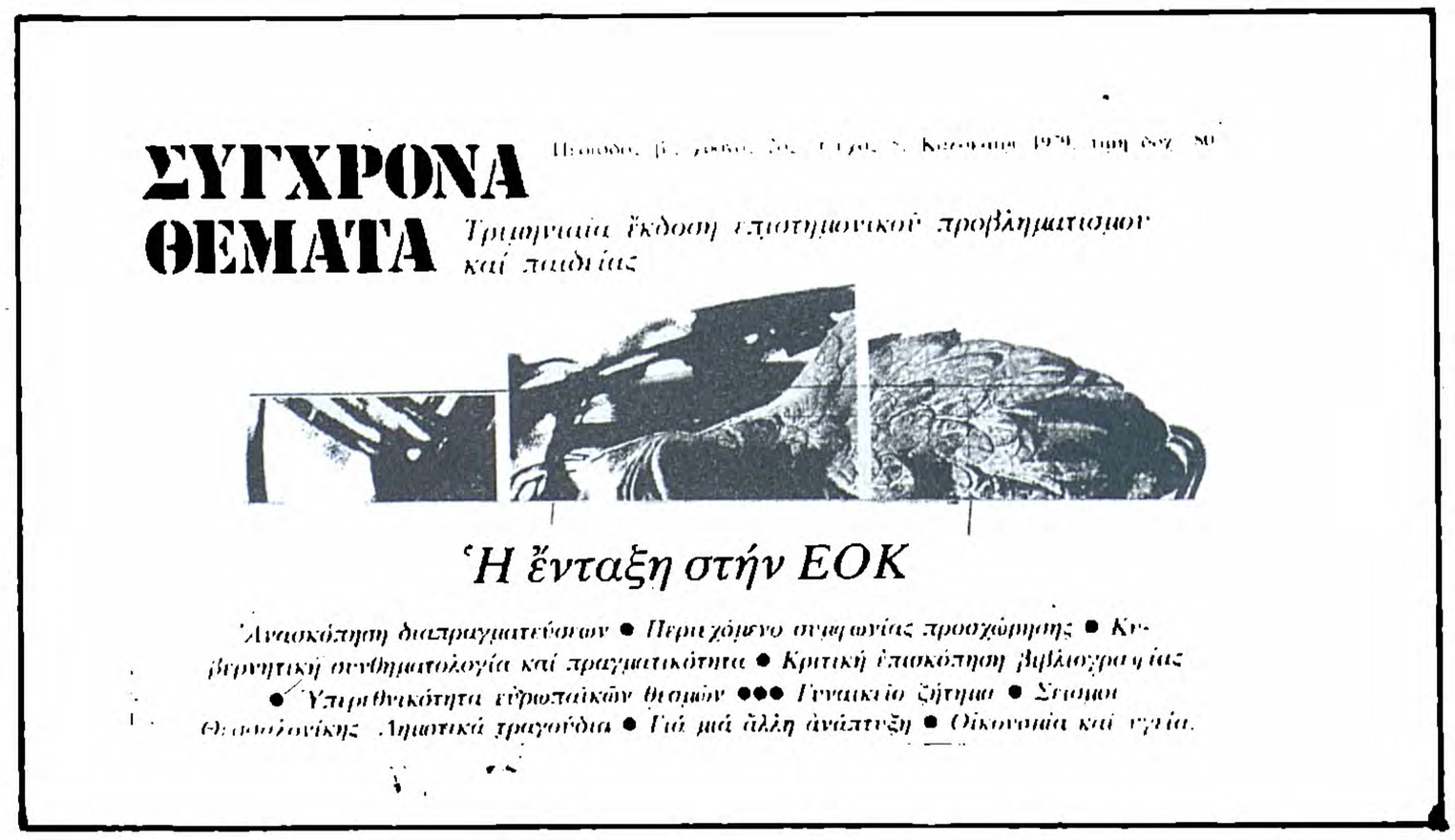
Κύριε Διευθυντά,

Στή σελίδα 6 τοῦ 128ου τεύχους τοῦ περιοδικοῦ σας τῆς 23.6.1979, δημοσιεύτηκε ἕνα ἀνώνυμο σημείωμα φίλου – ὅπως γράψατε – τοῦ ΑΝΤΙ μέ τόν τίτλο ΚΥΚΛΩΜΑ:ΠΑΡΑΠΑΙΔΕΙΑ ὅπου περιέχονται ἀνακρίβειες καί αὐθαίρετα συμπεράσματα.

Συγκεκριμένα:

α. Δέν ὑπάρχει καμία μονοπωλιακή μερίδα φροντιστηρίων 'Αγγλικῆς γλώσσας πού νά ἔχει διασυνδέσεις μέ τήν 'Ελληνοαμε-

«Τό κορίτσι περπατᾶ στό δρόμο
Ἐγώ τό παρακολουθῶ
Ἀπό τό παράθυρο τοῦ νοσοκομείου,
Ὅπου μ' ἔχει καταδικάσει ἡ ἀρρώστια μου.

Ποῦ νά πηγαίνει τό κορίτσι ἄραγε;
Νά μπεῖ στ' αὐτοκίνητό του;
Ἤ πηγαίνει μέ τά πόδια στό σπίτι του;
Ἐρωτήματα πού δέν ἔχουν σημασία.

Γιά μένα πού δέν ἔχω τίποτε νά κάνω
Μοῦ δίνουν κάτι νά σκεφτῶ
Στή κακομοιριά καί τή μιζέρια μου
Εἶναι κι' αὐτά μιά παρηγοριά.

Παρακολουθῶ τ' αὐτοκίνητα
Τά παιδιά πού παίζουν στό δρόμο
Πόσο μέ ξεκουράζει νά τά βλέπω ἔξω
Ἀπό τό παράθυρο τοῦ νοσοκομείου.

Δίνει ζωή καί εὐχαρίστηση
Στό πονεμένο μου μυαλό
Εἶναι παρηγοριά στή ψυχή μου
Τώρα πού ἡ ζωή μου χάνεται.

Βλέπω τή ζωή ἔξω
Νά κυλᾶ στό δρόμο της
Αὐτό μ' εὐχαριστεῖ ἰδιαίτερα
Μοῦ φέρνει κάποια αἰσιοδοξία

Ὁ θάνατος δέν μέ φοβίζει
Εἶναι αὐτό ἕνα πρόβλημα
Πού τό 'χω λύσει ἀπό χρόνια
Ὅταν ἔπαψα νά εἶμαι θρῆσκος.

Ζωή εἶναι αὐτή πού ζεῖς
Καί τίποτε παραπάνου
Συμφωνία δέν ἔχουμε κλείσει μέ κανένα
Πόσο καιρό θά ζήσουμε.

Ἐγώ ἔζησα ἀρκετά
Ὄχι γιατί δέν θά 'θελα νά ζήσω περισσότερο
Ἀλλά ἡ ζωή δέν ἔχει βάλει ὅρια
Ἄλλοι ζοῦν πιό πολύ, κι' ἄλλοι πιό λίγο

Θά 'θελα ἀκόμη νά ζήσω δέκα χρόνια
Ἡ κίνηση στό δρόμο μεγαλώνει
Αὐτό μ' εὐχαριστεῖ πολύ
Ξύπνησα πρωΐ σήμερα
Κι ὁ δρόμος ἦταν ἄδειος
Ἀλλά σιγά-σιγά ὁ δρόμος γέμισε
Ἀπό ἀνθρώπους κι αὐτοκίνητα.
Τί εὐχαρίστηση νά βλέπεις ὅλ' αὐτά
Ἀπό τό παράθυρο τοῦ νοσοκομείου
Τώρα πού σάν κατάδικος ζῶ ἐδῶ,
Μοῦ ἀρέσουν οἱ λεπτομέρειες.
Παρακολουθῶ πράμματα ἀσήμαντα
Πού τώρα ὅμως παίρνουν κάποια σημασία»

Μέ ἀγάπη πρός τούς συναθρώπους του ἔζησε ὅλη του τή ζωή ὁ Κώστας Κουβαρᾶς καί μέ τήν ἴδια ἀγάπη ἔκλεισε τή τελευταία σελίδα τῆς ζωῆς του.

Γεώργιος Ι. Λέκας
Ἅγιος Φραγκίσκος, Καλιφόρνια

ρικανική Ἕνωση καί εἰδικά μέ τούς ὑπεύθυνους τῶν ἐξετάσεων γιά τήν ἀπόκτηση Proficiency.

β. Δέν ὑπῆρξε καί δέν ὑπάρχει κανενός εἴδους διαρροή θεμάτων τῶν ἐξετάσεων πού νά ἐπιτρέπει σέ φροντιστήρια μεγάλο ποσοστό ἐπιτυχίας.

γ. Δίπλωμα Proficiency λαβαίνει μόνο ἕνα 10%-12% τῶν συνολικά μετεχόντων στίς ἐξετάσεις σέ πανελλήνια κλίμακα.

δ. Οἱ πιθανότητες ἐπιτυχίας στίς ἐξετάσεις εἶναι ἴδιες γιά ὅλους τούς ὑποψήφιους καί γιά νά πετύχουν ἀπόκτηση τοῦ πτυχίου Proficiency πρέπει νά ἔχουν ἄριστο ἐπίπεδο σπουδῶν.

ε. Ἡ Ἑλληνοαμερικάνικη (καί ὄχι Ἀμερικάνικη) Ἕνωση εἶναι Ἑλληνικό Σωματεῖο πού λειτουργεῖ σύμφωνα μέ τούς Ἕλληνικούς νόμους.

Εὐχαριστῶ γιά τήν φιλοξενία.
Φιλικά
Παπαχριστοδούλου Λευτέρης
Πρόεδρος Δ.Σ. Συλλόγου Ἐργαζομένων Ἑλληνοαμερικάνικης Ἕνωσης

Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

● *Ἕνας παλιός ἀντάρτης πού ζεῖ στήν Ἀμερική, ὁ Χρ. Ἀλεξανδρῆς ρωτᾶ ἄν ὄντως, ἀναγνωρίστηκε ἡ Ἐθνική Ἀντίσταση. Ἄς μᾶς συγχωρεῖ μόνον γιά τήν καθυστέρηση τῆς δημοσίευσης τῆς ἐπιστολῆς του· πάντως καί ἄλλο νά καθυστερούσαμε δέν φαίνεται νά ἄλλαξαν πολλά πράγματα. Ἄν ἔχει ὑπομονή, ἄς περιμένει...*

Χθές ἔτυχε νά παραβρεθῶ στή δεξίωση πού ἔγινε – 26 τοῦ Μάρτη '79 – στό Σικάγο, στό προξενεῖο, γιά τή γιορτή τῆς 25ης Μαρτίου.

Στήν προσφώνηση πού ἔκανε ὁ Γενικός Πρόξενος εἶπε ὅτι ἄν εἴμαστε ἐλεύθεροι, τό χρωστᾶμε στούς ξυπόλυτους τοῦ 1821. Μετά τήν ὁμιλία του τόν εὐχήθηκα μέ μιά παράκληση καί τοῦ εἶπα:

«Τέλος πάντων, θά ἀναγνωριστεῖ καί ἡ Ἐθνική Ἀντίσταση καί οἱ ξυπόλυτοι τοῦ 1940-49;»

Μοῦ ἀπάντησε ὅτι τό ζήτημα τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης ἔχει ρυθμιστεῖ.

Σᾶς παρακαλῶ, ἀγαπητή σύνταξη τοῦ περιοδικοῦ «ΑΝΤΙ», ἄν εἶστε σέ θέση νά μέ ἐνημερώσετε, πῶς τελοσπάντων ἔχει ρυθμιστεῖ ἡ Ἐθνική Ἀντίσταση; Δέν γράφω στά δύο ΚΚΕ ἐξωτερικοῦ-ἐσωτερικοῦ, γιατί αὐτοί εἶναι ξεπεσμένοι ρεβιζιονιστές. Εὐχήθηκα στόν Πρόξενο, τοῦ χρόνου ἄς γιορτάσουμε τήν 25η τοῦ Μάρτη μέ ἀναγνωρισμένη τήν Ἐθνική Ἀντίσταση.

Μετά πῆγα καί στόν Ἰάκωβο μέ τήν ἴδια παράκληση, πότε τέλος πάντων θά ἀναγνωρίσετε καί τούς ξυπόλυτους τοῦ 1940-49, ὥς πότε αὐτοί οἱ ἀγωνιστές θά γυρνοῦν δεξιά κι ἀριστερά χωρίς πατρίδα καί ἰθαγένεια. Τοῦ εἶπα:

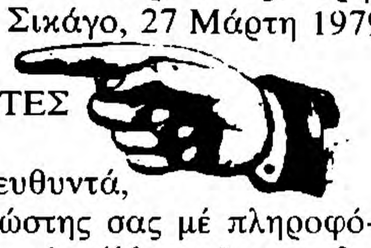
«Σάν ἅγιος πού εἶστε, τί χρωστᾶ ἡ δικιά μου μάνα νά κλαίει 35 χρόνια συνέχεια γιά νά μέ δεῖ. Ἐσεῖς, σάν ἅγιος, θά πρέπει νά συμβάλλετε».

Μοῦ ἀπάντησε ὅτι αὐτά δέν τό ξέρει αὐτός.

Ἄν δέν τό ξέρετε, σᾶς τό λέω ἐγώ, ὅτι οἱ ἀγωνιστές τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης 1940-49 δέν ἔχουν ἀκόμα ἀποκατασταθεῖ».

Αὐτός σέ λίγες γραμμές ἦταν ὁ διάλογός μας, ἀλλά γιά ἄλλη μιά φορά ἀγαπητή σύνταξη τοῦ ΑΝΤΙ, θά θέλω νά μάθω, τουλάχιστον ἀπό σᾶς, πῶς ἔχουν ρυθμίσει τό ζήτημα τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης σύμφωνα καί μέ τά λεγόμενα τοῦ Προξένου.

Μ' αὐτά σᾶς χαιρετῶ,
ἕνας παλιός ἀντάρτης
Χρ. Ἀλεξανδρῆς
Σικάγο, 27 Μάρτη 1979

ΕΠΙΖΩΝΤΕΣ

Κύριε Διευθυντά,

Ἀναγνώστης σας μέ πληροφόρησε ὅτι, στό φύλλο τοῦ περιοδικοῦ σας ὑπ' ἀριθ. 131–132/4.8.79 καί στίς σελίδες 22-23 στό ἄρθρο «Ἡμερομηνίες τοῦ Ἐμφυλίου Ἀπρίλης 1946 – Ὀκτώρης 1948» τοῦ συνεργάτη σας κ. Γεωργίου Παναγιώτου μέ φέρνετε σκοτωμένο στό Ἐργοστάσιο Λιπασμάτων στίς 24.9.46.

Πραγματικά, τό Σεπτέμβρη τοῦ 1946, δέ θυμᾶμαι ἡμερομηνία, μοῦ ἔγινε δολοφονική ἀπόπειρα, ἀπό χίτες τρομοκράτες στό τόπο πού ἀναφέρει τό δημοσίευμά σας, ὅπου καί τραυματίστηκα σοβαρά, ἀλλά μέ θεραπεῖες καί χειρουργική ἐπέμβαση ἐπιτυχῆ ἔγινα καλά.

Γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς ἀλήθειας, σᾶς παρακαλῶ κύριε Διευθυντά νά δημοσιεύσετε τή παρούσα μου ἐπιστολή στό περιοδικό σας, ἐπειδή ἐξακολουθῶ νά βρίσκομαι στή ζωή καί νά συμβάλλω, μέ ὅσες δυνάμεις ἔχω, λόγω ἡλικίας, στούς ἀγῶνες τῆς ἐργατικῆς τάξης καί ὅλου τοῦ ἐργαζομένου ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐνάντια στή πολιτική τῆς μονόπλευρης λιτότητας, τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς ἀντιιμπεριαλιστικῆς, ἀντιμονοπωλιακῆς συσπείρωσης, τῆς συμπαράταξης τῶν Δημοκρατικῶν καί προοδευτικῶν δυνάμεων γιά τή Δημοκρατία τοῦ λαοῦ καί τό Σοσιαλισμό.

Ἀθήνα τῇ 16 Αὐγούστου 1979
Φιλικά Μῆτσος Σακκᾶς

● *Ζητοῦμε συγγνώμη ἀπό τό*

ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ
ΒΙΒΛΙΑ ΔΙΣΚΟΙ ΑΦΙΣΕΣ
ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ

ΕΚΠΤΩΣΗ 30%
ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ

ΚΩΛΕΤΤΗ ΚΑΙ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ
ΤΗΛ. 32.49.557

φίλο μας – καί τοῦ εὐχόμαστε μακροβιότητα... Πάντως τό ρεπορτάζ βασίστηκε στίς εἰδήσεις ἀπό τίς ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς πού εἶναι φυσικό, μέσα στή σύγχιση πού ἐπικρατοῦσε τότε, νά μήν παρακολουθοῦν τήν κάθε περίπτωση μέχρι τήν ὁριστική της ἔκβαση.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΜΦΥΛΙΟ

● *Τακτικό μας ἀναγνώστης ἀπό τήν Σουηδία μᾶς ἔγραψε τό ἀκόλουθο γράμμα – μαρτυρία ἀπό τά χρόνια τοῦ ἐμφύλιου πολέμου:*

'Αγαπητό «ΑΝΤΙ»,

Στήν ἐφημερίδα «'Ελευθεροτυπία» διαβάζω τά μυστικά ἀρχεῖα τοῦ Δ.Σ.Ε. καί τό χρονικό 1945-1950. 'Από τό χρονικό λείπει μιά σημαδιακή ἡμέρα καί τελείως ἀπαρατήρητη ἀπό τούς ἱστορικούς Γούσια, Βλαντά καί Κίσαβο καί ἀπορῶ πῶς τήν ξεχάσανε, ἐνῶ ἦταν γνωστό σέ ὅλους ἀφοῦ ὅλες οἱ ἐφημερίδες γράψανε γι' αὐτό τό γεγονός πού θά ἀναφέρω, μετά ἀπό τό Λιτόχωρο.

Γιά τό χωριό Ποντοκερασιά τοῦ Νομοῦ Κιλκίς.

Τό χωριό αὐτό εἶναι στούς πρόποδες τοῦ βουνοῦ Κρούσια. Μετά ἀπό τή Βάρκιζα καί τούς διωγμούς, σ' αὐτό τό χωριό μαζεύονταν οἱ καταδιωκόμενοι μερικῶν χωριῶν ἔτσι στό χωριό αὐτό, στήν πλειοψηφία τους, ἦταν ὅλοι ἀριστεροί, κι ἐκεῖ ἀνασαίνανε λίγο οἱ παράνομοι. Τόν 'Ιούνιο τοῦ 1946 ἐγκαταστάθηκε στό χωριό αὐτό ἕνας λόχος στρατοῦ, μέ Διοικητή τόν Στεφάνου (δέν θυμᾶμαι τ' ὄνομά του) καί καταύλισε ἔξω ἀπό τό χωριό. Ξεκινάει καί μιά ὁμάδα ἀπό τό Μπούλκες Γιουγκοσλαβίας μέ ἐπικεφαλῆς τόν Στράτο – πραγματικό του ὄνομα ἦταν Γιάννης Χαριτίδης –. 'Η ὁμάδα αὐτή ἀριθμοῦσε 17 ἄτομα. Συγκεντρώθηκαν καί οἱ Αὐτοαμυνίτες καί σύνολο 52 ἄτομα ἀκόμα, ξεθάψανε ἀπό ἕνα ἄλλο χωριό τά ὅπλα. Τό χωριό αὐτό ἦταν τρεῖς ὧρες ἀπό τήν Ποντοκερασιά – δέν ἀναφέρω τ' ὄνομά του γιατί εἶμαι κι ἐγώ ἀπό κεῖ.

Στό σημεῖο συναντήσεως φέραν τά ὅπλα καί τά καθαρίσανε. Σ' αὐτό τό σημεῖο φέρανε καί τό Γαρέφη οἱ σύνδεσμοι. 'Ο Γαρέφης ἦταν ἀπό τό χωριό Τερπίλος καί λεγόταν Χρῆστος Χριστοφορίδης, ὁ πρῶτος παρτιζάνος τῆς Εὐρώπης στήν κατοχή μαζί μέ τόν Λασσάνη, Περικλή Σταματελόπουλο (Καραγιώργη, Μόσχο) οἱ πρωταξεκινητές τῆς ἀντίστασης ἐναντίον τῶν Γερμανῶν στήν κατοχή (λεβέντη Γαρέφη!).

Λέγανε τότε ὅτι ὁ Γαρέφης διεφώνησε γιά νά μήν χτυπηθεῖ ὁ λόχος. Ἄλλοι λέγανε πώς δέν πῆρε καθόλου μέρος. 'Εγώ, ὁ γράφων ἐδῶ, πού ζῶ σήμερα στή Σουηδία, εἶδα τόν ἕνα ἀπό τούς συνδέσμους καί μοῦ εἶπε πώς τόν πῆγα μέχρι τό σημεῖο συναντήσεως πού γράφω παραπάνω καί μετά ἔφυγα, λέει ὁ σύνδεσμος. Τό σημεῖο συναντήσεως ἀπό τό λόχο, θά 'τανε 3 χιλιόμετρα περίπου. Ὅλα ἕτοιμα καί τό σουρούπωμα οἱ παρτιζάνοι ξεκίνησαν. Κυκλώσανε τό λόχο πού ὁ στρατός κοιμότανε στά ἀντίσκηνα καί φυλάγανε οἱ σκοπιές. Σέ μιά ὥρα μάχη διαλύσανε τό λόχο. Εὔκολη ἐπιχείρηση ἀλλά μέ κακό ξεκίνημα, χωρίς βάση καί πολλά ἐπακόλουθα. Ἔξω ἀπό τήν Ποντοκερασιά εἶναι μιά βρύση πού τή λέμε «'Αγγλικιά». 'Εκεῖ, ὁ Στράτος μάζεψε τούς αἰχμαλώτους, ἀφοῦ ἦταν καί ἐπικεφαλῆς τῆς ἐπιχείρησης καί τούς ρώτησε ποιός θέλει νά μᾶς ἀκολουθήσει, ἄς πάει σ' αὐτή τήν πάντα καί ποιός δέν θέλει, ἄς πάει ἀπό τήν ἄλλη πάντα. Μερικοί ἀκολούθησαν καί μερικοί ὄχι, ἀλλά καί ὁ λόχος εἶχε μερικές ἀπώλειες καί τραυματίες δέν θυμᾶμαι ἀριθμό, πέρασαν ἀπό τότε 33 χρόνια. Ποῦ νά τά θυμᾶσαι ὅλα. Μοῦ φαίνεται ἦταν 5 'Ιουλίου, μέρα Τετάρτη ὅταν χτυπήθηκε ὁ λόχος. Ὅποιος θυμᾶται καλύτερα πρέπει νά γράψει· καί μετά ἄρχισαν οἱ ἐκκαθαριστικές ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῆς ὁμάδας αὐτῆς. 'Ο Στράτος τράβηξε γιά τό Μπούλκες λέγανε, καί οἱ Αὐτοαμυνίτες μείνανε καί συλληφθήκαν μερικοί καί μοῦ φαίνεται ὅτι αὐτοί ἀπό τό Μπούλκες εἶχαν καί ἕναν αὐτόμολο καί αὐτός τά ἔκανε θάλασσα, γιατί πάντοτε ὁ διάβολος θά βάλει τήν οὐρά του. 'Αναστατώθηκε ὁ κόσμος, ἄλλος νά φύγει γιά τήν πόλη, ἄλλος νά φύγει γιά τό δάσος καί ὅποιος συλλαμβάνονταν ἔξω ἀπ' τό χωριό του, δέν τή γλίτωνε εὔκολα.

Τά ἀποτελέσματα τῆς ἐπιχείρησης αὐτῆς ἦτανε μερικά τουφεκίσματα, καμιά δεκαριά ἰσοβίτες καί ὁρισμένοι ἀπό 10 χρόνια καί παραπάνω.

Τουφεκίστηκαν ἀπό τήν Ποντοκερασιά δύο. Τό ἕνα ὄνομα θυμᾶμαι· λεγόταν Γεώργιος 'Αναστασιάδης, δάσκαλος ἀδιόριστος θυμᾶμαι νά ἦταν, καί τόν ἄλλο πού θυμᾶμαι, τόν ἀείμνηστο Γαρέφη. Γιατί ὁ Γαρέφης δέν ἀκολούθησε τήν ὁμάδα γιά τό Μπούλκες καί ἦτανε ἐκεῖ γύρω. Μετά πῆγε στό ἀκτίφ, στό χωριό Κατωποταμιά μέ 6 Αὐτοαμυνίτες. Μετά τό ἀκτίφ, πήγανε στήν κρυψώνα του καί ἐκεῖ προδόθηκε, τραυματίστηκε, πιάστηκε καί ἐκτελέστηκε στίς 16 Αὐγούστου 1946. 'Ο ἀριστερός κόσμος, ἔκανε κριτική τῆς ἐπιχείρησης: δέν εἶναι καιρός γιά τέτοια πράγματα ἀφοῦ παραδόσαμε τά ὅπλα καί...ἀπάντηση: δέν ἔχει ἐντολή ὁ Στράτος νά χτυπήσει τό στρατό καί τιμωρήθηκε γι' αὐτό.

'Εντολή βέβαια, ὑπῆρχε, ἀλλά ἔλα τώρα νά βγάλεις ἄκρη, γιατί τό Σεπτέμβριο τοῦ 1946 δόθηκε καί ἡ ἐντολή γιά τό βουνό, ἀλλά μέ ὄχι ὅμορφο ξεκίνημα.

'Αγαπητό «ΑΝΤΙ»,

Εἶμαι ἀγράμματος καί πιστεύω νά μή μέ παρεξηγήσετε· σᾶς ἀρέσει τό γράμμα, δημοσιέψτε το καί ἄν δέ σᾶς ἀρέσει πετάξτε το. Δέν ἔχω ἀπαιτήσεις· καί νά μή βάλετε τό πραγματικό μου ὄνομα.

Α.Α

Σουηδία 30.7.79

«βαμος» εργαστηρι

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΛΑΪΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΣΙΝΩΠΗΣ 49
τηλ. 7707066-7783079
ΕΛΕΝΗ ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑΚΗ

κεραμικα
φωτιστικα
ζωγραφικη σε υφασμα
σε ξυλο
διαφημιστικα δωρα

avti

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
'Αθήνα 601
Τηλ: 732.713 – 732.819

● 'Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131, 'Αθήνα 601.
● 'Υπεύθυνος Τυπογραφείου:
ΤΡΥΦΩΝ ΛΥΓΟΥΡΑΣ
Βασ. 'Αλεξάνδρου 26. Περιστέρι
● Καλλιτεχνική ἐπιμέλεια:
ΜΑΚΗΣ ΤΣΙΠΟΥΡΙΔΗΣ
● Μοντάζ:
Γ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΟΣ
● Διαφημίσεις:
ΜΠΟΥΛΗ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΠΟΥΛΟΥ
● Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΦΩΤΟΚΥΤΤΑΡΟ» ΕΠΕ.
Βασ. 'Αλεξάνδρου 2, Χίλτον.
Τηλ. 748.314 – 713.604.
● 'Αναπαραγωγή φίλμς:
Γραφικές Τέχνες «STUDIO» – Κ. Ροῦσσος
Λεωφ. 'Αλεξάνδρας 194 – Τηλ. 64.62.590
● 'Εκτύπωση:
'Εργοστ. Γραφικῶν Τεχνῶν
Γ. ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑΣ
'Ιασίου 5, Περιστέρι. Τηλ. 57.22.201.

● *Κάθε ἐνυπόγραφο ἄρθρο ἐκφράζει τήν προσωπική ἄποψη τοῦ συγγραφέα του.*
● *Χειρόγραφα δέν ἐπιστρέφονται.*

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

'Εσωτερικοῦ
'Εξαμ. 320 δρχ. – 'Ετήσια 640
'Ετήσια 'Οργανισμῶν,
Τραπεζῶν, κλπ: 1.500 δρχ.
Γιά φοιτητές ἔκπτωση 15%

'Εξωτερικοῦ

Εὐρώπη – Μεσογ. χῶρες:		
ἐξάμηνη:	ἁπλή	δολ. 15
»	ἀεροπ.	δολ. 17
ἐτήσια:	ἁπλή	δολ. 30
»	ἀεροπ.	δολ. 34
Η.Π.Α. – Καναδάς – 'Αν. 'Ασία:		
ἐξάμηνη:	ἁπλή	δολ. 15
»	ἀεροπ.	δολ. 22
ἐτήσια:	ἁπλή	δολ. 30
»	ἀεροπ.	δολ. 44
Αὐστραλία – 'Ωκεανία:		
ἐξάμηνη:	ἁπλή	δολ. 15
»	ἀεροπ.	δολ. 30
ἐτήσια:	ἁπλή	δολ. 30
»	ἀεροπ.	δολ. 60

● 'Εμβάσματα, ἐπιταγές:
ΧΡΗΣΤΟ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗ
Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601.
● ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 25
● ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΤΙΜΗ δρχ. 40

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
● γιά τά βιβλιοπωλεῖα τῆς 'Αθήνας:
Στά γραφεῖα τοῦ «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732-713
● γιά τά βιβλιοπωλεῖα Β. 'Ελλάδας:
Βιβλιοπωλεῖο
Ν. Κοτζιᾶ καί Σία Ο.Ε.
Τσιμισκῆ 78, τηλ. 279.720
Θεσσαλονίκη

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΔΙΔΑΚΤΕΙΟΝ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΕΙΡΑΙ

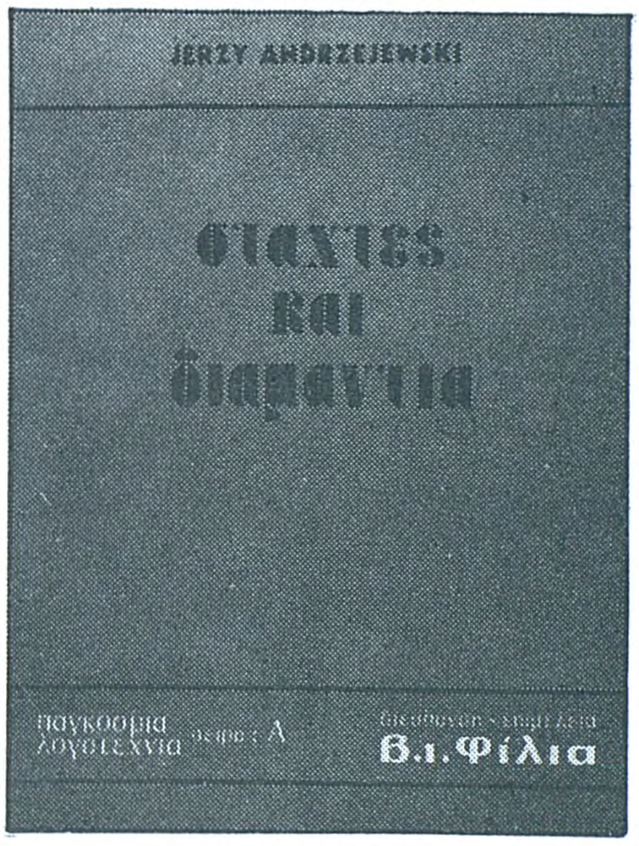
ΑΝΤ. ΛΙΒΑΝΗΣ & ΣΙΑ "ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ„

ΣΟΛΩΝΟΣ 94, τηλ.: 36 10 589

ΒΙΒΛΙΑ

γι' αὐτόν πού θέλει νά μάθει νά σκέφτεται καί νά συμμετάσχει στίς ἀποφάσεις πού τόν ἀφοροῦν

Δυό βιβλία πού καταγράφτηκαν
στά ἀριστουργήματα τῆς ξένης λογοτεχνίας:

● ΣΤΑΧΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΜΑΝΤΙΑ τοῦ Ζέρζυ Ἀντρεζέφσκι· ἡ γνωστή μεταφορά στόν κινηματογράφο μέ τόν ὁμώνυμο τίτλο, ἀπό τόν ΑΝΤΡΕΪ ΒΑΪΝΤΑ

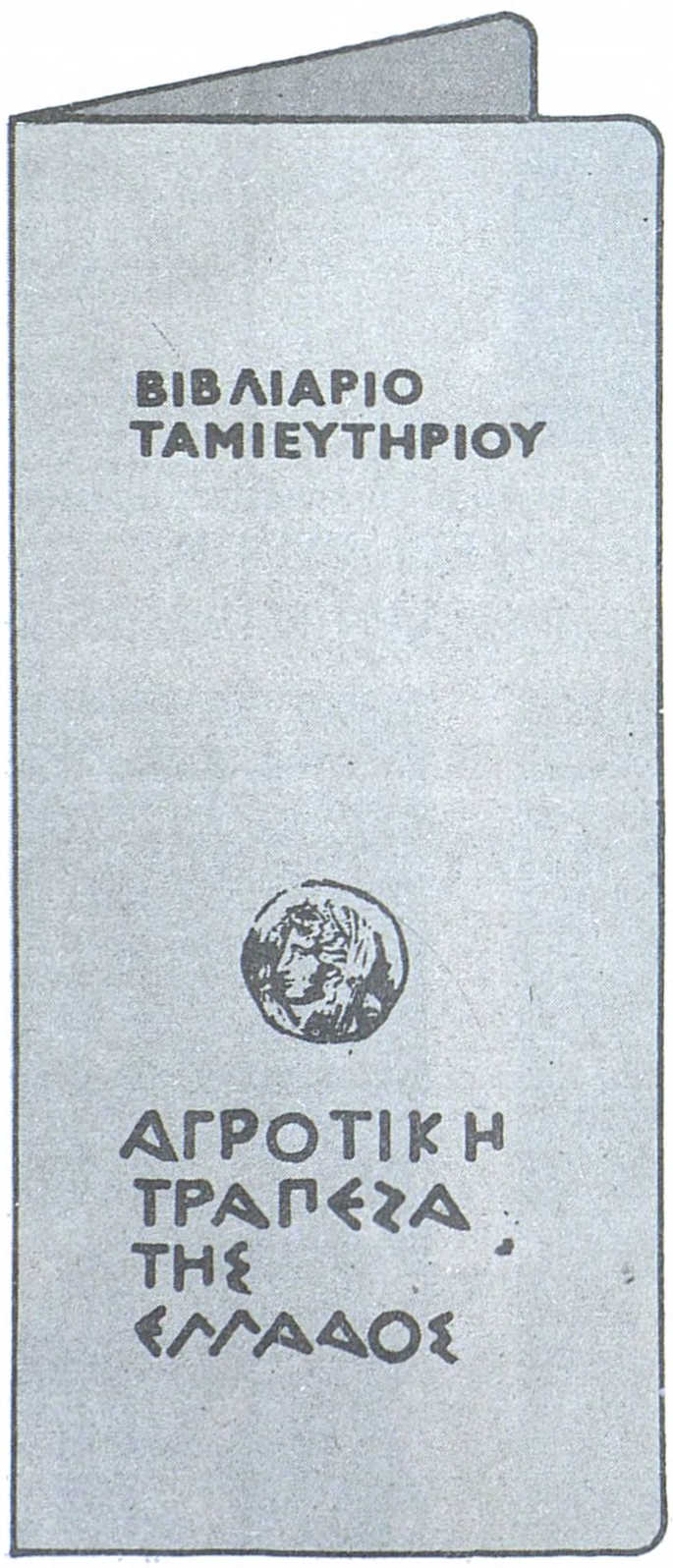
● Ἡ τριλογία τοῦ ΧΟΡΧΕ ΑΜΑΝΤΟ (Α΄ βραβεῖο ΛΕΝΙΝ λογοτεχνίας)

διαβατηριο για ολη την ελλαδα

και τωρα ...

η
αγροτικη
τραπεζα

δινει και παλι
μεγαλυτερο τοκο